

**TÜRKİYE ve İSPANYA’NIN TERÖRLE MÜCADELE
POLİTİKALARININ KARŞILAŞTIRILMASI**

Fatih Mustafa ALTUN
Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kemal BAYRAM
Haziran, 2010
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE ve İSPANYA’NIN TERÖRLE MÜCADELE
POLİTİKALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Hazırlayan
Fatih Mustafa ALTUN

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kemal BAYRAM

AFYONKARAHİSAR 2010

YEMİN METNİ

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalına Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye ve İspanya’nın Terörle Mücadele Politikalarının Karşılaştırılması” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını, eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

30/06/2010

Fatih Mustafa ALTUN

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

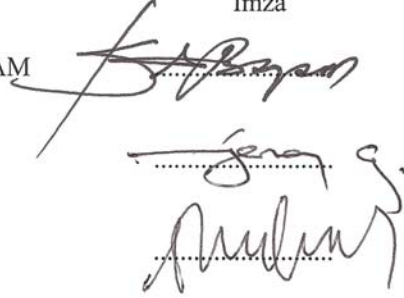
JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Yrd.Doç.Dr. Ahmet Kemal BAYRAM

Jüri Üyeleri :Doç.Dr. Kenan ÇAĞAN

:Yrd.Doç.Dr. Kerim ÇINAR

İmza

Sosyoloji Anabilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Fatih Mustafa ALTUN'un "**Türkiye ve İspanya'nın Terörle Mücadele Politikalarının Karşılaştırılması**" başlıklı tezini değerlendirmek üzere 30.06.2010 günü saat 14:30'de Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir

Doç.Dr.Mehmet KARAKAŞ
MÜDÜR

ÖZET

TÜRKİYE ve İSPANYA'NIN TERÖRLE MÜCADELE POLİTİKALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Fatih Mustafa ALTUN

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

HAZİRAN 2010

TEZ DANIŞMANI: Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kemal BAYRAM

Terörizm, toplumda genel bir korku ortamı oluşturmak ve belirli bir siyasi amacı elde etmek için sistematik olarak şiddetin kullanılması olarak tanımlanmaktadır. Bir başka ifadeyle terörizm bir siyaset yapma biçimi hatta siyasetin en radikal biçimi olarak da tanımlanabilir. Ayrılıkçı terörizm ise belirli bir bölgeyi, bağlı bulunduğu ülkeden kopararak bağımsızlık kazandırmak amacıyla yürütülen şiddet hareketleridir.

Türkiye ve İspanya'daki etnik temelli ayrılıkçı hareketlerin kökenleri 19. yüzyıla kadar gitmektedir. Günümüze kadar gelen süreçte, Türkiye'deki Kürt sorununun ve İspanya'daki Bask bölgesi sorununun çeşitli sebeplerle giderek keskinleşmesiyle, Türkiye'de PKK, İspanya'da da ETA terör örgütü ortaya çıkmıştır.

Eylemlerine başladıktan sonra PKK, 1984 yılından beri Türkiye için, ETA da 1968 yılından beri İspanya için ciddi anlamda tehdit oluşturmuştur. Her iki ülke de etnik ayrılıkçı terörizm sorununa çözüm aramıştır. Bu bağlamda, etnik ayrılıkçı terörizmin çıkış sebeplerini anlayabilme, PKK ve ETA terör örgütleri hakkında bilgi edinebilme ve Türkiye ve İspanya'nın günümüze kadar geliştirdikleri terörle mücadele modellerini karşılaştırarak, izlenen politikaların analizini yapmak, önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Ayrılıkçı Terörizm, PKK, ETA, Terörle Mücadele.

ABSTRACT

A COMPARATIVE STUDY OF COUNTER-TERRORISM POLICIES IN TURKEY AND SPAIN

Fatih Mustafa ALTUN

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE of SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT of SOCIOLOGY**

JUNE 2010

Advisor: Asst. Prof. Dr. Ahmet Kemal BAYRAM

Terrorism is defined as the use of violence systematically to create a general climate of fear in a population and thereby to bring about a particular political objective. In other words, terrorism is a way of doing politics, yet it can be defined as the most radical way of politics. As for separatist terrorism, it is the acts of force aiming at separating a particular region from the country it is bounded to.

The roots of ethnic separatist movements in Turkey and Spain date back to the 19th century. Until today, radicalization of Kurdish question in Turkey and Basque question in Spain, because of various reasons, has ended up PKK terrorist organization in Turkey and ETA terrorist organization in Spain.

Following the shocking initial terrorist attacks of PKK in 1984 has posed a serious threat for Turkey likewise, ETA has posed a serious threat for Spain since 1968. Both Turkey and Spain have sought various solutions for the ethnic separatist terrorism question. In this way, it is important to understand the circumstances that give rise to the emergence of the ethnic separatist terrorism, to acquire knowledge about the PKK and ETA terrorist organizations and to analyze Turkey and Spain's launched counter-terrorism policies through their particular frameworks.

Key Words: Terrorism, Separatist Terrorism, PKK, ETA, Counter-terrorism.

ÖNSÖZ

Küreselleşen dünyayla birlikte terörizm de uluslararası alanda etkinliğini artırarak, küresel bir nitelik kazanmıştır. Bu bağlamda, terörizme karşı verilen mücadele de artık uluslararası boyuttadır. Ülkeler farklı türdeki terörist örgütlerle gerek yerel, gerekse uluslararası boyutta mücadele etmektedirler. Türkiye ve İspanya da benzer nitelikteki etnik temelli ayrılıkçı terörist örgütlerle uzun yıllardır mücadele eden iki ülkedir. Bu çalışmada her iki ülkedeki etnik ayrılıkçı terörist örgütler ve bu örgütlerle mücadele stratejileri incelenmiştir.

Bu çalışmaya başlamadan önce, Yüksek Lisans eğitimime başlamama vesile olan, Yüksek Lisans eğitimim ve tez araştırması ve hazırlığı süresince benden yardımlarını, desteğini ve bilgisini esirgemeyen değerli danışmanım ve aynı zamanda Afyon Kocatepe Üniversitesi (AKÜ) Kamu Yönetimi Bölüm Başkanı olan Sayın Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kemal BAYRAM'a,

Yüksek Lisans eğitimim süresince her konuda katkılarını esirgemeyen, gerek öğrencileri ile iletişimde gerekse de alanlarında uzman olarak değerli bilgilerini paylaşıp, iyi bir eğitim almamızı sağlayan AKÜ Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyeleri'nden başta Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü ve Sosyoloji Bölüm Başkanı Sayın Doç. Dr. Mehmet Karakaş'a, Doç. Dr. Kenan Çağan'a, Yrd. Doç. Dr. Osman Konuk'a ve Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Koçak'a,

Son olarak da sabır ve desteklerini hiç bir zaman esirgemeyen ve bana güzel bir çalışma ortamı sağlayan çok değerli eşim Ebru ALTUN ile kızım Zeynep ve oğlum Kerem'e teşekkürü bir borç bilirim.

30/06/2010

Fatih Mustafa ALTUN

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YEMİN METNİ	ii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖR, TERÖRİZM VE TERÖRİZMLE MÜCADELE

1. TERÖR VE TERÖRİZM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
1.1. TERÖR	8
1.2. TERÖRİZM	9
1.2.1. Devletlerin Terörizm Tanımları	12
1.2.2. Terörizm ve Diğer Şiddet Türleri.....	15
1.2.3. Terörizmin Ayırt Edici Özellikleri	16
1.3. TERÖR MÜ? TERÖRİZM Mİ?	17
1.4. TERÖRİZMİN TARİHİ	18
2. TERÖRİZM TÜRLERİ	22
2.1. STRATEJİLERİNE GÖRE TERÖRİZM TÜRLERİ	23
2.1.1. Devlet Terörizmi	23
2.1.2. Devlete ve Siyasal Sisteme Karşı Terörizm	25
2.1.2.1. Sağ Terörizm.....	26
2.1.2.2. Sol Terörizm	27
2.1.2.3. Din Temelli Terörizm	28
2.1.3. Etnik Terörizm	30
2.2. KULLANDIĞI SİLAHLARA GÖRE TERÖRİZM TÜRLERİ.....	31
2.2.1. Kimyasal ve Biyolojik Terörizm	31
2.2.2. Nükleer Terörizm	32
2.2.3. Siber Terörizm	33
2.3. FAALİYET ALANLARINA GÖRE TERÖRİZM TÜRLERİ.....	36
2.3.1. Kır Terörizmi	36
2.3.2. Şehir Terörizmi	37
2.3.3. Uluslararası Terörizm	39
3. TERÖRİZMLE MÜCADELE.....	41
3.1. ANA HATLARIYLA TERÖRİZMLE MÜCADELE.....	41
3.2. ULUSLARARASI ALANDA TERÖRİZMLE MÜCADELE.....	42

İKİNCİ BÖLÜM TÜRKİYE VE İSPANYA'DA ETNİK AYRILIKÇI TERÖRİZM

1. TÜRKİYE'DE ETNİK AYRILIKÇI TERÖRİZM	47
1.1. TÜRKİYE'DE AYRILIKÇI TERÖRİZMİN ORTAYA ÇIKIŞI	48
1.1.1. ASALA Terör Örgütü	55
1.1.2. PKK Terör Örgütü	58
1.1.2.1. PKK'nın Kuruluşu ve Gelişimi	58
1.1.2.2. PKK'nın Siyasallaşma Çabaları	67
1.1.2.3. PKK'nın Amaç ve Stratejileri	70
1.1.2.3.1 PKK'nın I. Dönem Stratejisi ve Eylemleri	70
1.1.2.3.2 PKK'nın II. Dönem Stratejisi ve Eylemleri	72
1.1.2.3.3 PKK'nın III. Dönem Stratejisi ve Eylemleri	74
1.1.2.3.4 PKK'nın IV. Dönem Stratejisi ve Eylemleri	76
1.1.2.3.5 PKK'nın 31 Mayıs 2010 Sonrası Stratejisi	80
1.1.2.4. PKK Militanlarının Profili	84
2. İSPANYA'DA ETNİK AYRILIKÇI TERÖRİZM	86
2.1. İSPANYA'DA AYRILIKÇI TERÖRİZMİN ORTAYA ÇIKIŞI	86
2.1.1. Bask Milliyetçiliği	87
2.1.2. ETA Terör Örgütü	90
2.1.2.1. ETA'nın Kuruluşu ve Gelişimi	91
2.1.2.2. Siyasal Alanda ETA	98
2.1.2.3. ETA'nın Amaç ve Stratejileri	100
2.1.2.4. ETA Militanlarının Profili	102
2.1.2.5. ETA Tarafından Gerçekleştirilen Eylemler	103

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM TÜRKİYE VE İSPANYA'NIN TERÖRLE MÜCADELE POLİTİKALARI

1. TÜRKİYE VE İSPANYA'NIN TERÖRLE MÜCADELE KONSEPTİ	107
1.1. TÜRKİYE'NİN TERÖRLE MÜCADELE KONSEPTİ	108
1.2. İSPANYA'NIN TERÖRLE MÜCADELE KONSEPTİ	112
2. TÜRKİYE VE İSPANYA'DA TERÖRLE MÜCADELEDE HUKUKİ ARKA PLAN	114
3. TÜRKİYE VE İSPANYA'DA TERÖRLE MÜCADELE EDEN GÜVENLİK GÜÇLERİ	117
4. TÜRKİYE VE İSPANYA'DA TERÖRLE MÜCADELE ALANLARI	120
4.1. TERÖRİZMLE SİYASAL MÜCADELE	120
4.2. TERÖRİZMLE POLİSİYE-ASKERİ MÜCADELE	124
4.3. TERÖRİZMLE EKONOMİK MÜCADELE	127
4.3.1. PKK'nın Finansal Kaynakları	127
4.3.2. PKK'nın Finansal Kaynaklarına Yönelik Alınan Tedbirler	128
4.3.3. ETA'nın Finansal Kaynakları	129
4.3.2. ETA'nın Finansal Kaynaklarına Yönelik Alınan Tedbirler	129
4.3. TERÖRİZMLE SOSYAL VE KÜLTÜREL MÜCADELE	130
SONUÇ	132
KAYNAKÇA	139

KISALTMALAR DİZİNİ

AA	: Anadolu Ajansı
AAOK	: Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AD	: Action Directe (Doğrudan Eylem)
ADYÖD	: Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
Akt.	: Aktaran
ANF	: Ajansa Nûçeyan a Firatê (Fırat Haber Ajansı)
ANV	: Acción Nacionalista Vasca (Bask Milliyetçi Hareketi)
ARGK	: Artese Rızgariya Gele Kürdistan (Kürdistan Ulusal Kurtuluş Ordusu)
ASALA	: Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia (Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu)
AT	: Avrupa Topluluğu
BDP	: Barış ve Demokrasi Partisi
BM	: Birleşmiş Milletler
BÜSAM	: Bahçeşehir Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi
CCC	: Cellules Communistes Combattantes (Komünist Savaşçı Birimleri)
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	: Çeviren
DDKO	: Doğu Devrimci Kültür Ocakları
DEP	: Demokrasi Partisi
Der.	: Derleyen
DHKP/C	: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi Cephesi
DP	: Demokrat Parti
DTP	: Demokratik Toplum Partisi
Ed.	: Editör
EE	: Euskadiko Esquerra (Bask Ülkesi Sosyalist Partisi)
EGI	: Euzko Gastedi del Interior (Bask Gençliği)
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğu

EH	: Euskal Herritarrok (Bask Vatandaşları)
EHAK	: Euskal Herrietako Alderdi Komunista (Bask Halkının Komünist Partisi)
ERNK	: Eniya Rızgariya Netewa Kürdistan (Kürdistan Halk Kurtuluş Cephesi)
ETA	: Euskadi Ta Askatasuna (Bask Vatanı ve Özgürlüğü)
ETA-M	: ETA-Militar (ETA-Askeri Kanat)
ETA-PM	: ETA-Politico Militar (ETA-Siyasi-Askeri Kanat)
FARC	: Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri)
GAL	: Grupos Antiterroristas de Liberación (Antiterörist Özgürlük Grupları)
GIA	: Groupe Islamique Armé (Silahlı İslami Grup)
HADEP	: Halkın Demokrasi Partisi
HB	: Herri Batasuna (Halkın Birliği Partisi)
HEP	: Halkın Emek Partisi
HPG	: Hêzên Parastina Gel (Halk Savunma Güçleri)
HRK	: Hezen Rızgariya Kürdistan (Kürdistan Kurtuluş Birliği)
HZ	: Herritarren Zerrenda (Halkın Listesi)
I-KDP	: Irak Kürdistan Demokratik Partisi
IRA	: Irish Republican Army (İrlanda Cumhuriyet Ordusu)
İBDA/C	: İslamî Büyük Doğu Akıncıları Cephesi
İHH	: İnsan Hak ve Hürriyetleri
İTC	: İttihat ve Terakki Cemiyeti
JİTEM	: Jandarma İstihbarat ve Terörle Mücadele
KADEK	: Kongreya Azadî û Demokrasiya Kurdistanê (Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi)
KHK	: Kürdistan Halk Kongresi
KUK	: Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları
MASAK	: Mali Suçları Araştırma Kurulu
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı

M.Ö.	: Milattan Önce
MKP	: Maoist Komünist Parti
M/L	: Marksist-Leninist
MLKP	: Marksist Leninist Komünist Parti
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
OHAL	: Olağanüstü Hal
ÖDP	: Özgürlük ve Dayanışma Partisi
PDA	: Proleter Devrimci Aydınlik
PKK	: Partiya Karkerên Kurdistan (Kürdistan İşçi Partisi)
PNV	: Partido Nacionalista Vasco (Bask Milliyetçi Partisi)
PP	: Partido Popular (Halk Partisi)
PSE	: Partido Socialista de Euskadi (Bask Ülkesi Sosyalist Partisi)
PSOE	: Partido Socialista Obrero Español (İspanyol Sosyalist İşçi Partisi)
PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı
RAF	: Rote Armee Fraktion (Kızıl Ordu Fraksiyonu)
SBF	: Siyasal Bilgiler Fakültesi
SDP	: Sosyalist Demokrasi Partisi
SHP	: Sosyaldemokrat Halkçı Parti
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TAK	: Teyrêbazên Azadiya Kurdistan (Kürdistan Özgürlük Şahinleri)
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TEMÜH	: Terörle Mücadele ve Harekât Dairesi
THKP-C	: Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
TİKKO	: Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
T-KDP	: Türkiye Kürdistan Demokratik Partisi
TKP/ML	: Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist
TKSP	: Türkiye Kürdistan Sosyalist Partisi

TMK	: Terörle Mücadele Kanunu
TMMM	: Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
UKO	: Ulusal Kurtuluş Ordusu
UTSAM	: Uluslararası Terörizm ve Sınır Aşan Suçlar Araştırma Merkezi
USA	: United States of America
USAK	: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu
USAWC	: United States Army War College

GİRİŞ

Günümüzde dünya üzerindeki neredeyse tüm ülkelerin, maruz kalsın ya da kalmasın, gündeminde terörizm kavramı yer almaktadır. Birçok farklı ülkeden uzman, akademisyen ve araştırmacıların yaptıkları çalışmalardan da bu görülebilmektedir. Terörizm özellikle Amerika’da yaşanan 11 Eylül saldırılarından sonra dünyanın gündemini daha fazla meşgul etmeye başlamıştır. Bu saldırılarla birlikte terörizm, uluslararası alanda etkinliğini daha da artırmış ve artık küresel boyutuyla kendini göstermeye başlamıştır.

Terör ve terörizm kavramları, hem birbirlerinde içkin hem de birbirinden ayrılan kavramlardır. Türkçede olduğu gibi birçok dilde de birbirlerinin yerine kullanılabilir. Terör ve terörizmin tanımları yapılırken şiddet, siyasal amaç elde etme, masumlara yönelik olma gibi bir takım ortak öğelere yer verilse de üzerinde fikir birliği sağlanabilmiş net bir tanım yoktur. Bundan dolayı her ülke, kendi yasalarında farklı terörizm tanımlaması yapmıştır. Birçok uzmanın görüşüne göre, ortak bir tanım yapılamamasının temel nedeni, “birinin teröristi, diğerinin özgürlük savaşçısı” söylemidir. Elbette tek neden bu değildir. Bir başka görüşe göre ise, terörizmin tanımlanamamasının en zorlayıcı nedeni, muhtemelen kavramın içeriğinin nitelediklerinin son iki yüz yılda sıkça değişikliğe uğramasıdır.

Tanımlardaki farklılıklara rağmen, yine de ülkeler terörizmle mücadele konseptlerini oluşturmak için kendi yasaları çerçevesinde terörizm tanımlarını yapmışlardır. Çünkü mücadele edebilmek için kavramın ne olduğu ve ne anlama geldiği bilinmelidir. Bir terörizm tanımı olmadan ya da bu kavrama temel bir çerçeve çizmeden, terörizmle mücadele etmek güçleşmektedir.

Bu çalışmada, terör eylemlerine maruz kalmış birçok ülke arasından Türkiye ve İspanya üzerinde durulacaktır. Özellikle bu iki ülke üzerinde durulmasının nedeni, Avrupa Birliği (AB) perspektifi olan her iki ülkenin uzun yıllardır etnik temelli ayrılıkçı terörle mücadelelerini sürdürmeleridir.

Türkiye açısından terörizm ele alınacak olursa; Türkiye’de de teröre maruz kalmış birçok ülkede olduğu gibi yasalar çerçevesinde terörizm tanımlanmıştır. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nda (TMK) bir terörizm tanımı yapılmaktadır. Bu tanım çerçevesinde de mücadele yöntemleri belirlenmiştir. İspanya’da ise özel bir

terörle mücadele kanunu yoktur. Terörle mücadele ile ilgili hükümler, ceza yasalarında düzenlenmiştir.

Türkiye, 1979’da silahlı, 1984’te de kanlı eylemlerine başlayan PKK terör örgütüyle mücadelesini 1984 yılından bugüne sürdürmektedir. İspanya ise, 1968’de ilk kanlı eylemine başlayan ETA terör örgütüyle bu tarihten itibaren mücadelesini devam ettirmektedir. Özellikle PKK ve ETA üzerinde durulmasının nedeni, her iki terör örgütünün de etnik temelli ayrılıkçı terör örgütü olmaları ve Marksist-Leninist ideolojiyi benimsemeleridir. Aynı zamanda hem ETA hem de PKK’nın örgüt yapısı incelendiğinde, hiyerarşik bir yapılanmanın olduğu görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, benzer özelliklere sahip terör örgütleri ile mücadele eden Türkiye ve İspanya’nın terörle mücadele politikalarının, yöntem ve strateji yönünden incelenerek, mücadele modellerinin karşılaştırılmasıdır. Türkiye ve İspanya’nın ele alınmasının sebeplerinden en önemlisi, bu iki devletin benzer yapıdaki terör örgütleriyle mücadele etmeleridir. Bunun yanında diğer önemli bir sebep de hem İspanya’nın hem de Türkiye’nin üniter bir devlet yapısına sahip olmaları ve her iki ülkenin anayasalarında “ülke ve milletin bölünmez bütünlüğü” üzerine vurgu yapılmasıdır. Ancak Türkiye ve İspanya’nın üniter devlet sistemi uygulamalarında farklılıklar da vardır. Örneğin; İspanya anayasası, “İspanyol Milleti’ni oluşturan milliyetlerin ve bölgelerin özerkliğini ve bunların arasındaki dayanışmayı tanır ve garanti eder” hükmünü koyarak Basklar, Katalanlar gibi farklı etnik kimlikleri tanırken, Türkiye anayasasında farklı etnik kimlikler ve gruplar üzerine vurgu yoktur.

Türkiye ve İspanya arasındaki bir diğer ortak nokta da 19. yüzyıldan itibaren her iki ülke de etnik milliyetçilik sorununun olmasıdır. İspanya’da Bask sorunu, Türkiye’de ise 19. yüzyılda “Şark Meselesi” daha sonraları “Doğu Sorunu” ya da “Kürt Sorunu” olarak adlandırılan ve birçok kesim tarafından etnik temelli ayrılıkçı terörizmin çıkış noktası olarak kabul edilen sorunların ortaya çıkmasıdır.

İspanya’da Bask sorunu, ilk çıktığı dönemden sonraki süreçte General Franco’nun öldüğü 1970’li yılların ortalarına kadar otoriter ve baskıcı yöntemlerle kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda İspanya İç Savaşı’nın ardından 1939’da yönetime gelen General Franco rejimi, tüm otonom yönetimleri kaldırmış ve

daha önceden verilen bölgesel hakların hiçbirini tanımamıştır. Bask bölgesine verilen ve 1800’lü yılların sonlarında da kaldırılan, askerlik ve bazı vergi muafiyetlerini içeren *foral sistem*, Franco döneminde geri verilmemiştir. Bundan dolayı Foral sistem, Bask milliyetçilerinin uzun süre talep ettiği en önemli haklardan biri olmuştur. Gerek Franco öncesi Bask bölgesine daha önceden verilen imtiyazların geri alınması, gerekse Franco dönemindeki bütün otonom sistemlerin iptali, farklı dillerin ve bayrakların yasaklanması gibi politikalar, Bask milliyetçiliğini keskinleştirmiş, ayrılıkçılık ve etnik ayrılıkçı terörizmin ortaya çıkmasına zemin hazırlanmıştır.

Türkiye’deki Kürt sorununun temelleri ise, Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerine kadar uzanmaktadır. Sorun o kadar büyüktür ki gerek Osmanlı’nın son dönemlerinde, gerekse Cumhuriyet kurulduktan sonraki dönemlerde birçok “Kürt İsyanı” yaşanmış ve bu isyanlar baskı ve güç kullanılarak bastırılmıştır. Anadolu’daki Kürt isyanlarının bazı dış sebepleri olsa da göz ardı edilemeyecek iç sebepler de vardır. Aynen İspanya’daki foral sistemde bölge halklarına verilen imtiyazlar gibi, doğu bölgesindeki Kürt aşiretlere askerlik ve bazı vergi muafiyetleri sağlanmıştır. Osmanlı’nın son dönemlerinde yapılan İslahat Hareketleri sonucunda bu haklar aşiretlerden alınca, aşiret reisleriyle merkezi hükümet arasında gerginlikler olmuştur. Başka sebeplerin yanında, bu gerginlikler de bölgedeki Kürt isyanlarına zemin hazırlamıştır. Osmanlı’nın son döneminde ve Cumhuriyet’in kurulmasından sonraki dönemde Kürt isyanlarının bastırılma yöntemlerinin yanında, 1924 yılından başlayıp sonraki süreçte, 1960 ve özellikle 1980 askeri darbelerinden sonra Kürt kimliğinin yok sayılması ve inkâr edilmesi üzerine yerleştirilmeye çalışılan politikalar, “Kürt Sorunu”nu daha da çözülmez hale getirmiştir. Uzunca bir süredir uygulanan terörle mücadele konsepti de salt güvenlik eksenli politikaları içermektedir.

Gerek İspanya’daki Bask sorununun sebeplerinden biri olan foral sistem, gerekse Türkiye’deki Kürt isyanlarının ortaya çıkmasındaki bölge halkına sağlanan bazı imtiyazların kaldırılması, elbette bu sorunların yegâne sebepleri değildir. İki ülke arasındaki sorunların çıkış noktalarındaki benzer özellik oldukları için özellikle vurgulanmıştır. İspanya’da General Franco rejiminin otoriter uygulamaları, Türkiye’de de özellikle askeri darbe yönetimlerinin yaptıkları, anayasalar

çerçevesinde gerçekleştirilen “farklı etnik kimliklerin inkârı ve yok sayılması” politikaları da diğer önemli sebeplerdir. Bu çalışmadaki ilgili bölümlerde her iki ülkedeki etnik ve ayrılıkçı sorunların üzerinde daha detaylı bir şekilde durulmuştur.

Bu çerçevede, çalışmanın Birinci Bölümü’nde terör ve terörizm kavramlarına getirilen birbiriyle benzeşen ya da ayrılan tanımlar, bu iki kavram arasındaki farklar ve benzerlikler incelenmiştir. Terör kavramının ortaya çıkışı, tarihsel perspektifte ele alındıktan sonra, terörizm türlerinin üzerinde durulmuş ve diğer birçok çalışmadan farklı olarak, terörizm türleri sınıflandırılmıştır. Stratejilerine göre, kullandıkları silahlara göre ve faaliyet alanlarına göre terörizm türleri ayrı bir sınıflamaya tabi tutulmuştur. Birinci Bölüm’ün son kısmında ise, genel hatlarıyla terörizmle mücadele incelenmiştir. Bu kapsamda, günümüzde küresel boyut kazanan terörizmle mücadelenin artık uluslararası alanda yürütüldüğü ve bu mücadeleyi yürütmeye etkin Avrupa Birliği (AB), Birleşmiş Milletler (BM) ve NATO gibi “Birlik Kurumları”nın aldıkları tedbirlere de değinilmiştir.

İkinci Bölüm’de ise Türkiye ve İspanya’daki etnik ayrılıkçı terör örgütleri karşılaştırılmıştır. Türkiye’de ASALA ve PKK, İspanya’da ise ETA terör örgütleri incelenmiştir. ASALA terör örgütüne de kısmen değinilmiştir, çünkü etnik terörizmin özelliklerinden olan toprak talebi, ASALA terör örgütü tarafından da dile getirilmiştir. Aynı zamanda ASALA terör örgütünün sınırlı sayıda da olsa Türkiye içinde gerçekleştirdiği eylemler de vardır. ASALA’ya kısaca değinildikten sonra, PKK ve ETA terör örgütlerinin ortaya çıkışları, amaç ve stratejileri, militan profilleri ve eylemlerinden de ayrıntılı olarak bahsedilmiştir.

Üçüncü Bölüm’de, İspanya ve Türkiye’nin terörle mücadele politikaları irdelenmeye çalışılmıştır. Terörle mücadele politikaları; her iki ülkenin de terörle mücadele konseptlerini, terörle mücadelede hukuki arka planlarını, her iki ülkenin de terörle mücadele eden güvenlik güçlerini, terörle mücadele alanları olan siyasal, polisiye-askeri, ekonomik, sosyal ve kültürel mücadele modellerini kapsamaktadır. Ayrıca, günümüze kadar izlenen stratejilerin başarılı olup olmadığı ve ne tür eksikliklerin terörle mücadelede başarıyı engellediğinin üzerinde de durulmuştur.

Sonuç Bölümü’nde ise, her iki ülkenin terörle mücadele stratejileri ve politikaları üzerinde değerlendirme yapıldıktan sonra bazı önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışma yapılırken, literatür taraması kapsamında, terörizm üzerinde uzmanlaşmış yerli ve yabancı akademisyen, uzman, araştırmacı ve gazetecilerin kitaplarından faydalanılmıştır. Kitapların yanında, güvenlik birimlerinin hazırlamış olduğu raporlar, ulusal yayın yapan dergi ve gazeteler de kullanılmıştır. Güvenlik güçlerinin internet sitelerinin yanında, terör örgütlerinin kendi sitelerindeki dokümanlardan da faydalanılmıştır. Konunun güncel olmasından dolayı yazılı ve görsel basın günlük olarak takip edilmiş ve gerekli alıntılar internet sitelerinden yapılmıştır. Konu üzerinde hem kitap, dergi ve rapor olarak, hem de internet üzerinde sayısız eser bulunduğu düşünülürse, böyle bir ortamda bilgi kirliliğinin yaşanması kaçınılmazdır. Çalışma yapılırken, bu risk de dikkate alınmış, kullanılan kaynaklar konusunda mümkün derecede seçici davranılmıştır.

Vurgulanması gereken bir diğer konu da terör ve terörizm kavramlarının kullanımıyla ilgilidir. Birçok dilde olduğu gibi, Türkçede de çoğu zaman terör ve terörizm kavramları eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada her iki kavram da kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖR, TERÖRİZM VE TERÖRİZMLE MÜCADELE

1. TERÖR VE TERÖRİZM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Terör ve terörizm kavramları üzerinde en çok tartışılan, çalışma yapılan ve eserler verilen kavramlardandır. Üzerinde bu kadar çok çalışma yapılmasına rağmen, bu kavramlara getirilen tanımlar üzerinde tam bir fikir birliği, uzlaşa olduğu söylenemez. Özellikle 1960'lardan sonra artan (Schmid, 2004: 61) uluslararası terör eylemleri paralelinde, terör ve terörizm kavramlarını tanımlama çabaları da artarak birçok ülkenin gündemine girmiştir.

Terör ve terörizm tanımlarında, ülkelerin siyasal sistemleri sebebiyle ülkeden ülkeye farklılıklar görülebilmektedir. Terör uzmanlarından Schmid, (Akt., Zafer, 1999: 5) 1988 yılında yayınladığı çalışmasında, 1936 ile 1981 yılları arasında terörizmi anlatmak için 109 ayrı tanımın yapıldığını belirlemiştir.

Terörizmin genel olarak şiddet mi, yoksa şiddetin özel bir biçimi mi olduğu; üzerinde durulması gereken noktanın onun siyasal karakterine ve savaş yöntemlerine mi, yoksa sahip olduğu stratejinin sıra dışı doğasına mı yapılması gerektiği; belli bir amaca yönelik sistematik karakterinin mi, yoksa tahmin edilemezliği ile simgesel yönlerinin mi ya da kurbanlarının çoğunun masum insanlar olması gerçeğinin mi seçilip ayrılması gerektiği üzerinde bir uzlaşa yoktur (Laqueur, 2002: 95). Fakat diğer yandan, bu sorunla mücadele yöntemleri geliştirmek için de ortak bir tanımın yapılması zorunludur.

Terörün tanımının yapılması çabalarının altında yatan neden hiç şüphesiz ki terörün kontrol altına alınmasıdır. Wardlaw (1989: 3), "Temel bir tanım olmadan terörizm diye adlandırılan olgunun bir tehdit olup olmadığını söylemek ya da gelecek kuşaklar için farklı doğası olan bir olgu olup olmadığını belirlemek ya da bir terörizm teorisinin var olup olmadığını anlamak imkânsızdır" derken, terörizm kavramına temel bir tanım getirilmesi zorunluluğunun altını çizmektedir.

Terör günümüzde uluslararası bir boyut kazanmıştır. Terör, terörizm, terörist ve terör örgütü kavramlarının tanımları, çoğunlukla olaya nereden bakıldığına göre verilen anlamı yansıtmaktadır. Başka bir deyişle, bir tarafa göre *vatan haini* ya da *terörist* olan; diğer tarafa göre kimi zaman bir *kurtuluş* ya da *özgürlük savaşçısı*, kimi zaman bir *halk kahramanı* ya da bir *mücahit* olabilmektedir. Bu durum ise söz konusu kavramlar konusunda herkesin üzerinde uzlaşmaya vardığı bir tanım yapmayı güçleştirmektedir (Alkan, 2002: 11).

Tanımlama konusundaki asıl problem, terörizmin siyasi bir mesele olmasından kaynaklanmaktadır. Laqueur (Akt. Özeren ve Cinoğlu, 2006: 159) 1977 yılında, “Terörizmin detaylı ve kapsamlı olarak tanımlanamamasından kaynaklanan problemlerin daha uzun bir süre devam edeceğini ve terörizmi anlayabilmek için genel bir fikir birlikteliğinin olmasının da çok zor olduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır” derken, terörün tanımıyla ilgili iyimser olmadığı anlaşılmakta ve aslında bu tanımlama sorununun günümüzde halen devam ettiği görülmektedir.

Whittaker (2003: 4) da terörizme tanım getirdikten sonra; “madem bir takım tanımlamalar yapılmaktadır, o halde terörizmi tanımlamak neden bu kadar zordur?” sorusunu sorar. Cümlenin devamında sorusunun cevabını; “terörizmin tanımlanamamasının en zorlayıcı nedeni, muhtemelen kavramın son 200 yılda sıkça değişikliğe uğramasıdır” şeklinde vermektedir.

Terör ve terörizm kavramlarının tanımları üzerinde net ve temel bir fikir birliğine varılamamış olsa da terör eylemlerinin nitelikleri ve stratejileri göz önüne alındığında yapılan bütün tanımlarda *şiddet*, *siyasi çıkar amacı*, *masum insanlara yönelik olması* ve *tehdit* gibi bazı ortak öğeler olduğu söylenebilir. Başka bir deyişle, birçok terörizm tanımında üç etken üzerinde durulur; *yöntem* (şiddet), *hedef* (siviller ya da siyasi otorite) ve *amaç* (korkuyu aşılama ve siyasi ya da sosyal değişikliğe zorlamak) (Kushner, 2003: 359). Bu ortak noktalar çerçevesinde, her ne kadar birbirinden farklı olsa da tanımlar yapılarak belli bir mücadele stratejisi geliştirmenin zemini hazırlanmıştır.

Bu bölümde terör ve terörizm kavramlarına getirilen tanımlar incelendikten sonra, bu iki kavram arasındaki farklılıklar ve ortak noktalar üzerinde durulacaktır.

1.1. TERÖR

Kavramın etimolojik serüvenine bakılacak olursa terör, dehşet, aşırı korku-dehşet saçma ve bu amaçla yaralama, yıkma ve öldürme davranışları anlamlarına geldiği görülür. Terörde heyecanlandırmak, şaşkınlık hali oluşturma yoluyla aşırı korku ve dehşet uyandırmak, cezalandırmak ve yıldırma söz konusudur. Terörde korkuyu kısa aralıklarla yayarak kişide ve kitlelerde hemen bir ölüm-kalım duygusu oluşturmak suretiyle belli bir hedefe yöneltme amacı vardır (Chomsky, 1999: 51).

Fransızcada “terreur”, İngilizcede “terror” kelimeleri Latince kökenlidir ve 13. yüzyılda Latince’den alınmıştır (Zafer, 1999: 1). Türk Dil Kurumu’nun (TDK, 2010) tanımına göre ise terör; “yıldırma, cana kıyma ve malı yakıp yıkma, korkutma, tedhiş” gibi anlamları barındırır. *Longman-Metro Büyük İngilizce-Türkçe Sözlüğü*’nde (1993: 1573) ise terör; “yılığ, dehşet, çok büyük korku, tedhiş; böyle bir korku yaratan kimse veya şey; dehşet kaynağı; tedhişçilik, terörizm ve siyasal amaçlı şiddet hareketleri” olarak tanımlanır. Bu sözlükte yapılan tanımda terör ve terörizm kavramları eş anlamlı olarak verilmiştir.

Birçok uzman da terör kavramını, Robespierre yönetimindeki Fransa ve Stalin yönetimindeki Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) gibi, daha çok tarihsel perspektifte ele alır (Thackrah, 2004: 264). Nitekim *Concise Oxford Sözlüğü*’nde (2001: 1480) terör kavramı “aşırı korku” olarak tanımlandıktan sonra terör; “Fransız İhtilali zamanında, yönetimdeki ayrılıkçı Jacobinlerin kendi rejimlerine tehdit olarak gördükleri herkesi acımasızca infaz ettikleri dönem” olarak nitelendirilmektedir. Aslında terör kavramı ilk defa Fransız İhtilali zamanında popüler olmuştur. Günümüzde kullanılan anlamının aksine, ilginç biçimde o dönemde pozitif bir anlam da içermekteydi. 1793–1794 yılları arasındaki *régime de la terreur* (terör rejimi), 1789’daki ayaklanmaların ve onu takip eden isyanlar, karışıklıklar ve geçici anarşi döneminin meydana getirdiği kaos ortamını düzene sokma dönemi olarak da benimsenmişti (Hoffman, 2006: 3).

Diğer yandan, literatürde terör kavramı bazen şiddet, siyasal şiddet, hatta anarşi kavramlarıyla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Türkiye’de uzun yıllar terör kelimesinin yerine anarşi kavramı kullanılmış, ancak son zamanlarda bu kavram terk edilerek, terör ifadesi kullanılmaya başlanmıştır (Yayla, 1990: 335).

1.2. TERÖRİZM

Terör kavramına getirilen tanımlar, terörizm kavramını da çağrıştırmaktadır. Nitekim Türkçede yapılan tanımlarda terör ve terörizm kavramları birbirinden ayrılmadan kullanılmaktadır.

Britannica Concise Encyclopedia'da (2006: 1903) terörizm; “toplumda genel bir korku ortamı oluşturmak ve belirli bir siyasi amacı elde etmek için sistematik olarak şiddetin kullanılması” olarak tanımlanır. Tarih boyunca sağ ve sol siyasi örgütler, milliyetçi ve etnik gruplar ve devrimciler tarafından kullanılmıştır. Terörün amacı her ne kadar mevcut siyasi kurumları düşürmek ya da istikrarını bozmak olsa da muhalifleri bastırmak amacıyla kendi halklarına karşı devletler tarafından da uygulanmıştır. Örneğin; bazı Roma imparatorlarının uygulamaları, Fransız İhtilali dönemi, Nazi Almanya'sı, Stalin yönetimindeki Sovyetler Birliği ve 1970'lerde Arjantin'deki “Kırlı Savaş” dönemi. Terörizmin etkisi, modern dönem silahlarının öldürücülük ve ileri teknolojik özellikleri ve medyanın bu saldırıları anında tüm dünyaya yayması vasıtasıyla iyice artmıştır.

Ergil ise (1992: 139) terörizmi, bir siyaset yapma biçimi hatta siyasetin en radikal biçimi olarak tanımlar. Silahla yapılan siyasetin en uç örneği savaştır. Terörizm de bir savaş türüdür. Ona alçak gerilimli savaş da denir. Bu tanımdan kasıt, terörizme hedef olan kitlenin topyekûn bir savaşa ne hazırlıklı, ne de niyetli olmadığını vurgulamaktır. Düşük hazırlık (savunmasızlık) ve düşük güdülenmeye bir de beklenmedik saldırı ögesi eklenince, terörizm çok güçlü hedefleri (devlet, toplum, büyük kuruluşlar) sarsabilir. Başka siyasal yöntemlerle elde edilemeyecek sonuçlar elde edilebilir.

Daha önceden de belirtildiği gibi, Schmid 1988 yılında yayınladığı çalışmasında, 1936 ile 1981 yılları arasında terörizmi anlatmak için 109 ayrı tanımın yapıldığını belirlemiştir. Schmid (Akt., Beşe, 2002: 24–25) ellinin üzerinde bilim adamının bu konudaki eleştirisi ve yorumlarını inceledikten sonra, terörizmi yöntem, hedef ve amaç noktalarını da vurgulayacak şekilde yeniden tanımlamıştır:

Terörizm, gizli ya da yarı gizli birey, grup ya da devlet aktörleri tarafından, kişisel, kriminal veya politik sebeplerle, korku ve endişe kaynağı olan tekrarlanmış şiddet eylemleridir. Suikastlar hariç olmak üzere, bu eylemlerin doğrudan hedefleri, asıl (birincil) mağdurlar değildir. Şiddetin

insan mağdurları, ilk aşamada, mesaj jeneratörü olarak, genelde hedef nüfus kitle içerisinde fırsatın elverişliliğine bağlı olarak rastgele ya da önceden belirlenmiş temsili veya sembolik hedefler olarak seçilirler. Teröristler, doğrudan mağdur ve hedef kitle arasında tehdit ve şiddet üzerine kurulu bir iletişim süreci oluşturmak isterler. Teröristlerle mağdurlar ve esas hedef kitle arasındaki tehdit ve şiddet üzerine kurulu iletişim süreci, söz konusu esas kitleyi, yani toplumun genelini etkilemeyi amaçlamaktadır. Yıldırma, zorlama veya propaganda amaçlarından hangisine ulaşılmak isteniyorsa; buna uygun olarak hedef kitle terörün, taleplerin veya ilginin odağı haline getirilir.

Schmid'in bu terörizm tanımlaması, nesnel vurgularından dolayı bilimsel çözümleme için daha elverişli durumdadır.

Bir diğer önemli nokta da Schmid, Ganor ve Youngman'ın (Akt., Katona, 2006: 13-14) *Political Terrorism* isimli eserde belirttikleri üzere, terörizme getirilen yüzden fazla tanımda tekrarlanan unsurlar şu şekildedir:

- şiddet ya da zor kullanma (tanımların %84'ünde görülmüştür),
- siyasal amaç (%65),
- korku ve terör üzerine vurgu (%51),
- tehdit (%47),
- görülen psikolojik etkiler ve öngörülen reaksiyonlar (%42),
- hedef ve kurbanlar arasındaki tutarsızlık (%38),
- kasıtlı, planlanmış, sistematik ve organize eylemler (%32),
- mücadele etme yöntem, strateji ve taktikleri (%31).

Terörizm tanımlarındaki bu tekrarlanan unsurların yanında, yine tanımlarda çözülememiş bir takım konular da vardır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Diğer siyasal şiddet şekilleriyle, terörizm arasındaki sınırlar,
- Devlet terörizmiyle direnç (karşı) terörizmin aynı olgunun parçaları olup olmadığı,
- Terörizmi diğer basit suç eylemlerinden, müttefik gruplar arasındaki açık savaştan ve akıl hastalığından kaynaklanan eylemlerden ayırma,
- Terörizm tehdit, şiddet, güç ve etkinin alt kategorisi midir?
- Terörizm meşru olabilir mi? Hangi kazanımlar terörizmin kullanılmasına gerekçe olabilir?
- Gerilla savaşıyla terörizm arasındaki ilişki.
- Suç ve terörizm arasındaki ilişki.

Terörizme getirilen tanımlardaki bu çözülememiş ya da birbirinden farklı açıklamaları olan konular, terörizm üzerine yapılan tartışmaların da ortak noktasını oluşturmaktadır.

Daha kapsayıcı bir terim olarak terörizm; adam kaçıрма, bombalama, kundaklama, binaları işgal etme, pusu kurarak ateş etme, sabotaj, hırsızlık ve intihar saldırıları gibi çok çeşitli eylemleri kapsamaktadır. Terörizmin bu diğer alt kavramlardan ayrılan özelliği, terörizmin şiddet eylemlerine *siyasi bir amaç yüklemesi* ve eylemin hedefini siyasi olmayan, masum ve teröristin *etki etmek istediği siyasal sürecin dışında kalanlar* olarak tanımlanmasıdır. Örneğin, bir teröristin uçak kaçırmayı, kendine özgü bir kaçırmadır. Korku ve sindirme yoluyla siyasal hedeflerini elde etmek için bir girişimdir. Terörizmin her türlü tanımı, *siyasal bir amaç elde etme* üzerine vurgu yapar ve bu da terörizmi diğer türdeki suç eylemlerinden ayırmaktadır (Dobkin, 1992: 40–41).

Terörizmin tanımlanmasında bazen değişik alanlardan da yararlanılmaktadır. Örneğin tıp alanında kullanılan bir kavram ile terörizm bir patoloji olarak değerlendirildiğinde; sosyal, siyasal ve davranışsal sapma biçimi olarak hastalığın oluşturduğu modeli izler. Ancak, terör pratisyenleri şiddeti kendilerine hizmet edecek tarzda, farklı sebeplerden dolayı tıbbi terimlerle ifade edebilirler. Örneğin; bilim dilinde Nazilerin Yahudiler için kullandığı gibi, İtalyan faşist lider Mussolini de iktidarı ele geçirmek ve sürdürmek için kullandığı terörizmi, “sosyal hijyen” olarak nitelendirip, kavramı bir nevi sterilize etmiştir. Terörizm enfeksiyonun yaptığı gibi, zarar vermek hatta yok etmek için sosyal bünyeyi saran bir hastalıktır. Özellikle, sistemde tümörünü büyütüp yayan kanserle karşılaştırılır. Terörizme kanser benzetmesini Paul Johnson; “terörizm modern dünyanın kanseridir. Hiçbir devlet bu hastalığa karşı dirençli değildir. Toplumun sağlıklı bünyesine saldıran dinamik bir organizmadır. Etkili bir şekilde tedavi edilmezse, sosyal bünyenin sonunu getirir” ifadeleriyle yapmaktadır (Herbst, 2003: 171).

Terörizm, en genel ifadeyle birisine başka türlü yapmayacağı bir şeyi korkutarak yaptırmaktır. Malisow (2008: 14) bu durumu şöyle örneklendirmektedir; bir kabadayı arkadaşlarından birinin okul öğrenci konseyine seçilmesini istemektedir. Bunu yapmak için kabadayı, arkadaşına oy vermeyen herkesi dövmele tehdit

edebilir. Burada kabadayı terörist taktikler kullanmaktadır. Mağdurları korkutarak arkadaşına oy vermelerini sağlamaktadır. Eğer kabadayı mağdurları korkutmasaydı, mağdurlar istedikleri kişiye oy vereceklerdi. Kabadayının mağdurlarından bazıları, kabadayının onlara gerçekte zarar veremeyeceği hissine kapılıp, oy vermeme yönüne meylederler ve kabadayı da bunun farkına varırsa; bu durumda kabadayı ya arkadaşının az oy alması fikrini kabul edecek ya da harekete geçip, tehdidin gerçek olduğunu mağdurlara zarar vererek gösterecektir. Bu durumda kabadayı birilerine zarar vermelidir. Mağdurlardan biri, diğerlerine örnek olması açısından saldırıya uğramalıdır. Mağdurlar kabadayının gerçekten zarar verme niyetinde olduğunu anladıklarında, kabadayının arkadaşına oy vermeyi dikkate alacaklardır. Aslında oy verme işlemi gizlidir ve hem kabadayı, hem de mağdurlar bunu bilmektedir. Esasen istedikleri kişiye oy verebilirler. Ama burada kabadayının amacı mağdurlar üzerinde baskı oluşturup, gerekirse oy verme gününe kadar her gün bir ya da birkaç kişiye zarar vererek, mağdurları kendi arkadaşına oy vermezlerse başlarına neler gelebileceği hususunda düşünmeye ve karar vermeye sevk etmektir. Böylece mağdurlar, kabadayının niyetini anlayıp, kendilerine zarar vermemesi için kabadayının arkadaşına oy vererek seçilmesini sağlarlar.

İşte terörizm denen şey budur. Teröristler insanların kendi istekleri doğrultusunda bir şeyler yapmalarını isterler. Modern kavramlarla ifade edilecek olursa, terörizm siyasi amaçlar için kullanılmaktadır (Malisow, 2008: 15). Şiddet kullanarak siyasi çıkar elde etme, terörizmin diğer özelliklerine göre öne çıkan amacıdır.

1.2.1. Devletlerin Terörizm Tanımları

Terörizme getirilen akademik tanımların yanında, devletler de yasal çerçevede bir takım terörizm tanımları yapmıştır. Yapılan bu terörizm tanımlarındaki en öncelikli amaç hiç şüphesiz ki mücadele edilecek kavramın ne olduğunun ortaya koyularak, bir mücadele stratejisi belirlemektir.

Bu mücadele stratejisi belirlenmeden önce, devletler tarafından yasal çerçevede yapılan terörizm tanımlarında da birbirlerine göre farklılıklar

görülmektedir. Bu farklılıklar devletlerin güvenlik algılarına, siyasi çıkarlarına ve stratejik konumlarına göre değişebilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 12.04.1991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda (TMK) terör, şu şekilde tanımlanmaktadır:

Terör, baskı, cebir, şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti'nin ve Cumhuriyeti'nin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığını bozmak amacıyla örgüte mensup kişi ve kişiler tarafından girişilecek her türlü eylemlerdir (Türkiye Barolar Birliği [TBB], 2006: 13–14).

Burada yapılan tanımlama, her ne kadar terör tanımı olarak verilmiş olsa da asıl vurgulanan terörizmdir. Çünkü terörizm kavramına bakıldığında, genellikle şiddet ve olgularının birleştiği siyasal içerikli ve mevcut düzene ya da siyasal otoriteye yönelik amaçlı eyleme verilen addır.

Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM, 2010) ise terörizm kavramını; “terörizm, savaş ve diplomasi ile kazanılmayan sonuçları elde etmek, korkutmak ve itaat ettirmek için bir teoriye, felsefeye ve ideolojiye dayanılarak siyasi maksatlarla, iradi olarak terör ve şiddetin sistemli ve hesaplı bir şekilde kullanılmasıdır” şeklinde tanımlamaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) yasalarında ise terörizm şu şekilde tanımlanmaktadır:

"Terör eylemi"; (A) Birleşik Devletler'in ya da herhangi bir Eyalet'in ceza yasalarını çiğneyen ya da Birleşik Devletler'in ya da herhangi bir eyaletin yargılama alanı içinde işlendiğinde ceza gerektirecek ihlal oluşturan bir şiddet edimi ya da insan yaşamı için tehlike oluşturan bir edim içeren bir etkinlik; (B) (i) sivil bir nüfusa gözdağı verme ya da baskı yapma; (ii) gözdağı ya da baskı yoluyla bir hükümetin siyasetini etkileme; ya da (iii) suikast ya da adam kaçırmaya yoluyla bir hükümetin davranışına etki etme amacını güttüğü ortaya çıkan bir etkinlik demektir.

Chomsky (2002: 219–220) yapılan bu tanımı, sınırları tam olarak çizilmediği için eleştirmektedir. Ardından ABD kaynaklarının daha özlü terörizm tanımları da verdiğini belirterek, ABD Ordusu'nca hazırlanan, terörizme karşı koyma stratejilerini içeren bir el kitabındaki tanımı aktarır. Bu kitaba göre terörizm; “doğaca siyasal,

dinsel ya da ideolojik hedeflere ulaşmayı amaçlayan, önceden tasarlanmış şiddet kullanımı ya da tehdidi”dir.

ABD Dışişleri Bakanlığı (Akt., Özeren ve Cinoğlu, 2006: 162) da terörizmi; ‘gizli ajanlar veya örgütler tarafından önceden planlanmayan politik amaçlı şiddetin, direkt olarak taraf olmayan silahsız kişiler üzerinde, genel olarak toplumu etkilemek için kullanılması’ ifadeleriyle tanımlamaktadır.

2001 tarihli İngiltere Terörle Mücadele Yasası’nda (Terrorism Bill) ise terörizm tanımı; "siyasi, dini ya da ideolojik sonuçlara ulaşmak için hükümeti toplumu ya da toplumun herhangi bir bölümünü, belli bir yöne zorlamak maksadıyla kişilere ve mala karşı yapılan ciddi şiddet kullanımı ya da şiddet kullanımı tehdidinde bulunulması" olarak yapılmıştır (TBB, 2006: 12).

Bağımsız Devletler Topluluğu da (Akt., Kaya, 2005: 11) terörizm tanımını yapıp, bu kapsama giren eylemleri sıralayarak şu şekilde bir tanım vermiştir:

Kamu güvenliğini zarar veren, otoriteler tarafından karar alınmasını etkilemek ya da halkı terörize etmek amacıyla işlenen ceza hukukuna göre cezalandırılan ve aşağıdaki şekillerde gerçekleşen hukuka aykırı fiiller:

- Gerçek ya da tüzel kişilere karşı şiddet veya şiddet tehdidi;
- Kişilerin hayatını tehlikeye atacak şekilde mülk ve diğer maddi nesnelere zarar verme ve bunları yok etme tehdidinde bulunma;
- Mülkiyete ciddi zarar verme ve topluma zararlı neticelere yol açma;
- Bir devlet adamı veya kamu yetkilisine görevini sona erdirmeye yönelik tehditte bulunma;
- Bir yabancı devlet temsilcisine veya uluslararası örgütün uluslararası korunan personeline ve bunların işyerleri veya araçlarına saldırma;
- Taraf devletlerin ulusal hukuklarında veya terörle mücadeleyi amaç edinmiş evrensel olarak tanınan hukuki enstrümanlarda terör olarak nitelenen diğer eylemlerdir.

Devletler tarafından bu ve benzeri tanımlar yasal çerçevede yapılmaktadır. Elbette bu yasal çerçevedeki tanımlardan elde edilmek istenen amaç, terörizmin tanımını net bir şekilde ortaya koyup, terörizmle mücadele etmektir. Fakat çoğu zaman akademisyenler ve terör uzmanlarının tanımlarıyla, yasaların ortaya koyduğu tanımlar örtüşmemektedir. Akademisyenler bu tanımların belli derecede objektif tanımlar olmaktan çok, devletlerin kendi çıkarlarına hizmet eden (Lutz, 2004: 9) tanımlar olduğunu söyleyerek eleştirirler.

1.2.2. Terörizm ve Diğer Şiddet Türleri

Terörizmin en önemli bileşeni şiddettir. Fakat bütün şiddet türleri terörizm değildir. Her ne kadar tam olarak tanımlamak zor olsa da, terörizmin bir iç savaşla, eşkıyalıkla ya da gerilla savaşıyla eş anlamlı olmadığını bilmek büyük önem arz etmektedir. Gerilla kavramı daha çok pozitif bir anlam çağrıştırırken, terörizm hemen hemen her zaman negatif bir anlama sahiptir (Laqueur, 1999: 8).

Her zamanki kullanımında terörizm kelime olarak kötü, gelişigüzel şiddet ya da vahşet terimleriyle eş anlamlıdır. Ancak kavramla ilişkili değer yüklü ifadeler başka bir tartışmaya da yol açmıştır. Bir grubu ya da olayı terörist olarak etiketlemek için aktörlerin ya da şiddetin ahlak dışı, yanlış ya da temel etik prensiplere zıt olması gerekmektedir. Şiddeti, ortaya çıkabilecek özgürlük savaşçıları, demokratik muhalefetin üyeleri, devrimciler, gerillalar, direniş savaşçıları ya da ulusal özgürlük askerleri gibi farklı terimlerle kullanabilmek için şiddeti üstlenen grubun daha yüksek ahlaki değerlerle donanımlı ve harekete geçirilmiş olması gerekir. Siyasal şiddeti üstlenen kişileri tanımlamak için kullanılacak ifadelerin seçimi sıklıkla grubun amaçlarının altında yatan varsayımları içerir. Bir grubu özgürlük savaşçıları ya da direniş askerleri olarak adlandırmak örgütün amaçlarıyla ilgili olarak olumlu bir değerlendirme akla getirir. Bu tür bir oluşumun meydana getireceği şiddetin kurbanları genellikle özgürlüğü reddeden ve en azından toplumun bir kesimini baskı altında tutan siyasal sistemin destekleyicileridir (Lutz, 2004: 8).

Terörizm kavramsal olarak diğer şiddet türlerinden ayrılabilir. Öncelikle terörizm, aşırı korku atmosferi oluşturmak için önceden planlanmıştır. Belirgin hedefler yerine daha geniş hedeflere yöneltilir. Doğası gereği siviller de dâhil olmak üzere, gelişigüzel ya da sembolik hedeflere saldırıları kapsar. Terörizm toplum tarafından sıra dışı olarak algılanır. Tam anlamıyla toplum içindeki anlaşmazlıkları, uyuşmazlıkları ve karşı durmaları düzenleyen normları ihlal ederek, yasaları çiğner. Bunun yanında siyasi otoritenin politik davranışlarını, toplumu ya da belirli sosyal grupları etkilemek için kullanılması, özellikle olmasa da öncelikli amacıdır (Wilkinson, 2001: 1).

Terörizm bu özellikleri ile diğer şiddet türlerindeki; adam kaçıрма, bombalama, kundaklama, binaları işgal etme, pusu kurarak ateş etme, sabotaj,

hırsızlık ve intihar saldırıları gibi eylemlerden siyasal çıkar elde etme hedefinden dolayı ayrılabilir. Aynı zamanda, terörizm bütün bu eylemleri de kapsar.

1.2.3. Terörizmin Ayırt Edici Özellikleri

Bir eylemin teröristler tarafından gerçekleştirildiği, eylemin bir takım özellikleri neticesinde anlaşılabilir. Dünya üzerindeki birçok ülkede gerçekleştirilen ve özellikle kasıtlı olarak sivilleri hedef alan bombalama kampanyaları, intihar bombalamaları, silahlı saldırılar, rehine alma olayları, uçak kaçırma eylemleri ve bu tür eylemleri gerçekleştirme tehditleri halk tarafından terörizm olarak algılanır (Wilkinson, 2001: 1).

Dünyada faaliyetlerini devam ettiren terör örgütleri ve onların eylem şekilleri çerçevesinde, terörizmin özelliklerini Alkan (2002: 17–18) şu şekilde sıralamıştır:

- Terörizm bir ideoloji, bir doktrin, hatta sistematik bir fikir değil, stratejidir.
- Terörizm, dünyayı “iyi” ve “kötü” biçimde iki kampa ayırdıktan sonra kendisini “iyi” kategorisine yerleştirir.
- Terörizm, terör eylemlerini meşrulaştıracak bir senaryo hazırlar.
- Terörizm, yeni bir düzen ve gelecekte zafer vaat eder.
- Terörizmin genellikle siyasi bir amacı vardır.
- Devlet otoritesine alternatif getiren örgütlü bir harekettir.
- Terörizm, uluslararası siyasetin bir parçasıdır, dolayısıyla dış destek olmadan yaşatılamaz.
- Mali destek terörün vazgeçilmez gereksinmesidir. Bu nedenle; soygun ile silâh ve uyuşturucu kaçakçılığı yapar.
- Terör, bir hak arayışı, düzen önerisi ve bağımsız devlet kurma isteklerinden biri veya derece farklılığıyla her üçünün bir arada bulunduğu gerekçelerle ortaya çıkabilir.
- Terör, bilinçli ve amaçlı eylemler olarak belirir.
- Terör, şiddet uygulamayı giderek amaç konumuna taşır. Dehşet ve korku salarak yığınlık yaratır. Zorba, acımasız, istismarcı ve kuralsızdır.
- Genellikle başka güç veya güçlerin taşeronudur.
- Terör kendi dilini yaratır ve kullanır.
- Propaganda ile doğar, gelişir ve propaganda ile yaşar. Bizatihi kendisi bir propaganda aracıdır.
- Teröristler, seyircileri, dünyayı kendileri gibi görüp algılamaları için ikna etmeye çalışırlar.
- Terör eylemleri, nesnel bir gerçekten çok, dünyanın öznel bir yorumuna dayanır.
- Terör eylemleri, örgütlü bir çabayı gerektirir. Bütün bu eylemler, bireysel olmaktan çok, bir grubun katılımıyla gerçekleşmektedir.

1.3. TERÖR MÜ? TERÖRİZM Mİ?

Terörizm kavramında olduğu gibi, terör ve terörizm ilişkisi üzerinde bir fikir birliği sağlanmış değildir. Terör kavramı açıklanırken de belirtildiği üzere, gözlemciler terörü daha çok tarihsel perspektifte ele alırlar. Robespierre yönetimindeki Fransa ve Stalin yönetimindeki Rusya gibi. Bazıları terörizmi terörün daha organize hali olarak görürken, diğerleri terörün bir ruh hali, terörizmin ise organize sosyal etkinlikleri çağrıştırdığını söylerler. Üzerinde en çok farklılık olan görüş ise; terörün terörizm olmadan ortaya çıkması ve terörün terörizme giden yolu açmasıdır (Thackrah, 2004: 264).

Terörle, terörizm arasındaki farka dikkat çeken Bal (2006: 8); terörün kısaca silahlı eylemler vasıtasıyla kendini ve davasını duyurma; terörizmin ise, bu eylemleri savunan, stratejilerini anlatan, aktaran ve geliştiren bir düşünce disiplini veya akımı olduğu tespitini yapar.

Şenocak'a göre (2006: 6) ise; terör ile terörizm arasında bir ayırım yapma zorunluluğu vardır. Terör kabaca her türlü şiddeti ifade ederken (futbol terörü, trafik terörü, v.s.); terörizm siyasal amaçlar için bir dizi şiddet eylemini ifade etmektedir. Bu konuda terörizm üzerine çalışma yapan hemen hemen tüm taraflar arasında bir uzlaşma olduğu söylenebilir. Belki de terör ve terörizm konusunda uluslararası alanda üzerinde fikir birliği sağlanmış tek nokta da budur.

Ergil (2006: 3–4) de terör, terörizm kavramlarının bir başka boyutuna; "*yukarıdan terör*", "*aşağıdan terör*" ayrımını yaparak işaret etmektedir. Ergil'e göre totaliter devletlerce kitleye yönelik olarak uygulanan ve seçilmiş, iradi bir siyasal strateji olan yukarıdan şiddet hareketleri daha çok terör (terör rejimi); egemen güç odakları dışında başka bir güç odağından kaynaklanan, iktidardaki otorite sistemini ve özellikle devleti kontrol eden güçleri yıkmaya yönelik aşağıdan şiddet hareketleri de daha çok terörizm tanımlaması içinde yer alabilir.

Bu durumda devlet terörü ve yukarıdan terör hariç tutulmak kaydıyla, günlük kullandığımız anlamlarıyla terör ile terörizm kavramları arasındaki en önemli farklılık, terörün belirli bir irade gerektirmeden de ortaya çıkabilen, kendiliğinden, sistemsiz, örgüte gerek duymayan, çoğu kez de anlık veya kısa süreli bir şiddet olgusunu ifade etmesi, terörizmin ise terörün; sistematik, iradi, çoğu zaman örgütlü

ve uzun vadeli kullanımını içeren bir kuralsız savaş ve propaganda tekniği, bir stratejisi olmasıdır (Ergil, 2006: 4).

“Yukarıdan terör” ve “aşağıdan terör” kavramlarını, Laquer de faşizmi anlatırken kullanmıştır. “Fascism: Past, Present, Future” isimli eserinde Laquer (1996: 50); “Faşist hareketler muhalefette olduklarında aşağıdan terörü, iktidarda oldukları dönemde ise yukarıdan terörü kullanmışlardır” şeklinde yukarıdan ve aşağıdan terör kavramlarını ifade etmektedir.

1.4. TERÖRİZMİN TARİHİ

Terörizmin tarihi, bir kısım yazarlarca, iki bin yıl öncesine kadar götürülmektedir. Terör, korku ve dehşet yaymak suretiyle baskı kurmak olarak nitelendirildiğinde, neredeyse insanlık tarihi kadar eskidir, ancak stratejileri bakımından modern çağın bir ürünüdür (Bal, 2006: 33).

Tarihteki en eski terör hareketi M.Ö. 6–135 tarihleri arasında Ortadoğu’da (Filistin) ortaya çıkmıştır. "Zealot" isimli Musevi tarikatı, bu dönemde Roma İmparatorluğu'nun lejyonerlerine karşı suikastlar düzenleyerek adlarını duyurmuşlardır. Bu hareketler terör olarak tanımlanmıştır, çünkü suikast ve vur-kaç hareketleri gibi şiddet eylemlerini Romalılara, Yunanlılara ve Yahudilere karşı psikolojik tesir oluşturacak şekilde, insanları köleleştiren Roma kanun ve kurallarını değiştirmek gibi siyasi bir amaçla gerçekleştirmişlerdir (Çınar, 1997: 195).

Gerçekleştirilen bu terör eylemleri aslında, "Zealot Tarikatı"nın içindeki bir hizip olan "Sicariler" isimli bir suikast grubu tarafından yapılmaktaydı. "Sicari"ler adlarını suikastlarında kullandıkları kısa hançerlerinden (sica) almaktaydılar. Eylemlerini bayram günlerinde ve diğer günlerde, Kudüs’te kalabalığın çok olduğu zamanlarda, Romalılarla işbirliğinde olan Yahudi liderlerini, Filistin’de yaşayan Yunanlıları ya da Romalı işgal güçlerinden birisini hedef alarak gerçekleştirirdi. Kalabalığın içinden birden çıkıp, hedef kişinin boğazını keserek yine kalabalığa karışıp kaybolurlardı. Bu cinayet haberleri şehirde hemen yayılırdı. Romalı tarihçi Josephus’un aktardığına göre Sicariler, Kudüs’ün su yolunu tahrip etmiş ve buğday ambarlarını yakmışlardır (Weinberg ve Eubank, 2006: 21–22) .

Sicariler, ayrıca vergi borcu altında olan işçi sınıfının desteğini alabilmek için, borç belgelerinin de bulunduğu arşiv için kullanılan binalara da saldırmışlardır. Bu tür saldırı ve öldürme eylemleriyle toplumun genelinde, günümüzdeki klasik terörist taktiğinde olduğu gibi, her an saldırıya uğranabileceğine dair bir hava oluşturma hedefi vardı. Sicariler her an ve her yerden çıkarak eylem gerçekleştirebilirlerdi. Bu da onların gücüydü (Chailand ve Blin, 2007: 58). Roma halkı arasında korku ve huzursuzluk meydana getirilerek, hedeflenen amaca ulaşılmış ve uzun süreli bir psikolojik savaş yürütülmüştür.

Weinberg'e göre (2009: 234); fanatik bir Yahudi çete olan "Zealots"ların bu eylemleri yapmalarındaki bir diğer amaç; Judea* ile Roma arasında bir savaş çıkararak, bu çatışma ortamının sonucunda Romalıların yönetimine son vermektir.

Teröre İslam tarihinde de rastlamak mümkündür. İkinci Halife Hz. Ömer, üçüncü Halife Hz. Osman ve dördüncü Halife Hz. Ali terör kurbanı olmuş liderler olarak da nitelendirilebilmektedir. Özellikle Hz. Ali'nin öldürülmesi, İslam dininin Sünni, Şii ve Harici olarak üç büyük mezhebe bölünmesine yol açmış ve birçok kanlı olayın da başlamasına neden olmuştur (Kongar, 2002: 78).

Korkmaz'a göre (Akt., Demir, 2009: 66) diğer önemli bir terör örgütü de Ortadoğu'da ortaya çıkan Assasin** (Haşhaşi)'lerdir. Hasan Sabbah'ın kurucusu ve en önemli lideri olduğu bu örgüt, 11-13. yüzyıllar arasında, bölgedeki Selçuklu hâkimiyetine karşı eylemlerini sürdürmüşlerdir. Başta ünlü Selçuklu veziri Nizam-ül Mülk olmak üzere, pek çok siyasi cinayetin altına imzalarını atmışlardır. Haşhaşiler, cinayetlerini mukaddes ayın edasıyla hançerle yapmış ve halka derin korku salmışlardır. İsmailiye mezhebine bağlı kimseleri içinde toplayarak büyük bir gizlilik içinde hareket eden bu örgütle, çağdaş terör örgütleri arasında önemli benzerlikler vardır. Selçuklu döneminde terörü sistemli bir araç haline getiren Hasan Sabbah'ın çağdaş anlamı ile terörizmin kurucusu olduğu söylenebilir. Hasan Sabbah korkunun, düşünce ve mantık süreçlerini bozarak insanları sürüleştireceğini anlayan ve kullanan bir kişidir. Günümüz terör örgütleri gibi çok güçlü düşmanlarıyla yüz yüze mücadele edemeyeceğini anlayan Hasan Sabbah, iyi örgütlenmiş gizli, disiplinli

* Bugünkü İsrail'in güneyi, Ürdün'ün de güney-batısı olan bölge.

** İngilizce "assassin" kelimesinin anlamı "suikastçi"dir. Kelimenin kökeni ise Arapça "haşhaşin"dir. *Haşhaşin*, haş haş kullanıcıları ya da başka bir deyişle "afyonkeş" anlamına gelmektedir. 1530'lardan sonra da İngilizcede kullanılmaya başlanmıştır. (Online Etymology Dictionary, 2010)

küçük bir grubun yürüteceği uzun vadeli bir terör kampanyasıyla amacına ulaşmak istemiştir. Efsanelere geçecek biçimde elemanlarını uyuşturucu maddeler (haşhaş) kullanarak kendisine bağlayan Sabbah, düzenli askeri birlikler kurarak savaşmak yerine, Alamut Kalesi'nde yetiştirdiği müritlerini önde gelen düşmanlarını öldürecek fedailer olarak göndermiş ve vur-kaç taktiğini terörizm literatürüne kazandırmıştır.

Sonraki dönemlerde, değişik yerlerde, daha farklı terör grupları ve eylemleri olmuştur. Bunlar terörün modern anlamda kullanıldığı zamana kadar devam etmiştir. Fakat eylemlerin adı ve eylemciler terör ya da terörist olarak adlandırılmamıştır (Çınar, 1997: 195). Terörizmin günümüzde kullanılan anlamı 18. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu açıdan terör ve terörizmin modern bir olgu olduğu söylenebilir.

Modern anlamda terörün Fransız İhtilali ile başladığı noktasında birçok akademisyende görüş birliği vardır. 1789 Fransız İhtilali'nden sonraki Mayıs 1793-Temmuz 1794 tarihleri arasındaki dönem, tarihçiler tarafından “terör rejimi” olarak adlandırılmıştır (Uyar, 2008: 34). Her ne kadar, bu dönemde uygulanan sisteme pozitif bir anlam yüklenmeye çalışılsa da, Robespierre yönetimindeki bu terör rejimi döneminde devlet eliyle, en az 300.000 kişi tutuklanmış, 17.000 kişi resmi olarak yargılanıp infaz edilmiş ve sayısı belli olmayan birçok kişi de, ya hapishanede açlık, işkence ve hastalıktan ya da yargılanmadan hayatını kaybetmiştir (Thackrah, 2004: 264). Devlet terörü olarak da nitelendirilebilecek bu dönem için Jakoben lider Robespierre; “terör; şiddet, kararlılık, zamanında müdahale ve adaletten başka bir şey değildir” ifadelerini kullanmıştır. Bu ifadelerle, bugünkü kullanımının aksine, devlet eliyle yapılan şiddet eylemlerini meşrulaştırma çabaları vardır. Hatta terörün kullanılması adaletin meşru enstrümanıdır (Forst, 2009: 44).

Bir başka görüşe göre; tarihte ilk modern terörizm Rusya'da 1870'lerden, I. Dünya Savaşı'na kadarki dönemde, *Narodnaya Volya* (Halkın İradesi) hareketleri ile ortaya çıkmıştır. Bu hareketler, 20. yüzyıl terör hareketlerinin ilk örnekleri olup, çağdaş terörist faaliyetlerin çoğu bu hareketin izlediği yolu takip ederek varlıklarını devam ettirmiştir. Rusya'da gücü ellerinde bulunduran burjuvazinin Batıda var olan temsil, anayasacılık ve kanunda eşitlik gibi kurumları Rusya'da da istemesi, kimi aydın gençlerin bu programı memnuniyetsizlikle karşılamasına sebep olmuştur. Dolayısıyla buna karşı yeni bir felsefe geliştirmeleri; biri 1877-1881'de, diğeri 1904-

1908'de olmak üzere iki tür terör dalgasını netice vermiştir (Çınar, 1997: 196). Örgüt, Çar'ın otoritesine karşı savaşırken birçok kamu görevlisi ve polise suikastlar düzenlemiş ve Çar II Alexander'ı da 1881'de suikastla öldürmüştür.

Baykal'a göre (Akt., Demir, 2009: 68) II. Dünya Savaşı sonrasında, 1960'lı yıllarda başlayan terör hareketleri çeşitli ülkelerde farklı biçimlerde ortaya çıkmıştır. Bu hareketler üç şekilde görülmüştür; birincisi İrlanda, Kanada ve İspanya'da ayrılıkçı terörizm; ikincisi Latin Amerika ülkelerindeki şehir ve kır gerillacılığı ve üçüncüsü ise Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Japonya'da ortaya çıkan yeni sol akımlarla kendini hissettiren şehir terörü dalgası olmuştur.

1960 sonrasındaki öğrenci hareketleri ile ortaya çıkan "Yeni Sol" hareketinin ömrü çok uzun olmamıştır. Bu hareket sonrasında özellikle Batı toplumunda birçok terörist grup görülmüştür (Yayla, 1990: 354). Bu terörist örgütler "Yeni Sol" hareketinin türevleri olarak nitelendirilebilir. Bu örgütlerden bazıları; İngiltere'de Öfkeli Tugaylar, İtalya'da Kızıl Tugaylar, Almanya'da Baader-Meinhof, Japonya'da Birleşik Kızıl Ordu ve ABD'de Kara Panterler, Weathermanlar ve Simbonezya Kurtuluş Ordusu'dur.

Şenocak'a göre (2006: 34) Yeni Sol hareketinin devamı niteliğindeki örgütlerin günümüzde de çoğunun var olmamasının ya da etkisiz bir duruma gelmesinin sebebi, belki de hareketin dünyanın o dönemki konjonktürüne karşı bir tepki olarak ortaya çıkmasındandı. Yeni Sol hareketinin fikir babalığını ise; Jean Paul Sartre, Ernesto Che Guevera, Herbert Marcuse ve Frantz Fanon yapmıştır.

20. yüzyılın son 10 yılı içerisinde, SSCB'nin dağılmasının ardından Doğu blokunda yer alan birçok devlette etnik parçalanmalar yaşandığı görülmüştür. Bu parçalanmalar Çekoslovakya'da olduğu gibi bazen sessiz, kansız ve medeni bir şekilde, bazılarında ise iç savaşlarla gerçekleşmiştir. Bosna'da meydana gelen iç savaş ülkenin bir "terör dönemi" yaşamasına neden olurken; 21 Kasım 1995'te imzalanan Dayton Barış Anlaşması'nın mimari Richard Holbrooke; 1991-1995 yılları arasında Bosna'da üç yüz bin insanın öldürüldüğünü belirtmiştir. Bu olaylar Balkanlar başta olmak üzere ayrılıkçı etnik terörün dünyanın dört bir yanına yayılmasına neden olmuştur (Şenocak, 2006: 34-35).

Günümüze gelindiğinde ise; tarihteki en büyük terörist olaylar arasında yerini alan 11 Eylül 2001 tarihindeki ABD'ye karşı düzenlenen saldırılar terörizm ve terörizmle mücadele bağlamında bir dönüm noktası olmuştur. Bu saldırı sonrasında ABD, her nerede ve kim tarafından destekleniyor olursa olsun terörizme karşı savaş açmıştır. Ancak, bu savaşta düşmanın kim ve nerede olduğu ve terörle savaşın ne zaman biteceği kimse tarafından bilinmemektedir (Şenocak, 2006: 35).

2. TERÖRİZM TÜRLERİ

Terörle ilgili literatür ele alındığında dikkat çeken en önemli sorunlardan biri de terörizmin sınıflandırılması meselesidir. Terörizm konusunda yapılan çalışmalarda, genellikle siyasal terörizm ve siyasal olmayan terörizm türlerinden söz edilmektedir. Bu tür bir ayrıma gidilmesinin sebeplerinden birisi, terörizmle mücadele eden devletlerin terör gruplarının eylemlerine gerekçe olarak siyasal talepleri ağırlıklı olarak göstermeleridir. Buna karşın, siyasal taleplerin dışında kalan alanda da terörizm eylemleri görülmektedir ki, bu alanla ilgili yeterli çalışma bulunmamaktadır. Siyasal terörizmle ilgili oldukça fazla çalışma yapıldığından dolayı terör ve terör eylemlerinin sadece siyasal nitelikli olduğu düşüncesi hâkimdir (Çınar, 1997: 233). Bu çerçevede, yapılan çalışmaların çoğu doğal olarak siyasal amaçlı terörizm üzerinedir.

Çınar'a göre (1997: 233–234), terör eylemlerine bakılarak yapılan terörizm sınıflandırmaları, özellikle Amerikalı uzmanlar arasında yaygın bir uygulamadır. Bu tür bir sınıflandırma soruna doğru bir yaklaşım olarak kabul edilse bile, yeterli değildir. Çünkü teröristlerin, istedikleri ve talep ettikleri konuları kamuoyuna duyurabilmek için medyanın dikkatini çekmeleri gerekmektedir. Medyanın dikkatinin çekileceği olay türleri ise çok fazla değildir. Bundan dolayı da, farklı niteliklere sahip farklı terör örgütlerince benzer metotlar ve benzer eylemler gerçekleştirilmektedir. Buna ek olarak, eylemlerde kullanılan silah ve benzer maddelere göre de; “kimyasal terörizm”, “nükleer terörizm”, “siber terörizm” gibi sınıflandırmalara rastlanmaktadır.

Terör türlerinin nelerden oluştuğu konusunda ideolojinin belirleyici faktör olduğu göz önüne alındığında; “Marksist”, “Faşist”, “Din Temelli terör” gibi

ideolojilere göre sınıflandırmalar yapılmaktadır. Bunun yanı sıra; etnik kökenlerin ya da inançların öne çıkarıldığı durumlarda “Etnik Terör” ya da “Ayrılıkçı/Bölücü Terör” sınıflandırmaları da görülmektedir (Çınar, 1997: 234).

Terör türlerinin sınıflandırılmasında, farklılıklar söz konusudur. Bu bölümde yapılacak sınıflandırmalar; “stratejilerine göre terörizm türleri, kullandığı silahlara göre terörizm türleri ve faaliyet alanlarına göre terörizm türleri” üst başlıkları şeklinde olacaktır.

2.1. STRATEJİLERİNE GÖRE TERÖRİZM TÜRLERİ

2.1.1. Devlet Terörizmi

Bir tanıma göre; devlet terörizmi, bir devletin kendi ülke sınırları dâhilinde kendi vatandaşlarına karşı uyguladığı sistematik şiddet eylemlerinden oluşmaktadır (Taşdemir, 2006: 34).

Bir başka tanıma göre ise; “devlet terörizmi” klasik anlamda, devletin organlarının kendi nüfusunun tamamı ya da etnik köken, din, mezhep ve siyasi inanış temelli azınlık ya da siyasal muhalefet teşkil eden belirli bir kesimi üzerinde uyguladığı işkence, sistematik öldürme, kitlesel tutuklamalar gibi eylemleri ifade etmektedir. Bu kapsamda, siyasal terör veya baskıcı terör olarak da ifade edilen devlet terörü, tarih boyunca çokça görülen totaliter devlet yapılanmasının, iktidarı güçlendirmek, belirli bir azınlık grubunu kontrol etmek, iç savaş ya da ayaklanmaya karşı harekete geçmek amacıyla başvurduğu eylemler olarak tezahür etmiştir. Zor kullanma gücü bulunan devlet her türlü güç kullanımı vasıtasıyla hatta bazı durumlarda silahlı eylem yolu ile teröriste dönüşmekte ve karşı görüştekiler rejim aleyhtarı ilan edilerek uygulamalar yasallaştırılmaya ve meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır (Uyar, 2008: 30).

Birçok uzman tarafından modern anlamda terör kavramının çıkış dönemi sayılan Maximilien Robespierre ve “Halk Güvenliği Komitesi” yönetimindeki “terör rejimi” dönemi, devlet terörizminin ilk örneklerinden sayılmaktadır. Çünkü Fransız İhtilali’nin ardından yaşanan kaos döneminde huzuru ve düzeni sağlamak için terör, devlet tarafından karşıt görüşteki Jacques Herbert yönetimindeki sol ve Georges

Danton yönetimindeki sağ kesime karşı (Britannica Concise Encyclopedia, 2006: 1603) kullanılmış ve binlerce insan hayatını kaybetmiştir.

Devlet terörizminin, uygulandığı dönemler tarihte sadece Fransız İhtilali'nden sonraki “terör rejimi” dönemi değildir. Bu terör türü, ilk devletin kurulduğu günden bugüne hep var olagelmıştır. Devletlerin tekelindeki merkezi iktidar yoğunlaşmasına paralel olarak yıkıcı silâhın kullanılması sonucu, insanlık tarihinde belki de hiç görülmemiş oranda insan hakları ihlalleri meydana gelmiştir. Devleti korku rejimi kullanarak yöneten Neron'un imparatorluğu, Hitler Almanya'sı ve Stalin Rusya'sı bunun en çarpıcı örnekleridir. Nazi Almanya'sında çoğu Yahudi olmak üzere 6 milyon, Stalin döneminde SSCB'de 20 milyon civarında insanın teröre kurban verilmesi, devlet terörünün ne kadar yaygınlaşabileceğini ve hangi boyutlara ulaşabileceğini göstermektedir. Yakın dönemlere gelindiğinde ise İran Devrimi esnasında yaşananlar, Afganistan'da Taliban Hareketi'nin uygulamaları ve Suriye'de rejime muhalif oldukları gerekçesiyle Hama şehrinin askerler tarafından kuşatılıp 20 bin kişinin öldürülmesi, devlet terörünün günümüze yansıyan önemli örnekleridir (Alkan, 2002: 20).

Terörist devlet ile devlet terörü kavramları birbirinden dikkatli bir şekilde ayrılmalıdır. Devlet terörizmi kavramı, devlet teşkilatları tarafından doğrudan ve genellikle açıkça yürütülen kitlesel şiddet olaylarının karşılığı olarak kullanılır. Bir diğer önemli fark da devlet terörizminin ağırlıklı olarak uluslararası düzeyde değil, ülke içindeki eylemlerle ilişkili olmasıdır. Küçük grupların gerçekleştirdikleri terörizm ile bu terör arasındaki büyük farklara rağmen, devlet terörü ifadesini kullanma, bu kavramın ilk kullanımıyla uyumludur. Bu terim ilk kez 18. yüzyıl sonunda devrim dönemindeki Fransa'da Terör Dönemi boyunca devletin gerçekleştirdiği eylemlere, özellikle de siyasal muhaliflerin ortadan kaldırılmasına karşılık olarak kullanılmıştır. Terör terimine –izm ve –ist gibi son eklerin eklenmesi, devrimcilerin getirdikleri yenilikler kadar eylemlerinin yol açtığı dehşeti belirtmenin de bir yoludur (Kuper ve Kuper, 2004: 1498).

Bir diğer konu da; “Devlet Terörizmi” ile “Devlet Destekli Terörizm” arasındaki ayrımdır. Devlet destekli terörizmde terörist eylemlerin faili, bir devletin açık ya da örtülü desteği ile hareket eden devlet dışı aktördür. Devlet terörizmi ise,

bir aktör olarak devlet tarafından “Uluslararası İnsani Hukuk ve İnsan Hakları Hukuku”nun ihlaline yol açacak şekilde kapsamlı, yaygın ve sistematik şiddet kullanılmasıdır. Bu tür terörizm, devlet politikasının bir parçası olarak işlenen soykırım, insanlığa karşı suç, savaş suçu ve işkenceyi kapsamaktadır. Devlet terörizmi uygulayan devletlerin amaçları, siyasi muhalifleri ya da etnik bir grubu bastırarak mevcut rejimi idame ettirmektir. Bu gerekçeyle, gerekirse sosyal ya da politik bir grup toptan yok edilebilmektedir (Taşdemir, 2006: 35).

2.1.2. Devlete ve Siyasal Sisteme Karşı Terörizm

Devlete ya da siyasal rejime karşı yapılan terörizm, devlet yönetimini düşürmek, bağımsızlık elde etmek ya da ülke sınırları içinde, toprak talep etmek amacıyla yapılan bir terörizm türüdür.

Bu terörizm türünde, devletin kurumsal varlığı ve yönetimi tehdit edilir. Ayrılcı akımlarla devleti ve siyasal sistemi yıkmayı hedefleyen örgüt ve gruplar, küçük gruplarla büyüyen bir kitlesel ayaklanma ile kendi bağımsız yönetimlerini kurmayı amaçlarlar. Sıklıkla küçük şiddet eylemleri kullanılır. Devlete ve siyasal sisteme karşı terörizm genellikle etnik ayrımcılıktan kaynaklansa da, şiddet kullanmayan bazı özel ayrılık hareketleri de göz önüne alınarak etnik terörden farklı değerlendirilebilmektedir. Kine dayalı terör ile devleti hedef alan gruplar, şiddet kullanarak mevcut yönetimden öç almayı hedeflerler (Soyoğlu, 2006: 27).

Diğer yandan, siyasi terörizm olarak da ifade edilebilecek bu terörizm türünde ideolojik özellikleri ne olursa olsun, demokratik toplumlardaki bu teröristler, hüküm süren yönetime şiddetle karşı olan, liberal demokratik değerler yüzünden yabancılaşmış ve çaresiz insanlar olarak tanımlanmaktadır. Liberal toplumlar, liberal kurumlar ve değerler lehinde baskın çoğunluklar barındırmaktadır. Aşırı muhalif kişiler, liberal demokratik devletin böylesi genel desteğe ve meşruluğa sahip olduğunu gördükleri için barışçıl ve meşru yollarla etkili olma konusundaki tüm umutlarını yitirerek, bunun yerine, siyasi terörizm de dâhil, alternatif olarak güce götürecek çeşitli şiddet yollarına başvurabilmektedir (Özkan, 2006: 11).

Devlete ve siyasal rejime karşı terörizm kapsamında; sağ terörizm, sol terörizm, din temelli terörizm ve etnik terörizm türleri incelenecektir.

2.1.2.1. Sağ Terörizm

Belirli bir ırk ya da dinin üstünlüğüne dayalı ve bu üstünlüğü tek ve egemen ideoloji konumuna getirmeyi amaçlayan grupların uyguladıkları şiddet hareketleri sağ terör olarak nitelendirilebilir (Alkan, 2002: 21).

Her ne kadar dini öğretileri kullanarak şiddet uygulayan teröristler sağ terörizm kategorisine girse de aslında sağ terörizm, daha çok 1980’li yılların başlarında Batı Avrupa’da ortaya çıkan neo-faşist hareketlerle ilişkilendirilir. Bu hareketlerin amacı, mevcut rejimi yıkararak yerine milliyetçi ya da faşist yönelimli devletler kurmaktır. Sağ terörist grupların çok güçlü ırkçı, yabancı karşıtı ve göçmen karşıtı düşünceleri vardır. 1980’li yıllarda da dünyada ses getiren eylemlere imza atmışlardır. Özellikle İtalya ve Almanya’da gerçekleştirilen bombalı saldırılarda onlarca insan hayatını kaybetmiştir. Avrupa’da meydana gelen bu ve benzeri sağ terörist eylemlerin, sol terörist eylemlerle birlikte devletlere karşı ciddi bir tehdit olduğu düşünülmüş, ancak bu gerçekleşmemiştir. Sağ terörizm büyük çapta tehdit oluşturmamış, daha çok dazlak gençlerin oluşturduğu çeteler ya da benzer gruplar tarafından yabancı ve göçmenlere karşı bireysel saldırılar bazında kalmıştır. Doğu Avrupa’da da yüksek işsizlik oranlarından ve ekonomik yatırımların yapılamaması gibi nedenlerden dolayı yine göçmen ve yabancılara karşı sağ terörist gruplar ortaya çıkmıştır (Aubrey, 2004: 45).

Avrupa’daki sağ terörist grupların oluşum nedenleriyle Türkiye’deki oluşum nedenleri ve örgüt yapıları aynı değildir. Türkiye’de ırkçı felsefeye dayalı faaliyet yürüten, herhangi bir terör örgütü bulunmamakla birlikte, mevcut rejimi yıkararak yerine dini esaslara dayalı bir devlet sistemi kurmak amacıyla faaliyet yürüten birden fazla örgüt bulunmaktadır. Bu tür örgütlere, İBDA/C ve Hizbullah terör örgütleri örnek olarak gösterilebilir (Alkan, 2002: 21).

Türkiye ve Avrupa’da ortaya çıkan sağ terörizm türü değerlendirilecek olursa; özetle sağ terörizm, politik etkileşimlerin ve tehdit tabanlı diğer tür sağ tutum ve davranışların radikalleşmesinin bir ürünüdür. Bunun sonucu olarak da gençlerin oluşturduğu çetelerin uyguladıkları fırsata bağımlı şiddet, dazlak grupların uyguladıkları alt kültürel şiddet, organize aşırı sağ siyasal partilerin uyguladıkları

şiddet ve din temelli aşırı sağ grupların uyguladıkları şiddet biçimleri ortaya çıkmıştır (Heitmeyer, 2005: 142).

2.1.2.2. Sol Terörizm

Marksist ideolojiden esinlenerek yeni bir toplum meydana getirmek için, mevcut düzen ve onun dayandığı toplumsal kurumları, kökten değiştirmeyi amaçlayan grupların uyguladıkları şiddet eylemlerine sol terörizm denir. Sol terör örgütleri, demokratik yollarla mevcut sistemi değiştiremeyeceklerini düşündüklerinden teröre başvurduklarını ifade etmektedirler. Sağ terör örgütleri ile sol terör örgütleri arasındaki en önemli fark, ideolojilerindeki devletin konumudur. Ortak amaç ise, her ne surette olursa olsun mevcut devlet düzenini yıkıp, yerine Marksist felsefeye dayalı bir sistem getirmektir (Alkan, 2002: 22).

Aubrey'e göre (2004: 44–45) ise, Marksist-Leninist terörizm olarak da değerlendirilen sol terörizm, serbest piyasa ekonomisine dayalı Batılı rejimlerin yerine Marksist-Leninist ya da sosyalist devlet rejimini kurmada siyasal bir araçtır. 1968 sonrası yaşanan siyasal kargaşa ortamının bir yan ürünü olan sol terörizm, bu dönemden günümüze kadar gelen uluslararasılaşmış terörizmin de bir parçasıdır. Sol terörizm yalnızca Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa devletlerinin verdiği destekle ilişkilendirilmemiş, aynı zamanda Orta ve Güney Amerika'da da önemli bir rol oynamıştır. Batı Almanya'daki *Rote Armee Fraktion*-Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF) ve bağlı gruplar, İtalya'daki Kızıl Tugaylar, Fransa'daki *Action Directe*-Doğrudan Eylem (AD) ve Belçika'daki *Cellules Communistes Combattantes*-Komünist Savaşçı Birimleri (CCC) gibi gruplar Batı Avrupa'daki önemli sol terörist örgütlerdir. Batı Avrupa kökenli sol terörizm doğası gereği anti-Amerikancı bir yapıya sahiptir ve bu gruplar NATO ve üye devletlerin itibarlarını zedeleyerek güçsüz konuma gelmelerini kendilerine hedef olarak belirlemişlerdir.

Latin Amerika'da da 1970 ve 1980'lerde sol terörizm tecrübesi yaşanmıştır. Özellikle Nikaragu'daki *Sandinistalar*, Peru'daki *Sendero Lumioso*-Parlayan Yol, Kolombiya'daki M-19 ve yine Kolombiya'daki *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia*-Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri (FARC) gibi örgütler Latin Amerika'da faaliyet gösteren örgütlerdir (Aubrey, 2004: 45). Avrupa ve Latin

Amerika'daki bu örgütlerin yanı sıra dünyanın değişik ülkelerinde de sol terörist gruplar faaliyet göstermişlerdir.

Türkiye'de de faaliyet yürüten sol terörist örgütler olmuştur. Bunlardan bazıları faaliyetlerine halen devam etmektedirler. TKP/ML-KONFERANS, DHKP/C, MLKP ve MKP gibi halen faaliyetlerine devam (EGM, 2010) eden sol terörist örgütlerin amacı mevcut anayasal düzeni silah zoruyla yıkarak yerine Marksist-Leninist ilkelere dayalı bir sistem getirmektir. Bu örgütlere göre, Türkiye devleti Batı emperyalizminin kontrolü altındadır ve bu kontrol şiddete başvurularak yıkılmalıdır.

2.1.2.3. Din Temelli Terörizm

Din ve inanç farklılıklarını araç olarak kullanan ve bir dini inancı yayma ya da etkin kılma maksadıyla karışıklık ve kargaşa çıkarılması suretiyle dini inanç ihracına yönelik olarak yapılan terör türü (Denker, 1997: 8; akt., Işıtan, 2008: 16), din temelli terörizm olarak adlandırılmaktadır. Burada anlatılmak istenen terörizmin dini farklılıklardan da beslenebildiğini ifade etmek ve bir dini hâkim duruma getirmek için yapılan şiddet eylemlerinin bu terörizm türünü oluşturduğunu ortaya koymaktır.

Din temelli terörizmin esas beslendiği kaynak dini fundamentalizmdir. Heywood'a göre (2007: 351–352) fundamentalizm Latince “temel” anlamına gelen *fundamentum* kökünden türetilmiş olup, ilk olarak 20. yüzyılın başlarında Amerikan Protestanlığı tartışmalarında kullanılmıştı. Güncel kullanımında ise fundamentalizm, dünyanın büyük dinleri -İslamiyet, Hıristiyanlık, Yahudilik, Hinduizm, Sihlik ve Budizm- ile bağlantılıdır ve kutsal metinlerin kitabî anlamının açıklamasından çok dinî-kültürel hareketin veya projenin bir türü olarak görülür. 20. yüzyılın son on yıllarındaki dinî fundamentalizmdeki duygu patlaması, laikleştirme, sekülerleşme tezinin savunucularının kafasını karıştırmıştır. Dünyanın birçok kesiminde dinî hareketler yeniden bir güç kazanmış ve fundamentalist kisvesinde bu dinî yeniden canlanış açık siyasî bir şekil almıştır. Dinî fundamentalizmin kendi doğruları içinde bir ideoloji olarak ele alınması gerektiği iddiası, dinin toplumu yeniden canlandırma ve kapsamlı bir şekilde yeniden inşa etme girişimlerinde kendini gösteren hukuk ve siyasetten ayrılamayacağı varsayımına dayanır.

Dinî fundamentalistler geleneksel, devlet merkezli bir siyasî görüşü benimserken; enerjik, militan ve bazen de şiddet gibi farklı bir siyasî eylem tarzını izlemişlerdir. Fundamentalistler kendilerini militan olarak görmekten rahatsızlık duymazlar, çünkü militanlık çatışma içindeki kişinin coşkunluk ve tutkusunu ima eder. Fundamentalist militanlık çeşidi kaynaklardan ortaya çıkmıştır. İlk olarak, din hususundaki çatışmaların yoğun olma eğilimi vardır, çünkü din, temel değer ve inançlarla uğraşır. Din adına hareket edenler, inandıklarının ilahî temelli olmasından ilham alırlar; bu da bütün diğer görüşlerin önüne geçmektedir. Tarih boyunca neden bu kadar çok din savaşlarının olduğu (Heywood, 2007: 362–363) ya da günümüzde dini referans olarak kullanan terörist grupların çıkış noktaları ve amaçları da belki böylece açıklanmış olur.

Stevens'a göre (Akt., Işıtan, 2008: 17) ise, din temelli terörizmin dayanak noktası, teolojik öğretilerdir. Bu terörizm türünün amacı bir bütün olarak dünyayı değiştirmek olduğundan, belli bir kitleye mesaj vermek gibi bir amaçları yoktur. Bunun yerine, bütün dünyaya mesaj vermek amacını taşırlar. Dini referans olarak alan teröristler, daha çok inanç ve öğretilere önem verirler ve bu yönleriyle liderlerine olan bağlılıkları çok ileri düzeyli değildir. Din temelli terörizmin örnekleri Hıristiyanlar, Hindular, Yahudiler ve Müslümanlar da dâhil olmak üzere çeşitli dinlere mensup kişiler tarafından sergilenmiştir. En yoğun olarak görüldüğü bölge Ortadoğu'dur. Buna karşın, Japonya Tokyo'da bir metro istasyonuna düzenledikleri sarın gazı saldırısıyla adını duyuran Aum Shinrikyo ve ABD'de faaliyet gösteren Tanrı'nın Ordusu örgütleri de bu terörizm türünün en gelişmiş ve refah düzeyi yüksek toplumlarda da ortaya çıkabileceğinin göstergesidir.

Dini referans olarak kullanan terörist gruplar, önce de belirtildiği gibi, daha çok büyük dinlere mensup kişilerden oluşmuştur. Günümüzde Lübnan merkezli Hizbullah, Hamas, Cezayir merkezli GIA ve El-Kaide gibi örgütler dünya çapında bilinen ve halen eylemlerine devam eden gruplardır. Diğer yandan din temelli terörizmin içinde yer alanlar sadece Müslümanlar ya da marjinal küçük gruplar değildir. Meir Kahane'ye bağlı radikal Yahudi grupların düzenlediği eylemler ve 1994 yılında Batı Şeria'nın güneyindeki Hebron şehrinde bulunan İbrahim Camii'ne radikal bir Yahudi olan Baruch Goldstein tarafından düzenlenen saldırıda 29 Müslümanın öldürülmesi eylemi de din temelli terörizm kapsamındadır (Aubrey,

2004: 44). Türkiye’de ise özellikle 2000 yılında örgüt lideri Hüseyin Velioğlu’nun ölü olarak ele geçirildiği operasyonlar neticesinde faaliyetleri büyük oranda bitmiş olan Hizbullah terör örgütü ve İBDA/C terör örgütleri de din temelli terörizm kategorisinde değerlendirilebilir.

2.1.3. Etnik Terörizm

“Etnik” kelimesinin kökeni Yunancadır ve ethnos’ tan gelmektedir. Ethnos’ un kelime anlamı ise topluluk, insanlar ya da kabiledir. Etnik grup veya modern anlamda “ethnos” kavramları ise; aynı geleneklere sahip ve bu gelenekleri başka topluluklar ile paylaşmayan insanlar olarak tanımlanabilir. Bu gelenekler çok geniş bir yelpazeye yayılmış olup; dini inanışları, dili, ortak bir ataya sahip olmayı, köklere ait coğrafi bir yeri; hatta mitolojik anlamda bir başlangıcı dahi içerebilmektedir (BÜSAM, 2008: 8).

Etnik terörizm, ayrılıkçı ya da bölücü terörizm olarak da adlandırılmaktadır. Bu kapsamda yürütülen eylem ve faaliyetler de bölücülük olarak nitelendirilir. Bölücülük kavramı ise; bir bütün olan toplumun unsurlarının, ayrı ırk, ayrı din ve ayrı mezhep olduklarını iddia ederek toplumu bölmek amacıyla yapılan faaliyetlerdir. Belirli bir bölgeyi, bağlı bulunduğu ülkeden kopararak bağımsızlık kazandırma yolunda faaliyet yürüten grupların uyguladıkları şiddet hareketlerine ise, bölücü ya da etnik terörizm denir (Alkan, 2002: 22).

Etnik (bölücü) terörist örgütlerin amaçlarını gerçekleştirmek iki önemli hedefi vardır. Birincisi, gerçekleştirdiği eylemlerle devlete, bölgeyi elinde tutmanın çok pahalıya mal olacağını göstermeye çalışmak ve onu vazgeçmeye zorlamaktır. Diğer hedefiyse, ayrılıkçı hareketin mücadele ettiği ülkenin iç kamuoyunu ve dışarıda da, dünya kamuoyunu etkilemektir. Günümüzde gerek Türkiye sınırları içinde, gerekse dünyada sayılan ve etkinlikleri artan ayrılıkçı hareketlerin çoğu Marksist-Leninist eğilimlidir (Yayla, 1990: 361, 366).

Ayrılıkçı terör örgütlerinin esas, belki de en önemli amaçlarından birisi de temsil ettiği veya temsil ettiği iddiasında bulunduğu etnik topluluğun kendi önderliğinde ayrı bir devlet olarak örgütlenmesini sağlamaktır. Ayrılıkçı terör örgütlerine başvuranların amacı toplumsal hayatı felce uğratmak, insanları şiddet

uygulamaları ile korkutarak sindirmek ve böylece dikkatleri kendi mücadelelerine çekerek siyasal iktidar konumundaki hükümetin tutumunu etkilemektir. Silahlı mücadelenin önemli bir diğer amacı da siyasal iktidarın askeri masraflarının neredeyse karşılanamaz düzeye ulaşmasını sağlamak ve böylece, özellikle yine siyasal iktidarı zor durumda bırakacak olan ekonomik temelli diğer toplumsal hareketlerin olgunlaşmasına da zemin hazırlamaktır. Ayrılıkçı terör eylemleri bir taraftan siyasal iktidarı terörün içine çekerek sert anti-terörizm uygulamaları ile toplumsal ve uluslararası dikkatlerin konunun üzerine toplanmasını amaçlar. Ancak dikkatleri konunun üzerine çekerken, kendi terör eylem ve uygulamaları ile toplumsal ve uluslararası tepkilerden de kurtulamaz. Bu durum hemen hemen her ayrılıkçı terör örgütünün karşılaştığı bir problemdir (Gürses, 1997: 23).

İngiltere’de ortaya çıkan İrlanda Kurtuluş Ordusu (IRA), İspanya’daki Bask Ülkesi ve Özgürlüğü (ETA) örgütü ve Türkiye’de Kürdistan İşçi Partisi (PKK) gibi örgütler, bu terörizm türü içinde değerlendirilebilir.

2.2. KULLANDIĞI SİLAHLARA GÖRE TERÖRİZM TÜRLERİ

2.2.1. Kimyasal ve Biyolojik Terörizm

Kitle imha silahlarının kullanılması bu türdeki terörizm kapsamına girmektedir. Biyolojik katkı maddeleri, kimyasal silahlar ve nükleer bombalar üç temel kitle imha silahı kategorisindedir. Kimyasal silahların hammaddeleri elde edilmesi kolay olan güçlü sinir toksinleridir. Ancak, büyük miktardaki insan kitlelerine zarar verebilmeleri için en azından tarla ilaçlamada kullanılan küçük uçaklara ihtiyaç duyulur. Biyolojik silahlar için kullanılabilmesi muhtemel katkı maddeleri şarbon ve çiçek hastalığı virüsüdür ve her ikisi de öldürücüdür. Soğuk savaş döneminde savaşı her iki taraf da biyolojik silah olarak şarbonu geliştirmişlerdir. Günümüzde de halen birkaç devlet biyolojik silah programlarını sürdürmektedir. Dünya biyolojik savaşın etkilerini Saddam Hüseyin’in, Kürt nüfusunu barındıran Halepçe köyüne siyanür bombaları atmasıyla görmüştür. Bu olay birçok devlette şok etkisi yapmıştır (Thackrah, 2004: 26).

Üzerinde durulması gereken bir diğer konu ise; biyolojik silahlar ile kimyasal silahların arasında bir takım farklılıklar olduğudur. Biyolojik saldırılar hedef kitleye

canlı bakteri bulaştırıp, bu canlı bakterinin insanlar arasında bulaşarak yayılmasını ve böylece kurban sayısının artmasını amaçlar. Kimyasal saldırılar ise; temas ya da solunum yoluyla etkisini gösteren hardal gazı gibi ölü toksik katkı maddelerini kullanırlar. Kimyasal ve biyolojik silahların üretimi nispeten daha kolay ve maliyeti daha düşüktür. Diğer yandan nükleer silahlar pahalı ve elde edilmesi zordur (Thackrah, 2004: 26).

Biyolojik silahlar son zamanlarda 11 Eylül saldırılarıyla tekrar dünya gündemine girmiştir. Saldırlardan sonra ABD'nin çeşitli eyaletlerine posta yoluyla mektuplar içinde şarbon mikrobunun gönderilmesiyle ülkede yeniden bir panik havası oluşturulmuştur.

2.2.2. Nükleer Terörizm

Kitle imha silahlarının üçlü sacayağı; kimyasal, biyolojik ve nükleer terörizmdir. Bu terörizm türlerinin kullandığı silahlar içinde hiç şüphesiz ki, en zor elde edileni buna karşın en etkilisi, nükleer terörizmin kullandığı silahlardır.

Nükleer terörizm, nükleer materyallerin çok farklı yollarla bir terörist taktik olarak kullanılmasıyla ilgilidir. Nükleer tesislere saldırı, nükleer silahlar yapma ya da radyoaktif materyallerin saçılması için yollar arama gibi eylemler nükleer terörizm kapsamına girmektedir (Zalman, 2010).

Bir diğer yoruma göre, nükleer terörizm, kişilerin ya da terörist örgütlerin siyasi ve/veya ekonomik amaçları uğruna nükleer ve kimyasal silahları insanları toplu şekilde öldürmek, ekolojik olarak zarar vermek, psikolojik etkileşim yaratmak için kullanması ya da kullanma tehdidi içeren eylemleri gerçekleştirmesidir (Demirci, 2009).

Nükleer terörizm, teröristlere çok önemli avantajlar sağlamaktadır. Bunun en büyük nedeni nükleer silahların bir anda çok sayıda insana zarar verebilmesi ve medyanın ve kamuoyunun ilgisini geniş çapta çekebilmesidir. Ayrıca bir terörist örgütün nükleer silah kullanma tehdidinin ne ölçüde gerçek olduğunu anlamak oldukça zordur. Dolayısıyla bu durum, nükleer tehdit altındaki bir ülkenin terörist tehditlere maruz kalması sonucunu doğurabilir. Soğuk Savaş öncesi terörizmin genel tanımı “bir kişiyi öldürüp milyonları korkutmak için yapılan sembolik bir eylem”

şeklinde yapılmaktaydı. 11 Eylül 2001’de ABD’ye yapılan terörist saldırılardan sonra eylem türleri değişikliğe uğrayıp, yapılan terörist eylemlerin karakteri insanların toplu şekilde öldürülmesi yönünde gelişmeye başladı. Teröristlerin, eylemleri için kitle imha silahları kullanma tehdidinde bulunmaları ya da bu tehditlerin paralelinde nükleer terörizmin ortaya çıkması bunun en büyük nedenidir (Demirci, 2009).

Nükleer terörizm, terörist saldırıların en tehlikeli ve en çok zarar verebilecek şeklidir ve birçok farklı türde ortaya çıkabilir. Bunlardan en tehlikelisi nükleer silahların çalınarak kullanılabilmesi tehdididir. Kitle imha silahlarının yapımı için kullanılan nükleer atıkların ve diğer materyallerin çalınması ya da yasa dışı yollarla elde edilmesi de benzer bir tehdittir. Bilimsel amaçlı kurulan nükleer tesislere yönelik saldırılar ise büyük alanlara, su kaynaklarına radyasyon yayılmasına ve insan hayatını tehlikeye atabilecek daha ciddi birçok felakete yol açabilir. Son 20 yıl içinde Avrupa’da ve ABD’de nükleer tehlikenin artmasına sebep olabilecek 150’den fazla olayın gerçekleştiği bildirilmektedir. Bunların arasında nükleer tesislere yakın bölgelere yönelik saldırılar, bu tesislere sızma teşebbüsleri, nükleer tesislerde çalışan ya da bu alanda araştırma yapan uzmanlara yönelik saldırılar ve kaçırma olayları, nükleer atıkların ve kitle imha silahlarının yapımı için gereken diğer materyallerin çalınması yer almaktadır (Demirci, 2009).

2.2.3. Siber Terörizm

Siber terörizm türü, teknolojik terörizm ya da modern terörizm olarak da adlandırılmaktadır. Teknolojinin gelişmesine paralel olarak, terörist örgütler de stratejilerini değiştirmişlerdir. Teknoloji günlük hayatımızı birçok alanda kolaylaştırmasının yanında, kötü amaçla da kullanılabilir. Kötü amaçla kullanmanın en tehlikeli tehditlerinden birisi terörist örgütlerin enformasyon teknolojisi ve interneti terörizm amaçlı kullanmalarıdır. Bilim ve teknoloji ilerledikçe terörizm açısından teknik engeller azalmakta; sosyal ortamda ise tehlikeler daha da artmaktadır.

Günümüz dünyasında artık yapılan işlemlerin neredeyse tamamı bilgisayar ve internet üzerinden yapılmaktadır. Aslında bilgisayar teknolojilerinin kullanımı

günlük hayatımızda oldukça yaygındır. Finans, endüstri ve savunma sektörleri bilgisayarlar olmadan işlemez duruma gelmiştir. Böyle olunca, yetenekli bilgisayar korsanları bu sistemleri ele geçirebilmektedirler. Bunun örnekleri günümüzde sıkça yaşanmaktadır (Haque, 2006: 8).

Değişen ve gelişen teknolojinin paralelinde, terörizm de taktik ve stratejilerini yenileyerek, çağımızda karşımıza teknolojik ya da başka bir deyişle siber terörizm olarak çıkmaktadır. Bu yenilenen yüzüyle teröristler elektronik saldırılar yaparak; bir barajın kapaklarını açabilme, ordunun haberleşme sistemine girip yanıltıcı bilgiler bırakabilme, bir şehrin bütün trafik ışıklarını durdurabilme, telefon sistemlerini felç edebilme, elektrik ve doğalgazı kapatabilme, bilgisayar sistemlerini karmakarışık hale getirebilme, ulaşım ve su sistemlerini kesebilme, bankacılık ve finans sektörünü çökertebilme, acil yardım, polis, hastaneler ve itfaiyelerin çalışmasını engelleyebilme ve hükümet kurumlarını işlemez hale getirebilme gibi eylemler düzenlemeleri, ihtimal dâhilindedir (Özcan, 2003). Bu tür terörist tehditler teknolojinin her gün daha da gelişmesiyle zarar verme kapasitesini artırmaktadır.

Dahası, teknolojik imkânlardan faydalanarak devletlerinin kullanmış olduğu link hatlarına, bilgi işlem ve veri merkezlerine, bakanlıklara, posta ve telefon sistemlerine, polis, asker ve istihbarat birimleri gibi güvenlik güçlerinin bilişim sistemlerine sanal saldırılarda bulunabilecekleri veya tahrip edici virüsler aracılığıyla bu sistemleri çökerterek etkisiz hale getirebilecekleri yönünde istihbari bilgiler mevcuttur (Yamaç, 2001).

Terörizmin asıl amacı yapılan eylemler ile hedef alınan siyasal rejim ve topluma bir mesaj vermektir. Bu amaç bütün terörizm türlerinde aynıdır. Özellikle son yıllarda, terörist grupların tercih ettiği eylem türü teknolojik ya da siber saldırılardır. Günümüzde, dünyadaki terörist eylemlerin önemli bir kesimi bilgisayar merkezlerine yapılan eylemlerden oluşmaktadır. Her ne kadar terörist örgütler kısmen siber terörizme yönelseler de, klasik anlamdaki terörist eylemler de devam etmektedir.

Geleneksel ya da klasik yöntemlerle yapılan terörist eylemlerle, teknolojik imkânları kullanarak yapılan terörizm eylemleri arasında bir takım farklılıklar vardır.

Özkan (2004: 19) geleneksel terörizmle, siber terörizm arasındaki farkları şu şekilde ifade etmiştir:

- Terörizmde şiddet ve zarar verme araç iken, siber terörizmde sanal şiddet bir araç olmaktan çıkıp bir amaç haline gelebilmektedir.
- Geleneksel terörizmde örgüt mensupları bir eylem gerçekleştirdiklerinde gerektiğinde kendilerini bile feda edebilmektedirler. Fakat dünyanın herhangi bir yerinde internete bağlanan bir terörist, çayını içerken istediği bir ülkenin toplumsal yaşamına ciddi zararlar verebilecek eylemleri hiç kendini riske atmadan gerçekleştirebilmektedir. Ayrıca çok daha ucuz kaynaklar saldırıları gerçekleştirmek için yeterlidir.
- Geleneksel terörizmde herhangi bir birime (örneğin ekonomik alanda bir bankaya) yapacağı fiziksel saldırının zararı, kamuoyunda bırakacağı etki, bir bina ve personel sayısı ile orantılı iken, bir siber terör saldırısında (bankaların, finans kurumlarının ve borsaların vs.) bilgileri yok edilerek iletişim ağı alt üst edilebilir. Bu durumda o ülkenin ekonomisinin ne hale geleceğini kestirmek akıllara durgunluk verecek bir niteliktedir.
- Zarar verme açısından geleneksel terörizmde yalnızca hedef alınan yer ve içinde bulunan insanlar zarar görmektedir. Siber terör saldırılarında ise bir virüs aracılığıyla milyonlarca web sitesi zarar görebilir.
- Siber terörizm geleneksel terörizme göre daha az kendini belli ederek yapılabilir, çünkü siber teröristi takip etmek ve takma bir adla bilgisayarda gözükme saldırıyı teşhis etmek zordur. Ayrıca terörist dünyanın herhangi bir yerinde saldırılarını yönetebilir.

Siber terörizmin kullanılmasıyla birlikte, yeni bir terörist tanımlaması da geliştirilmiştir. Bilgisayar ve enformasyon teknolojilerini iyi bilen ve bunu kendi amaçları doğrultusunda kullanan teröristler “beyaz yakalı teröristler” olarak da adlandırılmaktadırlar. Bilgisayar bir savaş aleti haline dönüşmekte, ancak aynı zamanda reklam yapma ve taraftar toplama aracı olarak da kullanılmaktadır. Terörist örgütlerin çoğunun artık propaganda yapmak, kendilerine karşı düşünceleri çürütmek ve diğer terörist örgütleriyle işbirliğine girmek için kullandıkları birer web sayfaları vardır (Soyoğlu, 2006: 31). Bir yandan, siber terörizmi kullanan örgütler devletlerin güvenlik sistemlerini tehdit ederken, diğer yandan güvenlik güçleri teknolojik terörizm türleriyle ve özellikle siber terörizmle mücadele etmede yeni stratejiler geliştirmektedirler.

2.3. FAALİYET ALANLARINA GÖRE TERÖRİZM TÜRLERİ

2.3.1. Kır Terörizmi

Sanayi toplumların dışındaki toplumlarda ve özellikle köylü nüfusun yoğun olduğu ve Marksist beklentilere cevap veremeyen proleter sınıfın bulunmadığı toplumlarda, devrimin ana taşıyıcısı olarak köylülerin görülmesinin sonucu olarak kır terörizmi ortaya çıkmıştır.

Kır terörünün teorik temelleri Mao'ya kadar uzanmaktadır. Bunun yanında, Fidel Castro, Erneste Che Guevera ve Fransız asıllı Gueveracı Regis Debray kır terörüyle ilgili teorilerin geliştirilmesine katkıda bulunmuşlardır. Özellikle Mao ve Fidel Castro'nun uygulamaları, kır terörüne örnek olarak gösterilebilir (Alkan, 2002: 23).

Mao, Çin'de Stalinist politikaya uygun olarak büyük şehirleri elde etme yolundaki isyan teşebbüsleri başarısız kalınca, dogmatik - mekanik taktiklerin yetersizliğini ve mahalli şartlara uydurulması gerektiğini görmüştür. Bunun üzerine klâsik Marksist-Leninist yöntemi, yani önce şehir proleterleriyle işe başlayarak daha sonra köylüleri yedeğe alma politikasını, şehirlerin her birinin etrafını bir insan seliyle sararak fiziki bakımından kuşatma ve ele geçirme şekline çevirmiştir (Yayla, 1990: 368).

Castro'nun devrim stratejisine göre, dağlar ve vadiler gibi kırsal alanda yönetime karşı silâhlı ayaklanmaya kalkışacak küçük bir gerilla grubu, başka herhangi bir siyasal şartın yerine getirilmesine gerek kalmaksızın devrimin öncüsü olacaktır. 1959'da kırlara ağırlık veren bir gerilla savaşıyla Küba'yı ele geçiren Castro'nun bu görüşleri kısa sürede çok ilgi gösterilen yeni bir devrim stratejisi haline gelmiştir. Kuvvetlerini yerleştirdiği bölgeden hareketi yöneterek, Havana'ya muzaffer bir komutan havasında giren Castro, başarısının verdiği motivasyonla diğer Lâtin Amerika ülkelerine devrim ihraç etmeyi kafasına koymuştur. Hem ona, hem yakın arkadaşı Guevara'ya göre kır gerillası Lâtin Amerika'daki devrimci mücadelenin mihveri konumundadır. Hatta Castro şehirlerde devrim mücadelesinin geleceği hakkında öylesine ümitsizdir ki, "şehir, devrimciler ve devrimci kaynaklar için mezardır" düşüncesindedir (Yayla, 1990: 369).

Yayla (1990: 370–372)'ya göre, Castro'nun yakın arkadaşı olan ve onunla birlikte Küba'da Batista rejimine karşı mücadele etmiş olan Ernesto Che Guevara da Castro ile aynı görüşleri paylaşmaktaydı. Guevara'ya göre Küba devrimi Lâtin Amerika'daki devrimci hareketler için üç temel ders sağlamıştı. Bu üç temel ders şu şekildedir:

- i. Halk kuvvetleri orduya karşı bir zafer kazanabilir.
- ii. Devrim için bütün şartların hazır olmasını beklemeye gerek yoktur. Silâhlı bir öncü grubun isyanı devrim şartlarını oluşturabilir.
- iii. Az gelişmiş Amerika'da kırsal alanlar silâhlı devrimci mücadelenin temel alanıdır.

Kır terörizminin Lâtin Amerika ülkelerindeki denemeleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 1960'lar boyunca Venezuela, Peru, Guatemala ve Bolivya'da çeşitli terörist gruplar bu stratejiyi uygulayarak rejimleri devirmeye ve devrim yapmaya çalıştı. Bunların en dikkat çekici olanı Bolivya' da gerçekleşti. Küba'da Castro ile birlikte çarpışan Guevara, Bolivya'ya geçerek etrafına adam toplamaya başladı. Ancak çok sınırlı sayıda adam toplayabildi. 1967 sonbaharında bir askeri birlikle girdiği çatışmada da vurularak öldürüldü. Bu olay Guevara ile birlikte kır terörizminin de bir bakıma sonu olmuştur.

2.3.2. Şehir Terörizmi

Dünyanın birçok yerinde, son zamanlarda kır teröründen şehir terörüne doğru bir gelişme görülmüştür. Mao Tse Tung, Ho Chi Minch, Guevara ve Debray'nin kır gerillacılığını teşvik eden teorilerinden şehir gerillacılığına dönüşüm yaşanmıştır. İdeolojik farklılıklar olmasına rağmen birçok terör örgütü şehir gerillacılığına yönelmiştir (Yayla, 1990: 369).

Alkan'a göre (2002: 24), bu terörizm türünün yaygın olarak kabul görmesinin en önemli nedeni, dünyanın birçok yerinde köylerden şehir merkezlerine göçün artmasıdır. Kırsal alandan kentlere yönelen göçlerin oluşturduğu gecekondu bölgelerinde, maddi ve manevi sıkıntılar içinde olan bireylerin oluşturduğu ortam, teröre elverişli hale gelmektedir. Bunun yanında Yayla'ya göre (1990: 373), şehirler kırsal alanlara nazaran teröristlere silâh, malzeme ve para temini açısından daha fazla imkân sağlamalarından dolayı tercih sebebidir. İstihbarat faaliyetlerinin

yürütülmesindeki kolaylık, teröristlerin kalabalıklar arasında rahatlıkla gizlenebilmeleri, modern şehirlerin anonim yapısının teröristlere dikkat çekmeden çalışabilecekleri zeminler hazırlaması ve az bir gayretle elde edebilecekleri insan kaynakları, şehirleri teröristler için cazibe merkezi haline getiren nedenlerdir.

Abraham Guillén ve Carlos Marighella şehir terörizminin iki önemli Latin Amerikalı teorisyenleridir. Guillén teröristlerin çok sayıda küçük eylemlere girişerek güvenlik kuvvetlerini geri çekilmeye zorlamaları gerektiğini söylemiştir. Düşündüğü ideal hücre en fazla beş kişiden oluşan ve başka bir merkeze danışmadan eylem kararı alıp uygulamaya koyabilen bir gruptur. Gizliliğe ve hareketliliğe büyük önem vermiş, sabit cephe çatışmalarından kaçınılmasını istemiştir. Guillen aynı zamanda kitle desteğinin sağlanması için siyasal alanda da çalışmalar yapılması gerektiğini belirtmiştir (Yayla, 1990: 373).

Şehir terörünün asıl tanınmış ve etkili teorisyeni Brezilyalı Carlos Marighella'dır. Marighella görüşlerini "Şehir Gerillasının El Kitabı" isimli kitapçığında anlatmıştır. Brezilyalı terörist örgütler için yazılmış olmasına rağmen bu metin, dünyanın birçok yerindeki, çok sayıda terör örgütü için önemli bir kaynak niteliğindedir. Marighella'nın stratejisinde yönetimi baskıcı tedbirler almaya itme, halkla yönetim arasında bir uçurum açılmasını sağlama düşüncesi çok önemli bir yer işgal etmektedir. Marighella'nın modelinde terör esasına dayanan devrim mücadelesi sosyal, politik, ekonomik temelleri olan geniş bir zeminde başlamaktadır. Marighella'ya göre şehir teröristlerinin eylemleri arttıkça yönetim de aldığı karşı tedbirleri artırmak ve sertleştirmek zorunda kalacaktır. Böylece ortaya bir "polis terörü" çıkacaktır. Bunun devamında da, politik cinayetler artacak ve ülke genelinde sertlikler şiddetini artırarak sürecektir. Bu süreç sonunda ülkedeki siyasi kriz askeri bir buhrana dönüşecektir. Buna "askerleştirme stratejisi" de denmektedir. Askerleştirme stratejisine göre bir taraftan teröristlerin eylemleri, diğer taraftan güvenlik kuvvetlerinin sert tedbirlerinin etkisiyle yönetimle halk arasındaki mesafe büyüyecektir. Bu olaylara paralel olarak, şehir teröristlerinin taraftarları da hızla artacaktır. Sonunda gerilla savaşı kırlara kayacak, yönetimin güçleriyle devrimci gerillalar arasındaki nihâî hesaplaşma oralarda olacaktır (Yayla, 1990: 374–375).

Alkan'a göre (2002: 25) ise, hem Guillén hem de Marighella gibi teorisyenlerin uygulamaya da dönüştürdükleri şehir terörizmi, kentlerde fazla başarı sağlayamayıp, kırsal alana yönelmek zorunda kalmış ve mücadele bu alanda devam etmiştir.

2.3.3. Uluslararası Terörizm

Birden fazla ülkenin topraklarını ya da vatandaşlarını içeren terörizm uluslararasıdır. Örneğin, bir ülkenin teröristlerinin başka bir ülkenin diplomatlarını, yöneticilerini veya işadamlarını herhangi bir ülke ile temasları var diye öldürmeleri, uluslararası sefer halindeki uçaklara saldırımları ya da onları başka ülkelere uçmaya zorlamaları, uluslararası terörizmdir. Bir başka deyişle ulusal sisteme karşı sistem dışından yöneltilen bir şiddet ya da şiddet yüklü tehdit eylemidir. Ulusal sınırların dışına taşan bir tehdit olgusunu içerir. Bu anlamda uluslararası etki ve yansımaları olup, ülkeler arası ilişkilere etki eder. Benimsenmiş uluslararası diplomasi ve savaş kurallarını hiçe sayan eylemler bütünüdür (Ergil, 1992: 140).

Bir başka yoruma göre ise uluslararası terörizm, terörün ülke sınırlarının dışında gerçekleşmesi ve birden fazla devletin vatandaşının eylemden etkilenmesidir. Başka bir ifadeyle, terörist evinde oturmakta, kurbanını bir başka ülke ile ilişkisi olduğu için seçmektedir. Eylemler uçak kaçırma, rehin alma (elçiliklerde) ya da uluslararası ticari şirketlere yönelik saldırılar şeklinde gerçekleştirilmektedir (Çınar, 1997: 240).

Uluslararası terörizm kavramı, global terörizm ya da daha çok kullanılan ifadeyle “küresel terörizm” olarak da adlandırılabilir. Hiç şüphesiz ki bunun nedeni, terörist grupların modern zamanın imkânlarından sonuna kadar faydalanmalarıdır. Teknolojinin de yardımıyla terörist gruplar artık bir ülkeden diğerine rahatlıkla ve kısa sürede seyahat edebilmekte, buldukları mekândan bilgisayar ve internetin yardımıyla başka ülkelerde yapacakları eylem planlarını organize edebilmekte ya da dünyanın neresinde olursa olsun, örgüt üyeleriyle anında iletişime geçebilmektedirler.

Günümüzün teknolojik ve modern çağında; bir çok problem artık 'global' olarak nitelendirilmektedir. Örneğin; çevre sorunları, bulaşıcı hastalıklar, insan hakları' ihlalleri, terörizm, ulus ötesi örgütlü suçlar, soykırım, uluslararası kitle

göçleri vs.. Her gün örnekleri biraz daha artan bu küresel sorunlar; beraberinde “hükümet-dışı aktörler”in de sayılarının artmasına sebep olmuş ve bu tür problemlerin çözümünde her ülke için 'ortak yarar [common good]' olduğundan, 'global' bir nitelik kazanmıştır. Dolayısıyla; 'globalleşme' ya da 'küreselleşme' ve *internationalization*-uluslararasılaşma etkili anti-terörist tedbirlerin uygulamaya konması için anahtar kavramlar haline gelmiştir (Beşe, 2002: 31).

Bu bağlamda Beşe (2002: 31), terörizme uluslararası ya da küresel bir nitelik kazandıran belirli faktörlerin olduğundan bahsetmektedir:

1. Terörizm, belirli bir bölge ya da belirli bir devletle sınırlı olmayıp; belirli bir alanın ötesinde etki ve sonuçlar doğurmaktadır. Burada önemle vurgulanması ve dikkat edilmesi gereken husus, en basit şekliyle 'yerel (domestic)' nitelikte olan bir 'terörizm hareketi'nin bile, uluslararası boyutları ve uluslararası nitelikleri olabileceğidir.
2. Teröristlerin ulusal sınırları aşan artan hareketliliği, çeşitli ülkelerde kaynaklar elde etmeleri ve Internet gibi gelişmiş haberleşme imkanlarından yararlanmaları 'global' bir çerçeve oluşturmaktadır. Teröristlerin artan hareketliliği, tek taraflı terörizm politikalarını büyük ölçüde etkisiz hale getirmekte ve tekbiçimli ve biri diğeriyle entegre olmuş politikaların önemini ortaya koymaktadır. Özellikle; etnik grupların global çevrede hareketliliği, kendisini yeni konvansiyonlarda ve 'suçluların iadesi [extradition]' prosedürleri, 'siyasi iltica [political asylum]' ve 'terörle mücadelede uluslararası işbirliği' gibi konulardaki iki ya da çok taraflı uluslararası anlaşmalarda kendisini göstermektedir.

Teknolojide meydana gelen gelişmeler sonucu dünyanın her hangi bir yerinde meydana gelen iç sorun, kısa süre içerisinde uluslararası nitelik kazanabilmekte ve birçok ülkenin ortak sorunu haline gelebilmektedir. Nitekim 11 Eylül 2001 tarihinde ABD, 12 Ekim 2002 tarihinde Endonezya'nın Bali Adası, 15–20 Kasım 2003 tarihinde İstanbul, 11 Mart 2004 tarihinde Madrid, 07 Temmuz 2005 tarihinde Londra, 23 Temmuz 2005 tarihinde Mısır ve son olarak 9 Kasım 2005 tarihinde Ürdün'ü hedef alan terörist saldırılar, uluslararası terörizmin geldiği noktayı gözler önüne sermiş ve tehdit ve güvenlik ile ilgili geleneksel bakış açısını etkileyerek, farklı ve daha etkili tedbirler alınması gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu saldırılar sonrasında gelişen olaylar birçok ülkeyi derinden etkilemiş ve etkilemeye de devam etmektedir. Ortadoğu ve Irak'tan Kafkaslar ve Afganistan'a kadar uzanan geniş bir

bölgedeki karışıklıklar buralardaki halklar ve uluslararası toplum için yüksek siyasi, ekonomik ve sosyal bedelleri olan güvensiz bir çevre oluşturmaktadır (EGM, 2010).

Uluslararası terörizmle ilgili bir diğer ciddi sorun ise; devletlerin gerek jeopolitik konumları gereği, gerekse iç ve dış politikalarında etkinliklerini artırma istekleri ya da kendi ulusal çıkarları hesabına diğer devletlerin uygulamasını istedikleri politikaları kabul ettirmek için diğer devletlere karşı terörizme destek vermeleridir.

Sonuç olarak, Çınar'a göre (1997: 243) uluslararası terörizm iki önemli boyuta sahiptir. Bunlardan birincisi; terör eylemlerini terör örgütleri kendi amaçları ve çıkarları için gerçekleştirmektedirler ki, her zaman bundan üçüncü kişiler yararlanacaktır. İkincisi ise; devletler bu terörizm türüne destek olmaktadır ve ulusal çıkarları için kullanılmaktadırlar. Devletler terör eylemlerini ya kendi ajanları eliyle ya da 'taşeron' örgütler vasıtasıyla gerçekleştirmektedirler.

3. TERÖRİZMLE MÜCADELE

3.1. ANA HATLARIYLA TERÖRİZMLE MÜCADELE

Terörizmle mücadele, günümüzde özellikle güvenlik güçlerinin üzerinde en çok durduğu konseptlerden biridir. Bu da gayet doğaldır, çünkü terörle birinci planda mücadele eden bu kurumlardır. Güvenlik güçlerinin yanında akademisyenler ve terör uzmanları da bu alanda oldukça fazla çalışma yapmışlardır ve yapmaktadırlar.

Terörizmle nasıl mücadele edilmesi gerektiği konusunda çalışmalar yapan uzmanlar, öncelikli adımın terör ve terörizm kavramlarına, herkesin üzerinde uzlaşabileceği bir tanım getirilerek atılması gerektiğini belirtmişlerdir. Çünkü terörizmle mücadele edebilmek için, mücadele edilecek kavramların net olarak tanımlanmış olması gerekmektedir. Bu yüzden uzmanlar, yaptıkları çalışmalarda terörizmle etkin mücadele etmek için terörizm kavramına tanım getirmeye çalışmışlardır.

Laqueur (Akt., Özeren ve Cinoğlu, 2006: 159) 1977 yılında terörizmin tanımlama sorunu ile ilgili olarak; “Terörizmin detaylı ve kapsamlı olarak tanımlanamamasından kaynaklanan problemlerin daha uzun bir süre devam edeceğini ve terörizmi anlayabilmek için genel bir fikir birlikteliğinin olmasının da

çok zor olduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır” ifadelerini kullanmıştır. Bu sorunun günümüzde de devam ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim “birine göre terörist olan, diğerine göre özgürlük savaşçısıdır” söylemi çerçevesinde, ortak bir tanım ortaya koymak zorlaşmaktadır.

Yine de birçok çalışma yapılmış ve terörizm üzerine uzmanlar bazıları birbirinden farklı, bazıları birbirini tamamlayıcı, bazıları da birbiriyle aynı bir takım tanımlamalar ortaya koymuşlardır.

Elbette, terörizmle mücadele sadece tanımlama çerçevesinde değildir. Akademik alanda yapılan çalışmalar mücadelenin sadece bir boyutudur. Aslında terörizmle mücadelenin sosyal, ekonomik, psikolojik, siyasi, askeri gibi birçok boyutu vardır ve devletler mücadele stratejilerini belirlerken bu boyutları da göz önüne almak durumundadırlar.

Diğer yandan, bünyelerinde terörist faaliyetler bulunan devletler bu örgütlerle mücadele ederken 2000–2001 yıllarına kadar daha çok bölgesel tedbirler alarak, bu bağlamda bir strateji izlemişlerdir. Ancak 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika’ya yapılan terörist saldırılar, terörizmi bölgesel alandan çıkarıp küresel alana taşımıştır. Artık bu tarihten sonra terörizm uluslararası bir boyut kazanmıştır. Örneğin, 2001’de Amerika’ya saldırdığı iddia edilen El-Kaide terör örgütü, 2003’te İstanbul’da Amerikan konsoloslukuna ve 2004’te de İspanya Madrid’te bir tren istasyonuna bombalı saldırı düzenlemiştir. 2001 yılından sonra gerçekleştirilen bu terörist saldırılar, uluslararası alanda terörizmin daha çok tartışılmasına ve bu bağlamda terörist saldırılara maruz kalan devletlerin işbirliği yaparak küresel şekle bürünen terörizme karşı ortak çözümler üretmelerine neden olmuştur.

3.2. ULUSLARARASI ALANDA TERÖRİZMLE MÜCADELE

Günümüzde terörizmle mücadelede artık devletlerin tek başlarına geliştirdikleri stratejiler yeterli olmamaktadır. Bu yüzden öncelikle terör mağduru ülkeler olmak üzere, birçok devlet terörizmle daha etkin mücadele etmek için birlikte hareket edip, ortak kararlar almaktadırlar.

Küreselleşmenin de etkisiyle, artık sınırları aşmış uluslararası bir boyut kazanan terörizm eylemlerini önlemek için yürütülen çalışmalar da uluslararası

düzyededir. Devletler terörizmle mücadelede atacakları adımları ve alacakları önlemleri hâlihazırda diğer devletlerle yaptıkları işbirliği ve çalışmalar sonucunda kararlaştırmaktadırlar. Düzenlenen toplantı, sempozyum, konferans ve seminerlerin birçoğunun başlığında artık “uluslararası” kavramı yer almaktadır.

Bu bağlamda, Ovalı'ya göre (2006: 82), terörizmle mücadele etmek amacıyla oluşturulan “Birlik Politikaları”nın temel amacı, devletlerin tek başlarına izledikleri politikalarından doğan boşlukları doldurmak ve ülkeler genelinde terörizmle mücadele alanında koordinasyon sağlamaktır. Böylece devletlerin ulusal kapasitelerini aşan en önemli güvenlik sorunlarından biri haline gelen terörizmle daha etkin bir biçimde mücadele etmek amaçlanmıştır. Avrupa'da terörizmle mücadele, geçmişte ve bugün AB'nin olduğu kadar, devletlerin iç güvenlik politikalarının da önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Devletler, topluluk politikalarının dışında kendi iç güvenlik politikalarında da terörizmle mücadele amacıyla ekonomik, politik, yasal ve idari unsurları kapsayan özel önlemler almışlardır.

Terörizm tehdidine karşı devletlerin geliştirdikleri sistemler yasal, idari, siyasal, ekonomik ve polisiye önlemleri içermektedir. Terörizmin uluslararası boyutu dikkate alındığında ulusal önlemlerin ancak uluslararası işbirliği olduğu takdirde tam anlamıyla başarıya ulaşması mümkündür. AB ülkeleri bünyesinde de bu doğrultuda birlik genelinde etkili olması düşünülen bir terörle mücadele politikası oluşturulmaya çalışılmıştır. Terörizmle mücadelede topluluk üyelerini bağlayacak, ancak yasal zeminde yer almayan düzenlemelere gitmek mümkün olmadığından özellikle 1992'ye kadar hükümetler arası bilgi alış verişi ve polisiye işbirliği ekseninde şekillenen politikalara rastlanmaktadır. 1992 yılında imzalanan “Maastricht Anlaşması”yla birlikte yasal zemine oturan iç güvenlik politikası, AB genelinde geçerliliği olan ve bağlayıcı düzenlemelerle gelişmeye başlamış, 11 Eylül saldırılarının ardından özel terörizmle mücadele politikaları geliştirilmiştir (Ovalı, 2006: 85).

Terörizmle mücadele politikalarında belki de bir dönüm noktası olan 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra AB'nin terörizmle mücadele politikalarında köklü değişimler görülmüştür. Saldırıların hemen ardından 21 Eylül 2001'de olağanüstü toplanan Avrupa Konseyi de "Terörizmle Mücadele Eylem Planı"nı kabul etmiştir.

Konsey'in karar metninin ilk maddesinde AB'nin, ABD ile dayanışma ve işbirliği içerisinde olduğu vurgulanarak, ABD'nin karşılık verme hakkının meşru bir hak olduğu değerlendirilmiştir. Kararda ayrıca öncelikli olarak "Tampere Zirvesi"nde alınan kararlar doğrultusunda tüm Avrupa'da geçerli olacak bir "Avrupa Tutuklama Emri"nin hayata geçirilmesi ve ortak bir terörizm tanımı yapılması gerektiği kabul edilmiştir. Yeni dönemde AB'nin terörizmle mücadele politikası hem iç hem de dış politikasının bir parçası haline gelmiş ve diplomatik, yasal, ekonomik ve politik boyutlar içeren çok yönlü bir şekil almıştır (Ovalı, 2006: 92).

Devletlerin oluşturdukları topluluklar bağlamında, terörizmle mücadele sadece AB bazında verilmemektedir. NATO ve Birleşmiş Milletler (BM) gibi örgütler de terörizmle mücadelede, özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra, önemli adımlar atmışlardır.

Terörle mücadelenin ancak uluslararası çaba ve katılım sonucu başarıya ulaşabileceğinin farkına varılmasının ardından BM bünyesinde bu alanda çeşitli protokol ve sözleşmeler hazırlanmış ve ülkelerin imzasına açılmıştır. Bu sözleşmelerin düzenledikleri suçların birçoğu devletlerin iç hukuklarında esasen bu sözleşme ve protokollerin hazırlanmasından önce de suç olarak düzenlenmiştir. Bundan dolayı, sözleşmelerin asıl özelliği düzenledikleri suçları uluslararası terör suçu olarak kabul etmeleri ve bu suçlarla ilgili olarak geniş kapsamlı uluslararası işbirliği öngörmeleridir. Ayrıca BM bünyesinde faaliyet yürüten ve BM Genel Kurulu'na göre daha etkin bir organ olan BM Güvenlik Konseyi de terörizmin yanı sıra terörizmin finansmanının önlenmesine yönelik olarak bir dizi kararlar alarak yayınlamıştır (Urhal: 2009: 391–395).

AB ve BM gibi toplulukların yanında terörizmle mücadelede uluslararası işbirliğini sağlamada ön plana çıkan bir diğer kurum da NATO'dur. Yaman'a göre (2006: 41–42) NATO, hem Soğuk Savaş boyunca üstlendiği rol hem de Soğuk Savaş sonrasında devamlılığını sağlama isteğinin bir göstergesi olarak özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında terörizm konusuna ayrıcalıklı bir önem vermiştir. Bu çabanın bir ürünü olarak gerçekleştirilen çeşitli zirvelerde terörizmle mücadelede NATO'nun etkinliğini ve rolünü arttıracak kararlar alınmıştır.

1940'ların sonundaki jeopolitik durumun gereği olarak NATO'nun tehdit olarak görülen komünizme ve kuzeyden gelebilecek bir komünist işgale karşı kurulduğu görülür. Nitekim o dönemdeki siyasal konjonktür çerçevesindeki güvenlik ve tehdit algılamaları, kitlesel tehditlerin düşman devletlerin silahlı güçlerinden gelebileceği düşüncesini doğurmuştur. Bu düşüncenin bir sonucu olarak sabotaj ve terörizm gibi hareketler kitlesel askeri tehditler içerisinde yer almamıştır. Bu nedenle NATO kuruluşundan Soğuk Savaş'ın bitimine kadarki dönemde terörizm sorununu gündemine taşımadığı gibi, misyonları arasında açıkça yer vermemiştir (Yaman, 2006: 42).

NATO'nun terörizme bakışında değişime neden olan en önemli gelişme, 11 Eylül saldırılarıdır. Bu saldırılar, terörizmi temelde ülke içi, polisiye bir vaka olmaktan çıkarıp uluslararası bir güvenlik sorunu haline getirdiğinden dolayı sorunla mücadele edebilmek için daha geniş kapsamlı politik, ekonomik, polisiye ve askeri önlemler alınmasının gerekliliği düşünülmüştür. Bu gerekliliğin bir sonucu olarak öncelikle *Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi*'nin (AAOK) 46 üyesi (19 NATO üyesi ve 27 Ortak ülke) New York ve Washington'a yapılan saldırıları koşulsuz olarak kınadıklarını beyan ederek, terörizmle mücadele için tüm çabaları üstleneceklerini duyurmuşlardır. Bu bağlamda NATO müttefikleri 3 Ekim 2001 tarihinde terörizmle mücadelede; istihbarat paylaşımı ve terörizm tehditlerine karşı işbirliği, üyelerin topraklarında güvenliği artırmak için gereken önlemleri almak, hava taşımacılığında güvenliği sağlamak gibi bir takım kararlar almışlardır. Saldırıların hemen ardından alınan bu kararlar, "Kartal Yardımı" ve "Aktif Çaba" isimli operasyonların başlatılmasıyla uygulamaya konulmuştur. Tespit edilen bu yeni politikalar çerçevesinde NATO, 11 Eylül'den bu yana, terörizmle mücadeleye katkıda bulunma konusunda bir hayli yol almıştır (Yaman, 2006: 45–46).

Görüldüğü gibi, terörizmle uluslararası alanda mücadelede devletlerin yanında AB, BM ve NATO gibi kurumlar etkin bir şekilde rol almaktadırlar. Bu kurumların terörizmle mücadelede etkin bir şekilde rol almaları ABD'ye karşı gerçekleştirilen 11 Eylül saldırılarıyla olmuştur. Daha önce de belirtildiği gibi, 11 Eylül saldırıları terörizme küresel bir boyut kazandırmıştır. Küresel terörizmle etkin mücadele günümüzde artık devletlerin ve devletlerin oluşturdukları toplulukların ortak hareket etmesiyle mümkün olmaktadır. Çünkü günümüzdeki terör örgütlerinin faaliyetleri

başka devletlerden destek görmedikçe oldukça kısıtlıdır. Bundan dolayı devletler arasında sağlanan/sağlanacak işbirliği terörist grupların ülkeler arasında rahatça dolaşmalarını engellemede, finans kaynakları sağlama ve aktarımının önüne geçilmesinde önemli roller üstlenmiştir. Alınan bu ve benzeri tedbirler terör örgütlerinin faaliyet alanlarını daraltmada etkili önlemlerdir. Ülkeler arasındaki işbirliğinin artırılarak devam ettirilmesi ve topluluk kurumlarının koordinasyonu sağlanması terörizmle mücadelede başarıları beraberinde getirecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE VE İSPANYA'DA ETNİK AYRILIKÇI TERÖRİZM

1. TÜRKİYE'DE ETNİK AYRILIKÇI TERÖRİZM

Türkiye’de ayrılıkçılık ya da etnik ayrılıkçı terörizm denince akla gelen kavramlar; PKK terörü, Kürtler ve Kürt sorunu şeklindedir. Türkiye, “Bağımsız Birleşik Kürt Devleti”nin kurulması argümanıya ortaya çıkan PKK terör örgütünün başlattığı terörizmle 1984’ten beri mücadele etmektedir. Ancak, Türkiye’deki ayrılıkçılık düşüncesinin kökenleri çok daha eskilere, Osmanlı’nın son dönemlerine, kadar gitmektedir. O dönemden günümüze de sorun devam etmektedir.

Osmanlı’nın son dönemlerinden beri “Şark meselesi”, “Doğu sorunu” ya da “Kürt sorunu” olarak dile getirilen sorunlar, merkezi otoritenin meseleyi yalnızca tek perspektiften algılamasından dolayı içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Bu perspektif, meselenin “güvenlik sorunu” olarak algılanmasıdır. Güvenlik sorunu olunca izlenmesi gereken tek strateji, askeri ve polisiye tedbirlerin alınması olarak düşünülmüştür. Osmanlı’nın son dönemleri ve Cumhuriyet kurulduktan sonraki dönemde çıkan Kürt isyanlarının bastırılması ve sonrasında izlenen politikalar, 1960 ve 1980 askeri darbelerinden sonraki dönemlerde de Kürt kimliğinin inkâr edilerek yok sayılması ve bunun paralelinde bölge halkının ana dillerini kullanmalarının yasaklanması gibi tedbirler sorunun çözülmesi sonucunu vermemiştir. Aksine, bölge halkı üzerinde artırılan baskı tepkiyi doğurmuş ve 1984’ten sonra kanlı eylemlerine başlayan PKK terör örgütünün eleman kazanmasına da zemin oluşturmuştur.

Türkiye’deki etnik ayrılıkçık sorununun çözümü için bölge halkına kültürel ya da demokratik açıdan her hangi bir taviz verilmemesi fikrini savunanlar da vardır. Bu görüşlere göre istenilen taleplerin karşılanması ile bastırılması arasında herhangi bir fark yoktur. Etnik ayrılıkçılığın temelde mikro–milliyetçi talepler ile ortaya çıktığı bilinmektedir. Kimi zaman “etnik” ya da “mikro–milliyetçi” kavramlarına anlamsal olarak çok da olumlu bakılmadığından bu talepler; “federal istekler”, “çok

kültürlülük”, “demokratik açılım” gibi konseptler içerisinde dile getirilmektedir. Hâlbuki İspanya’daki Bask ya da Kanada’daki Quebec örnekleri kimi zaman “taleplerin karşılanmasının, bastırılması ile aynı sonuçları doğurabildiğini” ortaya koymaktadır. Bu iki örnekte her türlü dilsel ve kültürel hakkın sağlanmasına hatta otonomiye (Bask örneği) rağmen ayrılıkçılığın önlenemediği görülmektedir. Nitekim ayrılıkçılık; temelde adaletsizlikten ya da demokrasi ile ilgili konulardan değil ulusal kimlik ve aidiyet algısından kaynaklanmaktadır (BÜSAM, 2008: 7).

Ayrılıkçılık, ayrılıkçı terörizm ya da ayrılıkçılık fikrinin ortaya çıkış sebepleri ile ilgili olan farklı görüşler halen devam etmektedir. Türkiye’de ayrılıkçı terörizmle mücadelede şimdiye kadar ortaya konan mücadele stratejileri çerçevesinde, acaba güvenlik merkezli ve her türlü kimliğin inkârı ve bastırılması politikaları mı uygulanmalıdır yoksa mücadelenin tek boyutlu olmadığı; meselenin sosyal, kültürel, hukuki, tarihsel ve ekonomik gibi boyutlarının da göz ardı edilmeden değerlendirilmesi gerektiği mi düşünülmelidir?

1.1. TÜRKİYE’DE AYRILIKÇI TERÖRİZMİN ORTAYA ÇIKIŞI

Ayrılıkçı terörizmde amaç, belirli bir bölgeyi bağlı olduğu ülkeden kopararak bağımsızlık kazandırmaktır. Türkiye’deki ayrılıkçı unsurlar da Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bağımsız bir devlet kurmak amacıyla yola çıkarak silahlı eylemler yapmışlardır. Bu silahlı eylemlerdeki temel amaçlar, bölgede terör atmosferi oluşturarak “sömürgeci” olarak nitelendirdikleri devlete, o bölgeyi elinde tutmanın kendisine çok pahalıya mal olduğunu gösterip, bundan vazgeçmeye zorlamak; bölge halkını sindirerek korku ve baskı ortamında meşrulaşmaya çalışmak ve önce iç kamuoyuna sonra da dünya kamuoyuna seslerini duyurarak propaganda yapmaktır (Şahin, 1999: 94).

Türkiye’de, ayrılıkçı faaliyetler denildiğinde ilk olarak akla ayrılıkçı PKK terör örgütü gelse de, aslında ayrılıkçılık faaliyetlerinin kökleri Osmanlı’nın son dönemlerine kadar uzanmaktadır. 1800’li yıllarda başlayarak 1912 yılına kadar on iki Kürt isyanı yaşanmıştır. Cumhuriyet döneminde ise, 1924 ile 1940 yılları arasında, yirmi beş Kürt isyanı olmuştur. Bu isyanlara zorunlu askerlik, vergi ve bir takım iç sebeplerin yanı sıra İngiltere, Fransa ve Rusya’nın kışkırtmaları da dış sebep olarak

gösterilmiştir (Alkan, 2002: 86–87). İsyanların çoğunda Kürtçülüğün yanında “din olgusu” da yerli malzeme olarak kullanılmıştır.

Şahin’e göre (1999: 94–95), bu isyanların arka planına bakılacak olursa temel argümanın “Kürtçülük” olduğu görülecektir. Bu isyanlardaki ayrılıkçı hareketin başlangıcı ise "Şark Meselesi", bir başka ifadeyle “Doğu sorunu”dur. Şark Meselesi’nde iki ana dönem vardır: 1071–1683 yılları arasındaki birinci dönem, Türklerin Anadolu’ya Balkanlara ve Avrupa içlerine ilerlediği dönemdir. 1683–1920 yılları arasındaki ikinci dönemde ise; ilk dönemde Türklerin ele geçirdiği toprakları ve nüfuzu geri almak için Avrupa’nın Türkiye’ye ilerlediği dönemdir. İkinci dönemdeki Şark Meselesi’nin önemli bir sebebi ise, Avrupa’nın Türkiye’nin bulunduğu coğrafya üzerinde hâkimiyet kurma politikasıdır. Bu amaç doğrultusunda Doğu Anadolu’da Ermeni ve Kürt ayrılıkçılık hareketleri Avrupalı devletler tarafından desteklenmiştir. Bu bağlamda zaman zaman Ermeni Meselesi, Yunan Meselesi, Bulgar Meselesi, Kıbrıs Sorunu, Kürt Sorunu gibi komşu ülkelerle ilişkiler ve etnik akımlar Türkiye’ye karşı gündemde tutulmuştur.

Avrupa devletlerinin bu politikaları gibi hem Çarlık Rusyası hem de Sovyet Rusya, Türkiye içindeki bu akımları sürekli desteklemişlerdir. Aynı zamanda, Sovyet Rusya, bütün dünyaya yaymaya çalıştığı ideolojisini, Ortadoğu’ya hâkim olabileceği bölgelere de yöneltmeye çalışmıştır. Bunun için de Türkiye, İran, Irak, Suriye gibi bünyesinde Kürt unsuru barındıran ülkelerde, azınlık gruplar teşkilatlandırılarak bağımsız bir Kürdistan oluşturulmak istenmiştir. Bu amaçla Türkiye’de de Marksist-Leninist bölücü örgütlerin kurulmasına destek verilmiştir. Bu örgütlerin başlıcaları şunlardır (Şahin, 1999: 95):

- Türkiye Kürdistan Sosyalist Partisi (TKSP),
- Doğu Devrimci Kültür Ocakları (DDKO),
- Kawacılar,
- Kürdistan İşçi Partisi (PKK),
- Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları (KUK).

Buraya kadar anlatılanlar, kökleri Osmanlı’nın son dönemlerine dayanan Kürt sorununun bazı dış sebepleridir. Bu dış sebeplerin yanında, Kürt sorununun hiç de göz ardı edilemeyecek iç sebepleri de vardır. Dahası sorunun esas temelini teşkil

eden iç sebepler anlaşılmadan, Kürt sorununun ne olduğu ve bu kadar uzun bir süre geçmesine rağmen neden hala bir çözüme kavuşturulamadığı gibi hususlar anlaşılabilir.

1880’lerde Türk milliyetçiliği gibi Kürt milliyetçiliği de belirmeye başlamıştır. Her iki grubun da ortak hedefi II. Abdülhamit rejimini yıkmak olduğundan, 1889’da İttihat ve Terakki Cemiyetinde (İTC) birleşmişlerdir. İTC 1913 yılında Türk milliyetçiliğine dönerken birçok Kürt aydın bu hareketin içinde kalarak destek vermişlerdir. 1918 yılında kurulan Kürt Teali Cemiyetinin içinde olan Kürtlerin amacı ise hilafetin korunarak Osmanlı Devleti’nin içinde Kürtlere özerklik verilmesiydi. Cemiyetin içinde önemli bir yer oluşturan Kürt aristokratların amacı ise bağımsız bir Kürt devleti kurmaktır. Kürtlerin siyasi bölünmüşlüğü ve ortak bir siyasi tavır belirleyememesi milli mücadele döneminde de devam etmiştir. Doğu Anadolu’da bir Ermeni Devleti’nin kurulmasından endişe eden bazı Kürtler Kongrelere ve Millet Meclisi’ne delege ve mebus olarak katılmayı kabul etmişlerdir. İtilaf Devletleri’nin Kürtlere destek vermesine engel olmak ve Ermeni tehlikesini bertaraf etmek için Lozan Barış Antlaşması imzalanana kadar Kürtlerle ittifak halinde olmaya çalışan Mustafa Kemal önderliğindeki hareketin, Antlaşma’dan sonra bu ittifaka ihtiyacı kalmamıştır. Daha önce 1921 anayasasında yer alan “mahalli idarelere özerklik” tanıyan maddelerin, 1924 anayasasında yer almamasına ve vatandaşlık tanımının “Türklük” esasına göre yapılmasına ise Kürt milletvekilleri karşı çıkmamıştır (Hür, 2010). Vatandaşlık tanımının salt bir etnik temele göre yapılandırılması, sonraki dönemlerde Kürt sorununun giderek artmasına, dahası gerek 1960, gerekse 1980 askeri darbelerinden sonra Kürtler üzerindeki baskının giderek artmasına zemin hazırlamıştır.

Zürcher’e göre (2007: 170–171) aslında 1924 yılıyla birlikte Kürtlerle, ağırlıklı olarak Türklerin oluşturduğu Cumhuriyet hükümetinin arası bozulmaya başlamıştır. Halifeliğin kaldırılması hem Türk hem de Kürt toplumunun ortak dini sembolünü de böylece ortadan kaldırmıştır. Bunun yanında milliyetçi cumhuriyet, yeni milli bilinç inşa etme sürecinde Kürt kimliğine karşı baskıcı bir politika geliştirmiştir. Bu bağlamda, Kürtçenin kamu alanında kullanılması ve Kürtçenin öğretilmesi yasaklanmıştır. Doğu ve güneydoğu bölgelerinde sözü geçen Kürt ağaları ve toprak sahipleri ülkenin batı bölgelerinde yerleşmeye zorlanmıştır. İzlenen bu

politikalara karşı ilk direniş hareketi de Beytüşşebap'ta 1924 Ağustos'unda gerçekleştirilen başarısız bir isyan hareketidir. Bu isyanı ise daha sonra 1925 yılında planlanarak gerçekleştirilen Şeyh Sait isyanı takip etmiştir.

Lundgren'e göre (2007: 43) ise, Türk ve Kürt milliyetçiliği birbirine paralel olarak gelişmiş ve aynı siyasi ortamda birbirlerini şekillendirmişlerdir. Ulus-devletin kurulması ve güçlendirilmesi çabalarının ayrılmaz bir parçası olan Resmi Türk milliyetçiliğinin kurulması sürecinde, Kürt milliyetçiliği bu devlet ideolojisinin baskıcı ve homojenleştirici politikaları çerçevesinde inşa edilmiştir. 20. yüzyıl boyunca, her iki ideoloji de hem birbirleriyle ilişkili hem de birbirlerine karşı olarak gelişmişlerdir. Kemalist ideoloji, birlik ve bölünmezlik konsepti olan, "tek devlet, tek millet ve tek dil" söylemi üzerine kurulmuş ve bu konsept de resmi Türk milliyetçiliğinin omurgasını oluşturmuştur. Bu strateji her ne kadar etnik olarak bölünmüş toplum içinde çokluk anlayışını oturtmayı amaçlamış olsa da istenen sonuç elde edilememiştir. Bunun yerine, 1920 ve 1930'larda birçok Kürt isyanı patlak vermiştir. Daha net bir rakamla ifade edilecek olursa, cumhuriyetin kurulmasından sonraki ilk 15 yıl içinde otuz kadar Kürt isyanı olmuştur.

Bu dönemdeki isyanlardan öne çıkanlar; 1921'deki Koçgiri, 1925'deki Şeyh Said ve 1937'deki Dersim isyanlarıdır. Bunlardan Koçgiri isyanı siyasi olarak bastırılarak, neticede bölgedeki bazı liderler mebus olarak meclis'e katılmaya ikna edilmiş ve 72 Kürt mebus üzerlerinde yerel giysileri ile meclise getirilmişlerdir. Halifeliğin kaldırılmasını neden olarak göstererek başlatılan Şeyh Said isyanı da bölgedeki Kürtlerin destek vermemeleri sayesinde kolayca bastırılmıştır. Bu isyanın sonucunda devletin egemen doktrininin "din kardeşliği" değil, "Türk milliyetçiliği" olduğu daha sonra anlaşılmıştır. Buna karşı cevabı benzer bir şekilde 'Kürt milliyetçiliği' ile Sünni, Alevi ve seküler kesimler (ve dahi Ermeni milliyetçileri) ortaklaşa davranıp 1926–1930 yılları arasında Ağrı Dağı'nda bir Kürt cumhuriyeti kurmaya çalışarak vermeyi ilk kez denemişler, ancak Türkiye ile İran'ın, böyle bir oluşuma izin vermemedeki ortak kararlılığı ve İran'daki Kürt aşiretlerinin Ağrı'daki oluşuma destek vermemeleri üzerine bu oluşum da boşa çıkmıştır. Dersim isyanında da devlet, askeri anlamda sert tedbirler almıştır. 1938 yılına kadar süren askeri operasyonda zehirli gazların da kullanıldığı iddia edilmiştir. Bölgeden ölü ve diri

sekiz bin civarında kişi çıkarılmış, birçok aile batı bölgelerine yerleştirilmiş ve binlerce Kürt kızı Türk ailelerine evlatlık olarak verilmiştir (Hür, 2010).

Dersim isyanından sonra başka isyan yaşanmamıştır. 1930'ların sonuna gelindiğinde devletin bütün direniş hareketlerini bastırarak kontrol altına aldığı ve tüm bölgede varlığını böylece pekiştirdiği izlenimi oluşmuştur. 1935 yılında da çıkarılan bir kanunla Dersim ismi Tunceli olarak değiştirilmiştir (Lundgren, 2007: 44).

Böylece, 1921–1938 arasında kimi feodal, kimi kültürel, kimi dinî, kimi siyasi taleplerle defalarca Türk devletiyle karşı karşıya gelen Kürt toplumu, Alevi-Sünni, Alevi-Alevi, Sünni-Sünni çatışmaları, aşiretler, bölgeler, aileler arası çatışmalar yüzünden bölünmüş olduğu ve bunun doğal sonucu olarak da toplumsal, ekonomik ve siyasi örgütlenme açısından yetersiz olduğu için, kendisinden çok daha örgütlü olan Türk milliyetçiliği ve onun düzenli ordusu karşısında başarısızlığa uğramıştır (Hür, 2010).

1946'da çok partili hayata geçildikten sonra yapılan 14 Mayıs 1950 seçimlerinde bazı Kürt toplum liderleri Demokrat Parti (DP) listelerinden aday olurken, Kürtlerin büyük bir bölümü Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) 1945'te uygulamaya çalıştığı ancak başarısız olduğu "Toprak Reformu"ndan dolayı, oylarını ilk kez CHP'ye değil DP'ye vermişlerdir. Aynı zamanda, bu tarihlerden itibaren Türkiye'nin modernleşmesiyle uyumlu olarak çeşitli kesimlerden Kürt gençleri üniversite eğitimi için büyük şehirlere gelmeye başlamışlar, bu kesimlerin çıkardığı bazı yayın organları aracılığıyla Kürt tarihi, uygarlığı ve edebiyatı dünyaya ve Kürtlerin daha çok kentli kitlelerine ulaştırılmıştır. Kürtlük bilincinin geliştirilmesine yönelik bu çalışmalar olurken, 14 Temmuz 1958'de Irak Kralı Faysal'ın General Abdülkerim Kasım tarafından kanlı bir darbeyle tahttan indirilmesinden sonra İran'da kurulan Mahabad Cumhuriyeti'nin önderlerinden olup, 1947'den beri sürgünde olan Molla Mustafa Barzani'nin Bağdat'a çağırılması ve Kürtlere Kerkük'ün de içinde olduğu bir otonom bölge sözü verilmesi, Kürtlük bilincini etkileyen en önemli olay olmuştur. Bu durum Menderes Hükümeti'ni tedirgin edince Kürtlere karşı yeni bir sertleşme dönemine girilmiştir (Hür, 2010).

27 Mayıs 1960 darbesiyle de Kürtler üzerindeki baskı iyice artmıştır. Darbeden sonra Kürtlere karşı gerçekleştirilen bir diğer uygulama da “Sivas Kampı”dır. 27 Mayıs askeri darbesinden dört gün sonra Doğu ve Güneydoğu Anadolu’dan toplanan çoğunluğu Kürt kökenli yaşları 14 ile 70 arasındaki 485 kişi Sivas Kabakyazı’da 5. Er Eğitim Tugayı, askeri garnizon içindeki kampta dokuz ay süren bir “zorunlu misafirliğe” tabi tutulmuşlardır. Bu operasyon muhtemel bir Kürt muhalefetini baştan sindirmeyi amaçlamıştır. 485 kişi arasında kendi bölgelerinde sözü geçen toprak ağaları, aşiret reisleri ve şeyhler de yer almıştır. Bu dokuz aylık süre içinde bir ara, elli beş ağanın kurşuna dizilerek öldürülmesi düşünülmüştür. Ancak Cemal Gürsel’in engel olmasıyla bu olay gerçekleştirilememiştir. Sivas Kampı ve 55’ler olayı önleyici devlet politikasının bir tezahürü ve Kürtlere yönelik “güvenlik boyutlu” geleneksel siyasetin bir parçası olarak görülmüştür. Bu sürgünleri haklı göstermek için de o dönemde ciddi anlamda propagandaya başvurulmuştur. Bazı kesimlere göre Sivas Kampı 1938–1960 dönemindeki barışın bozulduğu olay ve “Apo hareketinin kaynağı” olarak gösterilmiştir (Çiçek, 2010).

1961 yılından itibaren siyasi alanda faaliyet göstererek sorunlarını dile getirmek için solcu Kürt aydınlar Türkiye İşçi Partisi (TİP) içinde, muhafazakâr Kürt aydınları ise Irak’taki Barzani hareketine benzeyen Türkiye Kürdistan Demokratik Partisi’nde (T-KDP) örgütlenmişlerdir. TİP’teki ‘Doğulular’ kanadının etkisiyle, TİP literatüründeki adıyla “Doğu Meselesi” Türkiye’nin gündemine taşınmış, ancak konuyu kamuoyuna mal etmek için T-KDP’li muhafazakârlarla, TİP’li solcular elbirliği yaparak 1967’de çeşitli il ve ilçelerde ‘Doğu Mitingleri’ düzenlemişlerdir (Hür, 2010). Mitinglerin ana teması Doğu’nun geri kalmışlık sorunu ile Kürt dili ve kültürü üzerindeki baskıların sona erdirilmesidir. Halkın gösterdiği büyük ilgi mitingleri düzenleyen Kürt gençlerini umutlandırmış ve bu mitingler sonucu meydana gelen kamuoyunu örgütlenme fikrinden hareketle DDKO’ların kurulması kararı alınmıştır (Tan, 2009: 351–352).

12 Mart 1971 askeri müdahalesi gerçekleştiğinde T-KDP illegal olduğu için sadece üyelerinin yargılanması ile cezalandırılmışlardır. Ancak TİP, Kürt meselesini gündeme taşıdığı için kapatılmıştır. Kapatma kararından sonra TİP liderleri 15 yıla kadar değişen hapis cezalarına çarptırılmışlardır. TİP’in ardından DDKO’nun kapatılmasıyla Kürtlerin siyasi taleplerini dile getirecek platformları kalmamıştır.

Bunun sonucu olarak da solcu Kürtler de muhafazakârlar gibi gözlerini Molla Mustafa Barzani'nin özerk bir yönetim kurduğu Kuzey Irak'a çevirmişler, ancak Şırnak ve Silopi yöresindeki DDKO'lu gençler Diyarbakır ve Siirt İlleri Sıkı Yönetim Mahkemeleri'nde, "Irak KDP'sinin (I-KDP) uzantısı T-KDP sanıkları" olarak ağır çeşitli cezalar almışlardır (Hür, 2010). Böylece, Kürt meselesini gündeme getirecek ve siyasi taleplerin iletilebileceği herhangi bir zemin kalmamıştır. İlerleyen zamanlarda ise, siyasi taleplerin iletirme isteği iyice keskinleşerek PKK terör örgütünün ortaya çıkması için uygun şartlar oluşmuştur.

Kürt milliyetçiliğinin keskinleşerek PKK terör örgütüne ve eylemlerine zemin hazırlamasındaki bir diğer önemli, hatta zincirin son halkası denebilecek faktör de 1980 askeri darbesinden sonra, 1981 yılında başlayan ve 1985 yılına kadar devam eden Diyarbakır 5 No'lu E Tipi Askeri Cezaevi'ndeki mahkûmlara yapılan uygulamalardır. Bu süre içinde cezaevinde kalan binlerce kişiye sistematik olarak işkence yapılmıştır. 40 civarında kişi hayatını kaybetmiş, sayıları belli olmayan birçok kişi de ya sakat kalmış ya da psikolojik olarak etkilenmiştir. Cezaevinde gerek 1980 darbesi öncesinde, gerek sonrasında tutuklanmış, aralarında Kürtçülük akımları içinde bulunan, PKK taraftarı, sempatizanı olan ya da farklı suçlarla tutuklanan Kürt kökenli mahkûmlar da vardır. Sadece Kürt kökenli oldukları için (Düzkan, 2009) cezaevi yönetimi tarafından çok ağır işkencelerden geçirilenler de olmuştur. Birçok kesime göre, Diyarbakır Cezaevi'ndeki işkencelerden dolayı oluşan öfke patlamasının sonucu, PKK terör örgütü olmuştur. 1984 yılında başlayan tahliyelerden sonra, cezaevinden çıkanların yüzde sekseni terör örgütüne katılmak üzere dağa çıkmıştır (Pamir, 2009).

Görüldüğü gibi 1924'ten sonra başlayan süreçte bazı dış etkenlerin sebep olduğu sorunların yanında, Kürt sorununun ortaya çıkması ve daha sonra iyice keskinleşip ayrılıkçı terörizme dönüşmesine esas temel teşkil eden etkenler iç sebeplerdir. Uzunca bir süre Kürt sorunu görmezden gelinmiş, dahası Kürt varlığı ısrarla inkâr edilerek, sorun farklı kesimlerce farklı şekillerde yorumlanmıştır.

Tan'a göre (2009: 15–16) sorunun tarifinde birbirinden tamamen farklı ve çoğu kez de birbirinin tamamen zıddı yaklaşımlar söz konusudur. Bu farklı yaklaşımlar, konunun anlaşılmasını ve çözümünü zora sokmakta aynı zamanda

tarafklar arasındaki bu anlaşmazlık sonu gelmeyen tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Soruna birbirinden farklı yaklaşımlardan ilki; Kürt sorunu diye bir sorunun olmadığını, hatta Kürt diye bir etnik yapının olmadığını savunan görüşlerdir. Bu görüşe göre, aslında Kürtler “Dağ Türkleri”dir. Diğer yaklaşımlar ise; Kürt sorununun salt bir terör, bölücülük, ekonomik (feodal yapıdan kaynaklanan), etnik, ulusal ya da Türkiye’yi parçalamak isteyen dış güçlerin ortaya çıkardığı bir problem olduğunu düşünenlerden oluşmaktadır.

Konuyla ilgili farklı yaklaşımlar ve tartışmalar Osmanlı’nın son dönemlerinden günümüze kadar devam etmiştir. Türkiye’nin bulunduğu coğrafi bölge dünyanın en çok kargaşa yaşanan coğrafyalarından biridir. Bu bölgede bulunma, ciddi problemleri de beraberinde getirmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, hem bazı ülkelerin bu coğrafyada hâkimiyet kurma planları, hem de iç sebepler Türkiye bünyesinde etnik grupların oluşturduğu terör örgütlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Beraberinde de bu terör örgütleriyle mücadele etme durumu söz konusu olmuştur. Türkiye etnik temele dayalı terörizm problemiyle mücadele etme durumunda kalan ülkelerin başında gelmektedir. ASALA ve PKK ayrılıkçı terör örgütleri, Türkiye’ye karşı terör eylemleri gerçekleştiren en kanlı örgütler olmuşlardır. ASALA terör örgütünün faaliyetleri ağırlıklı olarak yurtdışında Türk diplomatlara karşı, Türkiye içinde de sınırlı ve az sayıda Türk vatandaşlarına karşı olmuştur. PKK terör örgütünün faaliyetleri ise ağırlıklı olarak Türkiye içinde gerçekleşmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde, önce ASALA terör örgütü, ardından da PKK terör örgütü incelenecektir.

1.1.1. ASALA Terör Örgütü

Ermeni terör örgütü olan ASALA (Ermenistan’ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu), 1973 yılında faaliyetlerine başlamış, Agop Agopyan tarafından, 20 Ocak 1975 tarihinde de Lübnan’da resmi olarak kurulmuştur. ASALA terör örgütü, Marksist-Leninist bir ideolojiye sahiptir. Bunun yanı sıra, Ermenistan topraklarının kurtarılması için temel yolun devrimci şiddet ve terör eylemlerinden geçtiğini savunarak, şiddeti ve terörü meşrulaştırmayı hedeflemiştir (Kozanoğlu, 2009).

Laçiner'e göre de (2005: 320) ASALA sol görüşlü bir örgüttür. SSCB tarafından kurduulduğu da iddia edilmektedir. Bu görüŖe göre örgütü kurmak ve eğitim için Filistinli sol fraksiyonlar kullanılmıŖtır. Bazı militanlarının SSCB'nin Kırım bölgesinde askeri bir akademide eğitim aldđđı ve SSCB'de verilen teknik eğitimin ardından Filistinli militanlarca terör teknikleri ve arazi eğitimi verildiği de bilinmektedir. Rus İstihbaratı KGB ve Rus Askeri İstihbaratı GRU teorik ve ideolojik eğitim sađlamıŖtır. SSCB'ye göre ASALA ulusal kurtuluŖ mücadelesi vermektedir ve bu anlamda FKÖ ile benzerlikler de göstermektedir.

Ermenilerin, terörist eylemlerine 1970'lerde baŖlamalarına rağmen, "Ermeni Terörizmi" yeni bir olgu değildir. Günümüzdeki Ermeni Terörizmi'nin ilk öncüsü, 1920'lerde, Batı Avrupa'da yaŖayan birçok eski Osmanlı yetkilisine suikastlar düzenleyen "Nemesis" adlı örgüttür. İlk terörist eylem ise, 15 Mart 1921'de Berlin'de Talat PaŖa'nın öldürülmesidir (Ŗahin, 1999: 91).

KurtuluŖ SavaŖı'ndan, II. Dünya SavaŖı'na kadar çok önemli bir Ermeni terör olayına rastlanmamaktadır. II. Dünya SavaŖı'ndan sonra ise, sıcak savaŖın yerini alan uluslararası terörist faaliyetler içerisinde Ermeni terörizminin yoğun bir Ŗekilde yer aldđđı görölmektedir. 1965'te ise baŖta Fransa, ABD, Yunanistan ve Lübnan olmak üzere birçok ölkede, iddia edilen Ermeni soykırımının 50. yıldönümünde Türkiye aleyhine güçlü propaganda kampanyaları baŖlatılmıŖ ve 1973 sonrasında da bu tür propaganda ve iddialar yerini kanlı eylemlere bırakmıŖtır. 7 Ağustos 1982 sonrasında ise bu eylemler artık Türk toprakları üzerinde de iŖlenmeye baŖlanmıŖtır (Ŗahin, 1999: 91). 7 Ağustos 1982'de bir ASALA militanının Ankara Esenboğa Havalimanı'na düzenlediği silahlı saldırıda dokuz kiŖi hayatını kaybetmiŖtir. Türkiye'deki bir diğer saldırı da 16 Haziran 1983'te İstanbul KapalıçarŖı'da gerçekteŖmiŖtir. Bir teröristin halkın üzerine ateŖ açması sonucu iki kiŖi hayatını kaybetmiŖtir (Vikipedi, 2010).

ASALA'nın temel hedeflerine bakılacak olursa; ilk hedefin Doğu Anadolu Bölgesi'ni kopararak SSCB Ermenistan'ına katmak olduğu söylenebilir. Tüm Ermenileri SSCB öndeliğinde toplamak da bir diğer hedef sayılabilir. Bunun dıŖında sol bir örgüt olması nedeniyle dünya düzenini ilgilendiren siyasi hedefleri de mevcuttur. Bu bağlamda kapitalist düzene ve ölkelere karŖıdır (Laçiner, 2005: 321).

ASALA terör örgütünün eylemlerinin altında yatan bir diğer amaç ise “4 T Planı” olarak adlandırılan çalışmadır. Bu planın ana hatlarını oluşturan “T” harfleri; “Terör”, “Tanınma”, “Tazminat” ve “Toprak” kelimelerinin baş harflerinden türetilmiştir. Birinci "T" olan *terör*le, Ermeniler yıllar önce ASALA terörünü başlatarak sözde Ermeni soykırımını dünyaya duyurmayı amaçlamıştır. İkinci "T" olan *tanınma*yla, Ermenilerin 1970’li yıllarda başlattıkları terör kampanyası altında tanınma istekleri yatmaktadır. Türk diplomatları şehit edildikçe dünya devletleri tarafından Ermeni iddiaları ve sözde soykırım tanınmış ve tartışılmıştır. Üçüncü "T" olan *tazminat* ile Ermeniler, sözde soykırım iddialarını birçok ülkenin parlamentolarından geçirdikten sonra Türkiye'den yüklü miktarda tazminat talebinde bulunacak ve uluslararası platformda Türkiye'yi soykırım yapmış olmayı kabullendirmeye çalışarak zor durumda bırakacaklardır. Dördüncü "T" *toprak* konusu, Ermeni planının son aşamasını; Türkiye'den toprak talebini oluşturmaktadır. Ermenistan cumhurbaşkanlarından Levon Ter Petrosyan tarafından faaliyetleri askıya alınan Taşnak Partisi, 2000 yılı Ocak ayı itibarıyla yaptığı kongrede Türkiye'de bulunan Ermeni topraklarının alınması isteğini ifade etmiştir (Baybaş, 2007: 84).

ASALA terör örgütü, “4 T Planı”nı gerçekleştirme amacı doğrultusunda, Türkiye’nin dışında ve neredeyse dünyanın her yerinde, özellikle diplomatlar olmak üzere, Türklere yönelik birçok kanlı eyleme imza atmıştır. 1973–1984 yılları arasında gerçekleştirdikleri terörist saldırılar sonucunda, 34 Türk diplomatı ve yakınları hayatlarını kaybetmiş, yaklaşık 300 kişi ise yaralanmıştır. Özellikle 1983 yılında gerçekleştirilen Orly Havalimanı saldırısında masum insanların zarar görmesi sonucunda, ASALA terör örgütü, eylemlerinden dolayı tepkiler almış ve uluslararası alanda itibar kaybetmeye başlamıştır (Kozanoğlu, 2009).

Laçiner’e göre (2005: 325–326) Ermeni terörü 1980’lerin ortasında sona ermiş, daha doğrusu etkisi kırılmıştır. Kimi kaynaklara göre bu durum Türkiye'nin başarısıdır. Bu görüşe göre, "Türkiye terör örgütleri ile tüm dünyada aktif bir mücadeleye girmiş ve militanları ortadan kaldırmıştır". Diğer yandan Ermeni terörünün yavaşlaması ve gerilemesinde iç ve dış olmak üzere çok sayıda faktör rol oynamıştır. Öncelikli olarak terörün Batılı ülkeleri de vurmaya başlaması bu ülkelerde alınan önlemleri arttırmıştır. Ayrıca bu ülkelere Ermeni terör gruplarına giden destek de sınırlandırılmıştır. Buna ek olarak PKK'nın Ermeni teröründen çok

daha etkin bir unsur olarak ortaya çıkışı Ermeni terörünün azalmasında psikolojik bir etki yapmıştır. Tüm bunlara ek olarak Türkiye'nin Ermeni sorunu konusunda daha aktif bir rol oynaması ve mücadeleyi arttırması da göz ardı edilemez.

1.1.2. PKK Terör Örgütü

Doğu ve Güneydoğu Anadolu menşeli Kürt sorunu Osmanlı'nın son dönemlerinden itibaren günümüze kadar çeşitli sebeplerle devam etmiştir. Önceleri Kürtlere verilen bazı imtiyazların geri alınması, 1924'ten sonra Kürt etnik kimliğinin görmezden gelinmesi ve siyasi otorite tarafından verilen bazı sözlerin yerine getirilmemesi, bölgede meydana gelen birçok Kürt isyanının sebeplerinden olmuştur. 1960 ve 1980 askeri darbelerinde sonra da Kürt kimliği yok sayılarak inkâr edilmiş, Kürt dilinin kullanılması yasaklanmış ve bu hakları talep eden siyasi oluşumların hiçbirine fırsat tanınmayarak, bölge halkı üzerinde baskıcı politikalar uygulanmış ve bunun neticesinde, Kürt sorununun giderek keskinleşmesiyle PKK terör örgütü ortaya çıkmıştır.

1.1.2.1. PKK'nın Kuruluşu ve Gelişimi

1978 yılında Abdullah Öcalan tarafından kurulan PKK (Partiya Karkerên Kurdistan - Kürdistan İşçi Partisi), Marksist-Leninist sınıfsız bir toplum esasına dayanan “Bağımsız Birleşik Kürt Devleti” kurmak amacıyla faaliyetlerine başlamıştır (Zafer, 1999: 37). 1978 yılı her ne kadar PKK'nın kuruluş yılı olsa da, örgütün kuruluş temellerinin atıldığı tarihler aslında daha önceki yıllara dayanmaktadır.

PKK terör örgütünün temellerini oluşturmak üzere yapılan toplantıların yılları konusunda farklı yorumlar da vardır. Bazı kaynaklarda 1972 (Hudson, 1999: 84), bazılarında 1973 (Özcan, 2006: 80) ve diğer bazı kaynaklarda da 1974 (Anderson, 2009: 369) yıllarının, örgütün temellerinin oluşturulduğu yıllar olduğu görülmektedir. Bu yıllar içinde 1973 yılının Öcalan'ının kendi beyanlarına dayanmasından dolayı, örgütün temellerinin oluşturulduğu yıl olarak değerlendirilmesi daha doğru olacaktır. Nitekim devletin güvenlik birimleri de PKK terör örgütünün oluşumuna yönelik ilk girişimin 1973 yılında Ankara-Çubuk barajı toplantısında yapıldığını (Bila: 2004: 24) ve örgütün temellerinin bu toplantıda atıldığını kabul ederler.

1973 yılına gelmeden önce Öcalan'ın fikri anlamda altyapısının oluşması ve PKK'nın kuruluş dönemindeki olaylara bakılacak olursa; Öcalan'ın lise yıllarındayken okuduğu "Sosyalizmin Alfabetesi" kitabı o zamana kadar kısmen uyguladığı dini değerlerle Marksizmi kıyaslamasına neden olmuştur. Hatta kendi ifadesiyle, "Din kaybediyor, Marks kazanıyor" demektir. Her ne kadar ideolojik olarak etkilenmesini değişik temellere dayandırsa da erken dönemden itibaren Öcalan'ın Türkiye'de gelişen siyasal Kürtçülük hareketinin sempatisini olduğu kendi ifadelerinden anlaşılmaktadır. Erivan radyosunun çaldığı "Kürtçe parçaları" da dinleyen Öcalan, 1967 yılından itibaren Türkiye İşçi Partisi (TİP) tarafından düzenlenen "Doğu Mitingleri"nden de oldukça etkilendiğini değişik zamanlarda dile getirmiştir. Bu ortamda, Tapu Kadastro Lisesi'ni 1968 yılında tamamladıktan sonra, aynı yıl kadastro memuru olarak Diyarbakır'a atanır. Marksizm'de karar kılan Öcalan, "Doğu Mitingleri"nden de Kürt meselesine yönelmiştir (Özcan, 1999: 28–29). Öcalan her ne kadar kendisini Marksist-Leninist ideolojiye yakın olarak görse de o dönemde Kürtçülük akımlarına daha fazla ilgi göstermiştir.

Aynen sosyalizmle tanışmasında olduğu gibi Öcalan, "ulus" kavramı ile karşılaşmasının, Lenin'in "Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı" kitabını okuyunca olduğunu ve bunu "kendine mal ettiğini" ifade etmektedir. Bu dönemde özellikle öğrenciler arasında yoğun taraftar bulan bağımsız Kürtçü bir örgütlenme olan Doğu Devrimci Kültür Ocakları (DDKO) ile aktif olan Dev-Genç faaliyetlerine ilgi duyan Öcalan, tercihini "feodal küçük burjuva, aile çocuklarının örgütü olan DDKO" dan yana yapar. Çünkü kendisi "sınıf orijini itibarı ile yalnız birisidir" (Özcan, 1999: 29).

İstanbul DDKO'larına üye olan Öcalan, buradaki çalışmalara katılmıştır. O günlerde Öcalan'ın dikkatle takip ettiği kişi, Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi'nin (THKP-C) kurucusu ve önde gelen isimlerinden Mahir Çayan'dır. Çayan'ın "Kemalizm" ve "Kürt Meselesi" üzerine yaptığı cesur ve etkili konuşmalar Öcalan üzerinde derin izler bırakmıştır. Çayan'ın Öcalan'ı etkileyen en önemli düşüncesi ise "Devrimci şiddeti ele almakta çekinmemesi gereken örgüt üzerine" olan fikirleridir. Marksizm'de ifadesini bulan Çayan'ın öngördüğü "Silahlı Propaganda"nın devrimci mücadeleye etkisi, daha sonraki yıllarda Öcalan'ın şiddet uygulamasında ve bunu meşrulaştırmaya çalışan teorik yaklaşımlarıyla da bir hayli benzerlik gösterecektir.

Öcalan, Mahir Çayan'ın kendisi üzerinde çok büyük etkisi olduğunu sık sık dile getirmiştir (Özcan, 1999: 30).

Bir yandan DDKO'larda faaliyetlerini sürdüren Öcalan, bir yandan da diğer Marksist-Leninist (M/L) hareketleri yakından takip etmektedir. Önce İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine kayıt yaptıran Öcalan ardından 1971 yılı sonlarında kaydını Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne (SBF) aldırdı. Öcalan'ın Ankara'ya geldiği günlerde şiddet olayları nedeniyle yoğun tutuklamalar sürüyordu. Üstelik dönemin ileri gelen öğrenci liderleri devrimi hayata geçirmek için yoğun faaliyet içinde olduğundan, SBF'deki öğrencilerin liderliği Öcalan'a kalmıştı (Özcan, 1999: 30). Öcalan da bu yoğun dönemdeki faaliyetlerin içinde yer almaktadır. SBF 1. sınıf öğrencisiyken, Mahir Çayan ve arkadaşlarının Mart 1972'de Kızıldere'de öldürülmelerini protesto etmek için düzenlenen mitingde bildiri dağıtmaktan tutuklanarak, 7 Nisan 1972'de Mamak Askeri Cezaevi'ne konulmuştur. Öcalan cezaevinde 7 ay kalmıştır. Bu süre içinde Proleter Devrimci Aydınlik (PDA)*, TİP ve THKP-C gibi örgütlerin üyeleriyle tanıştı ve tartışmalar yaptı. Ancak, bu tür Marksist fraksiyonlar arasında bir tercihte bulunmadı (Bila, 2004: 21–22).

PKK terör örgütünün kurulması yönündeki ilk fikirler Öcalan'ın aklına, kendi ifadelerine göre, cezaevinde kaldığı 7 aylık sürede geldi. Bağımsız bir Kürt Devleti fikri de yine cezaevinde oluşmaya başladı. Öcalan'a göre “Kürt Sorunu”, sömürgecilikle ilgili bir meseleydi ve bu teşhis daha önce kimse tarafından yapılmamıştı. “Sömürge” ve “Kürdistan” kavramları aklında iyice yer etmeye başladı. Öcalan “Ulusal Özgürlük Mücadelesi”ni, anahtar kavramlar olarak nitelendirdiği bu iki kavramla başlattığını ifade etmektedir. Daha sonraları sürekli olarak atıfta bulunacağı, “Ben iki kelimeyle başladım” ifadesindeki kelimeler “Sömürge” ve “Kürdistan” kavramlarıdır (Özcan, 2006: 80). Öcalan bu kavramları kullanarak “Sömürge Kürdistan” ya da başka bir ifadeyle “Kürdistan Sömürgeci” tezini yaymaya çalışmaktadır.

Öcalan'ın bu düşüncelerin hayata geçirilmesine dair ilk adımı, Nisan 1973'te, kendisi de dâhil 7 kişiyle Ankara-Çubuk barajı yakınlarında bir piknik organize etmesidir. Aslında bu, piknik olarak düşünülen bir organizasyon olmasına rağmen,

* Doğu Perinçek Grubu

Öcalan'ın fikirlerini paylaştığı bir toplantı haline gelmişti (Özcan, 2006: 80). Öcalan bu toplantıda “Sömürge” ve “Kürdistan” kavramları üzerine düşüncelerini aktarmıştır. Takip eden yıllarda da toplantılar devam ederken, diğer yandan da kurulmakta olan oluşuma eleman kazandırma faaliyetleri de devam etmiştir.

1973–1975 dönemi Öcalan ve arkadaşlarının bir taraftan teorik, diğer taraftan da öncü kadro hazırlığı yaptıkları ve bu süreçte de Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği'nde (ADYÖD) faaliyet gösterdikleri dönemdir (Bila, 2004: 24). ADYÖD vasıtasıyla Öcalan çevresini iyice genişletmiş ve kuracağı oluşuma eleman kazanmada yeni ilişkiler kurmuştur. Bu dönemdeki faaliyetlerde Abdullah Öcalan ile birlikte öne çıkan isimler; Cemil Bayık, Duran Kalkan, Kesire Yıldırım (Öcalan), Haki Karaer, Mehmet Hayri Durmuş, Şahin Dönmez, Mazlum Doğan ve Kemal Pir'dir (Alkan, 2002: 88).

PKK terör örgütüyle ilgili ilk yazılı metin olarak da Öcalan'ın grubun üst düzey elemanlarından olan Mehmet Hayri Durmuş ile birlikte 1975 yılında hazırladıkları “Manifesto”, başka bir ifadeyle, örgütün yol haritası ve program taslağı niteliğindeki 68 sayfadan oluşan “Kürdistan Devriminin Yolu” broşürüdür. Öcalan'a göre kaynak doküman niteliğindeki bu broşür, başka örgütlerin eline geçmemesi için 1978 yılına kadar basılmamıştır (Bila, 2004: 24).

Yol haritasını da belirleyen örgüt değişik zamanlarda toplantılar yaparak, 1975 yılına kadar ideolojik alt yapı ve öncü kadro oluşturma faaliyetlerini sürdürmüştür. 1976 yılında yapılan “2. Dikmen Toplantısı” olarak adlandırılan toplantıdan sonra, Öcalan ve arkadaşları Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde faaliyetlerine başlamışlardır. Özellikle öğrenci gençlik kesimin yoğun olduğu, Marksist-Leninist ve bölücü fikirlerin rahatlıkla tartışıldığı şehirler tercih edilmiştir. Öcalan bu tercihte, ilk etapta örgüte bilinçli eleman kazandırmanın rol oynadığını belirtmiştir (Alkan, 2002: 89).

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde hem kadro oluşturma, hem de etkinliklerini artırma adına faaliyetler, takip eden yıllarda da hızla devam etmiştir. Bu faaliyetlerin içinde zaman zaman bölgede etkin olan diğer örgütlerle çatışmalara da girilmiştir. Bu çatışmalardan birinde, örgütün Gaziantep sorumlusu olan Haki Karaer'in 1977 yılında Marksist-Leninist Kürtçü bir örgüt olan Strekasor

(Beşparçacılar) örgütü tarafından bölgede üstünlük kurma konusunda çıkan tartışma sonucu öldürülmesi, örgütte ve Öcalan'da tedirginliğe sebep olmuştur. Hatta örgüt dağılma noktasına gelmiştir. Bu konunun üzerine giden Öcalan, gerekli tedbirleri almış ve Strekasor örgütü lideri İskenderun'da öldürülmüştür. Gerekli tedbirlerin alınmasıyla, kendilerine “Kürdistan Devrimcileri” * adını koyan Öcalan liderliğindeki grup bölgedeki etkinliğini artırmıştır. Aynı günlerde program taslağı üzerinde çalışmaya başlayan Öcalan, artık “Partileşme” konusunu gündeme getirmiş ve partileşmeyle ilgili Elazığ'da yapılan bir toplantıda “Vietnam Komünist Partisi”nin örnek alınarak taslak oluşturulmasına karar verilmiştir. Böylece gençlik örgütlenmesinden partileşme sürecine geçilecekti (Özcan, 1999: 38). Partileşme sürecine geçilirken, diğer yandan da bölgede eylemler hız kesmeden devam etmiştir.

Bölgedeki etkinlik ve hâkimiyetini yaptığı toplantı ve eylemlerle iyice artıran örgüt, 1978 yılı Kasım ayının başında kongre için güvenli ve emniyetli bir yer arayışındaydı. Toplantı için Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Ziyaret (Fis) köyünde karar kılındı. 26–27 Kasım 1978 tarihlerinde de toplantı yapıldı (Özcan, 1999: 38). Toplantının sonunda da Partiye Karkaren Kürdistan (PKK) adıyla Kürdistan İşçi Partisinin kurulmasına karar verildi. Bu toplantı daha sonra PKK'nın “I. Kuruluş Kongresi” olarak örgüt kayıtlarına geçmiştir. Toplantıda ayrıca 7 kişi PKK'nın merkez komitesine seçilmiştir (Bila, 2004: 27–28). Bu kişiler;

- Abdullah Öcalan (Genel Sekreter)
- Cemil Bayık (Genel Sekreter Yardımcısı)
- Şahin Dönmez (Örgütlenme Komitesi)
- Mehmet Karasungur (Askeri Sorumlu)
- Mazlum Doğan (Yayın Sorumlusu)
- Mehmet Hayri Durmuş (Örgütlenme Komite Üyesi)
- Baki Karaer (Örgütlenme Komite Üyesi)'dir.

PKK'nın kuruluş yılı 1978 olmasına karşın, örgütün kuruluşunun ilan edilmesi 1978'de olmamış, 1979 yılında dönemin Adalet Partisi Milletvekili ve

* İlk zamanlarda faaliyet yürüttüğü bölgelerde Kürdistan Devrimcileri olarak bilinen grup, 1976'dan sonra Ulusal Kurtuluş Ordusu (UKO) ve Apocular olarak da tanınmıştır (Alkan, 2002: 89)

Bucak aşireti reisi Mehmet Celal Bucak'a yapılan suikast girişimiyle örgüt adını duyurmuştur.

Uzun zamandır örgüte cephe alan ve uzlaşmayan, zaman zaman da örgüt faaliyetlerine engel olan Mehmet Celal Bucak'a 29 Temmuz 1979 günü otomatik silahlar ve el bombaları ile saldırı düzenlenmiştir. Ancak, Bucak saldırıdan yaralı olarak kurtulmuş, eylemi düzenleyen örgüt mensupları da bir bildiri bırakarak olay yerinden uzaklaşmışlardır. Böylece, bu saldırı ile PKK'nın kuruluşu ilan edilmiştir (Özcan, 1999: 45).

Celal Bucak'a yapılan saldırı kararının alındığı toplantıda Öcalan yer almamıştır. Çünkü güvenlik gerekçesiyle 1979 yılının Temmuz ayında Suriye'ye gitmiştir. Suriye'ye gidiş kararının alınmasında örgütün üst düzey yöneticilerinden ve "Örgütlenme Komitesi"nin başında bulunan Şahin Dönmez'in, Mayıs 1979'da polisin Elazığ'da yaptığı operasyonla gözaltına alınıp, örgütle ilgili her şeyi itiraf etmesi etkili olmuştur (Özcan, 1999: 43–44). Böylece Öcalan 12 Eylül 1980 darbesinden önce Türkiye'yi terk etmiş ve uzun bir süre örgütün faaliyetlerini Suriye'den yönetmiştir. Suriye kontrolündeki Lübnan Bekaa Vadisi'nde kurulan kamp ve eğitim alanları, örgütün bir nevi karargâhı olmuştur.

Öcalan Suriye'ye yalnız olarak gitmemiştir. Örgütün üst düzey yöneticilerinden bazıları da beraberindedir. Suriye'ye yasadışı yollarla geçtikten sonra, Suriye'nin kontrolündeki Lübnan Bekaa Vadisi'nde kendilerine tahsis edilen kamp alanlarında, teorik ve pratik eğitim faaliyetlerini yürütmeye başlamışlardır. 1984 yılına kadar militanlarına teorik, siyasi ve silahlı eğitim veren PKK, yine aynı yıl içinde örgütün silahlı kanadı olan *Hezen Rızgariya Kürdistan-Kürdistan Kurtuluş Birliği*'ni (HRK) kurmuş ve Türkiye'ye yasadışı yollarla sokulan militanlarla Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı eylemlere başladığını ilan ettiği, 15 Ağustos 1984 tarihli Şemdinli ve Eruh baskınlarını düzenlemiştir (Alkan: 2007: 82). Ancak bir süre sonra, Güvenlik Güçleri karşısında ağır kayıplar veren PKK, 1985 kışında bölgeyi terk etmek ve Irak'ın kuzeyine çekilmek zorunda kalmıştır. Ekim 1986'da yapılan kongrede HRK, *Artese Rızgariya Gele Kürdistan-Kürdistan Ulusal Kurtuluş Ordusu*'na (ARGK) dönüştürülmüştür. Avrupa'da da siyasi faaliyetler yapmak ve

destek sağlamak üzere, *Eniya Rızgariya Netewa Kürdistan-Kürdistan Halk Kurtuluş Cephesi (ERNK)* kurulmuştur (Şenocak, 2006: 152).

1984 yılında örgütün silahlı kanadı olan HRK'nin kurulup, 1986'da ARGK'ya dönüştürülmesinin ardından, 2002 yılında ARGK halen Kuzey Irak merkezli olarak örgütün silahlı eylemlerini gerçekleştiren *Hêzên Parastina Gel-Halk Savunma Güçleri*'ne (HPG) dönüştürülmüştür. HPG'nin üst düzey yöneticilerinden olan Bahoz Erdal, "HRK ile gerillaya geçilerek savaşın ilan edildiğini, ARGK ile direnilerek diriliş devriminin gerçekleştirildiğini, HPG ile ise çözüme gidileceğini" belirtmiştir (Erdal, 2007). HPG, silahlı eylemlerini halen devam ettirmektedir.

PKK'nın 1984'te gerçekleştirdiği Şemdinli ve Eruh baskınlarıyla Türkiye'ye karşı mücadeleye başladığını ilan etmesinden sonraki yıllar içinde de terörist saldırı ve eylemleri artarak devam etmiştir. Öcalan'ın Suriye'ye geçip örgütü bu ülkeden yönetmesi, Türkiye'nin PKK terörüne karşı önlem almasında bazı zorluklar yaşamasına sebep olmuştur. Bu zorlukların başında hiç şüphesiz ki, PKK terörüyle sadece sınır içinde yapılan mücadelenin yeterli olmaması gelmektedir. Bunun yanında PKK terör örgütüne sağlanan dış destek de terörle mücadelede karşılaşılan en büyük sorunlardan biri haline gelmiştir.

PKK ortaya çıktığı tarihten itibaren, neredeyse tüm dönemlerinde yabancı devletlerle ilişki içinde olmuş ve desteklenmiştir. Bu ilişki 1980'li yılların başında, Öcalan'ın 1980 askeri darbesinden önce Suriye'ye geçmesinden sonra başlamıştır. Daha sonra, yine 1980'li yıllarda, Suriye'nin kontrolündeki Lübnan'da örgüt eğitim kampları ve örgütün toplantılarının yapıldığı ve eylem kararlarının alındığı karar karargâhlarını oluşturmuştur. 1980'lerin sonu, 1990'ların başında da Türkiye'nin güneydoğusundaki eylemler artarken diğer Ortadoğu devletleri, özellikle Irak ve İran, PKK'yı himaye etmişlerdir. 1990'ların ortasında örgüt eylemlerini azaltıp, daha çok politik alanda mücadelesine devam etme arayışına girerken, bir yandan da Avrupa'da faaliyetlerini artırmıştır. 1990'ların ortasında Türkiye'deki üst düzey kaynaklar, 8 ülkeyi* PKK terör örgütüne doğrudan yardım etmekle suçlamışlardır (Robins, 2003: 173).

* Bu ülkeler; Ermenistan, Güney Kıbrıs, Yunanistan, İran, Irak, Lübnan, Rusya ve Suriye'dir.

PKK 1980’li yılların sonlarına doğru, özellikle 1983–1989 arası, kullandığı stratejilerin başarılı olması, güvenlik güçlerinin hazırlıksız olması ve devletin örgütü hafife almasından dolayı bölgede giderek etkinliğini artırmıştır. Bu dönemde dış desteğin PKK’yı iyice güçlendirdiğini fark eden Türkiye, Suriye ile 1987 yılında PKK terör örgütüne destek verilmemesi konularını içeren bir anlaşma yapmıştır. Bu anlaşma Türkiye ile Suriye arasında, PKK’ya Suriye’nin verdiği desteği sınırlandırma anlaşmalarının ilkidir (Mannes, 2004: 180).

Takip eden yıllarda, 1990 ve 1991 yıllarındaki Körfez Savaşı ve Irak’ın kuzeyinde Kürdistan bölgesindeki kaos PKK’nın işine yaramıştır. Irak’ın Türkiye’ye Kuzey Irak’taki PKK hedeflerini vurmasına izin vermesine karşın, PKK bölgede uzunca bir süre terörist eylem ve faaliyetlerini sürdürmüştür. Diğer yandan, Iraklı Kürtler arasındaki hizipçilik, PKK’nın Kuzey Irak’ta altyapısını güçlendirmesine yardım etmiştir. İran ve Suriye’nin destek vermesiyle büyüyen PKK, eylemlerini Karadeniz Bölgesine de taşıyarak, turist kaçırma eylemleri gerçekleştirmiştir (Mannes, 2004: 181). Örgütün eylemleri Karadeniz’e taşınması tek başına olmamıştır. 1994–1997 yılları arasında Türk güvenlik güçleri tarafından hem yurtiçinde hem de yurtdışında gerçekleştirilen aralıksız operasyonlar neticesinde örgüt büyük kayıplar vermiş ve bu büyük zayıflar örgütte psikolojik olarak çöküntüye sebep olmuştur. Özellikle 1995’te Kuzey Irak’ta 35.000 askerin katıldığı ve 43 gün süren “Çelik Harekâtı” örgüte büyük zayıflar verdirmiştir. Bu harekât sonucunda 555’i ölü olmak üzere, 568 terörist ele geçirilmiştir. PKK örgütteki psikolojik çöküntüye engel olmak ve militanlarına moral vermek amacıyla 1996’da intihar türü eylemlere yönelmiştir. Bu eylemlerin ardından, sol terör örgütleriyle (DHKP/C) 22.12.1996 tarihinde yurtdışında “Birlik Protokolü” imzalayarak Karadeniz Bölgesi’ne açılmaya çalışmıştır (Alkan, 2002: 92–93). Örgüt bu planına rağmen Karadeniz Bölgesi’nde tutunamamıştır.

Bu dönemde örgütte aynı zamanda iç isyana kadar varan huzursuzluklar da baş göstermiştir. Bundan yararlanan güvenlik güçleri, düzenledikleri nokta operasyonla örgütün ikinci adamı olan Şemdin Sakık’ı Kuzey Irak’ta yakalayıp Türkiye’ye getirmiştir (Alkan, 2002: 93).

Terör örgütü PKK'ya karşı silahlı mücadelenin yanında diplomatik mücadele de devam etmiştir. Türkiye 20 yıldan fazladır PKK'ya destek veren Suriye'ye karşı psikolojik baskı yapmaya başlamıştır (Alkan, 2002: 93). 1998'in sonbaharında Türkiye, PKK'ya verdiği desteği kesmezse Suriye'ye savaş ilan edeceğini bildirmiştir. Bunun üzerine 20 Ekim 1998'de Suriye ile Türkiye arasında, Suriye'nin PKK'yı terörist bir örgüt olarak tanıdığı bir anlaşma imzalanır. Ardından Öcalan Suriye'den çıkarılmıştır. Suriye'den ayrılan Öcalan, önce Rusya'ya oradan da İtalya'ya sığınır. 16 Ocak 1999'da İtalya'dan da ayrılan Öcalan, sığınmak için Avrupa'da ülke arar. Ancak Yunanistan dışında hiçbir devletten olumlu yanıt alamaz. Yunanistan'ın Korfu Adası'nda bir süre kalan Öcalan, oradan da ayrılarak, Kenya'nın başkenti Nairobi'ye geçer. Nairobi'de Yunan diplomatlarının kaldıkları yerde bulunduğu dönemde Türk güvenlik güçleri tarafından yapılan operasyonla yakalanır. Yakalanmasının hemen ertesi günü de, 16 Şubat 1999'da Türkiye'ye getirilmiştir. Öcalan Türkiye'ye getirildikten sonra 23 Şubat 1999'da yargılanmış ve 29 Haziran 1999'da da ölüm cezasına çarptırılmıştır. Ancak ölüm cezası infaz edilmeyip ertelenmiş ve 2002 yılının Ağustos ayında Avrupa Birliği (AB) uyum sürecinde, TBMM tarafından çıkarılan yeni kanunlar gereği idam cezası kaldırılmıştır. Abdullah Öcalan'ın idam cezası da müebbet hapse çevrilmiştir (Mannes, 2004: 182).

Öcalan'ın yakalanmasından sonra örgüt mensupları protesto amacıyla ve MED TV'nin propaganda ve kışkırtmasıyla Türkiye ve yurtdışında birçok eylem ve gösteri düzenlemiştir. Bu eylemlerde yürüyüşler, elçilik binalarına saldırılar, işgaller, kamuya ait araçlara Molotof kokteylli saldırılar ve intihar eylemleri gerçekleştirilmiştir (Alkan, 2007: 84).

Öcalan yakalandıktan sonraki süreçten, günümüze kadar gelen dönemde de PKK terör örgütü eylemlerine aralıksız devam etmiştir. Ancak, 1 Haziran 2004 yılında Murat Karayılan'ın tek taraflı olarak ilan edilen ateşkes sürecini bitirdiklerini duyurmasına kadar, PKK 2000–2004 yılları arasında eylemsizlik sürecine girmiştir.

PKK terör örgütü ayrıca 1990–2005 yılları arasında bir takım isim değişikliklerine de gitmiştir. 2002 yılında *Kongreya-Azadiya Demokratika Kürdistan-Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi* (KADEK) adını alan örgüt,

2003 yılında *Kürdistan Halk Kongresi* (KHK) adıyla faaliyetlerine devam etmiştir. Her ne kadar KADEK/KHK şiddet politikası yürütmeyeceğini, barış politikaları çerçevesinde Kürt milli haklarının arayışı içinde olacaklarını söyleseler de bu dönemde örgütün silahlı kanadı olan HPG'yi (o dönemde ARGK) tasfiye etmemişlerdir. Buna gerekçe olarak da Türk devleti tarafından güvenliklerinin garanti altında olmadığını ve ateşkes ilanlarının resmi olarak tanınmamış olmasını göstermişlerdir. Daha sonra adını *Kürdistan Halk Kongresi* (KONGRA-GEL) olarak değiştiren örgüt, Nisan 2005'te tekrar eski ismi olan PKK'ya dönüş yapmıştır (Anderson, 2009: 369).

Örgütün şehir yapılanması olarak bilinen *Koma Civakên Kurdistan-Kürdistan Topluluklar Birliği* (KCK), örgütünün yasama meclisi olarak kabul ettiği KONGRA-GEL'in 17 Mayıs 2005 tarihinde Ortadoğu ve Avrupa'dan katılan 213 delegesinin katılımı ile kabul edilen "KCK sözleşmesi" ile kurulmuştur. KCK sözleşmesinin 36. maddesinin PKK için ayrıldığı ve "PKK'nın KCK sisteminin ideolojik gücü olduğunu, önderlik felsefe ve ideolojisinin hayata geçirilmesinden sorumlu olduğu ve KCK sistemi içerisinde her çalışanın PKK'nın ideolojik ve ahlaki ölçülerini esas aldığı"nın belirtildiği ifade edilmektedir (Çiçek, 2009).

KCK yapılanmasıyla ilgili olarak halen devam eden bir de dava bulunmaktadır. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'na hazırlanan ve 6. Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderilen 7 bin 578 sayfalık iddianamenin mahkemece incelemesi tamamlanarak kabul edilmiştir. İddianamede, 103'ü tutuklu, 151 şüpheli hakkında, Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) "Devletin birliğini ve bütünlüğünü bozmak", "Terör örgütü üyesi ve yöneticisi olmak", "Terör örgütüne yardım ve yataklık etmek" suçlarından 15 ile ağırlaştırılmış müebbet arasında değişen hapis cezaları istenmektedir (NTVMSNBC, 2010).

1.1.2.2. PKK'nın Siyasallaşma Çabaları

PKK terör örgütü sadece silahlı olarak mücadele etmemiştir. Aynı zamanda politik arenada da siyasi olarak mücadelede bulunmuştur. Bu çerçevede kurulan partiler seçimlere katılarak parlamentoya girmeye çalışmışlardır. Her ne kadar PKK terör örgütüyle organik olarak bağları görünmese de aslında ardarda kurulan fakat daha sonra benzer gerekçelerle Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan Halkın

Emek Partisi (HEP), Demokrasi Partisi (DEP), Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) ve Demokratik Toplum Partisi (DTP) partileri hakkında söylemlerinden dolayı PKK ile sıkı ilişkiler kurduğu değerlendirilmesi yapılmıştır.

Sözü geçen dört partinin kuruluş ve kapatılma süreçlerine bakılacak olursa; 1989 yılının Ekim ayında Paris'te toplanan Kürt Konferansı'na katılan bazı Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP) milletvekilleri aynı yılın 16 Kasım günü partiden ihraç edilmişlerdir. Partiden ihraç edilen milletvekillerinin yanı sıra 10 milletvekili de SHP'den istifa etmişlerdir. İhraç edilen ve istifa eden eski SHP'liler 7 Haziran 1990'da HEP'i kurmuşlardır. Ardından 1991 seçimlerinde SHP ile seçim ittifakına giren HEP, 18 milletvekiliyle Meclis'e girmiştir. Sonraki süreçte, "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozma amacını taşımak ve bu yolda faaliyette bulunmak" iddiasıyla kapatılması istenmiştir. Anayasa Mahkemesi 11 üyenin oybirliği ile 14 Temmuz 1993'de HEP'in kapatılmasına karar vermiştir. HEP'in kapatma davası sürerken 7 Mayıs 1993'de DEP kurulmuştur. Genel Başkanlığa getirilen Yaşar Kaya, kısa bir süre sonra yedi parti yöneticisi ile birlikte tutuklanmıştır. SHP'den siyasete giren fakat partiden ihraç edilen Kürt milletvekilleri bir süre sonra DEP'e katılmıştır. 2 Mart 1994'te DEP milletvekilleri Hatip Dicle, Orhan Doğan, Leyla Zana, Ahmet Türk, Sırrı Sakık ve Bağımsız Şırnak Milletvekili Mahmut Alınak'ın dokunulmazlıkları Meclis tarafından kaldırılırken, aynı gün Meclis'ten çıkan Hatip Dicle ve Orhan Doğan gözaltına alınmıştır. Anayasa Mahkemesi, DEP hakkında 16 Haziran 1994'te de kapatma kararı almıştır (NTVMSNBC, 2009).

11 Mayıs 1994'de bu kez Murat Bozlak ve bazı eski DEP'li milletvekilleri tarafından HADEP kurulmuştur. HADEP 1999 yılındaki yerel seçimlerde 37 belediye başkanlığı kazanmıştır. Partinin kongresinde PKK bayrakları ve Öcalan posterlerinin açılması ve Türk bayrağının indirilmesi nedeniyle gözaltına alınan Bozlak ve bazı parti yöneticileri tutuklanmıştır. 13 Mart 2003 tarihinde; "Partinin PKK'ya yardım yataklık ettiği ve yasadışı eylemlerin odağı haline geldiği anlaşıldığından Anayasa'nın 68. ve 69. maddeleri ile 2820 sayılı siyasi partiler kanununun 101. ve 103. maddeleri gereğince kapatılmasına karar verilmiştir" gerekçeli kararıyla HADEP Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır (NTVMSNBC, 2009).

9 Kasım 2005 tarihinde kurulan DTP, Türkiye'de ilk defa eşbaşkanlık sistemini uygulayan siyasi parti olmuştur. Buna göre Aysel Tuğluk ile Ahmet Türk partinin eşbaşkanları olarak belirlenmiştir. Yüksek Seçim Kurulu'nun aldığı karar doğrultusunda, eşbaşkanlık sistemine son verilerek, partinin genel başkanlığı görevine geçici olarak tek başına Ahmet Türk seçilmiştir. 2007 yılındaki Genel Seçimler'e "Bin Umut Adayları" adıyla bağımsız adaylarla girilmiştir. Bu adaylar arasından 22 kişi milletvekili seçilmiştir. Milletvekili seçilen Sosyalist Demokrasi Partisi (SDP) Onursal Başkanı Akın Birdal DTP'ye katılırken, seçimlere bağımsız aday olarak giren Ufuk Uras tekrar Özgürlük ve Dayanışma Partisi'ne (ÖDP) geçmiştir. Hakkâri bağımsız milletvekili Hamit Geylani siyasi partilere üye olamama cezasından dolayı, seçimlerden bir yıl sonra yapılan DTP Olağanüstü Kongresi'nde, TBMM'de grubu olan bu partiye geçerek milletvekili sayısının 21 olmasını sağlamıştır. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 16 Kasım 2007'de DTP hakkında "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü aleyhine eylemlerin odağı haline gelmesi" gerekçesiyle kapatma davası açmıştır. DTP'nin terör örgütü PKK tarafından kurdukları ve yönetildiğine dair bilgiler, parti üyelerinin açıklamaları ve eylemleri, bazı parti yöneticilerinin terörist cenazelerine katılmaları, kesinleşmiş mahkeme kararları ve yerel savcılıkların açtığı soruşturmalara davaya delil olarak gösterilmiştir. Gerekçeler arasında milletvekilleri Fatma Kurtulan ve Sevaahir Bayındır'ın terör örgütü kampında eğitim almaları da bulunmaktadır. DTP, 11 Aralık 2009'da Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır (NTVMSNBC, 2009). Böylece HEP, DEP ve HADEP'in ardından DTP de benzer gerekçelerle kapatılan dördüncü siyasal parti olmuştur.

DTP'ye kapatma davası açılması sürecinde parti yetkilileri yeni bir parti kurma sürecine girmişlerdir. Bu çerçevede yeni kurulacak olan partinin kurucu başkanı Mustafa Ayzit tarafından İçişleri Bakanlığı'na 2 Mayıs 2008 tarihinde dilekçe vermiştir. Adı, Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) olarak belirlenen yeni parti böylece resmi olarak faaliyetlerine başlamıştır. Kapatılan DTP'nin son Genel Başkanı Ahmet Türk, siyasi olarak yasaklı olduğu için BDP içinde yer almamıştır. BDP'nin Genel Başkanlığı'nı halen Selahattin Demirtaş yürütmektedir.

1.1.2.3. PKK'nın Amaç ve Stratejileri

PKK kendini Marksist-Leninist bir örgüt olarak tanımlamaktadır. Kurulduğu dönem olan 1970'li yılların sonundaki konjonktürel koşullar göz önüne alındığında bu tercihin yapılması doğaldır. Marksist-Leninist çerçeve, o dönemde PKK'nın ideolojik olarak kabulünü kolaylaştıran bir tercih olarak görülmüştür. Bu tanım, ayrıca PKK'nın amacı ve kullanacağı yöntemler ile örgütü oluşturan kadroların o günkü ideolojik yaklaşımlarıyla da örtüşür (Bila, 2004: 29).

Kendini Marksist-Leninist çizgide tanımlayan örgüt, diğer yandan Kürtçülük fikrinin ağır basmasıyla bu yöne doğru çizgisini belirlemiştir. Nitekim Öcalan'ın ifadeleriyle, "Ulusal Özgürlük Mücadelesi", "Kürdistan Sömürgeci" söylemiyle başlamış ve örgütün temelleri bu tez üzerine bina edilmiştir.

Bal'a göre (2006: 76), PKK'nın oluşturduğu terör ortamı ve uyguladığı stratejiler her defasında farklılık göstermiştir. Bu çerçevede örgüt bir yandan Marksist, diğer taraftan etnik ayrılıkçı ve aynı zamanda bölge halkının dini hassasiyetlerini değerlendirme adına dini temaları kullanmaktadır.

PKK terör örgütü Türkiye Devleti'ne karşı eylemlerine başladığı 1984 yılında ilk silahlı eylemine başladığından beri birbirinden farklı stratejiler uygulamıştır. Bu stratejiler, dönemsel olarak önemli dalgalanmalar barındırır da genel olarak dört başlık altında toplanabilir: 1984–1989 arası "yoğun terör", 1989–1995 arası gerilla aşamasına geçme çabası, 1995–1999 arası büyük kentleri de kapsayacak şekilde tekrar yoğun terör, 1999–2005 arası ise farklı kombinasyonları eş zamanlı içeren, "terör, pasif itaatsizlik ve siyasallaşma" sürecidir (Bal, 2006: 76).

1.1.2.3.1. PKK'nın I. Dönem Stratejisi ve Eylemleri

PKK, 1. dönem olarak nitelendirilebilecek olan 1984–1989 yılları arasında yoğun terör eylemleri düzenlemiştir. Bu süreçte "Kürt kökenli" bölge halkı hedef alınmış ve gerçekleştirilen eylemlerde bazen tüm aile fertleri öldürülmüştür. PKK argümanına göre, Kürtlere haklarını hatırlatmak, onları mobilize etmek ve ikna etmek başka türlü imkânsızdır. Böylece terörün korkutucu gücünden ve sindirme etkisinden yararlanılacaktır. Bu yaklaşımı Öcalan; "Kürtler zorun gücünden anlar, onlarla fikri

tartışmalarla bir sonuca ulaşmak olanaksızdır” şeklinde ifade etmiştir (Bal, 2006: 76–77).

Her ne kadar Öcalan, uyguladığı yoğun terör eylemlerine gerekçe olarak bu ifadeleri kullansa da “Ulusal Özgürlük Mücadelesi”, “Kürdistan Sömürgeci” ve “Kürt Halklarının Özgürlüğü”,...vb. söylemlerle yola çıkan örgütün haklarını elde etmek için mücadele ettiğini iddia ettiği halkından insanları öldürmesi de ayrıca bir ironidir.

PKK'nın 1984–1989 arasında gerçekleştirdiği ve Kürt vatandaşları zorun gücüne tabi kılan eylemlerden bazıları şu şekildedir:

15 Ağustos 1984 – Siirt'in Erüh ilçesindeki Jandarma karakol binasına karşı PKK terör örgütü tarafından bombalı ve silahlı saldırıda bulunulmuş ve saldırı sonucunda 1 jandarma eri hayatını kaybetmiş, 6 er ve 3 sivil de yaralanmıştır.

17 Ağustos 1984 – Hakkâri ili Şemdinli ilçesinde de Jandarma subay açık hava gazinosu, subay lojmanları ve ilçe jandarma Karakolu'na PKK'lı teröristler tarafından silahlı saldırı düzenlenmiş, 1 subay, 1 astsubay ve 1 er de yaralanmıştır.

22 Ocak 1987 - Hakkâri'nin Uludere ilçesi Ortabağ köyünde bir eve PKK tarafından düzenlenen bombalı saldırı sonucunda 8 sivil hayatını kaybetmiştir.

23 Ocak 1987 – PKK'lı teröristler tarafından, Midyat baskını gerçekleştirilmiş ve bu baskında 10 kişi hayatını kaybetmiştir.

20 Haziran 1987 - Mardin ili Ömerli ilçesi, Pınarcık köyü PKK'lı teröristler tarafından saldırıya uğramış, 16 çocuk, 6 kadın, 8 erkek, toplam 30 sivil hayatını kaybetmiştir. Öcalan, bu katliamın ardından “Öldürelim, otorite olalım” açıklamasını yapmıştır.

8 Mayıs 1988 - Siirt'in Şırnak ilçesine bağlı Taraklı ve Üçkardeşler mezraları PKK'lı teröristler tarafından basılmış, 4'ü kadın 11 kişi hayatını kaybetmiştir. 3 kişi ise teröristler tarafından kaçırılmıştır.

9 Mayıs 1988 - Mardin'in Nusaybin ilçesi Taşköyü'nün Behmenin mezrası PKK'lı teröristler tarafından basılmış ve aynı aileden 8'i çocuk, 2'si kadın toplam 11 kişi hayatını kaybetmiştir. Saldırıda 2 çocuk da ağır yaralanmıştır. 8 Mayıs 1988 Şırnak baskınında kaçırılan 3 kişi de ölü olarak bulunmuştur.

26 Kasım 1989 - Hakkâri'nin Yüksekova ilçesine bağlı İkiyaka köyüne PKK'lı teröristler tarafından yapılan saldırıda 21 kişi hayatını kaybetmiştir. Saldırıdan sonra sınır dışına kaçan teröristler 9 çoban ve 700 koyunu da beraberlerinde götürmüşlerdir (Bal ve Özkan, 2006: 147).

Bu dönemde gerçekleştirilen saldırılarda da görüldüğü gibi, PKK'lı teröristlerin hedefinde ağırlıklı olarak bölge halkından siviller vardır. Güvenlik güçlerinden ise kayıp azdır. Stratejiye uygun olarak bu hedefler seçilmiştir ve bu saldırılarla bölgede korku ortamı sağlanmıştır.

1.1.2.3.2. PKK'nın II. Dönem Stratejisi ve Eylemleri

PKK terör örgütünün 1989–1995 arasında uyguladığı stratejisi ise, terörün bir sonraki safhası olan gerilla aşamasına geçme çabasıdır. Gerilla aşaması, özellikle etnik ayrılıkçı örgütlerin ulaşmak istedikleri önemli bir stratejik hedefdir. PKK açısından da durum böyledir; bölgedeki halka daha sıcak yaklaşma ve devlete meydan okuma vakti gelmiştir. Bu stratejinin temeli şaşkınlık ve panik halindeki halkı kurulacak farklı isimlerdeki derneklerle örgüte yönlendirme ve aynı zamanda devleti aşırı güç kullanmaya mecbur ederek güvenlik güçlerinin ne kadar vahşi ve adaletsiz olduğu propagandasını yapmaktır. Gerilla aşamasının vazgeçilmez unsurları da vardır. Bunlar bir toprak parçasına sahip olduğunu ya da en azından kendi kontrolünde bir toprağın olduğunu göstermek, kendine gönüllü destek veren geniş bir halk kitlesinin varlığını ispatlamak ve düşman güçler olarak tanımladığı devlet güçlerine karşı başarılı eylemler yapmaktır. PKK terör örgütü bu çerçevede devlet görevlilerine (asker, polis, öğretmen, doktor, hemşire, şantiye işçileri, ziraat mühendisleri v.b) karşı yoğun eylemler başlatmıştır. Ancak örgüt, devletin güvenlik güçleri karşısında büyük kayıplar vererek çatışmayı kaybetmiştir. Aynı dönemde örgütün uygulamaya koyduğu bağımsız bir arazi parçasına sahip olma stratejisi ise, Kuzey Irak'taki otorite zafiyetini değerlendirerek, bölgeyi kontrolü altına alma çabası olmuştur (Bal, 2006: 77).

Bal ve Özkan (2006: 148–151) bu dönemde gerçekleştirilen eylemlerden bazılarını şu şekilde ifade etmektedirler:

16 Nisan 1990 - PKK'lı teröristler tarafından, Elazığ'da gerçekleştirilen saldırıda 4'ü öğretmen olmak üzere 5 kişi hayatını kaybetmiştir.

11 Haziran 1990 – Şırnak'ın Çevrimli köyü PKK'lı teröristlerce basılmış ve 27 kişi öldürülmüştür. Hayatını kaybedenlerden 12'sinin çocuk, 7'sinin de kadın olduğu anlaşılmıştır. Çıkan çatışmada 4 korucu hayatını kaybederken, 1 terörist de öldürülmüştür.

25 Aralık 1991 - İstanbul'da yürüyüş yapan bir grup PKK yanlısı tarafından, İstanbul Bakırköy'de OHAL Bölge Valisi Necati Çetinkaya'nın kardeşine ait alışveriş merkezine molotof kokteyli atılmıştır. Çıkan yangında 11 kişi hayatını kaybetmiş, 17 kişi de yaralanmıştır.

15 Eylül 1992 - Batman'ın Kozluk ilçesi yakınlarında bir minibüs, PKK'lı teröristlerin bombalı ve silahlı saldırısına uğramış, 4'ü köy korucusu, 10 kişi hayatını kaybetmiş ve 6 kişi de yaralanmıştır.

1 Ekim 1992 - PKK'lı teröristler tarafından basılan Bitlis'in Cevizdalı köyünde aralarında çocuk ve kadınların bulunduğu 30 kişi öldürülmüş, 25 kişi de yaralanmıştır. Köy teröristlerce ateşe verilmiş, 13 köy korucusu da kaçırılmıştır.

10 Kasım 1992 - PKK'lı teröristler tarafından Diyarbakır'ın Hani ilçesine düzenlenen baskında, 3 güvenlik görevlisi, 1 yerel muhabir ve 9 sivil öldürülmüştür.

15 Haziran 1993 - Siirt'in Şirvan ilçesi Gözlüce köyü ile Bingöl'ün Ilıcalar Bucağı Üçpınar köyüne PKK'lı teröristler roketatarla saldırmış, bölge halkından 9 kişiyi öldürüp, 4'ünü de kaçırmışlardır. Siirt-Eruh karayolunda ise bir sağlık memuru kurşunlanarak öldürülmüştür.

6 Temmuz 1993 - Erzincan'ın Kemaliye ilçesine bağlı Başbağlar köyüne PKK'lı teröristler tarafından düzenlenen silahlı baskında aralarında kadınların da bulunduğu 28 kişiyi öldürülmüş, 3 kişi de yaralanmıştır. 4 kişi de kayıp olarak bildirilmiştir. Köydeki 57 evi ateşe veren PKK'lı teröristler kaçmışlardır.

4 Ekim 1993 - Mardin'in Midyat ilçesinde köy yoluna PKK'lı teröristler tarafından döşenen mayına bir yolcu minibüsünün çarpması sonucu 26 kişi hayatını kaybetmiş, 4 kişi de yaralanmıştır.

25 Ekim 1993 - Erzurum'un Çat ilçesine bağlı Yavi beldesine PKK'lı teröristler tarafından düzenlenen baskında, evlerinden silah zoruyla alınan vatandaşlara PKK lehinde propaganda yaptırılmış, daha sonra otomatik silahlarla

taranarak 35 kişi öldürülmüş, 50 kişi de yaralanmıştır. Teröristler evleri de ateşe verdikten sonra kaçmışlardır.

29 Aralık 1993 - Diyarbakır Dicle Üniversitesi tıp fakültesi öğrenci kafeteryasında teröristlerce yerleştirilen 2 bombanın patlaması sonucu, 23 öğrenci yaralanmıştır.

12 Şubat 1994 - İstanbul'da Tuzla tren istasyonunda PKK'lı teröristlerin çöp kutusuna koydukları bombanın patlaması sonucu, Tuzla Piyade Okulu yedek subay öğrencilerinden 5 kişi, bölge halkından da 1 kişi ölmüş, 29 kişi de yaralanmıştır.

30 Aralık 1994 - The Marmara Oteli'nin pastanesine konan bombanın patlaması sonucu yazar Onat Kutlar ve arkeolog Yasemin Cebenoyan hayatlarını kaybetmişlerdir. Saldırıyı İBDA/C örgütü üstlenmiş, ancak soruşturmanın ilerleyen safhalarında PKK tarafından gerçekleştirildiği anlaşılmıştır.

19 Mart 1995 - Tunceli'den Ovacık ilçesine giden 50 araçlık konvoy PKK'lı teröristler tarafından roketatar saldırısına uğramıştır. Saldırı sonucunda 18 asker hayatını kaybetmiş, 10 asker de yaralanmıştır.

24 Temmuz 1995 - Van'ın Gürpınar ilçesine PKK'lı teröristler tarafından yapılan saldırıda 2'si güvenlik görevlisi olmak üzere 12 kişiyi öldürülmüş, 1 güvenlik görevlisi de yaralanmıştır.

PKK'nın bu ikinci dönem saldırılarında amaçlarına kısmen ulaştığı görülmektedir. Bu saldırılarda sivil halkın yanı sıra öğretmenler, sağlık memurları, köy korucuları, güvenlik güçleri, askeri öğrenciler ve üniversite öğrencilerinden birçok kişi de hayatını kaybetmiştir. Bu saldırılarda göze çarpan bir diğer husus da saldırıların yavaş yavaş büyük şehirlere kaydırılma çabasıdır.

1.1.2.3.3. PKK'nın III. Dönem Stratejisi ve Eylemleri

1995–1999 yılları arasındaki üçüncü dönem, PKK açısından dağlardaki yenilgiyi kabul etmek anlamına da gelmektedir. 1995 yılında şekillenen bu dönem Öcalan'ın 1999 yılında Kenya'da gözaltına alınmasına kadar sürmüştür. Artık PKK terör örgütü, Türkler üzerinden Kürt kimliği arayışındadır. Bu stratejinin temeli, terör eylemlerinin Türkiye'nin batısındaki kentlere taşınarak, bu kentlerde gerçekleştirilecek olan yoğun terör eylemleriyle Türk milliyetçiliğinin daha da keskinleştirilmesidir. Dolayısıyla, Kürtler adına eylem yaptığı iddiasıyla olayları

üstlenen PKK, Türk milliyetçiliğinin tepkisini Kürtler üzerine çekecektir. Kızgınlık, öfke ve nefret çerçevesinde gerçekleştirilecek olan bu proje Kürtleri yalnızlığa itecek ve ötekileştirilen Kürtlerin PKK yanında yer almasıyla, Kürtler ve Türkler birbirlerinden ayrılmaya başlayacaklardır. PKK bu beklentiler içerisinde İstanbul, İzmir, Adana, Ankara, Antalya gibi illerde terör eylemlerine başlamıştır. Ancak polis istihbaratı ve buna bağlı gerçekleşen operasyonlar örgütün planlı eylemlerinin önemli bir kısmını başlamadan önlemiştir (Bal, 2006: 78).

PKK'nın III. Dönemi olarak nitelendirilen 1995–1999 yılları arasında büyük şehirlerde gerçekleştirilen terör eylemlerinden bazıları şu şekildedir:

4 Mayıs 1995 - İstanbul-Küçükçekmece'deki bir giyim mağazasına PKK'lı teröristler tarafından molotof kokteyli atılması sonucu çıkan yangında 3 kişi hayatını kaybetmiş, 1 kişi de yaralanmıştır.

25 Ekim 1996 - Adana Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı çevik kuvvet binasının önünde PKK'lı bir kadın terörist tarafından gerçekleştirilen bombalı intihar saldırısında, 3'ü polis 4 kişi hayatını kaybetmiş, 12 kişi de yaralanmıştır.

9 Temmuz 1998 – İstanbul Eminönü'nde tarihi Mısır Çarşısı'nda bulunan bir büfeye teröristler tarafından konulan bombanın infilak etmesi sonucu, 7 kişi hayatını kaybetmiştir. Saldırıda 3'ü Alman, 3'ü Fransız, 2'si Norveçli ve 2'si de Iraklı olmak üzere toplam 10 yabancı uyruklu ile 111 Türk vatandaşı da yaralanmıştır.

13 Mart 1999 – İstanbul Kadıköy Fahrettin Kerim Gökay Caddesi'nde bulunan Mavi Çarşı İşhanı'na, bir grup terörist tarafından molotof kokteyli atılması sonucu çıkan yangından dolayı 10'u kadın, 2'si erkek, 1 kişi de hastanede olmak üzere toplam 13 kişi hayatını kaybetmiş, 2'si kadın 5 kişi de yaralanmıştır. Olayın faileri güvenlik güçlerinin yaptığı operasyonlar sonucunda yakalanmıştır.

PKK terör örgütünün bu dönemdeki amacı eylemlerini büyük şehirlere kaydırarak Türk-Kürt çatışmasını sağlamaktır. Ancak bunu gerçekleştirememiştir. Bunun en büyük sebebi hiç şüphesiz ki güvenlik güçlerinin düzenlediği operasyonlardır. Eylemlerin başlamadan önlenmesi sonucunda bu dönemde büyük şehirlerde çok fazla eylem olmamıştır.

1.1.2.3.4. PKK'nın IV. Dönem Stratejisi ve Eylemleri

PKK terör örgütünün 1999–2005 yılları arasındaki dördüncü aşaması ise, birbiriyle çelişen stratejilerin uygulanmaya çalışıldığı dönemdir. Son döneme kadar gelen bu çelişkili ve karmaşık stratejilerin temeli, Öcalan'ın Türk güvenlik güçlerinin eline geçtiği andan itibaren; “devletime hizmet etmeye hazırım, halkların kardeşliği, akan kanın durdurulmasında üzerime düşeni yapmaya hazırım” ve “demokratik cumhuriyet” gibi ifadelerle, hem Türkiye Cumhuriyeti'ne hem de terör örgütüne yönelik mesajlarıyla ortaya çıkmasıdır. Örgüt, militanlarına Kuzey Irak'a çıkmaları için emir vermenin yanında eylemsizlik kararı almıştır. Bu örgütün inisiyatifinden ziyade, tüm şartların örgütün aleyhine gelişmesinin zorunlu bir sonucu olmuştur. Eylemsizlik sürecini uzun kılan bir başka gelişme ise, ABD'ye karşı gerçekleştirilen 11 Eylül terör eylemleridir. 11 Eylül saldırılarından sonra ABD, teröristlere karşı topyekûn bir mücadele ilan etmiştir. Uluslararası alanda gerçekleşen bu hava, teröre müracaat edenlere sıfır tolerans olarak ortaya çıkmış ve PKK terör örgütü bu rüzgârı üzerine çekmekten çekinmiştir (Bal, 2006: 79). Her iki durumun sonucu olarak da PKK bölgede çaresizlik içinde kalarak net bir strateji izleyememiştir.

Bu bağlamda, Ergil'e göre (2009: 333–334) PKK, bu dönemde ayrılıkçı milliyetçi siyaset çizgisini terk ettiğini ilan etmiştir. Toprak talebinden de vazgeçmek anlamına gelen bu hedef değişikliği, yerini çoğulcu demokrasiye, yerinden yönetim ve çok-kültürlü bir ortak yaşam felsefesine bırakmıştır. Beklentilerinin önemli bir vizyon değişikliği içerdiğini ilan eden örgüt, bu "fedakârlığın" karşılığını siyasi ve hukuki olarak alıncaya kadar silah bırakmayacağını fakat eylemlerini savunma düzeyine indireceğini bildirmiştir. Bu gelişmenin, artık "Kürt Sorunu"nun silah kullanarak bir çözüme kavuşturulamayacağını yaygın olarak kabul görmesinden kaynaklandığı kadar, Amerikan işgal güçlerinin Irak'tan çekilmesi ve ABD'nin İran'la daha barışçı ilişkiler kurma isteğinin belirginleşmesinden sonra bölgenin istikrarı için, denetlenemeyen silahlı güçlerin tasfiye zamanının gelmesiyle de ilişkisi vardır.

2000 yılı ile 2004 arasında PKK tek taraflı olarak ateşkes ilan ederek eylemsizlik sürecine girmiştir. Bu süreçte örgüt yeni yol haritasını belirlemek amacıyla 02–23 Ocak 2000 tarihleri arasında Kuzey Irak Kandil Dağı bölgesinde üst düzey örgüt mensuplarının başkanlığında 7. Kongresini gerçekleştirmiştir. Bu

Kongre’de “Barış Projesi” hazırlanarak, PKK’nın yeni çizgisinin “Demokratik Siyasal Mücadele ” olacağı kararlaştırılmıştır. Kongre’de ayrıca PKK “Marksist ve Leninist düzene dayalı Türkiye topraklarının da bir kısmını içine alan, 4 parçalı bölgede bağımsız bir Kürdistan Kurma” amacından vazgeçerek, Kürt halkının kimliğinin tanınması, idamın kaldırılması, Abdullah Öcalan’ın serbest bırakılması gibi istemleri içeren “Demokratik Cumhuriyet ve Barış Projesi” şeklinde formüle ettiği bir stratejiyi kabul etmiştir. Ayrıca 7. kongrede terör örgütünün dağılmasını engellemek ve örgütün tabanını geniş bir kitleye yayabilmek amacıyla *Serhildan* (Sivil İtaatsizlik/Başkaldırı) adı altında Filistin türü intifada tarzında eylemlerin yaygınlaştırılması kararları alınmıştır. Ancak, AB uyum yasaları çerçevesinde getirilen yeni düzenlemeler örgütün meşruiyet dayanaklarını elinden almıştır (Alkan, 2007: 85–87).

Bu gelişmeler sonucunda, etkisini kaybettiğini düşünen örgüt 1 Haziran 2004 tarihinde ateşkesi sona erdirdiğini duyurmuştur (Vikipedi, 2010). Bu yıldan itibaren öne çıkan PKK’nın terörist eylemleri şu şekilde gerçekleşmiştir:

15 Nisan 2005 - Şırnak ile Siirt arasında Besta Dağı’nda PKK’ya karşı düzenlenen operasyonlarda 21 PKK militanı ölü olarak ele geçirilmiştir. Çatışmalarda bir üsteğmen, iki uzman çavuş ile bir korucu hayatını kaybetmiştir.

30 Nisan 2005 - Aydın’ın Kuşadası ilçesindeki Atatürk Heykeli önüne bırakılan şüpheli paketi, imha etmeye çalışan 1 polis, bombanın patlamasıyla hayatını kaybetmiş, olay yerinde bulunan 4 polis de yaralanmıştır.

4 Haziran 2005 - Tunceli’ye bağlı Çiçekli Köyü yakınlarındaki dağlık kesimde PKK’ya yönelik operasyon düzenleyen Tunceli 4. Komando Tugayı askerleri, PKK’lı teröristler tarafından pusuya düşürülmüş, çatışmada 4 asker hayatını kaybetmiştir.

16 Temmuz 2005 – Aydın’ın Kuşadası ilçesinde hareket hâlindeki bir minibüste PKK’lı teröristler tarafından yerleştirilen bomba patlamıştır. Olayda turistlerin de bulunduğu 5 kişi hayatını kaybetmiş, 13 kişi de yaralanmıştır.

13 Eylül 2006 - Diyarbakır’ın Bağlar beldesinde Koşuyolu Parkı’nda bir termos içerisine yerleştirilmiş uzaktan kumandalı bomba düzeneğinin taşınması sırasında gerçekleşen patlama sonucu 7’si çocuk 10 kişi hayatını kaybetmiştir.

4 Haziran 2007 - PKK'lı teröristlerin Tunceli Pülümür'deki Kocatepe Jandarma Karakolu'na, çaldıkları ciple gelerek el bombası ve silahlarla saldırması sonucunda 7 asker hayatını kaybetmiş, 7 asker de yaralanmıştır. Olayda 1 PKK'lı terörist öldürülmüştür.

21 Ekim 2007 - Kuzey Irak'tan gelen yaklaşık 150 kişilik bir PKK grubu, sınıra 4 kilometre uzaklıkta olan Hakkâri'nin Yüksekova ilçesine bağlı Dağlıca Köyü'nde konuşlanmış olan Komando Taburu'na ağır silahlarla saldırmıştır. Çatışmada, 12 asker hayatını kaybetmiş, 16 asker yaralanmış ve 32 PKK'lı terörist de öldürülmüştür. 8 asker de PKK'lı teröristler tarafından kaçırılmıştır. Dağlıca saldırısı son zamanlarda PKK'nın gerçekleştirdiği en büyük saldırılardan biri olmuştur. (Bu gerçekleşen saldırıda ihmal olup olmadığı konusu kamuoyunda halen tartışılmaktadır)

21–27 Şubat 2008 - Türk Silahlı Kuvvetleri Kuzey Irak'a "Güneş" kod adlı operasyon düzenlemiştir. Bir hafta süren harekâta 240 PKK militanı öldürülmüş, operasyonlarda 24 Türk askeri ve 3 köy korucusu da hayatını kaybetmiştir.

27 Temmuz 2008 - İstanbul Güngören'de 10 dakika arayla iki bombanın patlatılması sonucu; 5'i çocuk, 1'i doğmamış bebek olmak üzere 18 kişi ölmüş, 150 kişi de yaralanmıştır. Olayın daha sonra PKK tarafından gerçekleştirildiği ortaya çıkmıştır. (PKK bu saldırıda daha önce kullanmadığı bir taktik kullanarak, ölü sayısının daha artmasını sağlamıştır)

3 Ekim 2008 – 350 PKK'lı teröristin ağır silahlarla Şemdinli Aktütün Karakolu'na hem Kuzey Irak'tan hem de karakol yakınlarına kadar gelerek uçaksavar, ağır makineli biki ve havan toplarıyla ateş açmaları sonucu 17 asker hayatını kaybetmiş, 2'si ağır olmak üzere 20 asker de yaralandığı saldırıda 23 PKK'lı terörist de öldürülmüştür. (Bu saldırı sonrasında da kamuoyunda uzun süreler tartışmalar olmuş ve yine ihmal iddiaları gündeme getirilmiştir. Saldırı bazı gazetelerde 2. Dağlıca baskını şeklinde yer almıştır)

5 Ekim 2008 – Diyarbakır'da polis servis aracına yönelik olarak gerçekleştirilen saldırıda, 5'i polis olmak üzere 6 kişi hayatını kaybetmiştir.

28 Mayıs 2009 - Hakkâri'nin Çukurca ilçesine bağlı Hantepe mevkiinde PKK'lı teröristlerce döşenen mayının patlaması sonucu 6 asker hayatını kaybetmiş, 8 asker de yaralanmıştır.

7 Aralık 2009 - Tokat ili Reşadiye ilçesi, Sazak Mevkiinde yol kontrol görevi yapan askeri araca teröristler tarafından açılan ateş sonucu, araçta bulunan 1 uzman jandarma çavuş, 1 jandarma onbaşı ve 5 jandarma er olmak üzere toplam 7 güvenlik görevlisi hayatını kaybetmiş, 1 uzman jandarma çavuş ve 2 jandarma er de yaralanmıştır.

30 Nisan 2010 - Tunceli-Nazimiye Sarıayla Karakolu'na, PKK'lı teröristler tarafından yapılan sızma teşebbüsü esnasında çıkan çatışmada 1 astsubay, 1 uzman çavuş ve 2 er hayatını kaybetmiş ve 1 astsubay, 6 er de yaralanmıştır.

PKK'nın izlediği stratejilerden bir diğeri de ateşkes talepleridir. Yalnız bu ateşkesler hep tek taraflı olmuştur. PKK ilki 1993 yılı olmak üzere; 1995, 1998 ve 2000 yıllarında da ateşkes çağrısında bulunmuş ama karşısında muhatap bulamamıştır (Şenocak, 2006: 158). Günümüzdeki ateşkes dönemi de yine tek taraflı olarak ilan edilen 2009 Nisan ayından 1 Haziran 2010'a kadar devam ettiği iddia edilen dönemdir. Bu ateşkesle ilgili olarak PKK'nın üst düzey yöneticilerinden Murat Karayılan, Irak'ın kuzeyinde, İran sınırının yakınında bulunan Kandil Dağı'nda *The Economist* (2010) dergisine konuşmuştur. Ayrıca dergi, NATO'nun ikinci en büyük ordusu olan Türk Ordusu'nun 20 yılı aşkın süredir bu bölgede bulunan PKK'yı bu süre boyunca buradan çıkartmaya uğraştığına dikkat çekmiştir. Karayılan, bunun yanında yeniden ateşkes çağrısında bulunarak, ateşkes için bazı şartlar ileri sürmektedir. Bunlar; “Öcalan'ın hapisten çıkarılarak ev hapsinde tutulması, PKK'ya karşı yürütülen tüm operasyonların durdurulması ve son operasyonlar kapsamında gözaltına alınan BDP'lilerin koşulsuz serbest bırakılması” gibi şartlardır.

Karayılan'ın ateşkesin bu belirtilen dönemde devam ettiğini söylemesi, PKK'nın uyguladığı eylemlerle çelişmektedir. Bu çelişki dergide de belirtilmektedir. Karayılan bununla ilgili olarak, “Türk Ordusu'nun sürekli saldırısı altındayız. Kendimizi savunuyoruz” demektedir. Karayılan'ın iddiaları ile Genelkurmay Başkanlığı'nın yayınladığı bilgi notları arasında ciddi farklılıklar vardır. Nitekim PKK terör örgütüyle ilgili sadece 2010 yılında Temmuz ayına kadar 290 adet olay gerçekleşmiştir. Bu olaylardan 53 tanesi güvenlik güçlerine karşı saldırı şeklinde düzenlenmiştir. Saldırıları sonunda güvenlik güçlerinden 72 kişi hayatını kaybetmiş,

115 kişi de yaralanmıştır (Genelkurmay Başkanlığı, 2010). Bu saldırılardan 30 Nisan 2010 tarihinde gerçekleştirilen Tunceli-Nazimiye Sarıyayla Karakol baskını, 31 Mayıs 2010 tarihinde İskenderun Deniz Üs Komutanlığı'na yönelik roketatar ve makineli tüfeklerle gerçekleştirilen saldırı ve 19 Haziran 2010 tarihinde Hakkâri-Şemdinli bölgesinde, Türkiye-Irak sınır hattında görevli bir sınır bölüğüne, bir grup terörist tarafından yapılan saldırı ön plana çıkmış ve kamuoyunda günlerce tartışılmıştır. Bu saldırılarla PKK tek taraflı olarak ilan ettiği ateşkes sürecini bitirip saldırılarını yoğunlaştırdığını göstermiştir.

PKK'nın tek taraflı olarak ilan ettiği ateşkesin 31 Mayıs 2010'da sona ereceğinin işaretini Abdullah Öcalan 14 Mayıs 2010'da vermiştir. Avukatlarıyla yaptığı görüşmeleri PKK'ya yakın internet sitelerinde yayınlanan Öcalan, bugüne kadar barışçıl çözüm için çalıştığını iddia ederek sonraki dönem için tehdit anlamında ifadeler kullanarak şu şekilde konuşmuştur: “Öcalan ismi kullanılarak kahramanlık yapılmamalıdır. Ben dört yıl önce elimi birçok şeyden çekmişim, ancak barışçıl bir çözüm ihtimali için yine elimden geleni yaptım. Bundan sonra bunu yapmayacağım. Benim zihniyetimde ucuz şeylere yer yoktur. Ben 31 Mayıs'a kadar bekleyeceğim. Önümüzde iki-üç hafta var. Bu zamana kadar olumlu bir gelişme olmazsa artık hiç bir şeye karışmayacağım. Kim, ne yapacaksa, kendi kararlarıdır” (Milliyet, 2010) .

Aslında Öcalan'ın bu açıklamaları Türkiye Cumhuriyeti devletine karşı tehdit anlamına gelmesinin yanında, Öcalan kendisinin bu süreçte muhatap alınmasını da istemektedir. Nitekim 31 Mayıs'tan sonra terör eylemlerinin şiddetini artırarak gelmesi, bu açıklamaların bir tehdit olduğunu göstermiştir.

1.1.2.3.5. PKK'nın 31 Mayıs 2010 sonrası Stratejisi

PKK'nın bu dönem stratejisi aslında 4. dönem stratejisinin devamı niteliğindedir. PKK'nın 4. dönemi birbiriyle çelişen stratejilerin uygulanmaya çalışıldığı dönem olduğu düşünülürse, bu süreçte de aynı yöntemin izlendiğine/izleneceğine dair önemli ipuçları vardır.

Daha önceden Öcalan'ın da belirttiği gibi 31 Mayıs 2010 yeni dönemin başlangıcı olmuştur. PKK bu döneme sıra dışı bir hedefe eylem düzenleyerek

başlamıştır. İskenderun Deniz Üs Komutanlığı Şehit Er Remzi İlboğa Kışlası'nda, 31 Mayıs 2010 günü saat 00.10'da, nöbetçi değiştirme aracına, otoyola yakın bir yerden PKK'lı teröristler tarafından roketatar ve makineli tüfekler ile saldırıda bulunulmuştur. Saldırıda 6 asker hayatını kaybederken, 7 asker de yaralanmıştır (Genelkurmay Başkanlığı, 2010). PKK'nın bu eylemi kamuoyunda uzunca bir süre tartışılmıştır.

Bu saldırının gündemi uzun süre meşgul etmesinin bazı sebepleri vardır. Öncelikle PKK daha önceden düzenlediği eylemlerde TSK'ya bağlı deniz kuvvetlerine yönelik eylem düzenlememiştir. Bundan dolayı bu saldırı yöntemi dikkat çekicidir. Diğer yandan, Türkiye'den yola çıkan ve Gazze'ye tıbbi malzeme, giyecek, gıda, inşaat ve okul malzemeleri gibi insani yardım götüren gemi filosundaki, içinde 50 farklı ülkeden 578 yolcu taşıyan Mavi Marmara gemisine uluslararası sulara İsrail'li askerler tarafından 31 Mayıs 2010'da saat 04.30 sıralarında baskın düzenlemiştir. Bu baskında 9 Türk vatandaşı hayatını kaybetmiştir (İHH Raporu, 2010: 18–20).

İskenderun Deniz Üs Komutanlığı'na ve Mavi Marmara gemisine yapılan operasyonların ortak noktası, saldırıların aynı gün içinde ve dört saat aralıkla gerçekleştirilmiş olmasıdır. Saldırılarda yalnızca bu ortak noktanın bulunmadığı, İsrail'le PKK'nın ortak hareket ettiği, PKK'nın İsrail'in taşeronu olduğu hatta İskenderun'a yapılan saldırıları bizzat İsrail gizli servisi İstihbarat ve Özel Operasyonlar Enstitüsü'nün (MOSSAD) düzenlediği gibi bazı iddialar (Çakır, 2010) da saldırılardan sonra uzunca bir süre kamuoyunda tartışılmıştır. Bu iki saldırının tesadüf olmadığı iddiaları bizzat Başbakan R. Tayyip Erdoğan, AKP milletvekilleri ve CHP milletvekilleri de dâhil olmak üzere birçok kesim tarafından dile getirilmiştir (Milliyet, 2010).

İsrail'in PKK eliyle bu saldırıları gerçekleştirmesine gerekçe olarak da bazı iddialar gündeme gelmiştir. Bu iddialara göre saldırının arkasında Türkiye ile İran arasında son dönemlerdeki diplomatik yakınlaşma ve 16 Mayıs 2010'da İran, Türkiye ve Brezilya arasında İran'da imzalanan "Uranyum Takası Antlaşması" vardır ve bu durum İsrail'i kızdırmıştır (Çakır, 2010).

PKK'nın İsrail'le olan ilişkisini hem Abdullah Öcalan hem de Osman Öcalan dile getirmiştir. Öcalan Haziran 2010'da avukatları aracılığıyla yaptığı açıklamada, "Kürtler olmadan İsrail bu bölgede olamaz. İsrail bu nedenle yıllardır, Güney Kürdistan'da (Irak'ın kuzeyi) bir Kürt ulusal devletinin inşası için çalışıyor. Türkiye bunu gördü ve çok kızgın" ifadelerini kullanmıştır. Osman Öcalan da Kasım 2007'de Süleymaniye'de Sabah gazetesine verdiği röportajda, "İsrail, İran'a karşı savaşta Kürtler'i destekliyor" şeklinde konuşmuştur (Zentürk, 2010).

Bu iddiaları destekler nitelikte bir başka makale de 2004 yılında *The New Yorker* dergisinde yayınlanmıştır. Makalede, İsrail'in çok gizli komando birimi olan *Mistaravim*'in bölgedeki Kürtlere komando eğitimi vererek en az *Mistaravim* kadar etkili olmalarının sağlandığı anlatılmaktadır. Bu komandoların yetiştirilmesindeki öncelikli amaç ise Amerikan komandolarının yapamadığı, Irak'taki Şii ve Sünni direniş liderlerini öldürme, istihbarat toplama ve kritik noktalara sızmaların gerçekleştirilmesidir. Makalede ayrıca Türkiye'nin bu durumdan haberdar olduğu ve yetiştirilen bu komandoların Türkiye'ye sızarak eylem gerçekleştirebileceği endişeleri de dile getirilmiştir (Hersh, 2004). Ancak, makalede bu Kürt komandolarının PKK'yla ilişkileri olup olmadığı konusunun üzerinde durulmamıştır.

Örgütün üst düzey yöneticilerinden Murat Karayılan İsrail-PKK ilişkisi ve İskenderun saldırısı ile Mavi Marmara gemisine yapılan saldırı arasındaki ilişkilere yönelik iddialara PKK terör örgütüne yakın bir internet sitesine verdiği röportajda cevap vermiştir. Karayılan'a göre (Ermiş, 2010) bu iddiaların doğruluk payı yoktur. İsrail komandolarının gemi baskınıyla, İskenderun'a yapılan saldırının aynı güne denk gelmesi tamamen tesadüftür ve PKK'nın ne İsrail'le ne de başka bir güçle hiçbir ilişkisi yoktur ve olmamıştır.

Aynı röportajda Karayılan terör örgütünün 31 Mayıs 2010 sonrası amaç ve stratejisini de şu şekilde açıklamıştır: "İskenderun eylemiyle yeni dönemin savunma süreci başlatılmıştır. Bu mücadele meşru savunma stratejisi temelinde yürütülen bir mücadeledir. Meşru savunma stratejisinin pasif savunma, aktif savunma ve topyekûn savunma dönemleri vardır. Şu anda hareketimiz yeni stratejik süreci meşru savunma stratejisinin aktif savunma aşamasıyla geliştirecektir. Aktif savunmanın ileri aşaması diyebileceğimiz, zaman zaman yoğunlaşan eylem biçimleriyle savunmayı nitelikli

kılan bir düzeyi söz konusu olacaktır. Bu çerçevede elbette ki savunmayı sadece Kürdistan zemininde değil, yer yer metropol alanına da kaydıracaktır. Çünkü daha çok Bolu, Kayseri, İzmir ve daha değişik yerlerde hazırlanan güçler gelip Kürdistan'da savaşmakta ve katliam yapmaktadırlar. Dolayısıyla bizim de savunma amaçlı mücadeleyi Kürdistan sınırları dışına taşıma girişimimiz gayet doğaldır, meşru savunma stratejisi çerçevesine de uygundur”.

Karayılan'ın açıklamalarına göre örgütün yeni amaç ve stratejisi “meşru savunma” çerçevesinde terör eylemlerinin tüm Türkiye'ye yayılmasıdır. İskenderun saldırısıyla da bu amaçlanmıştır. Karayılan'ın bu açıklamaları BDP milletvekili Emine Ayna'nın, BDP Diyarbakır İl Örgütü tarafından 1 Haziran 2010'da düzenlenen gösterideki konuşmasıyla paralellik göstermektedir. Ayna konuşmasında (ANF News Agency, 2010); “İskenderun'daki gerçekleşen eylemden şunu okudum. Artık savaş sadece Kürdistan'da olmayacak” ifadelerini kullanmıştır.

PKK terör örgütünün 31 Mayıs sonrası amaç ve stratejisi hakkında PKK'nın açıkladığından farklı görüşler de vardır. Uslu'ya göre (Taraf, 2010) PKK son zamanlarda kendisine uluslararası destek aramaktadır ve kritik zamanlarda kritik eylemler yaparak taşeronluğunu yapmak istediği güce mesaj göndermektedir. Gürcistan savaşından üç gün önce Bakü-Ceyhan boru hattına saldırarak Rusya'ya mesaj yollayan PKK, Mavi Marmara saldırısıyla aynı gece de İskenderun'daki birliklere saldırarak İsrail'e mesaj yollamıştır.

Yetkin'e göre (Radikal, 2010) ise, PKK'nın son dönemlerdeki eylemleri umutsizliğinin göstergesidir. İran ile Türkiye arasındaki iyi ilişkiler PKK yönetimindeki umutsuzluğu artırmaktadır. Karayılan 7 Haziran 2010'daki mülakatında hükümetin sonbahardan önce sınır ötesi dâhil operasyon, hatta PKK yöneticilerine yönelik suikast planı yaptığı endişesini dile getirmektedir. Bunun üzerine son birkaç aydır dağlarda PKK avına çıkmış olan profesyonel askeri timleri ve Avrupa'da ROJ TV ve PKK mali kaynaklarına yönelik operasyonları da koyarsanız, PKK yönetiminin saldırıları tırmandırması umutsuzluğunun dışı vurumudur.

Bir başka görüşe göre, PKK'nın 31 Mayıs sonrası amacı, 12 Eylül 2010'da yapılacak “Anayasa Değişikliği” referandumuna kadar olan süreçte saldırılarını

artırarak terör eylemlerinin hükümetin başlattığı demokratikleşme çabaları yüzünden arttığı, hükümetin teröristleri cesaretlendirdiği yönünde kamuoyu oluşturmak; toplumun farklı kesimleri arasındaki kını, nefreti ve dolayısıyla gerginlik ortamını artırmak ve böylece referandumdan anayasa değişiklik paketine ‘hayır’ kararının çıkmasını sağlamaktır. PKK’nın bir diğer amacı da terör eylemleri ile kamuoyundaki gerginliği kullanarak mevcut Ak Parti hükümetini iktidardan uzaklaştırmaktır (Geleri, 2010).

PKK yöneticilerinin kendi açıklamaları ve çeşitli kesimlerin görüşleri değerlendirildiğinde birbirinden farklı görüşlerin olduğu görülmektedir. Örgütün terör eylemlerini tüm Türkiye’ye yayma isteği, uluslararası destek arayışı, referandum süresince eylemler eliyle ülkede kargaşa ortamı oluşturması ve Türkiye’nin komşu ülkelerle olan iyileşen diplomatik girişimleri neticesinde örgütün çaresizliğe düşmesinden dolayı eylemleri artırması ve bu sayede varlığını devam ettirme isteği gibi hedefler dile getirilmiştir. PKK’nın açıkladığı eylem stratejisi gereği terör eylemlerini tüm Türkiye’ye yayma hedefinin gerçekleştirilebildiği söylenemez. 22 Haziran 2010 tarihinde İstanbul-Küçükçekmece’de askeri personeli taşıyan servis aracına yönelik bombalı saldırı dışında, eylemler Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da düzenlenmiştir ve bu saldırılar ağır kayıplar verdirmek üzere kalabalık PKK’lı gruplar tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu da örgütün henüz bu dönemki hedefine henüz ulaşamadığını fakat eylemlerine de devam edeceğini göstermektedir.

1.1.2.4. PKK Militanlarının Profili

1978 yılında kurulduktan sonra, PKK’nın eleman sayısı yapılan çalışmalarla yavaş yavaş artmaya başlamıştır. Örgütün Türkiye Cumhuriyeti devletine karşı eylemlere başladığı yıl olan 1984’teki eleman sayısı 100 civarındayken, bu sayı 1988’de 1.000, 1991’de 10.000 ve 1992’de 15.000 civarında olmuştur. Bu sayının artmasında PKK’nın bölge halkı üzerindeki baskıyı artırarak, zorla eleman toplama yöntemi etkili olmuştur. Örgüt tarafından 1990 yılında 1202 kişi kaçırılmış, ancak bunlardan 573’ü geri dönmüştür (Şenocak, 2006: 155). PKK’nın zor kullanarak eleman toplama çalışmasını Milli Güvenlik Genel Sekreterliği’nin yaptırdığı anketler de doğrulamaktadır.

1990'lı yıllarda Milli Güvenlik Genel Sekreterliği'nin talebi üzerine 1003 tutuklu üzerinde bir anket yapılmıştır. Bu ankete katılan tutukluların %71.5'i kendilerini örgütün bulup çağırdığını söylemiştir. Yine bu ankete göre, örgüt üyelerinin %68'i köyde yaşamakta olup, ankete katılanların %64'ünün ortaokul eğitimi almadığı ve %70'inin de bekâr olduğu görülmüştür (Şenocak, 2006: 155). Ancak yapılan başka bir ankete göre, PKK içinde aktif olarak bulunan militanların %90.7'sinin bekâr, %9.3'ünün ise evli olduğu anlaşılmaktadır (Alkan, 2008: 161).

Terörle Mücadele Harekât Dairesi (TEMÜH) Başkanlığı, Psikolojik Harekât Şube Müdürlüğü tarafından tutuklu 262 PKK terör örgütü üyesi üzerinde yapılan anket çalışmasında, militanların yaş grupları incelenmiştir. Bu yaş ortalamaları değerlendirildiğinde; 14–25 yaş grubu oranının %54, 26–37 yaş grubu oranının %34 ve 38–58 yaş grubu oranının ise %12 olduğu görülmüştür. Yine, internette yayın yapan PKK terör örgütüne ait bir web sitesinde, güvenlik güçleriyle girdikleri çatışmada öldürülmüş toplam 216 militanın bilgileri değerlendirildiğinde; 14–25 yaş grubu oranının %77.4 ve 26–35 yaş grubu oranının da %18.2 olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, PKK terör örgütünün militan kadrosunu genç kesimden sağladığı anlaşılmaktadır (Alkan, 2002: 113–115).

Bir başka veriye göre (Söylemez, 2006) ise, örgütteki militanlardan 9–18 yaş arasının %22, 18–30 yaş arasının %28, 30 yaş ve üstünün %38, 40 yaş ve üstünün %8 ve 50 yaş ve üstünün %4 oranında olduğu tespit edilmiştir.

1003 tutuklu PKK örgüt militanları üzerinde yapılan ankette eğitim seviyesi ile ilgili bilgiler de mevcuttur. Buna göre; örgüt militanlarının %11'inin üniversite öğrencisi ya da mezun, %16'sının lise öğrencisi ya da mezun, %13'ünün ortaokul mezunu ve %39'unun da ilkokul mezunu olduğu görülmüştür (Alkan, 2008: 161).

Diğer yandan, 2006 yılında 7.000 civarında militanı olduğu tahmin edilen PKK terör örgütü militanlarının üçte biri yabancılardan oluşmaktadır. Örgüt profili incelendiğinde Hıristiyan Ermeniler, Ruslar, Avrupa ülkelerinden gelenler, İranlı Zerdüşterler, Iraklı Yezidiler, Süryaniler, Suriyeli Kürtler olmak üzere farklı millet ve dinlere mensup militanlara rastlamak mümkündür. 2004 yılından sonra 2006 yılına kadar pişmanlık yasasından faydalanmak için güvenlik güçlerine teslim olan yabancı uyruklu 250 terörist, suçsuz bulunarak ülkelerine gönderilmiştir. Sadece 2006 Mart

ayında Bingöl'de öldürülen 14 teröristten 6'sının yabancı uyruklu olması ve aynı şekilde 2006 Haziran ayında eylem yapmak üzereyken Gümüşhane'de yakalanan 7 teröristin 4'ünün de yabancı uyruklu olması (Söylemez, 2006) örgütün profili adına önemli verilerdir.

Örgütün profil verileri değerlendirildiğinde; yabancı uyruklu teröristlerin %30 civarında (2006 yılı itibariyle) olduğu, militanların önemli bir kısmının köy kökenli ve bekar olduğu, eğitim seviyesinin düşük olduğu ve örgütün militan kadrosunu genç kesimden sağladığı anlaşılmaktadır.

2. İSPANYA'DA ETNİK AYRILIKÇI TERÖRİZM

İspanya'nın yıllardır maruz kaldığı terörizm, çıkış noktası itibariyle etnik temellidir. 1959 yılında kurularak, 1968 yılında ilk terör eylemini gerçekleştiren “*Euzkadi Ta Askatasuna*-Bask Ülkesi ve Özgürlük (ETA)” ayrılıkçı terör örgütü ile uzun zamandır mücadele eden İspanya, özellikle ayrılıkçı terörizmle mücadelede dünyadaki en deneyimli ülkelerden birisidir.

İspanya sadece ayrılıkçı terör örgütü ETA'nın eylemlerine sahne olmamıştır. ETA eylemlerinin yanı sıra aşırı sağ grupların 1970-1980'lerde gerçekleştirdikleri ve 1977'deki sendika avukatlarının öldürülmesi olayı da dâhil olmak üzere kırk kadar cinayetin işlendiği terör eylemleri, 11 Mart 2004 tarihinde Madrid'teki “Atocha Tren İstasyonu”nda bomba patlatılarak düzenlenen ve El Kaide terör örgütünün gerçekleştirdiği iddia edilen bombalı saldırılar da (Marti, Domingo ve Ibarra, 2007: 122–124) İspanya'nın maruz kaldığı terörist eylemleridir.

2.1. İSPANYA'DA AYRILIKÇI TERÖRİZMİN ORTAYA ÇIKIŞI

Etnik ya da başka bir ifadeyle ayrılıkçı terörizmin İspanya'da nasıl ve hangi şartlarda ortaya çıktığını anlamak için öncelikle “Bask Milliyetçiliği”nin ortaya çıkışının üzerinde durmak gerekir. Nitekim sorunun köklerinde Bask milliyetçiliğinin önemli bir payı vardır. Bu bağlamda öncelikle “Bask Milliyetçiliği”, ardından da ETA'nın ortaya çıkışı üzerinde durulacaktır.

2.1.1. Bask Milliyetçiliği

“Bask Ülkesi” olarak adlandırılan bölge, İspanya’nın 17 özerk bölgeden meydana gelen idari yapılanmasının “milliyetler” ya da “tarihi bölgeler” olarak nitelendirilen birimlerinden biridir. 1978 yılında yapılan yeni İspanyol Anayasası’nın ikinci maddesinde, ülkenin idari şekli şöyle tarif edilmektedir:

Anayasa, İspanyol Ulusu’nun çözülmaz birliğine, bütün İspanyolların ortak vatanının bölünmezliğine dayanır; ulusu oluşturan milliyetlerin ve bölgelerin özerklik hakkını ve aralarındaki dayanışmayı benimser ve garanti eder (Ergil, 2009: 166).

Anayasada şaşırtıcı bir şekilde hem ülke bütünlüğünden hem de farklı milliyetlerden ve özerk bölgelerden bahsedilmektedir. İspanyollar bu “çokluk” içindeki “birlik”i ülkenin tarihsel, sosyal ve kültürel gerçeklerini siyasal alana taşıyarak ve eski kavramlardan da yararlanarak sağlamışlardır (Ergil, 2009: 166). Böylece ülke bütünlüğünün sağlanmasının yanında farklı özerk toplulukların da statülerinin korunması anayasayla düzenlenmiştir.

Ergil’e göre (2009: 166) İspanya bir ulusun değil, bir coğrafyanın adıdır. İspanyol ırkı ya da etnisitesi şeklinde bir kavram yoktur. İspanya, İber yarımadasında var olan çeşitli ırklardan gelenlerin ve dini grupların, beyliklerin ve devletlerin çatışa-uzlaşa oluşturdukları birliğin adıdır. Yani siyasi bir yapıdır. Günümüzde İspanyolca diye bilinen dil aslında Kastilyaca’dır. İspanyol Anayasası’nın 3. maddesi bu farklılıkları şöyle belirtir:

1. Kastilyaca, devletin resmi dilidir. Bütün İspanyolların bu dili bilme görevi ve kullanma hakkı vardır.
2. Diğer İspanyol dilleri de kullanıldıkları özerk topluluklarda yasal statüleri gereği resmi olacaklardır.
3. Farklı dillerin çeşitliliğinin sunduğu zenginlik, İspanya’nın özellikle saygı duyulacak ve korunacak kültürel mirasıdır.

Bahsedilen 17 özerk bölgeden biri olan Bask Ülkesi, İspanya’nın kuzeyinde Fransa sınırında olan bölgenin adıdır. Ancak Bask milliyetçileri Fransa ve İspanya tarafında kalan her iki bölgeyi de *Euzkadi* (Bask Ülkesi) olarak adlandırmaktadırlar. Bask Ülkesi, Pirenelerin batısında yer alan, dört bölgesi İspanya ve üç bölgesi de Fransa’da olmak üzere toplam yedi bölgeden oluşan yerin adıdır ve burada yaşayan halkın adı ile anılır (Şimşek, 2009: 247).

Baskların ve İspanyol devletinin uzun ve mücadele dolu bir tarihi vardır. Bask milliyetçilerine göre yedi bölgeden oluşan Bask Ülkesi, İspanya tarafındaki

Alava, Vizcaya, Guipuzcoa ve Navarra; Fransa tarafındaki Labourd, Basse Navarre ve Soule bölgelerinden oluşmaktadır. Basklıların en ayırt edici özellikleri *Euskara* diye adlandırılan Bask dilidir. Aslında her bir Basklıya “Bask dilinin sahibi” anlamında *Euskaldun* da denebilir. Bask milliyetçiliği 1800’lü yılların sonunda sanayileşmenin ve bunun paralelinde sosyal gelişmelerin artmasıyla ortaya çıkmıştır. Bask bölgelerindeki sanayileşme, yeni ortaya çıkmaya başlayan Bask sanayicileri ile kırsal alanda yaşayan, geleneksel ve Katolik Basklılar arasında sosyal gerilimlere neden olmuştur. Daha sonra ortaya çıkan gruplar ise Bask milliyetçiliğinin güçlü düşüncelerini geliştirerek temellerini atmıştır (Jebb, Liotta, Sherlock ve Beitler, 2006: 20).

Bask milliyetçiliği, 1789 Fransız İhtilali sonrasında Avrupa'nın çeşitli yerlerinde ortaya çıkan ve imparatorlukların yıkılmasına yol açan milliyetçi akımlardan biri değildir. Hareketin temelinde Fransız İhtilali'nin temel ilkeleri yoktur. Bunda, hareketin burjuva sınıfı tarafından başlatılmamasının, dolayısıyla aristokrasiye ve Kilise'ye karşı bir başkaldırı niteliği taşıyıp taşımadığının rolü vardır. Bu nedenle, Bask milliyetçi hareketi, halkın seçimler aracılığıyla yöneticilerini belirlemesi, iktidarın bir sosyal sözleşmeye dayanması ve dinle devlet işlerinin birbirinden ayrılması gibi bir takım ilkeleri benimsememiştir. Aksine, bu ilkelerden geriye dönüşü simgeleyen bir nevi “karşı devrim” niteliği taşımaktadır (Özçer, 2006: 17). Bask milliyetçiliği oluşmaya başladığı dönem itibarıyla Avrupa’da yaygınlaşmaya başlayan “öze dönüşçü” akımlardan etkilenmiştir.

Avrupa’da, 1848 yılından itibaren *essencialiste** bir milliyetçilik akımı gelişmeye başlamış ve 1870’li yıllarda giderek yaygınlaşmıştır. Genel olarak ırkçılığı, köktendinciliği, bölgeciliği ya da hepsini birden ön plana çıkaran bu milliyetçilik akımında, 1789 Fransız İhtilali’yle toplumda ve devlet yönetiminde ayrıcalıklarını kaybeden gruplar ön plandadır. 19. ve 20. yüzyılda Almanya, İtalya ve İspanya’da ortaya çıkan birçok akımın temelinde yer alan “öze dönüşçü milliyetçilik” aşırı sağ unsurlarla da özdeşleşmiştir. Bu akım ayrıca, devleti olmayan bazı etnik topluluklarca, kimlik sorunlarına çözüm amacıyla benimsenmiştir. İşte bu topluluklardan biri de Basklardır. Bask milliyetçiliğinin "kurucusu" olarak kabul

* Öze dönüşçü. (Bu akım 19. yüzyılın sonlarında gelişen pansiyonist, ırkçı sömürgecilik hareketlerinin, 20. yüzyılın ilk yarısındaki İtalyan faşizmi, Alman nasyonal sosyalizmi ile İspanyol nasyonal Katolisizmi ve falanjizminin temelinde yer alan akımdır.)

edilen Sabino Arana Giori'nin temel felsefesi, öze dönüşü milliyetçiliğe dayanmaktadır. Hareket bu nedenle özünde ırkçı ve köktendinci bir nitelik taşımaktadır (Özçer, 2006: 17–18).

Bask milliyetçiliğinin ortaya çıkmasındaki en önemli nedenlerden biri de imtiyazlı otonom bir yapı olan *fueros* ya da başka bir ifadeyle “foral sistem”in kaldırılmasıdır. Foral sistem 15. ve 18. yüzyıllar arasında, İspanya Krallığı'nın Bask bölgelerinde sosyal yaşantıyı ilgilendiren konularda gelenek ve göreneklerle uyumlu yasal düzenleme yetkisini de içeren bir sistemdi. Bu sistem bölge halkına bir tür gümrük bağımsızlığı ve askerlik hizmetinden muafiyet gibi ayrıcalıklar da tanımıştır (Özçer, 2006: 19).

Foral sistemin kaldırılması İspanya'da iki defa meydana gelen *Karlist savaşların**, ikincisinden sonra olmuştur. Zamanla Kral taraftarları ile liberaller arasında çıkan Karlist savaşlarda Bask halkı, bölgesel yapılanmaların devamını isteyen monarşik yönetim tarafında yer almıştır. Çatışmalar Kral taraftarlarının aleyhine sonuçlanınca, Bask bölgesine özel "Foral Sistem" 1840'da ortadan kaldırılmıştır. Özerkliğe dair en önemli haklarını yitiren Basklılar, 1873 seçimlerini boykot etmişler, hatta Karlistlerin desteğini alan bir grup Basklı, bölgenin güneyinde gerilla savaşı başlatmıştır. Bunun üzerine İspanyol ordusu bölgeye girmiş ve Bask dili yasaklanmıştır. Doğal olarak bu sonuç bölgeden milliyetçi tepkilerin gelmesine neden olmuş ve Bask dilinin yanında "Foral Sistem", Bask milliyetçilerinin İspanya'dan talep ettikleri en önemli hak olmuştur (Şimşek, 2009: 248).

Foral sistem aslında 1840 yılında tamamıyla ortadan kaldırılmamış, 1839 yılında çıkarılan yasayla sistemin kapsamı daraltılmıştır. Kapsamın daralması Bask bölgelerinde ortaya çıkan foral sistemci hareketin içinde hem geleneksel hem de liberal tarafların temsilcilerinin yer almasına neden olmuştur. II. Karlist Savaşı'ndan sonra da, 21 Temmuz 1876 tarihinde, bu kez foral sistem tamamen iptal edilmiş, ancak iki yıl sonra "Ekonomik Uyum" (concierto económico) olarak adlandırılan ve Bask bölgelerine kendi vergilerini toplama yetkisi veren yeni bir sistem kabul edilmiştir. Bu gelişmeye, Bask sanayicilerinin dışında kalan her kesim karşı

* Karlist Savaşlar, anti-liberal grupların Taht'a kendilerine yakın kralları getirmek için bir araya gelerek örgütlenmelerinin sonucunda meydana gelmesi ve her iki kral adayının isimlerinin de Carlos olmasından dolayı Karlist (Carlita), Karloşçu savaşlar olarak adlandırılmaktadır. Basklılar her iki savaşta da koyu Katolik anti-liberal tarafta yer almışlardır (Özçer, 2006: 20).

çıkıştır. Bundan dolayı, bu dönemde foral sistemci (fueristâ), radikal ya da liberal birçok dernek faaliyete geçmiştir (Özçer, 2006: 20–21).

19. yüzyıl sonlarında başlayan hızlı sanayileşme süreci Bask Ülkesinde gelişmeye başlayan milliyetçi duygu ve düşüncelerin daha da hızlı yayılmasına neden olmuştur. İspanya coğrafyasının doğal madenler (demir ve kömür) açısından en zengin kaynaklarına sahip olan Bask bölgesi halkı, bu zengin doğal kaynaklarını merkezi yönetimle paylaşma fikrine sıcak bakmamış ve bu da ayrılıkçı taleplerin artmasına neden olmuştur. Sanayileşme bölgeye göçü de beraberinde getirmiş, bu da milliyetçi duyguların daha da yükselmesine neden olmuştur. Oluşan bu atmosferin sonucu olarak, 1895'te Sabino Arana'nın önderliğinde, Bask bölgesine çalışmak üzere gelen işçilere karşı mücadele etmek amacıyla *Partido Nacionalista Vasco*-Bask Milliyetçi Partisi (PNV) kurulmuştur. Arana, bölgeye göç eden işçilerle mücadele etmenin yanı sıra, Foral Sistemi dayanak noktası haline getirmiş, Basklara ait bir bayrak tasarlamış ve Basklı olmayı dilden ziyade ırka bağlamıştır. Arana'nın milliyetçiliğinin temelleri ırk, dil, din (Katoliklik) ve bölgeden yabancıların dışlanması prensipleri üzerine kurulmuştur. Önceleri bağımsızlığı isteyen Arana, bunun kolaylıkla mümkün olmayacağını anlayınca sonradan özerkliğe daha fazla vurgu yapmıştır (Şimşek, 2009: 248).

Bask milliyetçiliğinin ortaya çıkıp gelişmesinde, hatta giderek keskinleşmesinde önemli bir faktör daha vardır. O da General Franco'nun İspanya İç Savaşı (1936–1939) sonrasında yönetime gelerek ülkeyi yaklaşık 40 yıl boyunca dikta rejimiyle yönetmesi ve bu dönemdeki uygulamalarıdır. Hiç şüphesiz ki, bu dönemdeki yapılan uygulamaların ETA terör örgütünün ortaya çıkmasında önemli bir payı vardır.

2.1.2. ETA Terör Örgütü

Sabino Arana'nın fikri temellerini oluşturduğu “Bask Milliyetçiliği”, ETA'nın da ilk dönem ideolojisini ve temellerini oluşturmaktadır. Önceleri, foral sistemin kaldırılmasıyla tepki gruplarının şekillenmesinin zemini oluşmuş, sonradan da 19. yüzyılda Avrupa'daki “öze dönüşçü” milliyetçilik akımlarının etkisi, Bask bölgesine göç eden işçilerle mücadele edilmesi düşünceleri, Bask bölgesinin özerklik

talepleri ve son olarak da General Franco rejiminin Baskılara yönelik sert ve tavizsiz uygulamaları neticesinde ETA terör örgütü ortaya çıkmıştır.

2.1.2.1. ETA'nın Kuruluşu ve Gelişimi

1936–1939 İspanya İç Savaşı, cumhuriyetçilerle milliyetçiler arasında olmuştur. Savaş milliyetçiler lehine sonuçlanınca, 1939'dan sonra General Francisco Franco'nun diktatörlük dönemi başlamıştır.

Franco rejimi yönetimi ele geçirdikten sonra, Kastilyan egemenliğini ülkede kabul ettirerek tüm otonom yönetimleri yasaklamıştır. Bunun yanı sıra otonom yönetimlerin liderlerini sürgüne göndermiş, hapsedmiş ya da idam ettirmiştir. Tüm bölgesel semboller, bayraklar ve bütün kamu alanları ile eğitimde Kastilyaca dışındaki dillerin kullanımı yasaklanmış ve milliyetçi istekler hiçbir zaman düzenli ve sistematik bir şekilde ifade edilememiştir. Böylece Franco rejimi süresince bölgesel milliyetçi talepler tamamen baskıyla karşılık bulmuştur (Yılmaz, 2006: 123).

Franco rejiminin baskıları sonrasında ülkeyi terk eden bir grup Basklı öğrenci 1952 yılında Fransa'nın Bask bölgesinde "EKIN" adlı bir dergi çıkararak örgütlenmeye başladılar. Bu öğrencilerden bazıları daha sonra ETA'nın kurucuları arasında yer almışlardır. EKIN, 1956'da PNV'nin gençlik kolu *Euzko Gastedi del Interior*-Bask Gençliği (EGI) ile birleşme kararı almıştır. Bu birleşmeden sonra Franco rejimine karşı söylemlerini artıran EKIN-EGI, Bask Ülkesi'nin (Euskadi) kurtuluşu için silahlı mücadelenin kaçınılmaz olduğunu savunarak PNV'yi Franco diktatörlüğüne karşı fazla ılımlı olduğu gerekçesiyle eleştirmiştir (Şimşek, 2009: 250). Grup PNV'nin şiddet yanlısı politikalarını reddetmesine katılmayarak, Franco rejimine karşı doğrudan ve silahlı eylem yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

ETA aslında Bask Milliyetçi Partisi PNV'nin bir koluydu. General Franco'nun baskılarından dolayı ülkeyi terk eden PNV'nin gençlik kolu bir yandan Fransa'da örgütlenme çalışmalarına devam ederken, diğer yandan da PNV'nin Fransa'da sürgünde olan liderlerini Franco rejimine karşı silahlı mücadeleye ikna etmeye çalışmışlardır. Bunda başarılı olamayacaklarını anlayınca da EKIN-EGI grubu Sabino Arana Giori'nin PNV'yi kurduğu tarihin 64. yıldönümü olan 31

Temmuz 1959'da *Euzkadi Ta Askatasuna*-Bask Ülkesi ve Özgürlük (ETA) örgütünü kurmuşlardır (Anderson, 2009: 65). Örgüt ilk dönemlerde EKIN-ETA adıyla faaliyet göstermiştir.

ETA kurulduktan sonraki ilk dönemlerde şiddet içermeyen eylemler gerçekleştirmiştir. Bask dili ve tarihi çalışmışlar, duvarlara siyasi içerikli duvar yazıları yazmışlar, dağ ve tepelere yasadışı Bask bayrakları dikmişlerdir. Daha sonraları milliyetçi olmayan kökenden gelen gençler bu eylemleri iş durdurma eylemlerine kadar genişletmişlerdir. Hiç şüphesiz ki, güney *Euskadi*'nin (Bask Ülkesi) Franco diktatörlüğünden kurtarılması düşüncesi, milliyetçi ve milliyetçi olmayan kökenden gelen eylemcileri bir araya getirmesi bakımından da önemlidir (Alexieva, 2006: 56–57).

Yine bu dönemde, Bask bölgesi halkının milliyetçilik duygularını tetikleyen bir diğer önemli olay da 1960 ve 1970'lerde yaşanan ikinci hızlı sanayileşme süreci ile beraber bölgeye yönelik yoğun bir göç akımının olmasıdır. Bu dönemde İspanya genelinde nüfus artışı %9 iken Bask Ülkesinde %25'i geçmiştir. Sonraki dönemlerde ise Bask Ülkesi'nde ETA'nın eleştirilmesi General Franco diktatörlüğünün övülmesi ile eşdeğer sayılmış ve ETA mensupları birer kahraman olarak görülmüştür (Şimşek, 2009: 251).

ETA terör örgütü kurulduktan sonraki süreçte bazı ülkelerden destek de almıştır. Örneğin, Fransa ve diğer Avrupa devletlerinin General Franco'nun diktatörlük rejimine antipatıyla bakmasından dolayı Fransa Devleti, ETA teröristlerinin Fransa'yı örgütün merkezi ve sığınma yeri olarak kullanmalarına göz yummuştur. Bunun yanında ETA örgütüne eğitim ve materyal desteği Cezayir, güney Yemen ve Lübnan'daki Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) eğitim kamplarında sağlanmıştır. Küba ve Sandinista* Nikaragua devletleri de ETA militanlarına sığınma sağlamalarının yanında eğitim de vermişlerdir. ETA ve *Irish Republican Army*-İrlanda Kurtuluş Ordusu'nun (IRA) birbirleriyle ilişkili olduklarına dair bir takım bilgiler de vardır. Ayrıca, Kolombiya'da bulunan M-19 gerilla örgütü

* Sandinista Ulusal Kurtuluş Cephesi (FSLN), 19 Temmuz 1979 yılında Nikaragua'da hüküm sürmekte olan Somoza diktatörlüğünü deviren Marksist bir örgüttür. FSLN ismini 1927 yılında ABD Deniz Piyadelerinin Nikaragua'ya müdahalesi üzerine yandaşları ile dağa çıkarak ABD karşıtı silahlı eylemler ile halkın sempatisini kazanan Augusto César Sandino'dan almaktadır. Üyeleri Sandinist olarak adlandırılır (Vikipedi, 2010).

ve diğ er Latin Amerikalı gerilla grupları da ETA'yı desteklediklerini bildirmişlerdir (Anderson, 2009: 65).

ETA'nın kuruluşundaki ideolojik kökenler, EKIN grubunun 1955 yılından itibaren “*Cuadernos Ekin-Ekin Defterleri*” adıyla yayımlanan ve aslında militanlara gizlice verilen derslerin notları olan belgelerde yer alan görüşlerden oluşmaktadır. Bu belgelerde Sabino Arana'nın “ırk” kavramı, milliyetçiliğ in temel unsuru olmaktan çıkarılarak, yerine ikinci sıradaki “dil” unsuru yerleştirilmiştir. Bunda, Alman Nasyonal Sosyalizmi'nin dayandığı ırkçılığ ın II. Dünya Savaşı sonrasında uyandırdığı nefret rol oynamıştır. EKIN-ETA grubu için Bask milliyetçiliğ ini oluşturan temel unsur dil, yani Bask dili olan *Euskara*'dır. Ancak bir dilin dil olması için ulus şarttır. Bu bağlamda *Euskadi*'nin (Bask Ülkesi) ulusal bağımsızlığ a kavuşması gerekmektedir. Bunun yanında EKIN-ETA grubu Sabino Arana'nın köktendinciliğ inden ayrılarak laiklikten yana tavır almıştır. Dolayısıyla, Bask milliyetçi hareketi öncelikli olarak laik bir harekettir. Sabino Arana'nın bütün fikirleri reddedilmemiştir. Arana'nın milliyetçilik fikirlerine paralel olarak İspanya'nın işgalci bir devlet olduğu savı işlenmiştir. Fakat bu devlete karşı mücadele zamanın şartlarına göre şekillendirilmiştir. Örgütün kuruluşundaki bu temel felsefe, 1962 yılında Fransa'da sürgünde toplanan ETA'nın 1. Kongresi'nde de onaylanmıştır (Özç er, 2006: 48–51).

İlk dönemde ETA'nın ideolojisinde üç farklı eğilimden bahsedilebilir. Bunlardan ilki, işçi sınıfı öncülüğünde Marksist bir örgüt talep ederken, ikincisi Bask gelenek ve kültürünü yayma ve rahatça yaşama prensiplerini savunmuş ve üçüncüsü ise ezilen Bask halkını özgürlüğe kavuşturmayı amaçlayan anti-emperyalist gerilla hareketi ile bağımsızlığı hedeflemiştir. Zamanla Bask milliyetçiliğ i paralelinde Marksist söylem ön plana çıkmıştır. Daha sonra bağımsızlık düşüncesinin yayılmasına neden olan ve Marksist ideolojinin etkisi altına giren ETA, ideolojisini gerçekleştirmesinin yalnızca şiddet eylemleriyle mümkün olacağına inanmış, böylece Marksist ideolojiyi ayrılıkçı milliyetçilikle birleştirerek eylemlerine başlamıştır (Şimşek, 2009: 251–252).

Özç er'e göre (2006: 55), ETA'nın gelişim sürecinde ideolojisinde de bir takım değ iş iklikler de olmuştur. ETA'nın ideolojisinde değ iş ikliğ e yol açan başlıca

kaynaklar, Alman asıllı Basklı olan Federico Krutwig'in *Vasconia* isimli kitabı ile ETA'nın "Devrimci Savaş: Euskadi'de Ayaklanma" başlığını taşıyan defterleri olmuştur. Krutwig, harekete kendi deyimiyle ilerici bir görünüm kazandırmak amacıyla kaleme aldığı ve 1963 yılında yayımladığı *Vasconia*'da, Bask tarihine ilişkin radikal milliyetçi görüşleri en aşırı şekilde yorumlamış ve milliyetçi felsefeye; "Anti-komünist tabunun yıkılması, etnisizmin sistematize edilmesi ve devrimci savaşın ilkelerinin benimsenmesi" gibi başlıca üç yeni unsur eklemiştir.

İdeolojik süreç özetlenecek olursa; ETA, Franco rejiminin yasakçı ortamında PNV'den koparak, "Kilise"nin sol eğilimli Cizvit papazlarının yardımıyla oluşan Ekin grubunun içinden çıkmış, daha sonra yurtdışında örgütlenen grupların etkisiyle milliyetçi ideolojiye etnisist, Marksist ve Maoist unsurları da ekleyerek terör eylemi gerçekleştirebilecek bir şiddet hareketine dönüşmüştür. Bu süreçte, Marksizm'den esinlenerek milliyetçilikten kopanlar ile sol ideolojik fikirlerden hoşlanmayanlar hareketten dışlanmışlardır. Bir üye hariç, hareketin ilk kurucuları da hareketten kopanlar arasında bulunmaktadır. ETA, bundan sonra askeri örgütlenmesini geliştirerek küçük çapta şiddet eylemlerini yoğunlaştırmaya başlamıştır. Hedef aldığı noktalar Franco rejiminin sembolleri olduğundan, bazı çevrelerde "diktatörlüğe direnen kahramanlar" olarak belli bir itibar bile kazanmıştır (Özçer, 2006: 71). Ancak, kazanılan bu itibar ETA içindeki iç çekişmelere engel olamamıştır. Hatta bu çekişmelerden dolayı örgüt bölünmenin eşiğine gelmiştir.

1968'de ETA tarafından gerçekleştirilen ilk kanlı eylemden sonra, 1968 ve 1969 yıllarında Franco yönetimi tarafından ETA üzerindeki baskılar iyice artırılmış ve birçok örgüt üyesi tutuklanmıştır. Franco rejiminin baskıları sadece ETA'yla sınırlı kalmamış, Bask bölgesi de bu baskılardan etkilenmiştir. Bu tutuklamalar ETA'ya ciddi anlamda darbe vurmuştur. Çünkü tutuklamalar sürecinde, yönetimdeki devrimci çekirdeği oluşturan kadro ortadan kaldırılmıştır. Örgüt üzerindeki bu darbenin yanı sıra, örgütteki iç çekişmeler neticesinde "İşçi Cephesi" ile "Ulusal Cephe" safları oluşmaya başlamış ve 1970'li yıllara gelindiğinde ETA'da bölünme sinyalleri görülmeye başlanmıştır. Tam da bu iç çekişmelerin olduğu dönemde, 1969 yılında tutuklanan 16 *etarra*'nın (örgüt üyesi) yargılandığı *Burgos Davası* başlamıştır. Bu dava kimilerine göre örgütün bölünmesini engelleyecektir. Fakat beklenen olmamış, Burgos Davası mahkûmları ETA içinde birbiriyle çekişen iki

gruptan İşçi Cephesi'nden yana tavır almıştır. Burgos mahkûmlarına göre ETA, Marksist-Leninist bir parti olmalı, emperyalizm yerine oligarşiyle mücadele etmeli ve bu mücadele İspanyol işçi sınıfıyla birlikte verilmelidir (Özçer, 2006: 75–81).

ETA VI. Kongresi'ni yaptıktan sonra, ağırlıklı olarak şiddet hareketlerine yönelmiştir. Ancak bu tür eylemleri gerçekleştirecek altyapı, strateji, silah ve mali kaynaklara henüz sahip olmadığından dolayı, 1973 yılına kadar gerçekleştirilen bütün eylemlerde hayatını kaybedenler ETA militanları olmuştur. Bunun yanında, ETA'nın 1973 yılında etkisinde kaldığı temel felsefi akım, Abraham Guillén'in *Estrategia de la guerilla urbana*-Şehir Gerillası Stratejisi ve Brezilyalı Carlos Marighela'nın *Mini manual del guerrillero urbano*-Şehir Gerillacısının Küçük El Kitabı adlı kitaplarından esinlenerek şehir gerillacılığı olmuştur. ETA artık güçlenen "Askeri Kolu"nun etkisine girmiş ve "Askeri Cephe Üzerine Karar" başlıklı bir belgeyi benimsemiştir (Özçer, 2006: 83). Bundan sonra ETA'nın hedefi, askeri kanadın da güçlenmesiyle, Franco rejimine karşı büyük ve sarsıcı eylemler gerçekleştirmektir.

Askeri cephenin güçlenerek etkinliğini artırmasıyla, 1973 yılında ETA, Franco rejimine karşı çok sarsıcı bir eylem olan "Ogro Operasyonu"nu gerçekleştirmiştir. Bu operasyondaki hedef Franco rejiminin ikinci adamı başbakan Amiral Carrero Blanco'dur. Carrera Blanco, her Pazar ayını için gittiği *San Francisco Borja Kilisesi*'nden çıkışta, geçiş güzergâhı altına kazılan tünellere yerleştirilen 150 kiloluk dinamitin patlatılıp içinde bulunduğu zırhlı arabanın havaya uçurulmasıyla hayatını kaybetmiştir. Blanco suikastı, Franco rejiminin zafiyetini ve sona ermek üzere olduğunu ortaya koymasından önemli bir olaydır. İspanyol halkında artık yaşlı Franco'nun yakında öleceği ve nasyonal Katolisizmin de kendisiyle birlikte yok olacağı beklentisi oluşmuştur. Bu olay hem Bask milliyetçiliği hem de ETA açısından bir dönüm noktasıdır (Özçer, 2006: 84). Carrero Blanco suikastı aynı zamanda ETA'nın kalıcı, bir o kadar da önemli bir unsurunu ortaya çıkarmıştır. Bu da askeri kanadın, devrimci mücadelenin siyasal, sosyal ve kültürel unsurlar gibi diğer yönlerini kontrol altında tutmasıdır (Brotóns ve Espósito, 2002: 166).

1974 yılına gelindiğinde ETA'daki ilk bölünme gerçekleşmiştir. Bu bölünmenin, fikri çatışmaların yanı sıra önemli sebeplerinden biri de ETA'nın askeri kanadının Blanco suikastını örgütün diğer kanatlarına sormadan gerçekleştirmiş olmasıdır (Şimşek, 2009: 255). Örgütteki esas bölünme sebebi, Bask mücadelesi sürecinde doğru ideolojik yorum ve söylem üzerinde fikir birliğine varılamamış olmasıdır. Bu ve benzeri sebeplerden dolayı ETA birçok gruba bölünmüştür. Bu gruplardan öne çıkan iki önemli grup *ETA-Militar*-ETA-Askeri Kanat olan ETA-M ve *ETA-Politico-Militar*- ETA-Siyasi-Askeri Kanat olan ETA-PM'dir. Bu gruplardan ETA-M, tam bağımsızlık elde edilinceye kadar kesintisiz silahlı mücadeleyi savunurken, ETA-PM Ocak 1980'de Bask bölgesine resmi otonomi sağlanınca geçici olarak silah bırakmıştır (Anderson, 2009: 65). Ayrıca belli şartların yerine getirilmesi koşuluyla ETA-PM ateşkese sıcak bakmıştır.

General Franco, Kasım 1975 tarihinde tutuklu bulunan iki ETA militanının idam kararını imzalamasının ardından hayatını kaybetmiş ve Franco'nun ölümünden sonra İspanya demokrasiye geçiş yapmıştır. Temmuz 1976'da Başbakan olan Adolfo Suarez, Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) katılabilmenin yolunun demokratik hakların artırılmasıyla mümkün olabileceği inancını taşıdığı için hazırlanan 1978 İspanya Anayasası, 1979'da referanduma sunulurken kabul edilmiştir (Şimşek, 2009: 256).

1978 Anayasası, İspanya'yı üniter yapıdan uzaklaştırarak neredeyse federasyon benzeri otonom bölgelerden oluşan bir devlet haline dönüştürmüştür. Bu Anayasa eyaletlere özerklik tanınması açısından ETA'nın politik istek ve söylemlerine de bir cevap niteliğindedir. Belki de bu yüzden ETA-PM bu Anayasa ile beraber şiddet eylemlerine son vermiştir. Bu Anayasanın diğer bir özelliği ise ETA'nın üzerinde hak iddia ettiği dört eyaletten Navarra dışında kalanlara özerklik tanınması idi. 1978 Anayasası ile gelen özerklik (Gernika) statüsü Bask Ülkesi'ne mali ve idari anlamda birçok yetkiler tanımıştır. Sonunda Bask yerel parlamentosunu oluşturma, vergi, polis (Ertzaintza, Euskadi'nin polis gücü), eğitim ve radyo/televizyon yayını konularında tam yetkili hale getirilmiştir (Şimşek, 2009: 257). Böylece yeni anayasa Bask halkının yanında İspanya'nın tüm yöresel ve tarihsel topluluklarına özerklik, özgürlük ve demokratik haklar vererek, merkezi yönetimin mutlak otoritesini halk iradesiyle sınırlandırmış, yıllarca verilen mücadelenin tüm beklentileri ve alınması

için savaşılan tüm haklar bir anda halka ve yerel kültürel topluluklara verilmiştir (Ergil, 2009: 170).

Şimşek'e göre (2009: 257), aslında verilen bu özerklik ve hakların amacı, ETA'nın uğruna mücadele verdiği iddia ettiği konularda örgütü boşa çıkararak devletin alan kazanmasını ve örgütün alan kaybederek faaliyetlerinin sona erdirilmesinin sağlanmasıdır. Nitekim ETA-PM, bu haklarla beraber eylemlerini sona erdirmiştir. Ancak ETA'yı bitirmek, örgütün propaganda zeminini zayıflatmak ve böylece örgütün etkinliğini marjinal hale getirmek adına uygulamaya konulan bu radikal uygulamalara karşın, ETA-M ve ETA'nın siyasi kanadı *Herri Batasuna* (HB) tam bağımsızlıktan vazgeçilmeyeceğini açıklayarak, bölgedeki terör eylemlerini artırmıştır. Öyle ki, 1980 yılı örgüt adına yapılan eylemlerin tavan yaptığı ve bu eylemler sonunda 118 kişinin hayatını kaybettiği yıl olmuştur. 1980 yılının Eylül, Ekim ve Kasım aylarında gerçekleştirilen terör eylemlerinde o zamana kadar görülmemiş bir artış yaşanmış, bu üç ay içinde 36 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu durum örgüt üyelerine karşı aşırı sağcı grupları harekete geçirmiş ve buna bağlı olarak ülkede şiddet ve kaos ortamı hakim olmuştur.

ETA'nın eylemlerini bu derece artırmasında, 1982–1996 yılları arasında İspanya'nın ilk sosyalist iktidarı olan *Partido Socialista Obrero Español*-İspanyol Sosyalist İşçi Partisi (PSOE) ve 1996–2004 yılları arasında iktidar olan José María Aznar'ın *Partido Popular*-Halk Partisi (PP)'nin ETA terörüne karşı sert bir politika yürütmesinin payı büyüktür. Buna karşın, José Luis Rodríguez Zapatero önderliğinde 2004'te tekrar iktidar olan PSOE, ETA ile mücadelede daha ılımlı bir politika izlemiştir.

Zapatero'nun bu yaklaşımı, ABD'nin terörle mücadele adına uygulamaya koyduğu sert yaklaşımda kendini gösteren Huntington'ın "Medeniyetler Çatışması" tezinin tersi bir yaklaşım olan, "Medeniyetler İttifakı" projesinde de kendisini göstermiştir. Bu bağlamda Zapatero ilk olarak Katalanların azınlık değil, ayrı bir ulus olduğunu kabul etmiş ve özerklik statülerini bu hali ile yenilemiştir. Bu kabullenme, Halk Partisi (PP) tarafından İspanya'nın bölünmesi olarak algılanmış ve PSOE hükümeti sert bir şekilde eleştirilmiştir. Eleştirilere rağmen bu gelişme, Kasım 2005'de ETA'nın yeniden silah bırakmasına ve 22 Mart 2006'da süresiz ateşkes ilan

etmesine neden olmuştur. Ancak ETA, 30 Aralık 2006'da Madrid'te bulunan uluslararası *Barajas* Havaalanına yönelik, iki kişinin ölümü ile sonuçlanan saldırı ile tekrar gün yüzüne çıkmış ve 6 Haziran 2007'de ise ateşkesi sona erdirdiğini duyurmuştur (Şimşek, 2009: 261).

Son dönemlere gelindiğinde, kendini gösterme ve varlığını sürdürdüğünü ispat etme adına bazı eylemler gerçekleştirmiş olsa da ETA terör örgütünün etkinliğinin iyice azaldığı görülmektedir. Özellikle 2000 yılından sonra ETA'nın gerek kısmi, gerekse tam olarak ilan ettiği ateşkes süreçleri de bunun bir göstergesidir. ETA, aynı zamanda Bask Bölgesi de dâhil olmak üzere halk desteğini de önemli oranda yitirmiştir. ETA'nın gerçekleştirdiği bazı eylemlerden sonra İspanya'nın genelinde (Bask Bölgesi de dâhil olmak üzere) düzenlenen ve katılımın oldukça yoğun olduğu tepki mitingleri ve yürüyüşleri, bu düşüncüyü güçlendirmektedir. Bunların yanı sıra Başbakan Zapatero'nun politikaları da ETA terör örgütünü zayıflatmıştır. ETA aleyhine tüm bu gelişmelerin yanında, örgütün bir de finansal açıdan sıkıntı içine girmesi ETA'yı eylemlerine son vererek, silah bırakmaya zorlamıştır. Henüz silah bırakmayan örgüt, etkisiz de olsa halen varlığını sürdürmektedir.

2.1.2.2. Siyasal Alanda ETA

ETA terör örgütünün mücadelesi sadece silahlı alanda olmamış, legal ve siyasi alanda da mücadelesini sürdürmeye çalışmıştır. 1974'te örgütteki fikir ayrılıklarının keskinleşip ETA-M ve ETA-PM olarak bölünmesinden sonraki süreçte, ETA-PM, Bask bölgesine verilen özerklik ve bazı haklar neticesinde silahlı mücadeleyi bırakmıştır.

30 Eylül 1982 tarihinde, genel seçimlerden bir ay önce ETA-PM kendini feshetmiştir. ETA-PM militanlarının birçoğu da legal *Euskadiko Esquerra*-Bask Ülkesi Sosyalist Partisi'ne (EE) geçmiştir. 1991 yılında da EE, günümüzdeki iktidar partisi PSOE'nin Bask kolu olan *Partido Socialista de Euskadi*-Bask Ülkesi Sosyalist Partisi (PSE) ile birleşmiştir (Özçer, 2006: 202). ETA'nın 1974'te bölünerek ayrılmasından sonra ETA-PM'nin kurduğu parti olan EE, 1977 seçimlerine katılmış ve parlamentoya koalisyonun bir üyesi olarak temsilci sokmayı başarmıştır. Seçimlerde ETA-PM'nin legal temsilcisi EE'nin başarısını gören ETA-

M, seçimlere katılmamanın bir hata olduğunu kabul etmiş ve *Herri Batasuna*-Halkın Birliği Partisi (HB) isimli bir parti kurarak 1979 yılında yapılan seçimlere katılmıştır. Bu seçimlerde HB, Bask Ülkesi oylarının %13'ünü almayı başarmıştır. 2002 yılından itibaren de parti *Batasuna* (Birlik) adıyla bilinmektedir (Şimşek, 2009: 257–265).

ETA terör örgütüyle HB'nin, aynı amaçlarla hareket ettikleri sonraki dönemlerde yapılan operasyonlarda ele geçirilen belgelerle ispatlanmıştır. Bu belgelerden ETA'nın partiye parasal yardımda bulunduğu görülmektedir. 1997 yılında Yönetim Kurulu'nun yirmi üç üyesi 4 yıl hapse mahkûm edilmiştir. 1998'de parti kapatılmış, HB çizgisinde devam edecek olan *Euskal Herritarrok*-Bask Vatandaşları (EH) isimli bir parti kurulmuştur (UTSAM, 2010: 33). Bu parti de faaliyetlerini 2001 yılına kadar devam ettirmiştir.

2002 yılından itibaren de parti *Batasuna* adıyla bilinmektedir. *Batasuna* da ETA'yla bağlantısı tespit edildiği için 2003 yılında kapatılan partiler arasında yerini almıştır. Partinin kapatılması için yirmi üç delil öne sürülmüştür. Bunlardan ön plana çıkanlar; “ETA'nın eylemlerinin kınanmaması, terör suçundan gözaltına alınanların siyasi suçlu olarak lanse edilmesi, yasaklanan diğer milliyetçi-sol partilerle işbirliği yapılması” gibi hususlarıdır. Bunun yanında partinin baş sözcüsü Arnaldo Otegi, 1981 yılına kadar ETA'nın üyesidir ve ETA eylemlerine katılıp, suikast gerçekleştirdiği için hapis cezası almıştır. Partinin bazı önde gelenleri ETA militanlarını, ‘Bask askeri’ olarak nitelendirmekte ve saygı duyduklarını belirtmektedirler (UTSAM, 2010: 34).

2003 yılında, *Herri Batasuna* ve *Euskal Herritarrok* partilerinin ardından *Batasuna* da yasaklı duruma düşmüştür. Bu yasak aynı zamanda *Batasuna*'nın yayın organı *Egin* ve destek verdiği düşünülen *Egunkaria* gazetelerini de kapsamaktadır. Ayrıca parti, İspanyolların girişimleri neticesinde AB'nin terörist kişi ve kuruluşları listesinde de yerini almıştır. HB'nin kapatılmasını protesto etmek amacıyla parti taraftarları Mayıs 2003 seçimlerinde boş oy kullanmışlardır. 2003 yılında yapılan seçimde Bask bölgesinde kullanılan boş oylar, bölgedeki genel oyların %10'unu teşkil etmektedir. HB, 2004'deki Avrupa Parlamentosu seçimlerinde *Herritarren Zerrenda*-Halkın Listesi (HZ) adı altında bir liste ile İspanya ve Fransa'da seçimlere

girmeyi denemiş; ancak liste İspanya seçim kurulu tarafından Batasuna'nın devamı olarak görüldüğünden reddedilmiştir (Şimşek, 2009: 266).

Kapatılıp yasaklanmasına rağmen parti, seçimlere müdahil olmak için çeşitli yollar denemiştir. Bunlardan en önemlisi kendi aday listesini diğer milliyetçi-sol partilerin listesinden seçimlere sokma girişimleridir. İsimleri daha önce pek duyulmayan *Euskal Herrietako Alderdi Komunista*-Bask Halkının Komünist Partisi (EHAK) ve Bask Milliyetçi Hareketi (ANV) aracılığıyla seçimlere girmeye çalışmış, destekçilerine bu partilere oy verme yönünde çağrılarda bulunmuştur. Nitekim o güne kadar adı bile duyulmayan EHAK'ın 17 Nisan 2005 tarihindeki Bask seçimlerinde %12,5 oy aldığını görülmektedir. Ancak bu partiler, yasaklı olan ve terör örgütleri listesine alınan Batasuna ile ilişkili oldukları gerekçesiyle Eylül 2008 ve Ekim 2008'de kapatılmışlardır (UTSAM, 2010: 34). Partilerin kapatılmalarının ardından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) itiraz başvuruları yapılmış ve bu başvurular değerlendirmeye alınmıştır..

AİHM'ye kapatılma ile ilgili yapılan başvurulara karşın “Herri Batasuna ve Batasuna İspanya”, “Etxeberria ve Diğerleri-İspanya” ve “*Herritarren Zerrenda-İspanya*” isimli üç dava yürürlüğe konmuştur. Bu davalar hakkındaki AİHM'nin ilgili dairesinin kararları 30 Haziran 2009 tarihinde açıklanmıştır. İlk davalar Herri Batasuna ve Batasuna siyasi partilerinin kapatılmasıyla ilgili olup, ikinci ve üçüncü dava ise yasadışı ilan edilen ve kapatılan siyasi partiler içerisinde yürüttükleri faaliyetlerden dolayı başvuranların seçimlere katılamaması ile ilgilidir. Sonuç olarak, İspanya'da siyasi parti kapatma ve siyasetten yasaklama kararlarının hak ihlâli oluşturmadığı AİHM tarafından hükme bağlanmıştır (UTSAM, 2010: 34).

2.1.2.3. ETA'nın Amaç ve Stratejileri

Geleneksel Bask kültüründen ortaya çıkarak para-militer bir gruba dönüşen ETA'nın temel amacı Marksist-Leninist perspektiften “Büyük Bask Ülkesi” için tam bağımsızlık elde edilmesini sağlamaktır.

ETA'nın ilk dönemdeki manifestolarında da belirtildiği üzere; “Ekonomik eşitsizlik ve sosyal adaletsizliğin yanında Franco rejimine karşı geniş tabanlı bir direniş hareketinin teşvik edilmesi” ETA'nın kurulduğu dönemdeki öncelikli amacı idi. Daha sonraları ETA'ya katılan yeni nesil militanlarla birlikte örgütün amacı

aşama aşama değişerek hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bask Ülkesi'nin bağımsızlığının elde edilmesi temel hedef olarak kalmış, bunun yanında “siyasal statükoya karşı orta sınıf ve işçi sınıfı gösterilerinin arabuluculuk özelliklerini kullanmadan, devlete baskı kurmak amacıyla halkın cezalandırılması” prensibi benimsenmiştir. Bu bağlamda, rastgele işlenen cinayetler ve ölüm tehditleri gibi artarak devam eden terörist stratejiler, olası anlaşmalarda pazarlık kozu olarak kullanılmak üzere gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu stratejiyle ETA militanları; “Eğer Madrid barış istiyorsa, *Bağımsız Sosyalist Bask Devleti*’nin oluşturulması için gerekli anayasa değişikliklerini yapmalıdır. Eğer yapmazlarsa, silahsız siviller zarar görecektir” mesajını vermek istemişlerdir (Alexieva, 2006: 57).

Gómez-Céspedes’e göre (2006: 4) ise, ETA terör örgütü dört temel ilke üzerine kurulmuştur:

- i. *Euskara* (Bask Dili)’nin savunulması,
- ii. Bask etnisitesinin korunması,
- iii. Anti-İspanyol bir felsefe,
- iv. İspanya tarafındaki Alava, Vizcaya, Guipuzcoa ve Navara bölgeleri ile; Fransa tarafındaki Labourd, Basse Navarre ve Soule bölgelerinden oluşan Bask Ülkesi’nin bağımsızlığı.

İşte bu dört temel ilke, ETA’nın öncelikli olarak amaç edindiği ve gerçekleşmesi adına mücadele ettiği hedeflerdir.

Alexieva’ya göre (2006: 57) 1990’lı yıllara gelindiğinde ETA’nın amaçları aşağı-yukarı aynı kalmıştır. 1995’te örgütün ateşkes teklifinde de belirtildiği gibi ateşkes için öncelikli şart, Bask Ülkesi bağımsızlığının ve “Kendi Kaderini Tayin Hakkı”nın tanınmasıdır. Yine aynı şekilde 17 Temmuz 2005’te yayınlanan “diyalog ve anlaşma” teklifinde örgüt, “Kendi Kaderini Tayin Hakkı”nın tanınmasının üzerine tekrar vurgu yapmıştır.

ETA’nın başlangıçtan beri değişmeyen hedefi, daha önce de belirtildiği üzere, bağımsız bir Bask Devleti kurmaktır ve bu amacını hala savunmaktadır. Kısa vadede politik hedefleri ise; “ETA mahkûmlarının serbest bırakılması, Bask bölgesi için genişletilmiş bölgesel özerklik, Batasuna’nın legal hale gelmesi”dir. Hükümetlerle yaptığı görüşmelerde ilk etapta bu taleplerini gündeme getirmektedir. Devleti

müzakereye razı etmek için terör eylemleriyle korku ve panik ortamı oluşturmaya çalışmaktadır. Yapılan birçok operasyona rağmen ETA günümüzde de eylem kapasitesini korumaktadır. Bunun yanında, ETA'nın halk nezdinde itibarının zayıflaması söz konusu olsa da her zaman belli bir kitle desteği mevcuttur. Hükümetlerin politikalarına göre bazen artıp bazen azalsa da Basklıların ortalama %12'lik bir kısmı ETA'yı desteklemektedir (UTSAM, 2010: 21–22).

2.1.2.4. ETA Militanlarının Profili

ETA, ilk dönemlerde, orta sınıf genç entelektüellerden ve genç işçilerden oluşmaktadır. Orta sınıf entelektüeller örgütün lider kadrosunu oluştururken, genç ve kır kökenli işçiler ise örgütün en önemli militan kaynağı olmuşlardır. Bu dönemde önemli bir eleman kaynağı da kilisedir. Kurulduğu ilk yıllarında ETA, hem gizlenme hem de eleman temini açısından kiliseden önemli ölçüde bir yardım görmüştür. 1960'lı ve 1970'li yıllarda Basklı militanların önemli bir kısmı, Katolik kilisesinin dini okullarından gelmiştir. Bask bölgesindeki din adamlarının çoğu ise kırsal kesimlerden gelmiştir ve Bask diline ciddi bir bağlılıkları vardır. Ancak *Euskara*'nın (Bask dili) kilise dâhil kullanılmasının yasak olması, bu din adamlarının kiliseden ayrılmasına ve ETA'ya katılmalarında önemli rol oynamıştır (UTSAM, 2010: 18). Bu ilk dönemlerde, kilisenin yardımı o kadar önemli ölçüdedir ki örgütün 1973 yılında başbakan Carrero Blanco'ya karşı gerçekleştirdiği ilk sarsıcı suikast eyleminde kilit rolü, Blanco'nun çevresine sızan Bask asıllı Fransız Cizvit papaz Marcel Garmont Zarratalegui (Özçer, 2006: 85) üstlenmiştir.

Örgüte ilk katılanlar genellikle Bask milliyetçiliğini savunan ailelerden gelmiş ve eğitim seviyeleri çok düşük ya da hiç eğitim almamış kişilerden oluşmuştur. Ancak, zamanla bu durum değişmiş ve örgüt, bölge halkına daha fazla hitap eder konuma gelmiştir. Örgüt üyelerinin zamanla neo-faşist motivasyonla hareket etmelerinin sebebi de budur. Örgüt elemanlarının %60'ı, 20 yaş altı bekâr erkeklerden oluşmaktadır. ETA'nın ilk kurulduğu dönemde, 20 yaş altı elemanlar militanların %90'ından fazlasını teşkil etmekteydi. Bu da örgüt üyelerinin zamanla yaş ortalamasının yükseldiğinin göstergesidir (Şimşek, 2009: 262–263).

ETA militanların özellikle son dönemde ideolojik altyapısı oldukça zayıflamıştır. Temel ezber; “bağımsızlık için baskıcı İspanya devletine karşı mücadele”dir. Militanların öncelikli istekleri ise, Bask ülkesinin “Kendi Kaderini Tayin Hakkı”nın (self-determinasyon) sağlanması ve Fransa’nın Bask Ülkesi’yle birleşerek bağımsız bir Bask devletinin kurulmasıdır. Ancak genç liderlerde yönetim ve alt kadroları motive edebilme yeterliliği bulunmamaktadır (UTSAM, 2010: 19). Örgüt elemanlarını kazanma ve ideolojik altyapıyı sağlamlaştırma adına da çalışmalar yapılmaktadır.

ETA militanları kültürel, sportif vb. faaliyetler aracılığıyla örgüte kazandırılmaktadırlar. ETA’nın gençlik kolları aracılığıyla iletişime geçilen gençler, çeşitli aşamalardan geçilerek örgüt mensubu haline gelmektedirler. Bu aşamalar; “Tartışma grupları ve seminerler aracılığıyla Basklılık bilinci oluşturma, bilgi ve materyal sağlayarak silahlı eylemlere yardım ve silahlı saldırılara ve diğer önemli eylemlere fiilen katılma” (UTSAM, 2010: 19) şeklinde sıralanabilir.

Birçok terör örgütünün aksine ETA, militanlarını sosyal ortamdan izole etmemektedir. Üyeler ETA’nın yer altı yapılanmasına katılmadan önce legal yapılanmalarda aktif olarak kullanılmaktadır. Dış dünyayla bağlantılı oldukları için eleman kazanma ve maddi destek sağlama noktasında daha rahat hareket etmektedirler. Ortalama 3 yıl süren bu evrede ETA, militanlarının İspanyol polisi tarafından deşifre edilmesini engellemek amacıyla yarı zamanlı bir işte çalışmalarına izin vermektedir (UTSAM, 2010: 19).

2.1.2.5. ETA Tarafından Gerçekleştirilen Eylemler

1959’da kurulduktan sonra ETA’nın ilk dönemlerindeki eylemleri şiddet içerikli değildir. Bu eylemler daha çok duvarlara siyasi içerikli yazıların yazılması, dağ ve tepelere Bask bayrakları dikilmesi, protestolar ve İspanyol sembollere verilen zararlarla sınırlıdır (Gómez-Céspedes, 2006: 4). Bu tür eylemler 1961 yılına kadar devam etmiştir.

Bunun yanında, Özçer’e göre (2006: 55), ETA’nın askeri kanadının eylemleri de 1961 yılına kadar duvarlara *Gora Euskadi* (Yaşasın Bask Ülkesi) sözlerini yazmaktan öteye geçmemiştir. Ancak, 1961’den sonra yavaş yavaş eylemlerin şiddet

dozajı da artmaya başlamıştır. Aynı yıl, birçok yerde İspanyol bayrakları yakılmış, Bilbao Valiliği'ne bomba konulmuş ve Franco taraftarlarını bir anma törenine taşıyan Bilbao-San Sebastian treni raydan çıkarılmak istenmiştir. Bu olayların sonucunda birçok militan tutuklanmış ve örgüt kurucuları da yakalanmamak için Fransa'ya kaçmak zorunda kalmışlardır.

Gómez-Céspedes'e göre (2006: 4), ETA'nın ilk olarak suikast politikasına ne zaman başladığı ya da ETA adına ilk cinayeti kimin işlediğiyle ilgili olarak farklı görüşler vardır. Bazı kaynaklar ilk cinayetin San Sebastian'daki bir bombalama eyleminde 22 aylık bir çocuğun ölümüyle işlendiğini, diğer bazı kaynaklar ilk eylemin 1961 yılında savaş gazilerini taşıyan bir trenin raydan çıkarılma teşebbüsüyle gerçekleştirildiğini, başka farklı kaynaklar ise ilk eylemin bir yol kontrolü sırasında, bir ETA militanının bir *guardia civil* (jandarma) öldürmesiyle gerçekleştirildiğini ifade ederler.

1968'de bir jandarmanın öldürülmesi, aslında ETA'nın ilk terör eylemi olarak kabul edilir. Bu olay aslında planlı olarak gerçekleştirilen bir eylem değildir. İçinde iki ETA militanının bulunduğu araç bir kontrol noktasında jandarma tarafından durdurulmuştur. Militanlardan Txabi Etxebarrieta paniğe kapılarak ateş etmiş ve bir jandarma eri hayatını kaybetmiştir. Daha sonra kaçan militanlardan Txabi vurularak öldürülürken, diğer ETA militanı yakalanarak gözaltına alınmıştır. Bunun üzerine Txabi halk tarafından bir anda hayatı pahasına, Franco rejiminin sembollerinden biri olan jandarmanın bir mensubunu öldüren kahraman haline getirilmiştir. ETA bu olayı cevapsız bırakmamış ve Txabi'nin ölümünden hemen sonra 2 Ağustos 1968'de Basklıların nefret ettiği ve işkenceci olarak bilinen, Guipuzcua bölgesi siyasal-sosyal işler komiseri Melitón Manzanás'ı evinin önünde kurşunlayarak öldürmüştür. Böylece bu olay ETA'nın planlı olarak gerçekleştirdiği ilk eylem olmuştur (Özçer, 2006: 72–73).

ETA'nın gerçekleştirdiği bir diğer önemli suikast da 1973 yılında Franco rejiminin başbakanı Carrero Blanco'nun, geçiş güzergâhının altına kazılan tünele yerleştirilen 150 kiloluk bombanın patlatılarak öldürülmesidir. Çok dikkatli bir şekilde planlanan bu eylem Franco rejimini ciddi olarak sarsmıştır. Bir anlamda da

Franco rejiminin zafiyetini ortaya koyan bir eylemdir. Aynı zamanda ETA'nın adının duyulmasında ve etkinliğinin giderek artmasında da önemli bir payı vardır.

1974 yılına kadar seçici hedef belirleyen ETA, bu tarihten sonra aynı çizgide devam etmemiştir. Bundan sonra daha belirsiz ve ayırım yapmayan bir eylem politikası takip etmiştir. Ancak genel olarak sivillere zarar vermekten kaçınmaya çalışmıştır. Bunda başta Bask toplumu nezdinde olmak üzere, uluslararası camiada meşruiyetini kaybetme korkusu önemli rol oynamıştır. ETA'nın eylemlerinde temel amaç cana ve mala zarar vermekten ziyade, hükümeti zor durumda bırakarak müzakerelere zorlamak ve bu şekilde istediği tavizleri koparabilmektir (UTSAM, 2010: 15).

1975 yılında General Franco'nun ölümünün ardından, 1978'de demokrasiye geçiş yapılmıştır. Hazırlanan anayasada bölgesel otonom yapıların tanınması sağlanmış ve Bask bölgesi de dâhil olmak üzere eyaletlere özerklik statüsü verilmiştir. Bunun üzerine ETA-PM (Askeri-siyasi kanat) silahları bırakmıştır. Ancak ETA'nın askeri kanadı olan ETA-M, bu verilen hakların yeterli olmadığını, tam bağımsızlık istediklerini söyleyerek "silahlı eylemlere devam" kararı almıştır.

Silahlı eylemlere devam kararının alınmasından sonraki süreçte, 1980 yılı örgüt adına gerçekleştirilen eylemlerin tavan yaptığı ve bu eylemler sonunda 118 kişinin hayatını kaybettiği yıl olmuştur. 1980 yılının Eylül, Ekim ve Kasım aylarında gerçekleştirilen terör eylemlerinde o zamana kadar görülmemiş bir artış yaşanmış ve bu 3 ay içinde 36 kişi hayatını kaybetmiştir (Şimşek, 2009: 257).

1990'larda ETA'nın önde gelen liderlerinin yakalanmasının ardından örgüt yeni bir eylem tarzı benimsemiştir. "Acıyı Topluma Yayma" şeklinde formüle edilen bu eylem tarzına göre toplumun tamamı ETA militanlarının ve mahkûmlarının çektiği acıyı paylaşmalıdır. Böylece uygulamada terörist eylemlerin hedef kitlesi genişletilmiş olacaktır. ETA'nın öncelikli hedefleri İspanyol asker ve polisleri iken; 1990 sonrası hedef kitlesi genişlemiş, gazeteciler, akademisyenler, yargıçlar, parti liderleri başta olmak üzere birçok kişi ETA terörünün kurbanı olmuştur (UTSAM, 2010: 15). Bu eylemler içinde tepki çekenlerde olmuş ve bu olaylardan dolayı ETA ciddi oranda halk tabanını zayıflatmıştır.

ETA'nın 1990'lardan sonra geliştirdiği bir diğer eylem tarzı da *kale borroka* (sokak savaşları) olarak adlandırılan kitlesel şiddet eylemleridir. Bu eylemlerde ETA'nın uzantısı olan gençlik örgütleri caddelerde gösteriler yaparak polisle çatışmakta, başta toplu taşıma araçları olmak üzere araç kundaklama ve molotof kokteyli atma eylemleri gerçekleştirmektedirler. Bu eylemler sırasında başta kamu malları olmak üzere özel mülkiyetteki mallar da önemli oranda hasar görmektedir (UTSAM, 2010: 15).

Anderson'a göre (2009: 67), ETA terörünün gerçekleştirdiği terör eylemlerinde ölenlerin sayıları farklı kaynaklara göre değişmekle beraber, 1968–2008 yılları arasında gerçekleşen terör eylemlerinde ölenlerin sayısı 800'ün üzerindedir. 2003 yılının sonu itibariyle 478'i asker ve polis, 339'u da sivil olmak üzere toplam 817 kişi ETA tarafından öldürülmüştür. 2003 yılında ateşkes ilan edilmiş, ancak 30 Aralık 2006 tarihinde ateşkes sona erdirilmiştir. ETA, 30 Aralık 2006'da Madrid Havaalanı'na bombalı bir saldırı gerçekleştirerek bu ateşkes sürecini ihlal etmiştir. 500 kilo patlayıcı kullanılarak gerçekleştirilen saldırı sonucu iki kişi hayatını kaybetmiş, 26 kişi de yaralanmıştır. Bunun üzerine iktidar partisi PSOE, ETA'yla görüşmelere son vermiştir.

Son dönemlere gelindiğinde ETA, daha çok PSOE'nin binalarına saldırılar düzenlemektedir. Yeniden eyleme başladığı 6 Haziran 2007 tarihinden bu yana ETA tarafından 16 saldırı düzenlenirken, bunların beşinde sosyalistler hedef alınmıştır (UTSAM, 2010: 15). Son zamanlarda etkisini kaybetse de ETA halen varlığını sürdürmekte ve eylem kapasitesini de muhafaza etmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE VE İSPANYA’NIN TERÖRLE MÜCADELE POLİTİKALARI

1. TÜRKİYE VE İSPANYA’NIN TERÖRLE MÜCADELE KONSEPTİ

Türkiye ve İspanya uzun yıllardır etnik temelli, ayrılıkçı terörizmle mücadele eden iki ülkedir. Türkiye 30 yıla yakın, İspanya ise 50 yıla yakın bir süredir mücadelesini sürdürmektedir. Hiç şüphesiz ki hem İspanya hem de Türkiye ayrılıkçı terörle mücadele ederken bir takım yöntemler ve stratejiler izleyerek, ayrılıkçı teröre ve militanlarına karşı bir “terörle mücadele konsepti” geliştirmişlerdir. Her iki ülkede de terör eylemlerinin başladığı ilk dönemden, günümüze gelene kadar gerek sivil kesimden gerekse güvenlik güçlerinden birçok kişi hayatını kaybetmiştir. İzlenen terörle mücadele konseptinin zaman ve durumuna göre kaybedilen kişi sayısı bazen artmış, bazen azalmış, belli zamanlarda ise hiç can kaybı yaşanmamıştır. İspanya’da, ETA terör örgütünün 1968’de eylemlerine başlamasından bu yana hem sivil halktan hem de güvenlik güçlerinden yaklaşık 830 kişi hayatını kaybetmiştir. Türkiye’de ise, PKK’nın eylemlerine başladığı 1984 yılından günümüze kadar güvenlik güçlerinden ve sivil halktan hayatını kaybeden insanların sayısı 12.500 civarındadır.

Günümüzde, ETA terörünün yok denecek kadar azalmasına karşın, Türkiye’deki PKK terör örgütünün eylemleri özellikle son dönemlerde iyice artmıştır. Öyle ki son 6 ay içinde PKK’lı militanlar tarafından gerçekleştirilen saldırılarda 70 güvenlik görevlisi hayatını kaybederken, 115 kişi de yaralanmıştır (Genelkurmay Başkanlığı, 2010). Sivillerden de onlarca ölü ve yaralı vardır. Burada sorulması gereken birkaç soru olabilir: İspanya nasıl bir terörle mücadele yöntemi izlemiştir? Türkiye’nin PKK terörünün eylemlerini azaltıp sona erdirememesinin nedenleri nelerdir? Türkiye, İspanya’da uygulanan terörle mücadele konseptini model alarak hayata geçirebilir mi?

Bu bölümde önce Türkiye’nin, ardından da İspanya’nın genel anlamda terörle mücadele yöntemleri üzerinde durulacaktır.

1.1. TÜRKİYE’NİN TERÖRLE MÜCADELE KONSEPTİ

Türkiye’nin terörle mücadele konsepti, mücadeleye başladığı 1984’ten günümüze kadar, ağırlıklı olarak askeri ve polisiye tedbirler şeklinde olmuştur. Bal’a göre (2006: 25), Türkiye’nin terörle mücadele tecrübelerini ve uyguladığı yöntemleri üç döneme ayırmak mümkündür. Birinci evre, tamamen güvenlik merkezli ve militarist; ikinci evre halk desteği arayışının görüldüğü yarı militarist evre ve üçüncüsü ise, sivil merkezli profesyonel polisiye önlemlerin alındığı evredir.

Terörizmle mücadelede aslında iki alt başlık vardır. Bunlar; “Terörle Mücadele” ve “Teröristle Mücadele”dir. "Teröristle mücadele", esas itibariyle güvenlik güçlerinin yürüttüğü silahlı mücadeleyi, "terörle mücadele" ise, güvenlik tedbirleriyle birlikte sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda devletin bütün kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının topyekûn mücadelesini ifade etmektedir. Bu mücadelede, ülkedeki her kurum ve kişiye bir takım sorumluluk ve yükümlülükler düşmektedir (Laçiner, 2008: 11). Türkiye’nin uzun yıllar boyunca tercih ettiği konsept, “Teröristle mücadele” konseptidir. Mücadelenin, “Terörle mücadele” ayağı uzun yıllar göz ardı edilmiştir ya da fark edilememiştir.

PKK terör örgütü tarafından gerçekleştirilen her eylem sonrasında hemen operasyonlar düzenlenmiş ve birçok terörist ve barındıkları mekânlar yok edilmiştir. Ancak, önce de belirtildiği üzere benimsenen yöntem ve stratejinin “terörle mücadele” ayağı eksik olduğu için, PKK’nın gerçekleştirdiği eylemlere, operasyonlarla verilen cevaplar bir nevi misilleme ya da düelloya dönüşmüştür.

Bir diğer konu da Kürt sorunu ile PKK sorununun birbirine karıştırılması ve sorunun birbirine eşit değerlendirilmesidir. Bu anlayışa göre PKK sorunu olmasa, Kürt sorunu olmayacaktır ve Türkiye’yi bölmeyi hedefleyen dış kaynaklı bölücü terör sorunu bastırılmalı ve yok edilmelidir (Tan, 2009: 19). PKK terör örgütü eylemlerine başladığından beri uygulanan politika bu çerçevede çizilmiş ve salt güvenlik endeksli politikalar izlenmiştir.

1984’te başlayıp, hemen akabinde terör eylemlerinin artmasına, Türkiye Cumhuriyeti Devleti 19 Temmuz 1987 tarihinde Olağanüstü Hal (OHAL) uygulamasını yürürlüğe sokarak cevap vermiştir. Bu tedbirin alınmasının ardından

PKK Türkiye’den çıkarılmış ve 1990 yılına kadar bölgede etkili olamamıştır (Şenocak, 2006: 155–156).

1987 yılından 2002 yılında kaldırılmasına kadar OHAL 46 kez uzatılmıştır. Bu 15 yıllık dönemde Güneydoğu bölgesindeki bazı OHAL uygulamaları, terör örgütü PKK’nın bu dönem içinde ve sonraları örgüte eleman kazanmasına zemin hazırlamıştır. Bölgedeki sıkıyönetimin aldığı tedbirler zaman zaman bölge halkının tepkisini çekmiş ve halk ile devlet arasında bir uçurumun oluşmasına neden olmuştur. Çünkü OHAL döneminde gerçekleştirilen uygulamaların hangisinin hukuki, hangisinin hukuk dışı olduğu net değildir. Bundan dolayı, bir takım keyfi uygulamalar söz konusu olmuştur.

Bölgedeki teröristlerin yanında halk üzerinde de kurulan baskı rejimi olarak nitelendirilen OHAL uygulamaları, PKK’ya karşı askeri başarı getirmesinin yanında bölge insanının yaşam standartlarını sınırlaması, bazı durumlarda hukuk dışına çıkılması, bölgede yaşayan neredeyse herkese ya potansiyel terör örgütü militanı ya da terörist muamelesi yapılması gibi bir takım uygulamaları da kapsamıştır. Örneğin; PKK’ya lojistik destek sağladığı düşünülerek binlerce köy ve mezra OHAL yönetimi tarafından güvenlik gerekçesiyle boşaltılıp tahrip edilmiş, yüz binlerce insan ülkenin başka bölgelerine göç etmek zorunda kalmıştır (Ergil, 2009: 357). Bu göç sorunu beraberinde ekonomik sıkıntıları da getirmiş, bölge halkı daha da fakirleşmiştir.

Türkiye’ye ağır insan hakkı ihlalleri ile sosyo-ekonomik kayıplar verdirmiş bir uygulama olan OHAL sürecinde; resmi rakamlara göre 380 bin, sivil toplum kuruluşlarına göre 2.5 milyon kişi, yaşadıkları topraklardan göçe zorlanmış, köyü boşaltılıp göç etmeyen ya da edemeyen köylüler askeri araçlara bindirilip il merkezlerine bırakılmıştır. Göçe zorlanan köylüler, peş peşe AIHM’ye dava açmış, Türkiye, yüz binlerce euro tazminat ödemeye mahkûm edilmiştir. Tazminat için bütçelerden ödenek ayrılmıştır. Tarlasız, hayvansız kalan köylüler, aile ekonomileri açısından çökmüş, Türkiye’nin önemli hayvancılık ve tarım merkezleri kurumuştur. Diğer yandan, Türkiye’nin Avrupa uyuşturucu pazarında transit ülke konumunu pekiştirmesi ve kaçakçılarının yüzde 70’inin bu bölgeden çıkması OHAL döneminde gerçekleşmiştir. Terörle mücadele amacıyla oluşturulan ve maaşları, giysileri bütçeden karşılanan Geçici Köy Korucuları’nın bine yakını hakkında, suça

karıştıkları için yasal işlem yapılmış ve korucuların mağdur ettiği vatandaşların açtığı davalarda Türkiye, tazminat ödemeye mahkûm edilmiştir (Toker, 2010).

Bunun yanında Ergil'e göre (2009: 355), bölgede 1920 ve 1930'larda geleneksel yerel önderlerin başını çektiği Kürt isyanları bastırılmış ve her defasında daha fazla yasak dayatılmıştır. O dönemlerden sonra günümüze kadar gelen süreçte, Kürtçenin kamusal alanda kullanılması ve Kürtçe sözleri olan müzikleri dinlemek dahi yasaklanmıştır. Tarihi yer adları Türkçeye çevrilmiş, çocuklara Kürtçe ad konulması yasaklanmıştır. Kürtçedeki farklı harflerin kullanılması, bu yasakların kalkmasından sonra bile takibata uğramalarına engel olmamıştır. Bu yasaklar, 1980 askeri darbesinden sonra da devam etmiştir. Yasak ve baskı üzerine kurulan politikalar sonucunda bölge halkında yaygın bir öfke ve derin bir haksızlık duygusu meydana gelmiştir. PKK da bu duygusal iklimden beslenmiş ve destek görmüştür. Söz konusu oluşumu sadece silahlı bir şiddet örgütü olarak görme ısrarı, Türkiye'yi yönetenleri yanıltmış, onlar da halkı yanıltmışlardır.

Bölgede uygulanan yanlış politikaların yanında bir takım doğru adımlar da atılmıştır. Kürt halkının yaklaşan bahar mevsimini karşıladıkları geleneksel Nevruz kutlamaları üzerindeki yasak 1995 yılında Tansu Çiller hükümeti döneminde kaldırılmıştır (Ergil, 2009: 355). Günümüze kadar gelen süreçte, 2003 yılından itibaren Türkiye Cumhuriyeti devletinin terörle mücadele konseptinde değişiklik olduğu söylenebilir. Atılan bir takım adımlarla “teröristle mücadele” yöntemlerine, “terörle mücadele” stratejileri de eklenmiştir.

2002 yılında Ak Parti hükümetinin iktidara gelmesinden sonraki süreçte de 1995'te atılan olumlu adımların devamı gelmeye başlamıştır. Bu süreçte “Kürt Kimliği” tanınmış, Kürtçe üzerindeki yasakların büyük bir kısmı kalkmış, özel Kürtçe dil kurslarının açılmasına imkân tanınmış ve üniversitelerde Kürtçe dil ve edebiyatı enstitülerinin açılması için hazırlıklara başlanmıştır. Bunun yanında Kürtçe yayın yapan resmi bir televizyon kanalı (TRT-6) da 2009 yılında hizmete açılmıştır (Ergil, 2009: 359). İşte bütün bu atılan adımlar PKK terör örgütünün argümanlarını zayıflatan teşebbüslerdir. Nitekim PKK, TRT-6'nın kurulmasının bölge halkına bir fayda getirmeyeceğini duyurmuş (ANF News Agency, 2009) ve bu durumdan duyduğu rahatsızlığı belirtmiştir.

Türkiye'nin terörle mücadelesinin önemli bir ayağı olan polisiye ve askeri mücadele yöntemlerinde de bir takım eksiklikler vardır. Uzunca bir süredir PKK terör örgütüyle verilen mücadelede, özel eğitilmiş birlikler yerine zorunlu askerliğini yapan askerler kullanılmaktadır. Kısa bir süre acemi eğitiminden geçirilen askerler, bölgede operasyonlara çıkmaktadırlar. Bu durum haliyle bölgeyi iyi bilen ve yıllardır bölgede çatışmaya girmiş terör örgütü militanlarına karşı başarısızlıkla sonuçlanmıştır ve hala başarısızlıklar devam etmektedir. Hâlbuki 1997 yılına kadar bölgede Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı "Polis Özel Harekât Timleri" de görev yapmaktaydı ve bu timler terör örgütü militanlarına karşı profesyonelce mücadele vermişlerdi. Özel Harekât Timleri'nin terörle mücadele stratejileri üzerine ve bölge şartlarına göre eğitim almaları ve yüksek hareket kabiliyetleri neticesinde önemli başarılar göstermişlerdir. Bu başarılarla rağmen, 28 Şubat 1997'den sonraki süreçte Polis Özel Harekât Timleri'nin etkinlikleri azaltılıp tasfiye edilmişlerdir.

Terörle mücadelede özel eğitilmiş birliklerin rol almasıyla ilgili olarak, mevcut Genelkurmay Başkanı Orgeneral İlker Başbuğ, Kara Kuvvetleri Komutanı olarak görev yaptığı 2007 yılında yaptığı bir açıklamada, terörle mücadelede artık profesyonel orduya geçmek için çalışmalar başlatılacağını duyurmuştur (Zaman, 2010). Ancak bu açıklamanın yapılmasından günümüze kadar yeterli bir gelişme kaydedilememiştir.

Diğer yandan, Genelkurmay Başkanı Orgeneral İlker Başbuğ'un 2010 Mart ayında "Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu"nda yaptığı konuşma, Türkiye'nin terörle mücadele konseptinin değişmeye başladığını göstermiştir. Başbuğ konuşmasında, terörle ve teröristle mücadele kavramlarının arasındaki farklılıkların ve ilişkilerin iyi anlaşılması gerektiğinin altını çizdikten sonra; "Terörle mücadele insan odaklı olarak yürütülmeli, mücadele insanların kalbine ve beynine hitap etmelidir. Bunun yapılabilmesi için şunlar gereklidir. Terörle mücadele mutlaka ve mutlaka yasalar çerçevesinde yürütülmelidir. Terörün olduğu bölgelerde bölge halkının güvenliği öncelikli diğer önemli bir noktadır. Elbette teröristle, masum bölge halkının karıştırılmaması ise vazgeçilmez bir husustur" (Sabah, 2010) ifadelerini kullanmıştır.

Bunun yanında, benzer hususlar 24 Haziran 2010 tarihinde gerçekleştirilen Milli Güvenlik Kurulu (MGK) Toplantısı'nda da ele alınmış ve MGK Toplantısı sonrasında; "Terörün istismar ettiği koşulların ortadan kaldırılmasına yönelik etkin çalışmalar da dâhil, terörle mücadelenin, güvenlik, diplomatik, ekonomik, sosyal ve psikolojik tüm boyutları ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiş, alınmış ve alınacak çok yönlü ilave tedbirler üzerinde durulmuştur" yazılı açıklaması yapılmıştır (Anadolu Ajansı, 2010).

Kürt sorununun, bölücülük ve PKK sorunu olduğu şeklinde değerlendirilerek oluşturulan terörle mücadele konsepti, günümüzde ciddi tartışmalara konu olmaktadır. Gerek sivil yöneticilerin, gerekse Genelkurmay Başkanı'nın konuyla ilgili yaptığı açıklamalar, her ne kadar gecikilmiş de olsa, terörle mücadele konseptinin değiştiğinin ve günümüze kadar geçerli olan "teröristle mücadele" paradigmasından, "terörizmle mücadele" paradigmasına geçiş yapıldığının göstergesidir.

1.2. İSPANYA'NIN TERÖRLE MÜCADELE KONSEPTİ

Türkiye gibi İspanya da etnik temelli, ayrılıkçı terörizmle uzun zamandır mücadele etmektedir. General Franco'nun İspanya İç Savaşı (1936–1939) sonrasında yönetime gelerek, 1975'te ölümüne kadar ülkeyi dikta rejimiyle yönetmesi ve bu süreçte tüm otonom yönetimleri yasaklaması, otonom yönetimlerin liderlerini ya sürgüne gönderip ya hapsettirip ya da idam ettirmesi, tüm bölgesel semboller, bayraklar ve bütün kamu alanları ile eğitimde Kastilyaca dışındaki dillerin kullanımının yasaklanması, Bask bölgesinin özerklik talepleri ve son olarak da General Franco rejiminin Basklılara yönelik sert ve tavizsiz uygulamaları neticesinde "Bask Milliyetçiliği" keskinleşmiş ve 1959 yılında ETA terör örgütü ortaya çıkmıştır.

ETA terör örgütünün 1968'de ilk kanlı eylemine başlamasından sonra, İspanya da bir terörle mücadele stratejisi geliştirmiş ve bu bağlamda bir konsept oluşturmuştur. 1968 yılından 1978 yılında demokrasiye geçişe kadar olan süreçte ETA terörüne karşı alınan tedbirler sert olmuş, ülkenin bazı bölgelerinde sıkıyönetim ilan edilerek birçok örgüt üyesine karşı da yoğun bir tutuklama kampanyası başlatılmıştır. Tutuklamalar sadece örgüt üyelerini kapsamamış, masum sivil halk da

bu uygulamalardan etkilenmiştir. Bu baskı süreci de ETA terör örgütünün eylemlerini artırmasına zemin hazırlamıştır.

ETA eylemlerine karşı süreç içinde tecrübe kazanan İspanya yönetimi bu bağlamda aldığı tedbirleri, hayata geçirmeye başlamıştır. Franco döneminde orduya bağlı olan polis güçleri sivilleştirilmiş ve 1978 yılında polis özel harekât birlikleri kurulmuştur. Polisiye ve askeri alanda alınan tedbirler, ETA'nın en büyük mali kaynaklarından olan adam kaçırma olaylarında önemli oranda düşüş yaşanmasını sağlamıştır. Ancak aynı dönemde yapılan bazı hukuki düzenlemeler (gözaltı süresinin 10 gün olması gibi) tepki çekmiş ve bu da ETA eylemlerini tekrar artırmıştır (Yılmaz, 2006: 125–126).

İspanya'da 1982'de iktidara gelen Sosyalist İşçi Partisi'nden (PSOE) itibaren, günümüze kadar gelen süreçte terörle mücadele konseptinde bir takım değişiklikler olmuştur. Yalnız bu değişiklikler hep mücadele yöntemlerini geliştirme ve daha da iyi hale getirme adına atılmış adımları içermektedir ve bu girişimler başarıyla sonuçlanmıştır.

1982'den 1996'ya kadar devam eden PSOE iktidarı döneminde, terörle mücadelede polisiye tedbirlerin yanı sıra sosyal ve ekonomik tedbirler de birbirine paralel olarak alınmıştır. Buna ek olarak silahlı mücadeleyi reddeden örgüt üyelerinin affedileceği duyurulmuştur. Diğer yandan, İspanya'nın 1986'da Avrupa Topluluğu'na (AT) üye olmasının, terörle mücadelede başarılı olmasında önemli payı vardır. Bu süreçte yapılan demokratik açılımlar, İspanya'ya beraberinde uluslararası destek de sağlamıştır (Şimşek, 2009: 272–274).

Halk Partisi'nin (PP) 1996–2004 yılları arasında iktidar olduğu dönemde, ETA'yla mücadelede, polisiye tedbirlerin yanı sıra hukuki düzenlemelere de ağırlık vermiştir. Bunun yanında en göze çarpan hükümet politikası, terör örgütünün siyasi uzantılarının sona erdirilmesine yönelik çalışmalardır (Şimşek, 2009: 275). PP iktidarının bir diğer uygulaması da önceki PSOE iktidarının başlattığı uluslararası işbirliğinin devam ettirilerek, diğer ülkelerin ETA'ya olan desteğinin kesilmesi yönünde yapılan çalışmalar olmuştur.

2004 yılında iktidara gelen Zapatero liderliğindeki PSOE hükümeti, önceki iktidarlara nazaran daha yumuşak ve müzakereye açık politikalar izlemiştir. Bu

süreçte mücadeleye halk da dâhil edilerek, öncelikle halkın desteğinin kazanılması ve böylece ETA terör örgütünün “ötekileştirilmesi” sağlanmıştır. Bu doğrultuda terörle mücadelenin silahsız boyutuna ağırlık verilerek, Bask bölgesi halkına yönelik kuvvet kullanma uygulamalarından kaçınılmış ve bölgeye geniş siyasi haklar verilmiştir. Bu başarının altında yatan en önemli etkenlerden biri de Bask bölgesinde faaliyet yürüten ve ETA’yı desteklemeyen siyasi partilerle girişilen diyalog ve imzalanan anlaşmalardır (Şimşek, 2009: 278). Halk desteğini kazanma adına atılan bu adımlarla hükümet kendi politikalarını halka net bir şekilde anlatabilmiş ve bunda başarılı olmuştur.

Görüldüğü gibi, İspanya’da terörizmle mücadele konsepti belirlenirken mücadelenin sadece bir ayağı olan askeri ve polisiye tedbirler tek başlarına uygulanmamıştır. Bu tedbirlerin yanı sıra ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi, hukuki ve uluslararası alanda da gerekli tedbirler alınarak ETA terör örgütüne faaliyet alanı bırakılmamış ve terör örgütü iyice zayıflatılmıştır. Neticede terör örgütü tam anlamıyla bitirilememiş olsa da eylem yapma gerekçeleri ortadan kaldırılmıştır.

2. TÜRKİYE VE İSPANYA’DA TERÖRLE MÜCADELEDE HUKUKİ ARKA PLAN

Gerek terörle, gerekse teröristle mücadele edilirken izlenen strateji ve yöntemler demokratik ve hukuki standartlar çerçevesinde uygulanırsa, mücadelenin daha etkin yapılacağı aşikârdır. Türkiye ve İspanya gibi uzun yıllardır terörle mücadele eden ülkeler de mücadele süreçlerinde hukuki arka planlarını oluşturmuşlar ve bu bağlamda konseptlerini geliştirmişlerdir. Ancak zaman zaman terörle mücadele sürecinde hem İspanya’da hem de Türkiye’de hukukun dışına çıkılarak bir takım stratejiler (İspanya’da GAL örgütünün uygulamaları ve Türkiye’de OHAL dönemindeki bazı uygulamalar) izlenmiştir. Bu yöntemlerin uygulanması başarı getirmesinin aksine, terör eylemlerinin şiddetinin artmasına ve terör örgütlerinin eleman kazanmak için bu uygulamaları propaganda malzemesi olarak kullanmalarına zemin hazırlamıştır.

Türkiye’de 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu (TMK), 12 Nisan 1991’de güvenlik güçleri ile PKK militanları arasındaki çatışmanın zirvede olduğu dönemde

çıkarılmıştır. Ancak kanun bazı hak ve özgürlükleri kısıtladığı ve güvenlik güçlerine hem hareket serbestliği, hem de insan hakları ihlalleri konusunda açılacak davalara karşı yasal ve idari koruma sağlayabileceği endişesiyle eleştirilmiştir (Aytar, 2010).

1991’de çıkarılan terörle mücadele kanunu günümüze kadar 13 kez değişikliğe uğramıştır. Bu değişiklikler kapsamında yasaya önemli maddeler eklenmiş ve günümüz şartlarına uygun hale getirilmiştir. TMK’da Temmuz 2003’te önemli değişiklikler yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi ifade özgürlüğünü sınırlandıran 8. maddenin kaldırılmasıdır. Alkan’a göre (2009: 133) 3713 sayılı TMK getirdiği yeniliklerle güvenlik güçlerinin işini daha da kolaylaştırmıştır. Bu yasayla; terörün tanımlanması, terörle mücadelede cezalandırma ve yargılama usullerinde yeni hükümlerin getirilmesi, terörle mücadelede görevli kurum ve personelin güvence altına alınması, terörü hukuk kuralları içinde kısa sürede önlemeyi hedeflemesi, şiddete dayanmayan düşüncüyü ifade özgürlüğü ve bu düşünceler etrafında örgütlenme özgürlüğünü koruyan düzenlemeler yapılarak Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere uygun hale getirilmesi gibi bir takım düzenlemeler yapılmıştır.

Bir diğer düzenleme de “Pişmanlık Yasası” olarak bilinen ve ilk defa 1985 tarihinde çıkarılan “Bazı Suç Failleri Hakkında Uygulanacak Hükümlere Dair Kanun”da düzenlemeler yapılarak bugüne kadar yedi kez değiştirilerek yürürlüğe girmiştir. En son kanun ise Ağustos 2003’te "Topluma Kazandırma Kanunu" ismiyle çıkarılarak 6 ay süre ile yürürlükte kalmıştır. Pişmanlık yasası geçmişte terör örgütünün bölünmesinde ve teslim olan terörist sayısının artışında önemli rol oynamıştır. Bu yasa sayesinde örgütten ayrılan ve teslim olan teröristlerden önemli bilgiler edinilmiş ve örgüte önemli kayıplar verdirilmiştir (Çetin, 2009: 92).

Son dönemlerde yapılan başka bir düzenleme de, kamuoyunda “Taş Atan Çocuklar Yasası” olarak bilinen, TMK ve bazı kanunlarda yapılan değişikliklerdir. Önceki haliyle, terör örgütü PKK’nın şehir merkezlerinde organize ettiği gösterilerde ön plana sürülen çocuklardan bazıları gözaltına alınarak ağır ceza mahkemelerinde yargılanmaktaydılar. Düzenlenen ve 22 Haziran 2010 tarihinde TBMM Adalet Komisyonu’nda kabul edilen tasarı daha sonra TBMM’den de geçerek yasalaşmıştır. Yasa’ya göre; teröre bulaşan çocuklar, katıldıkları kanuna aykırı toplantı ve gösteri

yürüyüşlerinde ihtar ve zor kullanmaya rağmen dağılmayanlara verilen cezanın alt sınırı 1,5 yıldan 6 aya indirilecektir. Cezanın üst sınırında (3 yıl) değişiklik olmayacaktır. Yapılan değişikliğin en önemli düzenlemelerinden biri de, terör suçuna bulaşmış 18 yaş altındaki çocukların, ağır ceza mahkemeleri yerine, çocuk mahkemelerinde yargılanmasını öngören iyileştirme düzenlemeyle; çocuklar, özel yetkili ağır ceza mahkemelerinde yargılanamayacak, bu mahkemelere özgü soruşturma ve kovuşturma hükümleri uygulanmayacaktır. Buna göre, TMK kapsamında suçlanan çocuklar da çocuk mahkemelerinde yargılanacaktır (Sabah, 2010).

İspanya’da ise terörle mücadelede hukuki zeminin oluşması 1978 yılında yapılan yeni, demokratik anayasayla sağlanmıştır. Özçer’e göre (2006: 131), bu anayasa aynı zamanda “Özerklikler Anayasası”dır. Diğer yandan, özerklikler sistemi doğrudan terörle mücadele politikasının gereği olarak değil, ülkedeki ayrılıkçı tarihsel milliyetlerin anayasal sistemle bütünleşmesini sağlamak amacıyla düzenlenmiştir. Hiç şüphesiz ki terörle mücadele için değişik ve kapsamlı politikalara ihtiyaç vardır. Ancak özerklik sistemi, bölgede demokratik bir ortam meydana getirdiği için terörle mücadeleye katkıda bulunmuştur.

İspanya, özel bir terörle mücadele yasasına sahip değildir. Terörle mücadeleyle ilgili temel hukuki düzenlemeler “*Codigo Penal-Ceza Yasası*”nda ve “*Ley de Enjuiciamiento Criminal-Ceza Muhakemeleri Usul Yasası*”nda düzenlenmiştir. Ceza Yasası, terör suçlarını ve bunlara öngörülen cezaları düzenlerken; “Ceza Muhakemeleri Usul Yasası” terör suçlarının soruşturulmasında yetkili güvenlik güçlerini ve adli makamları belirlemektedir. Bunun yanında, terör suçlarından şüpheli olan şahıslara uygulanacak özel prosedürleri ve şüphelinin haklarını da düzenlemektedir. Franco’nun ölümünden sonra başlayan süreçte ETA’yla mücadelede birçok alanda düzenlemeler yapılmıştır. Ceza-adalet sisteminde yapılan düzenlemeler İspanya’nın terörle mücadeledeki yaklaşımının önemli bir parçasıdır (UTSAM, 2010: 37).

Terör örgütüne ve militanlarına yönelik düzenlemelerin yanında terörizm mağdurlarına yönelik yapılan düzenlemeler de vardır. Buna göre, terör olaylarından fiziksel veya psikolojik olarak zarar gören kişilere devlet tazminat ödemek, tedavi

masraflarını karşılamak ve mala gelen zararları telafi etmek zorundadır. Bunun için meydana gelen zarar, hastalık, sakatlık vb. ile terör olayı arasında bir illiyet bağı bulunmalıdır. Hükümet yetkilileri, bu konuda mahkemenin illiyet bağına ilişkin raporunu temel almaktadırlar. Yardım kapsamındaki ödemeler İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. 2000 ve 2003 yılında yapılan yeni düzenlemelerle terörizm mağdurlarına yönelik uygulamaların kapsamı genişletilmiş ve daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Örneğin verilecek tazminat miktarı artırılmıştır (UTSAM, 2010: 42). Terör mağdurları yanında, terör eylemlerine karışmış çocuklarla ilgili de düzenlemeler mevcuttur.

2000 yılında yapılan değişikliklerle çocuklara verilecek cezalar ağırlaştırılmıştır. Bunda ETA terör örgütünün sokak eylemlerinde çocukları yaygın olarak kullanmasının etkisi büyüktür. Çocuklar tarafından işlenen terörizm suçlarının yargılanmasına Ulusal Mahkeme içinde yer alan Merkezi Çocuk Mahkemeleri bakmaktadır (UTSAM, 2010: 43).

3. TÜRKİYE VE İSPANYA'DA TERÖRLE MÜCADELE EDEN GÜVENLİK GÜÇLERİ

Terörle mücadelenin en önemli ayaklarından biri olan polisiye ve askeri mücadele, ülkelerin güvenlik güçleri tarafından sürdürülür. Türkiye'de bu mücadele Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı Kara Kuvvetler Komutanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı ile Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı Terörle Mücadele ve Harekât Daire Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Ayrıca yine Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı Özel Kuvvetler Komutanlığı askerleri de ihtiyaç duyulduğunda terörle mücadele operasyonlarına katılmaktadır.

Genelkurmay Başkanlığı Özel Harp Dairesi'ni lağvederek terörle mücadele hizmetlerinde kullanabilmek amacıyla 1992 yılında Özel Kuvvetler Komutanlığı'nı kurmuştur. Polisteki Özel Harekât Timlerinin bir benzeri de yine aynı yıllarda jandarmada da kurularak faaliyete geçirilmiş ve 1990 yılından sonra PKK terör örgütüyle bu birimler aracılığıyla mücadele edilmiştir. Terörle mücadele konusunda iyi eğitim almış, zor koşullarda yaşamayı bilen, esnek hareket etme kabiliyetine sahip Özel Harekât birimleri 1992 yılından sonra geçilen "alan hâkimiyeti" konseptini

başarıyla uygulayarak, PKK terör örgütünün faaliyet alanlarını önemli ölçüde daraltmıştır (Alkan, 2009: 134).

Ayrıca emniyet ve asayiş görevlerinden dolayı İçişleri Bakanlığı'na, silahlı kuvvetlerle ilgili görevleri, eğitim ve öğrenim bakımından ise Genelkurmay Başkanlığı'na karşı sorumlu olan Jandarma teşkilatı da terörizmle aktif olarak mücadele eden kurumlardandır. Jandarma, Türkiye'de il ve ilçe belediye sınırları dışında kalan yerler ile Polis teşkilatı bulunmayan yerlerde kendisine 2803 sayılı Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yasası gereğince ve diğer yasalarca verilen görevleri yerine getiren askeri bir güvenlik kuvvetidir. Bu alan Türkiye yüzölçümünün %82'sini kapsamaktadır. Bünyesinde terörizmle mücadelede sıkça görev alan Jandarma Komando Birlikleri, Jandarma İstihbarat Grup Komutanlığı ve Sınır Birlikleri vardır (Jandarma Genel Komutanlığı, 2010).

Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) bünyesindeki Özel Harekât Dairesi Başkanlığı; 1983 yılında Asayiş Dairesi Başkanlığı bünyesinde merkezde "Özel Harekât Şube Müdürlüğü" ve Ankara, İstanbul, İzmir illerinde ise "Özel Harekât Grup Amirlikleri" şeklinde teşkilatlandırılmıştır. 1987 yılında ise, Asayiş Dairesi Başkanlığı bünyesinden alınarak Terörle Mücadele ve Harekât Dairesi Başkanlığı bünyesinde "Özel Hareket Şube Müdürlüğü" olarak 1993 yılına kadar faaliyetlerine devam etmiştir. Terör eylemlerinin artmasından dolayı da terörle daha etkin mücadele etmek için 1993 yılında "Özel Harekât Şube Müdürlüğü", Özel Harekât Dairesi Başkanlığı'na dönüştürülerek hizmete başlamıştır (EGM, 2010). Terörist faaliyetlerin yoğun olduğu bölgelerde teröristlere karşı etkin mücadele eden Özel Harekât Polisleri, 28 Şubat 1997'den sonraki süreçte etkinlikleri azaltılarak kademeli olarak tasfiye edilmişlerdir.

Terörle mücadele eden bir diğer birim de "Geçici Köy Korucuları"dır. Mayıs 1985'ten beri Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde askeri birliklerle koordinasyon içinde faaliyet göstermektedirler. Geçici Köy Koruculuğu sistemi ilk defa Beytüşşebap'ta uygulanmaya başlanmıştır. İçişleri Bakanlığı'nın onayı ile geçici olarak görev yapmaktadırlar (Alkan, 2009: 136).

Terörizmle akademik anlamda mücadele eden hem Genelkurmay Başkanlığı, hem de Polis Akademisi bünyesinde kurumlar da vardır. Genelkurmay Başkanlığı

bünyesinde, teröre karşı işbirliği yapan ülkelerin beklentileri doğrultusunda, akademik boyutu da içerecek şekilde çalışmalar yapan, terörle mücadeleye katkıda bulunan bir merkez olma amacıyla Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi (TMMM) kurularak faaliyetlerine başlamıştır (TMMM, 2010). Polis Akademisi bünyesinde de terörizm ve sınıraşan suçlarla mücadele konusunda bilimsel araştırmalar ve analizler yaparak çözüm önerileri üretme amacıyla Uluslararası Terörizm ve Sınır Aşan Suçlar Araştırma Merkezi (UTSAM) kurulmuş ve halen faaliyetlerini sürdürmektedir (UTSAM, 2010).

Özellikle akademik anlamda terörizmle mücadelede uluslararası çalışmalar yapan TMMM ve UTSAM gibi kurumlar terörizmle mücadelede önemli pay sahibidirler. Yapılan çalışmalar ve düzenlenen uluslararası seminer ve sempozyumlar vasıtasıyla terörizmle mücadele eden diğer ülkelerin mücadele modelleri incelenerek ve bu ülkelerle işbirliği yapılmasına zemin hazırlanarak terörizmle daha aktif mücadele edilmesi sağlanmaktadır.

İspanya’da ise 1978 yılında demokrasiye geçilmesinden sonra, güvenlik güçlerinin terörle mücadeledeki yetki ve rolü 1978 Anayasası ile artırılmıştır. Anayasa değişikliğinden hemen sonra istihbarat toplama ve paylaşımında koordinasyonun daha iyi sağlanabilmesi için İçişleri Bakanlığı ve Ulusal Polis'in yapısında değişikliğe gidilmiştir. "Terörle Mücadele Merkezi Komitesi", "Polis Özel Harekât Birimi" ve jandarmaya bağlı Özel Terörle Mücadele Birimleri bu dönemde oluşturulmuştur (Şimşek, 2009: 271). Ulusal Polis, Franco rejiminde askerin bünyesinde faaliyet gösteren kurumken, Franco rejiminden sonra askerin bünyesinden ayrılarak sivilleştirilmiştir.

Franco rejimi süresince yasal olarak orduya bağlı olan *Guardia Civil* ve Silahlı ve Trafik Polisi sivilleştirilerek İçişleri Bakanlığı’na bağlanmıştır. Terörizmle mücadelede önemli bir alan olan, teröristlere karşı kullanılacak “devlet gücü” bağlamında İspanya'daki iç savaş, Franco rejimi ve demokrasiye geçiş süreçlerinde yaşanan gelişmeler dikkat çekicidir. 1936–1939 İspanya İç Savaşı’ı öncesinde polis, ordunun hükümete muhtıra vermesinden sonra hükümetin yanında olduğunu açıklamış ve Franco rejimi süresince orduya bağlı olarak görev yapmıştır. Yöneticileri de ordu içerisinde seçilmiştir. Demokratik yapının bir gerekliliği olarak

polis, ancak 1978 Anayasası ile sivilleştirilmiştir. Dolayısıyla Franco rejimi süresince teröristlere karşı polis kurumu altında askeri önlem ve uygulamalar ile cevap verilmiştir (Yılmaz, 2006: 125).

Şimşek'e göre (2009: 271) İspanya'da halen terörle mücadelede istihbarat ve terörle mücadele görevlerini üstlenmiş olan *Ulusal Polis* ve kırsal alanda terörle mücadele görevini üstlenmiş olan *Jandarma teşkilatları* tarafından yürütülmektedir. Bu iki kurum, 1986 yılında yeniden yapılandırılmıştır. Tüm özlük işlemleriyle birlikte tamamen İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan kurumlardan Ulusal Polis teşkilatının tamamı, Jandarma teşkilatının ise üst yönetimi sivilleştirilmiştir. Bu kanunla polisler için askerlerden ayrı bir eğitime tabi tutulmaları ve bunun sonucunda göreve başlamaları zorunluluğu getirilmiştir.

Ulusal Polis, İçişleri Bakanlığı altında bir genel müdüre bağlı başlıca 13 bölge, 50 il yönetimi ve 190 şehir (belediye) merkezi yönetimine ayrılmıştır. İspanya Jandarma Teşkilatı çoğu ülkede olduğu gibi hem askeri hem de sivil görevleri olan bir teşkilattir. 1835 yılında kurulmuş olan bu teşkilat, Fransız ve İtalyan Jandarması ile benzer özellikler taşımaktadır. Kuruluşundan 1986 yılına kadar general rütbesindeki bir asker tarafından yönetilen bu teşkilat, AB sürecinde uygulamaya konulan reformlar paralelinde 1986 yılında ilk kez sivil bir yönetici tarafından idare edilmeye başlanmıştır (Şimşek, 2009: 272) ve faaliyetlerini halen devam ettirmektedir.

4. TÜRKİYE VE İSPANYA'DA TERÖRLE MÜCADELE ALANLARI

Terörle mücadelede hukuki arka planının oluşturulup, yasal çerçevede terörizmle mücadelenin yanında, terörizmle siyasal, polisiye-askeri, ekonomik, sosyal ve kültürel mücadele alanları da vardır. Bu bölümde söz konusu alanlardaki mücadeleler üzerinde ayrı ayrı durulacaktır.

4.1. TERÖRİZMLE SİYASAL MÜCADELE

Terörizmle siyaset alanında verilecek mücadele yasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlardaki mücadeleyi de kapsayabileceği için çok önem arz etmektedir. Siyasette atılacak dikkatli adımlar, terör örgütünün argümanlarını önemli ölçüde

tüketebilir. Aynı zamanda bu adımlar terör örgütlerinin propaganda zeminlerini kaybetmeleri adına da önemlidir.

1984'ten günümüze kadar Türkiye'de siyasal alanda terörle mücadele adına birçok girişimde bulunulmuş ve bir takım önlemler de alınmıştır. Gerek iktidar partileri, gerek muhalefet ve diğer siyasi partiler çözüm adına öneriler sunmuşlardır. Bu önerilerden bazıları uygulanabilmiş, bazıları ise uygulanamadan gündemden kalkmıştır. Çevre ülkelerle yürütülen diplomasi sonucunda 1999'da PKK terör örgütüne büyük bir darbe anlamında olan örgüt lideri Abdullah Öcalan yakalanmıştır. Ancak bundan sonraki süreç çok iyi değerlendirilememiştir. Terörün tekrar alevlendiği 2003 yılına gelindiğinde, sürecin tam tersine çevrildiği, devlet tarafından siyasal sosyal ve ekonomik politikaların uygulanmaya başlandığı gözlenmiştir. Bu dönemde sosyal, ekonomik, siyasal ve alanda yapılan atılımlar terörle mücadelede önemli kazanımlar sağlamıştır. Bu atılımlar, şehit cenazeleri üzerinden Türk milliyetçiliği yapılan bir dönemde, Kürt milliyetçiliği yapılan bölgelerdeki (Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi) halktan kabul görmüş ve 2007 Temmuz seçimlerinde iktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) bölgedeki oyunu önemli oranda artırmıştır (USAK Raporu, 2008: 18–19).

Uluslararası örneklerinde de görüldüğü gibi demokratik zeminde yürütülen terörle mücadele başarılı sonuçları da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'de özellikle AB sürecinde hayata geçirilen siyasal reformlar, hem bireysel hak ve özgürlükler alanında önemli gelişmeler sağlamış, hem de terörle mücadelenin daha demokratik zeminde ve şeffaflık içinde yürütülmesi için gerekli yasal düzenlemeler gerçekleşmiştir (USAK Raporu, 2008: 84).

PKK'nın bir terör örgütü olduğunun diğer ülkelere anlatılması kapsamına yapılan çalışmalarda da başarı sağlanmıştır. Bu bağlamda 13 Ocak 2004'te ABD hükümeti PKK ve ona bağlı tüm oluşumları (KADEK/ KONGRA-GEL) terör örgütü listesine dâhil etmiştir. Yine aynı yıl, 5 Nisan 2004'te bu sefer AB, PKK/KONGRA-GEL'i terör örgütleri listesine almıştır. İngiltere Parlamentosu'nun PKK'yı ve örgütün kullandığı diğer isimler olan KADEK ve KONGRA-GEL'i yasaklayan kararı da 14 Ağustos 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. KONGRA-GEL ve KADEK'i yasaklamak için bir süredir çalışma yürüten İngiltere Parlamentosu'nun, kendilerine

Kürdistan Özgürlük Şahinleri (TAK) adını veren örgütü yasaklayan bir diğer kararı da 25 Temmuz 2006 tarihinde kabul edilmiştir (Bal ve Özkan, 2006: 153–156).

Günümüzde, 2009 Temmuz ayında mevcut iktidar partisi olan AKP, kamuoyunda “Kürt Açılımı” olarak adlandırılan bir proje başlatmıştır. Projenin ismi önce “Demokratik Açılım”, sonra da “Milli Birlik ve Beraberlik Projesi” olarak değiştirilmiştir. Önce siyasi partiler olmak üzere birçok sivil toplum kuruluşuna gidilerek proje anlatılmış ve kendilerinden bu “Açılım”a destek vermeleri istenmiştir. İlk ortaya çıktığında proje birçok kesimden önemli oranda destek görmüş ve toplumda olumlu bir hava estirmiştir. Ancak sonradan başta muhalefet partileri olmak üzere bazı taraflardan “Açılım”ın içinin tam olarak doldurulamadığı ve yapılacak atılımların net olarak ortaya konmadığı yönünde eleştiriler gelmiştir. Hükümet ise, terörle mücadelenin demokratik ortamda yapılabileceğini ve bu demokratik açılımın hızla hayatiyete geçirilmesi adına çalışmalar yapılması gerektiğini belirterek çalışmaların devam edeceğini ifade etmiştir. Nitekim kamuoyunda “Taş Atan Çocuklar Yasası” olarak bilinen yasa tasarısı da 22 Haziran 2010 tarihinde TBMM Adalet Komisyonu’nda kabul edilmiştir. Bu da çalışmaların devam ettiğinin bir göstergesidir.

İspanyol hükümetleri de ETA terörüyle siyasal olarak mücadele ederken birçok strateji ve yöntem uygulamışlardır. Terörle mücadeleye elverişli bir zemin hazırlaması bakımından 1978 yılında uygulamaya konulan demokratik anayasa ilk ve en önemli adımdır. Daha sonra yapılmak istenen mücadele yöntemlerinin gerçekleşmesi demokratik ortamda mümkün olabileceği için, bu anayasanın yürürlüğe girmiş olması önem arz etmektedir.

1982’den 1996’ya kadar devam eden 1. PSOE iktidarı döneminde başarılı hamleler yapılmıştır. Terörle mücadelede polisiye tedbirlerin yanı sıra sosyal ve ekonomik tedbirlerin de bir birine paralel olarak alınmasını içeren “ZEN Planı” devreye sokulmuş ve buna ek olarak silahlı mücadeleyi reddeden örgüt üyelerinin affedileceği duyurulmuştur. Aslında İspanya’nın 1986’da AT’ye üye olmasının, terörle mücadelede başarılı olmasında önemli payı vardır. Çünkü bu süreçte yapılan demokratik açılımlar, İspanya’ya beraberinde uluslararası destek de sağlamıştır (Şimşek, 2009: 272–274).

PSOE, ETA ile mücadelesinde uluslararası alandaki başarılı hamlelerine ülke içinde de devam etmiş ve İspanya genelinde siyasi partiler önderliğinde ETA'ya karşı topyekûn bir hareket olan "Ajura Enea Paktı"nın gerçekleştirilmesini sağlamıştır. Bu Pakt 12 Ocak 1988'de Herri Batusuna haricindeki siyasi partileri ETA ile mücadelede işbirliği konusunda bir araya getirmiştir (Özçer, 2006: 258–259). Anlaşma ile beraber tüm İspanyol partileri şu konularda fikir birliğine varmışlardır:

- a. Temel hak ve özgürlükleri savunan ve demokratik hukuk devleti anlayışına dayanan özerklik sistemine göre hazırlanmış bir anayasa hazırlanması,
- b. Silah bırakan teröristlere demokratik yolları kullanarak kendi fikirlerini ortaya koyma ve siyaset yapma imkanı,
- c. Silah bırakmayan teröristlere karşı caydırıcı polisiye önlemler alınması ve bunun uluslararası alanda da devamının sağlanması,
- d. Halkın birleşerek teröristler üzerinde toplumsal baskının kurulması.

1996–2004 yılları arasında iktidar plan Halk Partisi (PP) de iktidar olduğu dönemde ETA'yla mücadelede polisiye tedbirlerin yanı sıra hukuki düzenlemelere de ağırlık vermiştir. Bunun yanında PP iktidarı döneminde en göze çarpan hükümet politikası, terör örgütünün siyasi uzantılarının sonlandırılmasına yönelik çalışmalardır (Şimşek, 2009: 275). PP iktidarının bir diğer uygulaması da önceki PSOE iktidarının başlattığı ve başarılı olduğu uluslararası işbirliğinin devam ettirilerek, ETA'ya olan yurt dışı desteğin kesilmesi olmuştur.

PSOE iktidarının 2. dönemi 2004 yılında başlamıştır. İktidara gelen Zapatero liderliğindeki PSOE hükümeti, önceki iktidarlara nazaran daha yumuşak ve müzakereye açık politikalar izlemiştir. Bu süreçte terörle mücadelenin silahsız boyutuna ağırlık verilerek Bask bölgesi halkına yönelik kuvvet kullanma uygulamalarından kaçınılmış ve bölgeye geniş siyasi haklar verilmiştir. Bu başarının altında yatan en önemli etkenlerden biri de Bask bölgesinde faaliyet yürüten ve ETA'yı desteklemeyen siyasi partilerle girişilen diyalog ve imzalanan anlaşmalardır (Şimşek, 2009: 278). Atılan bu adımlarla izlenen politikalar halka net bir şekilde anlatılabilmiş ve halk desteği kazanılmıştır.

4.2. TERÖRİZMLE POLİSİYE-ASKERİ MÜCADELE

Terörizmle topyekûn mücadelede, teröristle mücadele ayağını oluşturan polisiye ve askeri mücadele güvenliğin sağlanması adına çok önemlidir. Bu bağlamda alınan/alınacak tedbirler ve önlemler hem halkın güvenliğini sağlayacak hem de terör örgütlerini eylemlerini gerçekleştirmeden etkisiz hale getirecektir. Bu da elbette istihbarat faaliyetleri ile mümkündür. Zaten polisiye ve askeri tedbirler teröristlere sadece yaptıkları eylemlerin ardından karşılık vermeyi kapsamamaktadır. Bunun yanında önleyici polisiye ve askeri tedbirler de bu kapsam içindedir.

1984 yılında eylemlerine başladığından itibaren terör örgütü PKK ile ağırlıklı olarak Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) mücadele etmektedir. 1990'lı yıllarda Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı "Özel Harekât Timleri" de teröristle mücadelede yer almış ve örgüte karşı önemli başarılar elde etmişlerdir. 1997'de Özel Harekât Timleri'nin tasfiye edilmesinden sonra, teröristle mücadele yeniden sadece TSK tarafından sürdürülmektedir.

Terörle mücadelede, sürekli olarak silahlı kuvvetlerin kullanılması, terör örgütünü "dış düşman" kategorisine oturtmaktadır. Teröristlerin düşman olarak tanımlanıp, terörle mücadelenin savaş olarak yürütülmesi, teröristlerin "özgürlük savaşçısı" olarak nitelendirilmesini ve PKK terör örgütünün istediği "meşurlaşma sürecini" hızlandırmaktadır. Bu durum uluslararası savaş literatüründe ver alan "savaş", "ateşkes", "barış" ve "sınırların belirlenmesi" gibi kavramların kullanımını beraberinde getirmektedir. Olaya dış dünyadan bakıldığında, mücadele eden taraf asker ise ve her iki taraftan da çok sayıda kayıp veriliyorsa, bu olay artık bir iç güvenlik sorunu olmaktan çıkmakta ve bir savaş durumu olduğu yönünde algılamalara yol açabilmektedir. Bu durumun uzun süre devam etmesi, uluslararası savaş hukuku ve kurallarının devreye sokulmasını gündeme getirebilecektir. PKK, kırsalda tecrübe kazanmış, araziyi bilen en az beş altı yıllık militanlarıyla gerilla taktiklerini kullanarak güvenlik güçlerine karşı eylemler düzenlemektedir. Kırsalda görev yapan güvenlik güçleri ise üç aylık temel eğitimden geçirilmiş erlerden oluşmakta, bu ise terörle mücadelede kayıpların artmasına neden olmaktadır. Terörle mücadelede 26 yıllık deneyimden sonra bu strateji yeniden gözden geçirilmesi gereği ortaya çıkmıştır (USAK Raporu, 2008: 31–32).

Bir diğer konu da terörizme karşı polisiye ve askeri tedbirler alınırken hukuk dışı unsurların kullanılarak mücadelenin yapılmaya çalışılmasıdır. 1980’li yıllarda, OHAL uygulamasının başladığı tarihlerde kurulduğu iddia edilen Jandarma İstihbarat ve Terörle Mücadele (JİTEM) Grup Komutanlığı, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde faaliyet göstermiştir ve hakkında adam kaçırma, faili meçhul cinayetler ve yargısız infazlar gibi hukuk dışı uygulamalara karıştığına dair iddialar vardır. Bu uygulamalar da terörle mücadele çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Genelkurmay Başkanlığı ise, böyle bir kuruluşun TSK bünyesinde olmadığını belirterek, JİTEM’in varlığını kabul etmemiştir (Hürriyet, 2009). Ancak bizzat JİTEM içinde çalıştığını ellerindeki belgelerle iddia eden birçok kişi (Düzel, 2010) çıkmıştır. Bu belgeler ve tanıkların ifadeleri doğrultusunda halen Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi’nde devam eden bir dava vardır. Sanıklar Diyarbakır, Mardin, Batman ve Şırnak’ta çeşitli tarihlerde birden fazla adam öldürme, kundaklama ve bombalama eylemi gerçekleştirdikleri iddiasıyla yargılanmaktadırlar (CNNTÜRK, 2010).

Son dönemlere gelindiğinde, teröristle mücadele sürecinde özellikle son birkaç yıl içinde operasyonlarda hayatını kaybeden asker sayısı ciddi boyutlardadır. Kamuoyunda günlerce tartışılmış ve halen de tartışılan Aktütün, Dağlıca, Nazimiye, İskenderun ve Şemdinli-Gediktepe baskınları teröristle mücadelede alınan önlemlerde ve mücadele stratejilerinde bir takım eksikliklerin olduğunu göstermektedir.

Özellikle karakol baskınlarının yaşandığı Aktütün, Dağlıca, Gediktepe saldırıları bu bölgelerdeki karakol sistemini tekrar tartışmaya açmıştır. Yayman’a göre (Akt. Aksoy, 2010) 1960’lı yıllarda kaçakçılığı ve sınır geçişlerini engellemek için dönemim bu konseptine uygun olarak kurulan karakolların terörle mücadele için kullanılması büyük bir hatadır. Karakol sistemlerindeki hataların yanında, başka askeri eksiklikler de vardır. Bunun öne çıkan örneği de Dağlıca’ya yapılan baskındır. Bu baskın karakola değil, bir tabura yapılmıştır. Obüs toplarının, zırhlı araçların ve tankların bulunduğu bir garnizona PKK tarafından saldırı düzenlenmiş ve 12 asker hayatını kaybetmiştir.

İspanya’da ise 1978 yılında demokrasiye geçilmesinden sonra, güvenlik güçlerinin terörle mücadeledeki yetki ve rolü 1978 Anayasası ile artırılmıştır. Bu bağlamda "Terörle Mücadele Merkezi Komitesi", "Polis Özel Harekât Birimi" ve jandarmaya bağlı “Özel Terörle Mücadele Birimleri” oluşturulmuştur (Şimşek, 2009: 271). Franco rejiminde asker bünyesinde faaliyet gösteren *Ulusal Polis* ise, Franco rejiminden sonra askerin bünyesinden ayrılarak sivilleştirilmiştir.

1982’de iktidara gelen Felipe González hükümeti, terörle mücadelede polis gücüne önem vermiştir. Polis, her türlü terör eylemine karşı eğitilerek ve uzmanlaştırılmıştır. Ordu ise, İspanya devleti içinde gerçekleşen terör eylemlerine karşı girişimde bulunmaktan soyutlanmıştır. Franco döneminde de ordunun terör eylemleriyle yıpratılmaması için gereken önem verilmişti. Polis gücünü desteklemek için “Sivil Koruyucular” adlı, teröristlerle mücadele edecek bir grup oluşturulmuştur. Ancak, güvenlik güçlerinin etnik milliyetçiliğin ve terörün yan yana olduğu hassas bölgelerde, olaylara sert ve aşırı müdahalesi zaman zaman Franco dönemindeki sert askeri-polisiye önlemleri hatırlatmış ve bölge halkının tepkisine neden olmuştur (Çökmez, 2008: 363).

Aynı Türkiye’de olduğu gibi İspanya’da da terörle polisiye ve askeri mücadelede bazı hukuk dışı unsurlar kullanılmıştır. General Franco dönemi de dâhil olmak üzere ETA’ya karşı birçok anti-terör örgütlenmesi olmuştur. Ancak bu anti-terör örgütlenmeler içinde öne çıkan, İspanya’nın demokrasiye geçtikten sonra kurularak, daha sonra bağlantıları ortaya çıkarılan *Grupos Antiterroristas de Liberación*-Anti-terörist Özgürlük Grupları (GAL) anti-terör örgütüdür. 1983–1986 yılları arasında aktif olarak İspanya ve Fransa’da faaliyet göstermiştir. Adam kaçıрма, cinayet, işkence ve ekonomik olarak zarar verme gibi eylemler düzenlemiştir. Esas hedefi ETA militanları olmasına rağmen, işlenilen yirmi yedi cinayetten sekiz tanesinde masum insanların olması beraberinde tepkileri de getirmiştir. Bağlantıları ortaya çıkarılarak hakkında dava açılan GAL örgütünün uzantılarının dönemin başbakanı Felipe Gonzalez’e kadar uzandığı iddia edilmiştir. 1988 yılında GAL mensupları aleyhine açılan davanın sonraki süreçlerinde içlerinde dönemin İçişleri Bakanı José Barrionuevo Peña, Bilbao Polis İstihbarat Başkanı Miguel Planchuelo, Bask Bölgesi valisi Julián Sancristóbal ve bazı üst düzey bürokrat ve emniyet amirlerinin de olduğu birçok kişi suçlu bulunarak çeşitli cezalara

çarpıtılmışlardır (Özçer, 2006: 213 ve 320). Daha sonraki dönemlerde İspanya’da herhangi bir anti-terör örgütlenmesi görülmemiştir. Terörle mücadelede etkin olarak görev alan kurumlar daha da profesyonelleştirilmiştir.

Sadece teröristlerle mücadele alanında profesyonelleştirilen ve ETA eylemlerine göre stratejilerini geliştiren hem Polis Özel Harekât Birimi hem de jandarmaya bağlı olan Özel Terörle Mücadele Birimleri, ETA’ya karşı caydırıcı güçler olarak faaliyet göstermektedirler.

4.3. TERÖRİZMLE EKONOMİK MÜCADELE

Terör örgütlerinin faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için finansal kaynak sağlamaları olmazsa olmaz şartlardandır. Bir terör örgütünün mali kaynakları ne kadar güçlü, çok ve düzenli ise, aynı oranda örgütün gücü ve etkinliği de artacaktır. Bunun farkında olan terör örgütleri kesintisiz ve devamlı finansman desteği sağlayabilmek için birçok yola başvurumaktadırlar. Başvurulan bu yollar adam kaçırıp fidye isteme, haraç toplama, uyuşturucu kaçakçılığı, insan kaçakçılığı, silah kaçakçılığı gibi yasa dışı kaynaklardır. Türkiye’de PKK, İspanya’da ETA terör örgütleri de bu yolları kullanarak kaynak sağlamaktadırlar.

Terörizmle ekonomik olarak mücadele etmenin iki boyutu vardır. Bunlardan birincisi terör örgütlerinin finansal kaynaklarının kesilmesi ve bu kaynaklara yönelik tedbirlerin alınması, diğeri de terör örgütlerinin yoğunlukla faaliyet gösterdiği bölgelerdeki ekonomik şartların düzeltilerek refah düzeyinin artırılması ve bölgeye bu bağlamda yapılacak yatırımların artırılmasıdır. İspanya’da Bask bölgesinde böyle bir sorun bulunmadığından dolayı, elbette bu ikinci önlem daha çok Türkiye’yi ilgilendirmektedir.

4.3.1. PKK’nın Finansal Kaynakları

Birçok terör örgütü gibi PKK da yasadışı yollardan mali kaynak oluşturma yoluna gitmiştir ve halen bu faaliyetlerine devam etmektedir. Terör örgütlerinin finans sağlamada ortak noktaları olduğu gibi kendine özgü yöntem ve kaynakları da olabilir. PKK da diğer örgütlerin kullandığı bazı kaynakları kullanmanın yanında farklı kaynaklar da kullanmaktadır.

Yurtdışında yaşayan PKK sempatizanlarından aidat ve bağış adı altında toplanan paralar, küçük esnaf ve işadamlarından tehdit ve şantajla alınan haraçlar, toplanan bu haraçların Avrupa’da Londra, Paris ve Berlin’de ticari yatırımlarda kullanılması, yasa dışı göç ve insan kaçakçılığından ve uyuşturucu madde kaçakçılığından elde edilen gelirler PKK’nın başlıca finansman kaynaklarını oluşturmaktadır. Bir diğer faaliyet olan evrakta sahtecilik de PKK tarafından kullanılmaktadır. Hatta PKK dünyada evrakta sahtecilik alanında uzmanlaşmış en önemli örgütlerden biridir (Alkan, 2007: 131–139). Bunun yanında son dönemlerde PKK’nın şehir yapılanması olan KCK’ya yönelik iddianamede, bazı eski DTP’li belediye başkanlarının ilk iki maaşlarını örgüte verdikleri ve her ay düzenli olarak para yardımı yaptıkları iddia edilmektedir (CNNTÜRK, 2010).

4.3.2. PKK’nın Finansal Kaynaklarına Yönelik Alınan Tedbirler

Türkiye PKK’nın finansal kaynaklarıyla mücadelede birçok yol ve yöntem kullanmaktadır. Hukuk, istihbarat, siyasi ve polisiye alanlarda izlenen politikalar PKK’nın finansal kaynaklarına yönelik alınan tedbirlerdir.

Şehir merkezlerinde istihbari bilgiler değerlendirilerek gerçekleştirilen operasyonlarda her yıl tonlarca uyuşturucu madde ele geçirilmektedir. Yapılan araştırmalarda bu yakalanan uyuşturucu maddelerin çoğunun terör örgütüyle irtibatlı olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda uyuşturucu madde kaçakçılığı ile terör örgütleri arasındaki ilişkiyi niteleyen “narko-terörizm” kavramı kullanılmaktadır. Siyasal alanda alınan tedbirler neticesinde de PKK terör örgütünün faaliyet gösterdiği ülkelerle işbirliği yapılarak istihbarat paylaşımı konusunda önemli adımlar atılmış ve örgütün bulunduğu ülkelerde tedbirler alınması sağlanmıştır.

Türkiye’de 2001 yılından itibaren kara para aklama ve terörist faaliyetler arasındaki ilişkiler üzerinde yoğunlukla durulmuş ve bu bağlamda yasal düzenlemeler yapılmıştır. Vergi Usul Kanunu, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun, Çıkar Amaçlı Suç Örgütlerinin Önlenmesi Hakkında Kanun ve Terörle Mücadele Kanunu çerçevesinde yeni düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca bu kanun hükümlerine göre, şüpheli paranın yasadışı örgütlerle ilişkisini araştırma işlevini, kara parayla mücadele görevini yerine

getiren Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) ile Cumhuriyet Savcılığı yürütmektedir (Alkan, 2007: 146).

4.3.3. ETA'nın Finansal Kaynakları

ETA terör örgütünün finansman desteği başlıca üç kaynaktan gelmektedir. Birincisi, ETA banka ve benzeri yerlere düzenli olarak silahlı soygunlar düzenlemiştir. İkincisi, Bask bölgesinde faaliyet gösteren iş adamlarından “Devrim Vergisi” adı altında haraç toplamıştır. Üçüncü olarak da para vermeye yanaşmayan işadamlarını kaçırmakla bunlardan yüklü miktarlarda fidye almış, aynı zamanda “Devrim Vergisi”ni vermek istemeyenlere gözdağı vererek buradan gelecek mali kaynağı güvence altına almıştır. Örneğin, ETA'nın şimdiye kadarki en uzun süreli rehin alma eylemi iş adamı Jose Maria Aldaya'nın kaçırılıp rehin tutulmasıdır. 341 gün rehin tutulan Aldaya, £500.000 ödendikten sonra serbest bırakılmıştır. Bu tür kaçırma olaylarından bazılarında, kaçırılanlar fidye için istenen para gelmediği için ETA tarafından öldürülmüşlerdir. Bazıları da güvenlik güçlerinin düzenlediği operasyon neticesinde kurtarılmıştır. ETA'nın bu ve benzeri adam kaçırma eylemlerinden yaklaşık 20 Milyon Sterlin gelir elde ettiği tahmin edilmektedir (Moore, 1999: 57).

4.3.4. ETA'nın Finansal Kaynaklarına Yönelik Alınan Tedbirler

ETA terör örgütünün finansal kaynaklarını engellemeye yönelik polisiye, istihbarat ve yasal zeminlerde mücadelenin yanında siyasal mücadele de verilmiştir. İktidarda bulunan hükümetlerin geliştirdikleri uluslararası işbirliği ve bu bağlamda yürütülen diplomatik ilişkiler neticesinde ETA'ya yurtdışından sağlanan finansal destekte önemli ölçüde tıkanmalar olmuş ve bu da örgütün giderek zayıflamasına neden olmuştur (Şimşek, 2009: 274).

Ülke içinde ETA'ya yönelik gerçekleştirilen operasyonlarla birlikte örgütün en önemli gelir kaynağı olan adam kaçırma ve fidye eylemleri büyük oranda sona ermiş ve örgüt finansal kriz yaşamaya başlamıştır. Bunu delil olarak da Bask bölgesi işadamlarına ETA tarafından gönderilen ve “Devrim Vergisi” talep eden mektuplar gösterilmektedir. Gönderilen mektuplarda son dönemlerde artış gözlenmiş ve bu da ETA'nın finansal yönden sıkıntı içinde olduğu şeklinde değerlendirilmiştir.

4.4. TERÖRİZMLE SOSYAL VE KÜLTÜREL MÜCADELE

Terörizmle mücadelenin diğer önemli ayaklarından biri de özellikle dolaylı ya da dolaysız terör ve terörün meydana getirdiği olumsuz şartların mağduru olan halka yönelik alınan tedbirleri içeren sosyal ve kültürel mücadeledir. Bu alanda atılan ve atılacak olan adımlar yerine göre diğer terörizmle mücadele politikalarından daha etkili olabilmektedir. Çünkü eğer doğru adımlar atılırsa, olumlu sonuçlar elde edilecek ve neticede terör örgütlerine destek veren halkın kazanılmasıyla, terör örgütleri önemli oranda halk desteğini kaybedecektir.

Türkiye’de bu alanda mücadele girişimleri olmuştur. Gerek siyasi otoritenin gerekse askeri kanadın sosyal ve kültürel projeleri vardır. Bu projelerden ön plana çıkanlar dil ve eğitim projeleridir. İlk olarak Kürtçe eğitimin önündeki engel kaldırılmıştır. Ancak kaldırılan engel, Kürtçe eğitim veren özel dershanelerin önündeki engeldi. Bu engelin kalkmasının ardından Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da bazı özel Kürtçe dil kursları açılmıştır. Kürtçeye getirilen bu serbestiyi, 2009 yılında yayın hayatına başlayan, Türkiye’nin devlet destekli ilk 24 saat yayın yapan Kürtçe televizyonu olan TRT-6’nın (TRT-Şeş) yayına başlaması takip etmiştir. Bu yapılan atılımlar bölge halkına devletin kendi anadilleri olan Kürtçeye olan olumsuz tavrının sona erdiğini göstermiştir.

Devlet televizyonu TRT-Şeş’in 2009 yılında yayına başlamasının ardından, Türkiye’nin ilk özel ulusal televizyon kanalı olan Gaziantep merkezli “Dünya TV” de 2010 yılı Temmuz ayı itibariyle yayına başlamıştır (Zaman, 2010). Özel bir TV kanalının Kürtçe yayına başlaması, TRT-Şeş kadar önemli bir girişimdir.

Eğitimle ilgili yapılan önemli bir çalışma da Türk Silahlı Kuvvetleri’nden gelmiştir. TSK tarafından gençlerin eğitime katkıda bulunmak maksadıyla; özellikle öğretmen ihtiyacı bulunan bölgelerde öğretmen askerlerden ya da yedek subaylardan yararlanılarak, ilköğretim ile lise son sınıf öğrencilerine yönelik olarak ücretsiz “Mehmetçik Dershaneleri” açılmaktadır. Öncelikli olarak dershanelerden yararlanma imkânı olmayan öğrenciler Mehmetçik Dershanelerinden ücretsiz olarak yararlanmaktadırlar (Genelkurmay Başkanlığı, 2010).

Yine eğitim ve sosyal bütünleşmeyle ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığı ile Sivil Toplum Kuruluşları ve bazı özel teşebbüslerle işbirliği içinde projeler de

yürütülmektedir (Akşam, 2010). Bu projeler kapsamında doğu bölgelerindeki okullarda okuyan öğrenciler, batı bölgelerindeki şehirlere gezi amaçlı götürülmüş ve bu şehirlerde okuyan öğrencilerle birlikte düzenlenen gezi programlarında sosyal entegrasyon sağlanmıştır.

İspanya'da da terörizmle mücadelenin önemli ayaklarından olan ve halk desteğini kazanmayı amaçlayan sosyal ve kültürel mücadele üzerinde önemle durulmuştur. Özellikle Zapatero önderliğindeki PSOE iktidarı dönemindeki halk desteğini alma adına atılan adımlar etkisini kısa sürede göstermiştir.'e göre Zapatero hükümetinin uygulamaya koyduğu önlemler paketini Şimşek (2009: 277–278) şöyle sıralamaktadır:

- İlk olarak, 2004 Madrid bombalamalarının halkın üzerinde oluşturduğu psikolojik etki kullanılmış ve şiddeti lanetleme adına (ETA'nın desteğini kazanmaya çalıştığı hedef kitle de dahil) kamuoyunun tam desteğinin sağlanmasına ve dolayısıyla şiddet yanlısı ETA'nın yalnızlaştırılmasına çalışılmıştır.

- Kazanılan halk desteğini iyi kullanan hükümet, terör ve şiddeti destekleyen yayın organlarını kapatarak bunların çevresindeki örgütlenmeleri de dağıtmıştır.

- Bu adımlar karşısında ETA ciddi anlamda köşeye sıkışmıştır. Fakat bunun karşısında hükümet tarafından, köşeye sıkışan örgüte yönelik intikam saldırıları düzenlemek yerine onların taleplerini ifade edebilecekleri, isteklerini dillendirebilecekleri bir anlaşma/ tartışma süreci başlatılmıştır.

- Buna paralel olarak, terör örgütü mağdurları ve mağdur yakınları ile de görüşülerek hükümetin yapmaya çalıştığı şeyin asla bir taviz pazarlığı olmadığı, sadece ülke menfaatleri gereği bu şekilde davranıldığı anlatılmış ve bu kişiler rencide olmadan ikna edilmeye çalışılmıştır.

Gerçekleştirilen bu ve benzeri uygulamalar neticesinde halk desteği önemli oranda sağlanmıştır. Halkın yapılanlara olan desteğini de ölçmeyi ihmal etmeyen hükümet, yaptığı uygulamalarla eş zamanlı olarak gerçekleştirdiği kamuoyu araştırmalarında halkın %80'inin sürece destek verdiğini görmüştür. Diğer siyasi partilerin de sürece destek vermesiyle ETA terör örgütüne karşı verilen mücadelede başarılı olunmuştur.

SONUÇ

Kökenleri itibariyle insanlık tarihi kadar eski olan terör, modern çağın getirdiği özellikler neticesinde karşımıza terörizm olarak çıkmıştır. Teknolojik imkânların da yardımıyla, günümüzde eskiye nazaran daha da etkili bir konumda olan terörizmle, devletler uzun yıllardan beri mücadele etmektedirler. 1960'lı yıllardan itibaren artış gösteren terör eylemleri, sadece eylemlerin gerçekleştirildiği ülkelerin sorunları olmaktan çıkmış ve küresel bir nitelik kazanmıştır.

Terörle mücadelenin ilk ayağı sayılabilecek “kavramsal mücadele” kapsamında, öncelikle mücadele edilecek olgunun tanımı yapılmıştır. Her ne kadar üzerinde uzlaşılan bir tanım yapılamasa da getirilen tanımlardaki ortak noktalar, terörizmle mücadeleye başlanması adına önemli adımlardır. Terörizmle mücadelenin ne olduğu ya da nasıl yapılması gerektiği üzerinde çalışmalar yapılırken, diğer taraftan terör eylemlerine de karşılık verilmiştir.

Değişen ve gelişen koşullar gereği küresel sorun olarak algılanmaya başlanan terörizme karşı mücadelede, devletler bir yandan kendileri bir konsept oluştururken diğer yandan uluslararası alanda ortak bir mücadele stratejisi belirleyerek hareket etmeye başlamışlardır. Oluşturulan yerel ve uluslararası stratejiler çerçevesinde alınan tedbirlerden bazıları sonuç verirken, bazıları terör sorununu çözememiştir. Uluslararası platformda terör sorununa çözüm arayan ülkelere olan Türkiye, AB, BM ve NATO gibi birlik kurumlarının yayınladığı “terör örgütleri” listelerine PKK'nın da dahil edilmesini sağlamıştır. Ancak, PKK terör örgütüne diğer ülkeler bünyesinde sağlanan finansal destek kısmen kesilebilmiştir ve bu alanda mücadele devam etmektedir. Türkiye gibi İspanya da terörle uluslararası alanda mücadele etmiştir. Mücadeleyi ağırlıklı olarak buraya kaydıran İspanya, ETA terör örgütüne finansal destek sağlayan ve barınma imkanları sunan ülkelerle diplomatik alanda sağladığı işbirliği neticesinde, ETA terör örgütüne sağlanan uluslararası desteği kesmeyi büyük oranda başarmıştır.

Diğer yandan terörle mücadelede alınan yerel tedbirler çerçevesinde, terör eylemlerine maruz kalan birçok ülke gibi, Türkiye ve İspanya'da da başlangıçta verilen mücadele “güvenliğin sağlanması” olarak algılanmış ve tedbirler de bu yönde alınmıştır. Gerçekleştirilen her terörist eyleme ya aynen ya da misliyle ve sert bir

şekilde mukabelede bulunulmuştur. Yıllar geçtikçe, bu yöntemin sonuç vermediği anlaşılmıştır. Nitekim alınan her sert tedbirin sonucunda terör eylemleri katlanarak artmış ve daha fazla can kaybına mal olmaya başlamıştır.

Bu tarzda mücadelenin devletler açısından ekonomik boyutu da oldukça külfetlidir. Devletler askeri ve polisiye mücadeleye, yüklü miktarlarda para aktarmaktadırlar. Ekonomik boyut Türkiye açısından ele alınacak olursa, 1984’te başlayan terörle mücadele sürecinde, 2008 yılına kadarki maddi kayıp yaklaşık 300 milyar Dolar olarak hesaplanmaktadır. Mücadelenin halen devam ettiği düşünülürse, 2010 yılının sonu itibariyle harcanacak miktarın büyüklüğü tahmin edilebilir. Elbette bu rakamların verilmesi ve maddi kayıp olarak nitelendirilmesi, “terör örgütleriyle polisiye ve askeri mücadele verilmesin” anlamına gelmemektedir.

Günümüzde yapılan çalışmalar ve uygulamalar göstermiştir ki terörizmle mücadele, sadece askeri ve polisiye operasyonlar yapmak ya da gerçekleştirilen her terörist eyleme misliyle mukabele etmek demek değildir. Tek başına izlenen bu yöntem, sadece düelloya dönüşmekte ve terörü daha da tırmandırmaktadır. Dahası, bu tür bir mücadele hukukun üstünlüğü ve demokrasinin temel ilkeleri açısından riskler oluşturmaktadır.

Terör örgütleriyle salt güvenlik ekseninde verilen mücadele, aslında “teröristle mücadele” olarak adlandırılmıştır. Hâlbuki bu, verilecek mücadelenin sadece bir boyutudur. “Terörizmle Mücadele” genel bir üst kavram olarak değerlendirilecek olursa, “Terörle Mücadele” ve “Teröristle Mücadele” gibi alt kavramlar da kullanılabilir. Diğer yandan terörizmle mücadele daha genel bir kavramdır ve bu üst başlık “terörizm”le bütün boyutlarıyla mücadeleyi kapsar. Bu mücadelenin kapsamında teröristlerle mücadelenin (askeri ve polisiye tedbirler) yanında, siyasal, hukuki, ekonomik, sosyal ve kültürel mücadele de vardır. Teröristle mücadele halkın ve güvenlik güçlerinin güvenliğini sağlarken; siyasal, hukuki, ekonomik, sosyal ve kültürel alanda mücadele terörist örgütlerin argümanlarını zayıflatarak, terör eylemlerini düzenleme gerekçelerinin kaynağı olan zemini ortadan kaldırır.

Terörizmle polisiye ve askeri alanda mücadele veren iki ülke olarak İspanya ve Türkiye değerlendirilecek olursa; her iki ülkenin de ayrılıkçı terör örgütlerinin ilk

ortaya çıktığı dönemde verdiği mücadele “güvenlik eksenli” mücadeledir. Yalnız, günümüz itibariyle iki ülkenin bu alandaki mücadele konsepti farklılaşmıştır. İspanya salt güvenlik eksenli mücadeleyi terk ederken, Türkiye’de halen ağırlıklı olarak bu çerçevedeki mücadele devam etmektedir.

İspanya’nın 1980’li yıllara kadar (özellikle 1975’te General Franco’nun ölümüne kadar), uyguladığı sert askeri tedbirler ETA terörünü bitirmemiş, aksine şiddetinin artmasına sebep olmuştur. 1978 Anayasası’nın ardından demokrasiye geçildikten sonraki süreçte, General Franco döneminde ordu komutasına verilen polis gücü tekrar sivilleştirilmiş ve İçişleri Bakanlığı’na bağlı olarak kurulan “Güvenlik Müsteşarlığı” bünyesinde terörle mücadele edecek özel polis ve jandarma birlikleri kurularak, mücadelenin etkinliği artırılmıştır.

Türkiye’de ise, 1984 yılından itibaren uygulanan salt güvenlik eksenli askeri tedbirler tüm sıkıntı ve riskleriyle devam etmektedir. Terörle askeri mücadelede TSK ön plandadır. 1990’lı yıllarda Polis Özel Harekât Timleri de askere mücadelede destek vermiştir, ancak 1997’den sonra Özel Harekât Timleri önce askere bağlanmış, ardından da pasifize edilmiştir. Terörle mücadelede ordu yetersiz kalmaktadır. Gayr-i nizami harp teknikleri uygulayan PKK terör örgütü militanlarına karşı, nizami harp eğitimi almış askerlerin mücadelesinin etkisiz olduğu günümüzde yaşanan birçok terör eyleminde görülmektedir. Bu bağlamda son zamanlarda terörle mücadelede “profesyonel birlik”lere geçiş üzerine tartışmalar vardır.

Gerek askeri, gerekse sivil kesimden birçok kişi tarafından da terörle mücadelede profesyonel birliklerin kullanılması gerekliliği dile getirilmektedir. Bunun altyapı çalışmaları devam etmektedir. Nitekim Başbakan Erdoğan, son MGK toplantısının ardından, profesyonel birliklerin kurulacağını ve terörle mücadelede artık bu birliklerin görev alacağını ifade etmiştir. Ancak bu konuda hala belirsizlikler devam etmektedir. Birliklerin polis içinden mi yoksa asker içinden mi oluşturulacağı ya da bu birliklerin sivil bir otoriteye mi yoksa önceki dönemlerde olduğu gibi TSK’ya mı bağlı olacağı konusu netlik kazanmamıştır. Diğer yandan hükümetin bu girişimi Türkiye’deki terörle mücadele faaliyetlerinin önemli ölçüde güvenlik eksenli devam edeceğinin de işareti sayılabilir.

İspanya’da terörle mücadele eden özel birlikler İçişleri Bakanlığı’na bağlı bir güvenlik müsteşarlığı bünyesinde faaliyet göstermektedir. Türkiye’de de bu şekilde yapılacak bir düzenleme terörle mücadelenin daha sağlıklı yürütülmesi açısından gereklidir. Terörle mücadele edecek birliklerin sivil bir otorite tarafından sevk ve idare edilmesi önemlidir. Çünkü birliklerin sivil otoriteye bağlı olması demek, farklı açılardan (hukuki, idari, siyasi) “denetlenebilir” olması anlamına gelmektedir. Türkiye’nin özellikle 1980 ve 1990’lı yıllarda terörle mücadele kapsamında yaşamış olduğu tecrübeler düşünülürse, “denetleme” konusunun önemi daha iyi anlaşılabilir. Denetlenebilen kurumlarda keyfi uygulama ve faaliyetlerin olamayacağı aşikârdır. Profesyonel birlik kurma fikri, kamuoyunda tartışılmaya başlandığında, farklı kesimler tarafından özellikle yeni “JİTEM”lerin çıkmaması için bu birliklerin denetlenebilir ve şeffaf kurumlar olması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Terörle mücadelede profesyonel birliklerin kullanılması, Türkiye adına önemli bir adımdır. Polisiye ve askeri alanda verilecek olan profesyonel mücadelenin, terör örgütüne karşı caydırıcı bir güç olma ihtimali yüksektir. Diğer yandan, 2009 yılında terörle mücadeleye ilişkin politika ve stratejileri geliştirmek ve bu konuda ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak üzere İçişleri Bakanlığı’na bağlı “Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı” kurulmuştur. Terörle mücadele eden TSK, EGM ve Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) gibi kurumların birbirleriyle işbirliği içinde olma gerekliliği göz önüne alınırsa, bu girişim de önemli bir adımdır.

Terörle mücadelede göz önüne alınması gereken en önemli olgulardan biri de halk desteğinin kazanılmasıdır. Bu çerçevede alınacak önlemler belki de diğer tedbirlerden çok daha etkili olacaktır. İspanya’da ETA terörünün eylemlerini ve halk üzerindeki etkisini önemli ölçüde kıran adımlar, halk desteğini kazanma eksenli olarak atılmıştır. Türkiye’de de yapılacak çalışmaların önceliği bu alanda olmalıdır. Bu bağlamda, halk üzerinde baskı oluşturacak ve bunun paralelinde terör örgütüne eleman kazanma zemini hazırlayacak uygulamalardan sakınılmalıdır.

İspanya’da Franco rejiminin ETA terörüyle mücadelede, örgüt militanlarına karşı uyguladığı şiddetten terör eylemleriyle ilgisi olmayan halkın da etkilenmesi, halk nazarında ETA militanlarını “özgürlük savaşçısı” konumuna yükseltmiştir.

Benzer uygulamalar Türkiye’de de yaşanmıştır. 1924’ten günümüze, kademeli olarak Kürt halkına yönelik artan baskıcı ve otoriter uygulamalar, terör örgütü PKK’nın eleman kazanmada en çok kullandığı malzemedir. Öyle ki PKK, Kürt halkının haklarını savunan tek odak olduğunu iddia etmektedir. Elbette bunun en büyük sebeplerinden birisi, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde uzun zamandır yaşanan sorunun salt PKK, dolayısıyla “bölücülük” sorunu olarak görülmesi ve buna bağlı olarak sert tedbirlerin alınmasıdır. Günümüzde yavaş yavaş bu düşüncenin yanında, meselenin arka planında “Kürt Sorunu” olduğu görülse de sorunun çözüm makamında olan gerek askeri, gerekse sivil otorite çevrelerinde hâkim olan görüş meselenin “bölücülük” sorunu olduğudur.

Kürt sorunu ile PKK sorununun aynı olmadığı artık birçok kesim tarafından farklı platformlarda dile getirilmektedir. PKK terörünün, yaşanan sorunun nedeni mi yoksa sonucu mu olduğu meselesi de tartışılmaktadır. Sorunu bölücülük olarak görenlere göre, PKK Kürt sorununun “nedeni”dir ve PKK bitirilirse, sorun da bitmiş olacaktır. PKK’ya “sonuç” olarak bakanlara göre ise, mesele Kürt sorunudur ve Kürt sorununu çözmeye yönelik yapılacak çalışmalar, PKK terörünü kendiliğinden bitirecektir. Çünkü terör örgütünün beslendiği zemin ortadan kalkacağından, örgütün çözümü için uğruna mücadele edeceği bir “dava” kalmayacaktır. Diğer yandan, PKK’yı “neden” olarak gören kesimlerin argümanları tartışmalıdır. Yetkili kurumlar tarafından yapılan açıklamalarda, 1984’ten günümüze kadar öldürülen PKK’lı terörist sayısı yaklaşık olarak 30.000 civarındadır. PKK terör örgütünün silahlı militan sayısının da 5.000 civarında olduğu bilindiğine göre, eğer yalnızca askeri tedbirler çerçevesinde PKK bitirilmiş olsaydı, günümüze kadar altı kez yok edilmiş olmalıydı.

Bir diğer önemli konu da terörle mücadele edilirken hukuk dışına çıkılmaması meselesidir. Geçmişte hem İspanya’da, hem de Türkiye’de terörle mücadele edilirken hukuk dışı bazı faaliyetler bizzat devlet görevlileri tarafından yapılmıştır. İspanya’daki GAL anti-terör oluşumunun ETA militanlarına karşı düzenlediği operasyonlarda, örgütle ilgisi olmayan masum insanlar da hayatını kaybetmiştir. Türkiye’de de özellikle OHAL döneminde, terörle mücadele edilirken JİTEM oluşumu tarafından gerçekleştirildiği iddia edilen sayıları belli olmayan faili meçhul cinayetler, adam kaçırmaya ve yargısız infazlar gibi faaliyetler neticesinde

bölge halkından terör örgütü ve eylemleriyle ilişkisi olmayan binlerce kişi mağdur olmuştur. Bu mağduriyet de beraberinde devlete karşı güven kaybını ve öfkeyi getirmiştir.

Mağdur olan kesimin mağduriyetlerini giderme ve terör örgütünün argümanlarını çürüterek, halkın desteğini kazanma adına, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yasa dışı faaliyetlerde bulunan tüm görevliler hukuk karşısına çıkarılmalıdır. Hukuk karşısına çıkarılanların da yasa dışı faaliyetlerde bulduklarının ispatlanması durumunda gerekli cezalar verilmelidir. Hukuk devletinin de gereği budur. Bu yapılmazsa halkın hukuka ve buna bağlı olarak devlete olan güveni ortadan kalkacaktır. İspanya’da 1983–1986 yılları arasında yasa dışı GAL örgütlenmesinde rol alan tüm devlet görevlileri hukuk karşısına çıkarılarak cezalandırılmışlardır. Cezalandırılanlar arasında dönemin İçişleri bakanının yanı sıra birçok üst düzey polis ve askeri yetkili de vardır. Bu bağlamda, yasa dışı faaliyetlerde kim görev alırsa alsın, dokunulmaz olmamalı ve hukukun gerekleri yerine getirilmelidir.

Terörle mücadelede, hangi görüşten olursa olsun tüm siyasi partilerin ortak hareket etmeleri de diğer önemli bir konudur. Terör faaliyetlerinin ve onu ortaya çıkaran sebeplerin bitirilememesi, ülkedeki her görüşten kesimin ortak sorunudur. Bu bağlamda sorunun çözümü için “ortak akıl” üretilmesi gerekmektedir. İspanya’da ETA terörünün bitirilmesi adına bu ortak akıl oluşturulmuştur. 12 Ocak 1988’de *Herri Batusuna* haricindeki tüm siyasi partilerin bir araya gelerek imzaladıkları, ETA’ya karşı mücadelede işbirliği antlaşması olan “Ajura Enea Pakti”, ETA’yı bitirme adına gerçekleştirilen en önemli girişimlerden biridir. Bu paktın öne çıkan en önemli özelliği, bütün siyasi partilerin teröre karşı ortak tavır almalarıdır. Bu çerçevede, Türkiye’de de terörle mücadelede bir “ortak akıl” oluşturulma gerekliliği vardır. Terör sorununun çözümü siyasi çıkar elde etmek için kullanılmadan, bu sorunun, ülke sorunu olduğu ve ancak ortak hareket edilirse çözülebileceği hususu göz ardı edilmemelidir.

Siyasal alanda oluşturulacak ortak tavrın yanında, terörle mücadelenin demokratik ortamda daha etkin olarak sürdürüleceği aşikârdır. Bundan dolayı demokratikleşme zeminini oluşturacak politikalar izlenmelidir. İspanya’nın bugün

terörle mücadelede başarılı olmasının arka planında 1978 yılında yapılmış olan “Demokratik Anayasa” vardır. Toplumun her kesiminin katkıda bulunarak hazırlanan anayasayla, ifade ve örgütlenme özgürlüğü en ileri düzeyde güvence altına alınmış ve eksiksiz bir demokrasinin temeli atılmıştır. Bu anayasaya ayrılıkçı partilerin de imza atmış olmaları, toplumsal mutabakatın sağlandığının göstergesidir. Türkiye için de demokratikleşme ve bu bağlamda atılacak adımlar hayati öneme sahiptir. Demokrasinin getireceği özgürlük ortamında, her görüşten siyasi oluşum kendisini ifade edip, siyasal taleplerini iletebilir. Ayrıca bu ortamda hazırlanacak bir anayasa çerçevesinde, terör sorununun temellerini oluşturan dil, kültür, eğitim ve farklı kimliklerin tanınması alanında gerçekleştirilecek reformlar yoluyla Kürt vatandaşların hak ve özgürlükleri genişletilebilir. Bu da terör örgütünün, Kürt vatandaşları, devlete karşı kullandığı argümanlarını tamamen ortadan kaldıracaktır.

Sonuç olarak, Türkiye’deki Kürt sorununun sadece “güvenlik eksenli” değil, sosyo-ekonomik, hukuki, siyasi ve kültürel boyutlarla da ele alınması bir zorunluluktur. Dünya üzerinde bu ölçekte bir silahlı örgütün yalnızca askeri-polisiye ya da bir başka ifadeyle, güvenlik eksenli yöntemlerle bertaraf edildiğinin örneği bulunmamaktadır. Şimdiye kadar denenen ama sonuç alınamayan salt “polisiye ve askeri eksenli” politikaların yerine, ağırlıklı olarak “sosyal ve siyasi” eksenli politikalar izlenmelidir. Bu yöntemlerin gerçekleştirilebilmesi için de demokratik bir ortam sağlanmalıdır. Bu çerçevede, İspanya’nın ETA’yla mücadele tecrübesi alternatif bir model olarak ele alınmalıdır. Başarısız politikalarda ısrar etmek yerine, denenmiş, sonuç alınmış ve büyük oranda başarıya ulaşmış politikalar denenmelidir. Aksi halde, Türkiye’deki etnik temelli terör sorununun çözülemeyeceği ortadadır.

KAYNAKÇA

- Akşam. (2010). Gönülden gönüle köprüler atılıyor, *Akşam*, (Erişim: 20.06.2010), http://www.aksam.com.tr/2010/06/20/haber/guncel/13597/gonulden_gonule_kopruler_atiliyor.html
- Alexieva, A. (2006). Targeting the Roots and Goals of ETA: A Counter-Terrorist Strategy to Consider?, *Journal of IPS, Volume: 5*, (Erişim: 24.05.2010), <http://irps.ucsd.edu/assets/004/5365.pdf>
- Alkan, N. (2002). *Gençlik ve Terörizm*, Ankara: TEMÜH Yayınları.
- Alkan, N. (2007). *Söz Bitmeden-Terörle Mücadelede Önleme Stratejileri*, Ankara: USAK Yayınları.
- Alkan, N. (2008). Youth and Terrorism: Example of PKK, *Political Violence, Organized Crimes, Terrorism and Youth*, (ed.: Ulusoy, M. D.), pp. 159–170, Amsterdam: IOS Press.
- Alkan, N. (2009). Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Deneyimi, *Uzakdoğu'dan Yeni Kıtaya Terörle Mücadele*, (ed., Bal, İ. ve Özeren, S.), Ankara: USAK Yayınları.
- Anadolu Ajansı (AA). (2010). *Amaçlarına Ulaşamayacaklar* (MGK Açıklaması), (Erişim: 25.06.2010), <http://www.aa.com.tr/tr/mgk-toplantisi-sona-erdi-4.html>
- Anderson, S. K. (2009). "ETA & PKK", ss. 65 & 369, *Historical Dictionary of Terrorism*, United States of America: Scarecrow Press, Inc.
- ANF News Agency. (2009). *Karasu: Hükümet 'sil baştan' yapamaz*, (KCK Yürütme Konseyi Üyesi Mustafa Karasu ile yapılan röportaj) (Erişim: 22.06.2010), <http://www.firatnews.org/index.php?rupel=nuce&nuceID=15927>
- ANF News Agency. (2010). *Diyarbakır'da Onbinler Öcalan'ı muhatap gösterdi*, (Erişim: 25.06.2010), <http://www.firatnews.org/index.php?rupel=nuce&nuceID=27311>
- Aubrey, S. M. (2004). *The New Dimension of International Terrorism*, Zürich: vdf Hochschulverlag AG.
- Aytar V. (2010). *Daha Karanlık Bir Geleceğe Doğru mu? Terörle Mücadele Kanununda Yapılan Değişiklikler (TESEV TMK Raporu)*, (Erişim: 24.05.2010), www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/.../TESEVTMKRaporu-VolkanAytar.pdf

- Bal, İ. (2006) Terör nedir? Neden terörist olunur?, *Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, (Der.: Bal, İ.), Ankara: USAK Yayınları.
- Bal, İ. (2006). *Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komploların Teorileri*, Ankara: USAK Yayınları.
- Bal, İ. ve Özkan, E. (2006). Dünyada Önemli olaylar Kronolojisi: PKK Terör Örgütü Kronolojisi (1976–2006), *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 8, ss. 146–156, Ankara.
- Bal, İ. (2006). PKK Terör Örgütü: Tarihsel Süreç ve 28 Mart Diyarbakır Olayları Analizi, *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 8, ss. 75–89, Ankara.
- Bila, F. (2004). *Satranç Tahtasındaki Yeni Hamleler: Hangi PKK?*, Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Baybaş, Ş. (2007). *Türkiye'deki Terör ve Terörle Mücadele Yöntemleri Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi: Elazığ.
- Beşe, E. (2002). *Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Britannica Concise Encyclopedia, (2006). “Reign of Terror & Terrorism”, ss. 1603 & 1890, Peru: Encyclopædia Britannica Inc.
- Brotóns, A. R., Espósito, C. (2002). Spain, *Combating Terrorism: Strategies of Ten Countries*, (ed. Alexander, Y.), United States of America: University of Michigan Press.
- BÜSAM. (2008). *Türkiye'nin Ulusal Güvenliğine Yönelik Etnik Ayrılıkçı Terör Tehdidinin Analizi Ve Irak'ın Kuzeyinde Bir Kürt Devleti Kurulmasına İlişkin Değerlendirme – Araştırma Raporu*, İstanbul, (Erişim: 02.05.2010), <http://busam.bahcesehir.edu.tr/rapordosya/ulusalguvenlik-etnikayrimcilik.pdf>
- Chailand, G., Blin A. (2007). Zealots and Assassins, *The History of Terrorism: From Antiquity to al Qaeda*, (ed.: Chailand, G., Blin A.), Los Angeles: University of California Press.
- Chomsky, N. (2002). Uluslararası Terörizm: Görünüş ile Gerçek, *Silinen Yüzler Karsısında Terör*, (C. Güzel çev.). (1. Baskı) içinde (217–254). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Chomsky, N. ve diğerleri (1999). *Terör Ne? Terörist Kim?*, Cilt 2, Ankara: Ütopya Yayınları.

- CNNTÜRK. (2010). *DTP'li başkanların ilk iki maaşı PKK'ya*, (Erişim: 27.07.2010), <http://www.cnnturk.com/2010/turkiye/06/14/dtp.li.baskanlarin.ilk.iki.maasi.pkkya/580009.0/index.html>
- CNNTÜRK. (2010). *JİTEM" davasında birleştirme kararı*, (Erişim: 27.07.2010), <http://www.cnnturk.com/2010/turkiye/05/06/jitem.davasinda.birlestirme.karari/575117.0/index.html>
- Concise Oxford Dictionary. (2001). "Terrorism", s. 1480, 10th Edition, New York: Oxford University Press.
- Çakır, R. (2010). Mavi Marmara İskenderun Limanı'na uğradı mı?, *Vatan*, (Erişim: 26.07.2010), <http://haber.gazetevatan.com/haberdetay.asp?Newsid=308622&Categoryid=4&wid=73>
- Çetin, H. (2009). *Terör Ve Terörle Mücadele Politikaları Bağlamında Türkiye-PKK Örneği: 2003–2008 Dönemi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Polis Akademisi – Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çınar, B. (1997). *Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör*, Ankara: Sam Yayınları.
- Çiçek, N. (2009). *KCK'ya gelene kadar PKK*, (Erişim: 22.06.2010), http://www.timeturk.com/KCKya-gelene-kadar-PKK_105888-haberi.html
- Çiçek, N. (2010). 27 Mayıs'ın Öteki Yüzü / Sivas Kampı - 1, *Taraf*, (Erişim: 22.07.2010), <http://www.taraf.com.tr/haber/27-mayis-in-oteki-yuzu-sivas-kampi-1.htm>
- Çökmez, F. G. (2008). Bask Bölgesi: Etnik Milliyetçiliğin Tarihsel Gelişimi ve İspanya'daki Devlet Politikalarının Etkisi, *Ege Akademik Bakış*, Cilt: 8, Sayı: 1, ss. 355–371, İzmir.
- Demir, L. (2006). *Küreselleşme ve Terör*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Demirci, S. R. (2009). *Nükleer Terörizm Tehdidi*, (Erişim: 27.04.2010), <http://www.tasam.org/index.php?altid=2792>
- Dobkin, B. A. (1992). *Tales of Terror: Television news and the construction of the terrorist threat*, United States of America: Praeger Publishers.
- Düzel, N. (2009). *Pazartesi Konuşmaları – Abdulkadir Aygan'la röportaj*, (Erişim: 27.07.2010), <http://www.taraf.com.tr/nese-duzel/makale-abdulkadir-aygan-olmedi-hastaneden-alip-yine.htm>

- Düzkan, A. (2009). 5 No'lu Cezaevi'nde neler oldu? (Yılmaz Yalçınar'le yapılan röportaj), *Star*, (Erişim: 23.07.2010), <http://www.stargazete.com/pazar/5-no-lu-cezaevi-nde-neler-oldu-haber-210207.htm>
- Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM). *Terör*, (Erişim: 24.02.2010), <http://www.egm.gov.tr/temuh/terorizm4.htm>
- Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM). *Türkiye'de Halen Faaliyetlerine Devam Eden Başlıca Terör Örgütleri*, (Erişim: 25.06.2010), <http://www.egm.gov.tr/temuh/terorgrup1.html>
- Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM). *Uluslararası Sözleşmelerde Terörizm*, (Erişim: 26.04.2010), <http://www.egm.gov.tr/temuh/terorizm7.htm>
- Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM). *Özel Harekât Dairesi Başkanlığı*, (Erişim: 25.06.2010), <http://www.egm.gov.tr/daire.ozelharekat.asp>
- Erdal, B. (2007). *HRK'DEN HPG'YE (Özel Dosya)*, (Erişim: 19.06.2010), http://www.hezenparastine.com/tr/15_agus_2007/hrk_hpg_4.html
- Ergil, D. (1992). *Uluslararası Terörizm, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 47(3), 139–143.
- Ergil, D. (2009). *Kürt Raporu-Güvenlik Politikalarından Kimlik Siyasetine*, İstanbul: TİMAŞ Yayınları.
- Ermiş, H. (2010). *Karayılan: Demokratik Özerklik ilan etme hedefimiz var*, (Erişim: 22.06.2010), <http://www.firatnews.tv/index.php?rupel=nuce&nuceID=27621>
- Forst, B. (2009). *Terrorism, Crime, and Public Policy*, New York: Cambridge University Press.
- Geleri, A. (2010). *Son Günlerdeki Terör Eylemleri Ne Anlama Geliyor?*, (Erişim: 19.06.2010), <http://www.sde.org.tr/tr/kose-yazilari/348/son-gunlerdeki-teror-eylemleri-ne-anlama-geliyor.aspx>
- Genelkurmay Başkanlığı. (2010). *Mehmetçik Dershaneleri – Arşiv*, (Erişim: 27.06.2010), http://www.tsk.tr/10_ARSIV/10_3_Haberler_ve_Olaylar/10_3_7_Toplumsal_Gelisime_Destek_Faaliyetleri/konular/mehmetcik_dersaneleri_arsiv.htm
- Genelkurmay Başkanlığı. (2010). *2010 Yılı Bölücü Terör Örgütüyle Mücadele Olayları*, (Erişim: 27.06.2010), http://www.tsk.tr/10_ARSIV/10_3_Haberler_ve_Olaylar/10_3_1_Bolucu_Terror_Orgutuyle_Mucadele/bolucu_terror_organuyle_mucadele_arsiv_2010.htm
- Gómez-Céspedes, A. (2006). *NCTB Counter-terrorism Strategies in Spain*, Malaga: Institutos de Investigación.

- Gürses, E. (1997). *Ayrılıkçı Terörün Anatomisi: IRA-ETA-PKK*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Haque, M. M. (2006). *International Terrorism - A War Without Boundary: Ways To Combat (USAWC Strategy Research Project)*, Pennsylvania, (Erişim: 25.04.2010), <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA448672&Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf>
- Heitmeyer, W. (2005). *Right-wing Terrorism, Root Causes of Terrorism: Myths, Reality, and Ways Forward*, (ed.: Bjørgo, T.), New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Herbst, P. (2003). *Talking Terrorism: A Dictionary Of The Loaded Language Of Political Violence*, United States of America: Greenwood Press.
- Hersh, S. M. (2004). Plan B- As June 30th Approaches, Israel Looks to the Kurds, *The New Yorker*, (Erişim: 24.06.2010), http://www.newyorker.com/archive/2004/06/28/040628fa_fact?currentPage=all
- Heywood, A. (2007). *Siyasi İdeolojiler*, (Çev.: Bayram, A. K. ve diğerleri), Ankara: Adres Yayınları.
- Hoffman, B. (2006). *Inside Terrorism*, New York: Columbia University Press.
- Hudson, R. A. (1999). *The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why?*, Washington: The Federal Research Division-Library of Congress.
- Hür, A. (2010). Bir kez daha Kürt Meselesi, *Taraf*, (28.06.2010), <http://www.taraf.com.tr/ayse-hur/makale-bir-kez-daha-kurt-meselesi.htm>
- Hürriyet. (2009). Genelkurmay'dan JİTEM açıklaması, *Hürriyet*, (Erişim: 27.07.2010), <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/13336497.asp>
- Işıtan, R. (2008). *Terörizm, İslamcılık ve Hizbullah*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi: Trabzon.
- İHH Raporu. (2010). *Rotamız Filistin Yükümüz İnsani Yardım Filosu Özet Raporu*, (Erişim: 26.07.2010), http://www.ihh.org.tr/uploads/2010/insaniyardim-filosu-ozet-raporu_tr.pdf
- Jandarma Genel Komutanlığı. (2010). *Jandarma Genel Komutanlığı'nın Görevi ve İç Güvenlik Birlikleri*, (Erişim: 27.07.2010), <http://www.jandarma.gov.tr/>
- Jebb, C. R., Liotta, P. H., Sherlock T. ve Beitler R. M. (2006). *The Fight for Legitimacy*, United States of America: Greenwood Publishing Group.

- Katona, P. (2006). The Historical Impact of Terrorism, Epidemics and Weapons of Mass Destruction, *Countering Terrorism and WMD: Creating a Global Counter-Terrorism Network*, (ed.: Katona, P., Intriligator, M., Sullivan, J.), New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Kaya, İ. (2005). *Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk*, Ankara: USAK Yayınları.
- Kongar, E. (2002). *Küresel Terör ve Türkiye: Küreselleşme*, Huntington, 11 Eylül, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kozanoğlu, B. (2009). Etnik Terör Kapsamında Ermenistan-PKK İlişkileri ve Türkiye, *Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi*, (Erişim: 02.05.2010), <http://www.turksam.org/tr/a1853.html>
- Kuper, A., Kuper, J. (2004). "Terrorism", s. 1498, *The Social Science Encyclopedia*, New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Kushner, H. W. (2003). "Terrorism, Definition and History of", s. 359, *Encyclopedia of Terrorism*, United States of America: Sage Publications.
- Laçiner, S. (2005). *Türkler ve Ermeniler-Bir Uluslararası İlişkiler Çalışması*, Ankara: USAK Yayınları.
- Laçiner, S. (2008). Terörle Mücadele Nasıl Olmalı?, *İdarecinin Sesi Dergisi*, Kasım-Aralık 2008, Sayı: 130, Ankara: Türk İdareciler Derneği.
- Laqueur, W. (1996). *Fascism: Past, Present, Future*, New York: Oxford University Press.
- Laqueur, W. (1999). *The New Terrorism: Fanaticism and the Arms Of Mass Destruction*, New York: Oxford University Press.
- Laqueur, W. (2002). Terörizmin Yorumlanması, *Silinen Yüzler Karşısında Terör*, (C. Güzel çev.). (1. Baskı) içinde (95–142). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Longman-Metro. (1993). "Terrorism", s. 1573, *Büyük İngilizce Türkçe-Türkçe Sözlük*, İstanbul: Metro Kitap Yayın.
- Lundgren, A. (2007). *The Unwelcome Neighbour: Turkey's Kurdish Policy*, New York: I. B. Tauris & Co Ltd.
- Lutz, J. M. and Lutz, B. J. (2004). *Global Terrorism*, New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Malisow, B. (2008). *Criminal Investigations: Terrorism*, New York: Chelsea House Publishers.

- Mannes, A. (2004). *Profiles in Terror: The Guide to Middle East Terrorist Organizations*, Maryland, United States of America: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Marti, S., Domingo, P., Ibarra, P. (2007). Democracy, Civil Liberties, and Counterterrorist Measures in Spain, *National Insecurity and Human Rights: Democracies Debate Counterterrorism*, (ed.: Brysk, A. & Shafir, G.), California: University of California Press.
- Milliyet. (2010). Öcalan'dan Baykal Değerlendirmesi, *Milliyet*, (Erişim: 23.05.2010), <http://www.milliyet.com.tr/ocalan-dan-baykal-degerlendirmesi/turkiye/sondakika/15.05.2010/1238317/default.htm>
- Milliyet. (2010). İsrail ile İskenderun saldırısının aynı anda olması tesadüf mü?, *Milliyet*, (Erişim: 26.07.2010), <http://www.milliyet.com.tr/israil-ile-iskenderun-saldirisinin-ayni-anda-olmasi-tesaduf-mu-siyaset/sondakika/31.05.2010/1244818/default.htm>
- Moore, T. (1999). Terrorism in Northern Ireland and Spain: A Brief Comparison of the Peace Process, *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 4, ss. 53-67, Ankara.
- NTVMSNBC. (2009). HEP, DEP ve HADEP de kapatılmıştı, (Erişim: 02.05.2010), <http://www.ntvmsnbc.com/id/25029246/>
- NTVMSNBC. (2010). KCK iddianamesi kabul edildi, (Erişim: 22.06.2010), <http://www.ntvmsnbc.com/id/25107440/>
- Online Etymology Dictionary, (2010). *Assassin*, (Erişim: 09.05.2010), <http://www.etymonline.com/index.php?search=assassin&searchmode=none>
- Ovalı, Ş. (2006). AB'nin Terörizmle Mücadele Politikasındaki Dönüşüm: 11 Eylül ve Madrid Saldırılarının Etkileri, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 5, No: 3, 77–102 arası, Ankara.
- Özcan, A. K. (2006). *Turkey's Kurds: A Theoretical Analysis of the PKK and Abdullah Öcalan*, New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Özcan, M. (2003). *Yeni Milenyumda Yeni Tehdit: Siber Terör*, (Erişim: 28.04.2010), http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/34/yeni/web/Mehmet_OZCAN.htm
- Özcan, N. A. (1999). *PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi*, Ankara: ASAM Yayınları.
- Özçer, A. (2006). *Çoğul İspanya-Anayasal Sistemi ve Ayrılıkçı Terörle Mücadele Modeli*, Ankara: İmge Kitabevi.

- Özeren, S., Cinoğlu, H. (2006) Terörizm ve Amerika Birleşik Devletleri: 11 Eylül Öncesi ve Sonrası Terörle Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi, *Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, (Der.: İhsan Bal), Ankara: USAK Yayınları.
- Özkan, F. (2004). Terörizmin Teknolojik Evrimi, *Bil-Tek Magazin*, Sonbahar Sayısı, Ankara.
- Özkan, T. (2006). *Siber Terörizm Bağlamında Türkiye'ye Yönelik Faaliyet Yürüten Terör Örgütlerinin İnternet Sitelerine Yönelik Bir İçerik Analizi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi: Eskişehir.
- Pamir, B. (2009). *Bir Daha Dünyaya Gelsem Kürt Olmak İstemem (Selim Dindar'la yapılan röportaj)*, (Erişim: 22.07.2010), <http://www.haberturk.com/yasam/haber/147434-bir-daha-dunyaya-gelsem-kurt-olmak-istemem>
- Robins, P. (2003). *Suits and Uniforms: Turkish Foreign Policy Since the Cold War*, Glasgow, United Kingdom: Bell & Bain Ltd.
- Sabah. (2010). "Taş atan çocuklar" kanunu yasalaştı, *Sabah*, (Erişim: 27.05.2010), http://www.sabah.com.tr/Gundem/2010/07/21/tas_atan_cocuklar_kanunu_yasalasti#
- Schmid, A. (2004). Statistics On Terrorism: The Challenge Of Measuring Trends In Global Terrorism, *Forum on Crime and Society, volume 4, numbers 1 and 2*, pp. 49–69, New York: United Nations Publication.
- Soyoğlu, İ. K. (2006). *Avrupa Güvenliği ve Terörizm*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi: Ankara.
- Söylemez, H. (2006). PKK'nın Üçte Biri Yabancı, *Aksiyon*, (Erişim: 26.05.2010), http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/newsDetail_getNewsById.action?sectionId=34&newsId=19800
- Şahin, F. N. (1999). Dış Politik Etkenler Açısından Türkiye'de Terör Olayı, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 5, 79–102 arası. (Erişim: 02.05.2010), <http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/dergi/sayi1-8/5/4.pdf>
- Şenocak, H. E. (2006). *Avrupa Terör Örgütleri ve Ülke Uygulamaları*, Ankara: Platin Yayınları.
- Şimşek, Y. (2009). İspanya'nın Terörle Mücadelesinde ETA Örneği, *Uzakdoğu'dan Yeni Kıtaya Terörle Mücadele*, (ed., Bal, İ. ve Özeren, S.), Ankara: USAK Yayınları.

- Tan, A. (2009). *Kürt Sorunu-Ya Tam Kardeşlik Ya Hep Birlikte Kölelik*, İstanbul: TİMAŞ Yayınları.
- Taşdemir, F. (2006). *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*, Ankara: USAK Yayınları.
- Thackrah, J. R. (2004). *Dictionary of Terrorism, 2nd edition*, London: Routledge, Taylor & Francis Group.
- The Economist. (2010). *A Never-ending Fight*, (Erişim: 21.05.2010), http://www.economist.com/world/europe/displaystory.cfm?story_id=16167846
- TBB. (2006). *Türkiye ve Terörizm: Rapor*, Ankara: TBB Yayınları.
- TMMM. (2010). *TMMM'nin Vizyonu*, (Erişim: 27.07.2010), <http://www.tmmm.tsk.tr/anasayfa.htm>
- Toker, Ç. (2010). Kara Sektör: OHAL, *Akşam*, (Erişim: 24.06.2010), http://www.aksam.com.tr/2010/06/24/yazar/17860/cigdem_toker/kara_sektor_ohal.html
- Türk Dil Kurumu (TDK). Terör tanımı. (Erişim: 10.04.2010), <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=ter%F6r&ayn=tam>
- Urhal, Ö. (2009). *Küreselleşen Dünyada Güvenlik (Milli Güvenlik, Kamu Güvenliği, Örgütlü Suçlar ve Suç İstihbaratı)*, Ankara: Adalet Yayınevi.
- USAK. (2008). *PKK Terör Örgütü ile Etkin Mücadelede Analiz, Risk, Fırsat ve Öneriler*, Ankara: USAK Yayınları.
- Uslu, E. (2010). İsrail PKK'yı Destekliyor mu?, *Taraf*, (Erişim: 21.06.2010), <http://www.taraf.com.tr/emre-uslu/makale-israil-pkk-yi-destekliyor-mu.htm>
- UTSAM. (2010). *İspanya'nın Terörle Mücadelesi*, Polis Akademisi Başkanlığı, UTSAM Raporlar Serisi: 15, Ankara.
- UTSAM. (2010). *UTSAM Olarak Vizyonumuz*, (Erişim: 27.07.2010), <http://utsam.pa.edu.tr/TR/Icerik.asp?id=720>
- Uyar, T. (2008). *Terörle Mali ve Hukuki Mücadele*, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Vikipedi. (2010). *ASALA'nın eylemleri*, (Erişim: 25.07.2010), http://tr.wikipedia.org/wiki/ASALA'n%C4%B1n_eylemleri

- Wikipedi. (2010). *PKK saldırıları ve çatışmaları kronolojisi*, (Erişim: 23.05.2010), http://tr.wikipedia.org/wiki/PKK_sald%C4%B1r%C4%B1lar%C4%B1_ve_%C3%A7at%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1_kronolojisi
- Wardlaw, G. (1989). *Political Terrorism: Theory, Tactics and Counter-measures, 2nd edition*, New York: Cambridge University Press.
- Weinberg, L. (2009). *Global Terrorism – World Issues Today*, New York: The Rosen Publishing Group.
- Weinberg, L., Eubank, W. L. (2006). *What is Terrorism?*, New York: Chelsea House Publishers.
- Whittaker, D. J. (2003). *The Terrorism Reader, 2nd edition*, New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Wilkinson, P. (2001). *Terrorism versus Democracy: The Liberal State Response*, New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Yamaç, F. (2001). *Siber Terörizm – II*, (Erişim: 28.04.2010), http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/30/yeni/web/makaleler/Fatih_YAMAC.htm
- Yaman, D. (2006). NATO'nun Yeni Görevi: 'Terörizmle Mücadele' ve Bu Eksende Atılan Adımlar, *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 7, ss. 41–53*, Ankara.
- Yayla, A. (1990). Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) Dergisi, Cilt: 45, ss. 335–386*, Ankara.
- Yetkin, M. (2010). PKK: İskenderun'la İsrail'in ilgisi yok, *Radikal*, (Erişim: 24.06.2010), <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalYazarYazisi&ArticleID=1002591&Yazar=MURAT>
- Yılmaz, Ö. (2006). İspanya Terörle Mücadele Tecrübesi: Medeniyetler İttifakı Olabilir mi?, *Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, (Der.: İhsan Bal), Ankara: USAK Yayınları.
- Zafer, H. (1999). *Sosyolojik Boyutuyla Terörizm*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Zalman, A. (2010). *Nuclear Terrorism - Types of Nuclear Terrorism*. (Erişim: 24.04.2010), <http://terrorism.about.com/od/n/a/NuclearTerror.htm>
- Zaman. (2010). İlker Başbuğ'un 'profesyonel ordu' sözü havada kaldı, *Zaman*, (Erişim: 24.06.2010), <http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=997727>

Zaman. (2010). Türkiye'nin İlk Özel Kürtçe Kanalı Test Yayınına Başladı, *Zaman*, (Erişim: 29.07.2010),
<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1009431&title=turkiyenin-ilk-ozel-kurtce-kanali-test-yayinina-basladi>

Zentürk, A. (2010). PKK Kimin Taşeronu?, *Star*, (Erişim: 28.06.2010),
<http://www.stargazete.com/gazete/yazar/ardan-zenturk/pkk-kimin-taseronu-271088.htm>

Zürcher, E. J. (2007). *Turkey-A Modern History*, New York: I. B. Tauris & Co Ltd.